

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sena YALÇIN

MOTORLU KARA TAŞITLARI
İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

Yüksek Lisans Tezi
Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet Emin BİLGE

ANKARA 2021

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sena YALÇIN
185419006

MOTORLU KARA TAŞITLARI
İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

Yüksek Lisans Tezi
Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet Emin BİLGE

ANKARA 2021

TEŐEKKÖR

Bu çalıřmanın gerçekleřtirilmesinde, deęerli bilgilerini benimle paylařan, tez çalıřması sűresince tezin arařtırılmasında, yűrűtűlmesinde ve oluřumunda ilgi ve desteęini esirgemeyen, bilgi ve tecrűbelerinden yararlandığım, yűnlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıřmamı bilimsel temeller ıřıęında řekillendiren deęerli danıřman hocam Prof. Dr. Mehmet Emin BİLGE'ye teőekkűrű bir borç biliyor ve řűkranlarımı sunuyorum. Her tűrlű desteęini esirgemeyen deęerli aileme de sonsuz teőekkűr ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAVRAMI, GELİŞİMİ, TÜRLERİ VE DİĞER SİGORTA TÜRLERİ ARASINDAKİ YERİ

1. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI.....	3
1.1. Genel Olarak	3
1.2. Kavram.....	4
1.3. İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri	6
1.3.1. Zarar Sigortasıdır	6
1.3.2. Malvarlığı Sigortasıdır	8
1.3.3. Malvarlığının Pasif Kısmının Sigortasıdır	9
1.3.4. Sui Generis Bir Sözleşme Türüdür	12
2. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASININ GELİŞİMİ	13
2.1. Genel Olarak	13
2.2. Uluslararası Alanda Gelişimi.....	15
2.3. Türkiye’de Gelişimi	20
2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Gelişimi	20
2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Gelişimi	23

3. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI'NIN DİĞER TÜRLERİ.....	24
3.1. Genel Olarak	24
3.2. Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası	25
3.3. Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası.....	25
3.4. Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası	26
3.5. Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası.....	27
3.6. İşveren Sorumluluk Sigortası.....	27
3.7. Mesleki Sorumluluk Sigortası	28
3.8. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası	29
3.9. Ürün Sorumluluk Sigortası	29
4. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTALARININ DİĞER SİGORTA TÜRLERİ İÇİNDEKİ YERİ.....	30
4.1. Genel Olarak	30
4.2. Zarar Sigortaları.....	32
4.2.1. Mal Sigortaları	34
4.2.2. Sorumluluk Sigortaları.....	35
4.3. Can Sigortaları	36
4.4. Reasürans	37

İKİNCİ BÖLÜM

MOTORLU KARA TAŞITLARI İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTA SÖZLEŞMESİ

1. GENEL OLARAK	38
2. SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ	39
3. SÖZLEŞMEYE HÂKİM OLAN İLKELER	42
3.1. İrade Özerkliği ve Sözleşme Serbestisi	42
3.2. Eşitlik.....	44
3.3. Dürüstlük	45
3.4. Karşılıklılık (İvazlılık) İlkesi	47
3.5. Menfaat İlkesi	49

3.6. Nispilelik İlkesi.....	49
4. SÖZLEŞMENİN ÖZELLİKLERİ	50
4.1. Genel Olarak	50
4.2. Sözleşmenin Kapsamı.....	53
4.3. Sözleşmenin Kurulması	64
4.4. Sözleşmede Şekil ve Sigorta Poliçesi	67
4.4.1. Genel Olarak	67
4.4.1.1. Zeyilname	71
4.4.1.2. Kızlar	72
4.4.2. Farklı Türde Sigorta Poliçeleri Kapsamında Verilen Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Teminatı	72
4.4.2.1. Genel Olarak	72
4.4.2.2. Kasko Sigortası	72
4.5. Sözleşmede Süre ve Dönem	73
4.5.1. Genel Olarak	73
4.5.2. Geçmişe Etkili Sigorta	76
4.6. Sözleşmeye Uygulanacak Hükümler	77
4.7. Sözleşmenin Tarafları	80
4.7.1. Sigortacı	80
4.7.2. Sigorta Ettiren	83
4.7.2.1. Genel Olarak	83
4.7.2.2. Şekli Anlamda Araç İşletenler (Karine Olarak İşleten Sayılanlar)	86
i. Araç Sahibi	86
ii. Aracı Mülkiyeti Muhafaza Kaydıyla Satın Alan Kişi	87
iii. Aracı Uzun Süreli Kiralayan Kişi.....	87
iv. Aracı Uzun Süreli Arıyet Alan Kişi.....	88
v. Aracı İşleten Olarak Rehin Alan Kişi	88
vi. Diğer Kişiler	88
4.7.2.3. Maddi Anlamda İşletenler(Gerçek İşletenler)	89
4.7.2.4. Farazi İşletenler.....	89
i. Motorlu Araçlarla İlgili Mesleki Faaliyette Bulunanlar:	89

ii. Yarış Düzenleyicileri.....	91
iii. Motorlu Aracı Çalan veya Gasbeden Kişiler.....	92
iv. Aracın Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Sorumluluğu	94
4.8. Sözleşmede İlgili Kişiler.....	95
4.8.1. Zarar Gören.....	95
4.8.1.1. Genel Olarak	95
4.8.1.2. Doğrudan Dava Hakkı	95
4.8.1.3. Takas Yasağı.....	101
4.8.1.4. Zarar Görenin Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	101
4.8.2. Sigortalı.....	102
4.8.2.1. Genel Olarak	102
4.8.2.2. Başkası Hesabına Sigorta.....	105
4.8.2.3. Temsilen Yapılan Sigorta	108
5. SÖZLEŞMEDE MENFAAT	110
5.1. Genel Olarak	110
5.2. Sigorta Değeri	113
6. SÖZLEŞMEDE RİZİKO	116
7. SÖZLEŞMEDE PRİM.....	121
8. SİGORTA BEDELİ	125
9. SÖZLEŞMEDEN DOĞAN YÜKÜMLÜLÜKLER.....	128
9.1. Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri.....	128
9.1.1. Rizikoyu Taşıma Borcu	128
9.1.2. Aydınlatma Yükümlülüğü	131
9.1.2.1. Genel olarak.....	131
9.1.2.2. Aydınlatma Yükümlülüğünün İhlali	134
9.1.3. Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü	136
9.1.4. Giderleri Ödeme Borcu.....	137
9.1.5. Sigorta Tazminatını Ödeme Borcu	138
9.1.5.1. Genel Olarak	138
9.1.5.2. Zararın Tazmininde Uygulanacak İlkeler	146
i. Sınırlı Sorumluluk İlkesi.....	146
ii. Zararın Garameten Tazmini İlkesi.....	147

iii. Gerçek Zararın Giderilmesi İlkesi	148
iv. Kusur Esasına Göre Sorumluluk İlkesi.....	148
9.1.5.3. Tazminat Borcunun Muacceliyeti.....	148
9.1.5.4. İbra	149
9.1.6. Hukuki Koruma Yükümlülüğü	151
9.1.7. Sigortacının Yardımları	152
9.2. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri.....	153
9.2.1. Genel Olarak	153
9.2.2. Prim Ödeme Borcu	154
9.2.2.1. Genel Olarak	154
9.2.2.2. Ödeme Zamanı.....	155
9.2.2.3. Ödeme Yeri.....	156
9.2.2.4. Primin İndirilmesi.....	157
9.2.2.5. Temerrüt.....	157
i. Genel olarak.....	157
ii. İlk Taksitin veya Primlerin Tamamının Ödenmesinde Temerrüt.....	157
iii. İzleyen Primlerin Ödenmesinde Temerrüt	158
9.2.3. Beyan Yükümlülüğü	160
9.2.3.1. Sözleşme Öncesi	160
9.2.3.2. Sözleşme Süresince.....	165
9.2.3.3. Rizikonun Gerçekleşmesi Sonrasında	169
9.2.4. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü	170
9.2.5. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü	171
9.2.6. Zarar Gören Mal ve Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Yükümlülüğü.....	173
10. SÖZLEŞMEDE ÖNGÖRÜLEN YÜKÜMLÜLÜKLERİN İHLALİ	174
11. SÖZLEŞMEDE HALEFİYET VE RÜCU.....	174
12. SÖZLEŞMEDE ZAMANAŞIMI.....	182

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MOTORLU KARA TAŞITLARI İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK
SİGORTALARINDA SONA ERME

1. KENDİLİĞİNDEN SONA ERME	184
1.1. Sürenin Sona Ermesi ile Sona Erme	184
1.2. Sigorta Konusu Menfaatin Ortadan Kalkması ile Sona Erme	185
1.3. Rizikonun Meydana Gelmesi ile Sona Erme	185
1.3.1. Genel Olarak	185
1.3.2. Kısmi Zarar Meydana Gelmesi Durumunda Sözleşmenin Feshi ile Sona Erme.....	188
1.4. Sigorta Menfaatinin Sahibinin El Değiştirmesi ile Sona Erme	190
2. TARAFLARIN ANLAŞMASI İLE SONA ERME.....	190
3. TARAFLARDAN BİRİNİN FESİH HAKKINI KULLANMASI İLE SONA ERME	191
3.1. Olağanüstü Durumlarda Sözleşmenin Feshi.....	191
3.2. Primin Tek Taraflı Artırılmasında Sözleşmenin Feshi	191
3.3. İhbar Yükümlülüğüne Uyulmaması Halinde Sözleşmenin Feshi.....	191
3.4. Sigorta Ettirenin Primin Ödemesinde Temerrüde Düşmesi ile Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	192
3.5. Sigorta Ettirenin Sözleşmeden Cayması İle Sözleşmenin Sona Ermesi.....	192
3.6. Tarafların Acze Düşmeleri ile Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	192
4. OLAĞANÜSTÜ NEDENLERLE SONA ERME	193
4.1. Sigortacının İflası.....	193
SONUÇ	194
KAYNAKÇA	204
ÖZGEÇMİŞ	215

ÖZET

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortaları, araç işletenin aracın işletilmesi dolayısıyla üçüncü kişilerin şahsında doğan zarardan kaynaklanan sorumluluğunun teminat altına alındığı sigortalardır. Burada esas olarak teminat altına alınan, araç işletenin malvarlığının bir bütün halinde korunması üzerindeki menfaattir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası tarafından araç işletene sağlanan teminat, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası tarafından araç işletene sağlanan teminatın yetersiz kalması halinde devreye girmektedir. Zarar gören üçüncü kişilerin tazminat istemleri, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigorta sözleşmesinde belirlenen sigorta bedellerinin üzerinde kaldığı takdirde, fazlaya ilişkin istemler Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigorta sigortacısı tarafından karşılanmaktadır. Dolayısıyla Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk sigortacısı ile Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk sigortacısı arasında, zararın tazmini hususunda teminat sağlama bakımından, sıralı bir sorumluluk söz konusu olmaktadır. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası sigorta teminatı kapsamında yer almayan rizikolar bakımından tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

Bu çalışmada, Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası özelinde; sorumluluk sigortalarının nitelikleri, sorumluluk sigortalarına uygulanacak hükümler ve sözleşmenin unsurları incelenmiş, sözleşme çerçevesinde tarafların yükümlülükleri üzerinde durulmuş, konuya ilişkin tartışmalı hususlar incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Motorlu kara taşıtları, sorumluluk sigortası, sigorta, araç işleten, zarar.

ABSTRACT

Optional Liability Insurances for Motor Vehicles

Optional Liability Insurances for Motor Vehicles are insurances where the liability of the vehicle operator arising from the damage to the third parties because of the operation of the vehicle is guaranteed. What is essentially guaranteed here is the interest of the vehicle operator over the protection of its assets as a whole.

The guarantee provided to the vehicle operator by the Optional Liability Insurances for Motor Vehicles is applied when the coverage offered to the vehicle operator by the Highway Motor Vehicles Compulsory Liability Insurance is insufficient.

In the case that the compensation claims of the injured third parties exceed the insurance amounts specified in the Highway Motor Vehicles Compulsory Liability Insurance contract, the rest of the amount are covered by the insurer under the Optional Liability Insurances for Motor Vehicles. Therefore, there is a sequential liability in providing coverage for damages between the insurer under the Highway Motor Vehicles Compulsory Liability Insurance and the insurer under the Optional Liability Insurances for Motor Vehicles. Optional Liability Insurances for Motor Vehicles plays a complementary role in terms of risks that are not covered by the coverage of Highway Motor Vehicles Compulsory Liability Insurance.

In this study, in the context of the Optional Liability Insurances for Motor Vehicles; the characteristics of liability insurances, the provisions to be applied to liability insurances and the elements of the contract for the Optional Liability Insurances for Motor Vehicles were examined, the obligations of the parties in the contract were emphasized and the controversial issues on the subject were examined.

Keywords: Motor vehicles, liability insurance, insurance, vehicle operator, damage

KISALTMALAR

AÜHEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AKÜKKSSGŞ	: Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDMSSGŞ	: Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Bknz.	: Bakınız
ÇKMSSGŞ	: Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
C	: Cilt
ç.	: Çeviren
E	: Esas Sayısı
E.T.	: Erişim Tarihi
GDMSSGŞ	: Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İSSGŞ	: İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	: Karar Sayısı
KMA ZMSS	: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
KMA ZMSSGŞ	: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
m.	: Madde
MKT İMSS	: Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası
MKT İMSSGŞ	: Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları

M.Ö.	: Milattan Önce
MSSGŞ	: Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
S	: Sayı
s.	: Sayfa
SSBİY	: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
ÜŞKMSSGŞ	: Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
ÜSSGŞ	: Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
vb.	: Ve Benzeri
VVG	: Alman Sigorta Sözleşmeleri Kitabı
YY	: Yüzyıl
Y	: Yargıtay

GİRİŞ

İnsanlık, yaşam boyunca tehlikelerle karşı karşıya olmuştur. Tehlike ise meydana geldiği takdirde zarara sebep veren şeyin adıdır. Bu bakımdan, karşılaşılan tehlikeler sonucunda meydana gelen zararların giderilmesi için başka kimselerin malvarlığına başvurma ihtiyacı doğar. İşte sigorta fikri de esasen bu yardımlaşma ihtiyacı neticesinde ortaya çıkmıştır.¹ Dolayısıyla günümüzde, ilerleyen teknoloji ve küreselleşen dünyada, sigortanın, dolayısıyla risk toplumunda karşılıklı yardımlaşmanın, önemi büyüktür.

Sigorta, esas anlamıyla kişinin kendine yardım fikrine dayanmaktaysa da aslında bu yardımların toplanması yoluyla toplumdaki fertler bir araya gelirler ve tehlikelerin yol açabileceği zararlara karşı hep birlikte önlem alırlar. Dolayısıyla sigorta uygulaması ile toplumda bir çeşit yardımlaşma ortaya çıkar.² Sigorta, aynı zamanda, tehlikelere karşı önlem alma yöntemlerinden biridir. Bu anlamda sigorta uygulamasında, tedbirli hareket etme ve toplumda yardımlaşma kavramları iç içe geçmiş durumdadır.³

Tıpkı diğer tehlikeler gibi, motorlu taşıtların kullanımı da toplumda yer alan fertler için risk teşkil eder. Kullanımı, her geçen gün daha yaygın bir hal alan motorlu taşıtlar, mekanik aksamaları ve gelişen teknoloji nedeniyle, gün geçtikçe daha fazla risk taşımaktadır. Örneğin, motorlu araçların azami süratlerinde artış yaşanmakta, bu durum da riski daha belirgin hale getirmektedir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortaları, motorlu araçları işletenlerin karşılaşılabilecekleri belirli riskler için teminat sağlarken aynı zamanda bu

¹ KENDER, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 2013, 12 Levha Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, s.1

² IŞIL, Ulaş, 2012, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, Ankara, s.3; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.1; ÜNAN, Samim, İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortasında Riziko, 1998, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1. Baskı, s.7, ATABEK, Reşat, Reasürans Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1974, Ankara, s.1

³KENDER, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, s.1

araçların kullanımları nedeniyle zarar görebilecek üçüncü kişilerin zararını tazmin fonksiyonu da taşır, MKT İMS Sigortaları bu yönüyle çok yönlü bir faydaya sahiptir.

MKT İMS Sigortasında, araç işletenlerin, aracın işletilmesi veya kullanılması nedeniyle üçüncü kişilere verebilecekleri zarardan kaynaklanan hukuki ve mali sorumlulukları teminat altına alınmaktadır. Bu teminat, araç işletenlerin üçüncü kişilere verdikleri zararların, MKT İMSS sigortacısı tarafından tazmin edilmesi yolu ile işletilmektedir. MKT İMS Sigortalarında üçüncü kişilerin zararı tazmin ediliyor olsa da burada esasen teminat altına alınan, araç işletenin malvarlığının korunması üzerindeki menfaatidir.

MKT İMSS sigortaları, özellikle KMA ZMSS'nin limitlerinin yetersiz kaldığı hallerde şahıslara teminat sağlaması bakımından önemlidir. Şöyle ki araç işletenlerin KMA ZMSS yaptırımları 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu uyarınca zorunlu tutulmuştur. Ancak bu sigortanın şahıslara sağladığı teminat belirli limitlerle ve belirli rizikolarla sınırlandırılmıştır, dolayısıyla kimi zaman araç işletenlere sağlanan teminat ortaya çıkan zararı yeterince karşılayamaz. Örneğin manevi tazminat talepleri KMA ZMSS söz konusu olduğunda teminat kapsamında yer almazken, MKT İMSS teminatı kapsamında yer almaktadır. KMA ZMSS limitlerinin, araç işletenin zararının giderilmesinde yetersiz kaldığı hallerde ya da KMA ZMSS teminatı kapsamında yer almayan ancak MKT İMSS kapsamında yer alan rizikolar söz konusu olduğunda, MKT İMSS teminatı devreye girer. Bu bakımdan MKT İMSS teminatı, KMA ZMSS teminatını tamamlayıcı bir fonksiyona sahiptir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAVRAMI, GELİŞİMİ, TÜRLERİ ve DİĞER SİGORTA TÜRLERİ ARASINDAKİ YERİ

1. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

1.1. Genel Olarak

Sigorta kavramı, dilimize İtalyanca ‘*sicurta*’ kelimesinden geçmiştir. Sigorta kelimesi anlam itibariyle, emniyette olma güven içinde bulunma manalarını taşımaktadır.⁴

Sorumluluk, hukuki anlamda borcun yaptırımıdır⁵, bu anlamın yanı sıra sorumluluk zararın tazmin yükümlülüğü anlamında da kullanılmaktadır. Tazmin yükümlülüğüne yol açan hukuk dalı ise sorumluluk hukuku olarak isimlendirilmektedir.

Sorumluluk hukuku kapsamındaki tüm hallerde, kişinin kendi davranışı nedeniyle ortaya çıkan veya sorumlu tutulabildiği başkaca herhangi bir sebepten kaynaklanan, zararı tazmin yükümlülüğü meydana gelir.⁶

Sorumluluk sigortaları ise sigortalı kişinin sorumluluğunun doğduğu hallerde bu kişinin malvarlığının korunması, muhafaza edilmesi amacıyla yapılır. Türk hukuk

⁴ AVCI, Mustafa, Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2000, Cilt 8, Sayı 1-2, s.1, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26619/280643>, Erişim Tarihi: 30.05.2020

⁵ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel hükümler, Yetkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara, 2015, s.83

⁶ Eren, s. 83 vd.

sisteminde sorumluluk sigortalarının bir kısmı zorunlu⁷ bir kısmı ise ihtiyari mahiyettedir. İhtiyari mali sorumluluk sigortaları akdedilmesi yasal anlamda zorunlu olmayan kişilerin sözleşmenin tarafı olmak hususunda tercihinin bırakılmış sigortalardır.

1.2. Kavram

İhtiyari Mali Sorumluluk sigortaları, zarar sigortası türü olan sorumluluk sigortalarının⁸ bir görünümüdür. Sorumluluk sigortası, Türk Ticaret Kanunu m.1473/1’de sigortacının sorumluluğu üzerinden dolayı biçimde tanımlanmıştır:

“Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder.”

Dolayısıyla aksi kararlaştırılmamışsa sözleşmede belirtilen sigorta süresi zarfında meydana gelen ve poliçe kapsamına giren olayların sebep olduğu zararların tazmininden sigortacı sorumlu olacaktır.⁹

Sorumluluk sigortalarında, bir olayın gerçekleşmesi üzerine ortaya çıkan sorumluluk teminat altına alındığından, esasen bir olay sigortalanmaktadır. Sigorta olayı (Versicherungsfalles) olarak da tanımlanan bu husus, sigorta teminatı altına alınan rizikonun gerçekleşmesine, dolayısıyla tazminat ödeme yükümlülüğünün doğmasına

⁷ “Zorunlu Sigortaların Takibine İlişkin Tebliğ”09.08.2014 Resmî Gazete Sayısı: 2908, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19959&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5/>, Erişim Tarihi: 20.12.2020

⁸ AYHAN, Rıza, ÇAĞLAR,2020, Hayrettin, ÖZDAMAR, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, s.239

⁹ RIEGEL, Robert, MILLER, Jerome S.,1947, “Insurance Against Legal Liability”, Insurance Principles and Practices, s.591, https://books.google.com.tr/books/about/Insurance_Principles_and_Practices_by_Ro.html?id=Pr7xQEA_CAAJ&redir_esc=y Erişim Tarihi: 20.12.2020

; KOCH, Robert, Vereinbarkeit der Drittwirkung gesetzlicher und vertraglicher Risikoausschlüsse in der Kfz-Haftpflichtversicherung mit dem Unionsrecht, 2017, Innovatives Denken zwischen Recht und Markt (Christoph Brömmelmeyer, Martin Ebers, Mirko Sauer (Hrsg.), s.101, <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845287263-98/vereinbarkeit-der-drittwirkung-gesetzlicher-und-vertraglicher-risikoausschluesse-in-der-kfz-haftpflichtversicherung-mit-dem-unionsrecht> Erişim Tarihi: 20.12.2020

sebebe olur.¹⁰ Bir diğere anlamıyla, sorumluluk sigortalarında, poliçe kapsamına dahil olmayan olaylardan kaynaklanan zararlar, sigorta süresi içinde doğmuş olsa bile sigortacı tarafından tazmin edilmeyecek; aynı şekilde poliçe kapsamına giren bir olay, sigorta süresi bitiminden sonra meydana gelmişse bu durumda da sigortacının tazmin yükümlülüğü doğmayacaktır.

Sorumluluk sigortalarının hepsinde sigortalının veya sigorta ettirenin malvarlığının pasifinde meydana gelmesi muhtemel bir artışın önlenmesi gaye edinilir.¹¹ Burada kişi, malvarlığında meydana gelmesi muhtemel pasiflere karşı korunmaktadır.¹² Sorumluluk sigortalarının *pasif sigortası* olarak adlandırılması da bu sebeptir.

İhtiyari kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından¹³ *seçimlik* olarak tanımlanmıştır. Türk Hukuk sisteminde, yukarıda belirtildiği üzere belli istisnalar dışında, ihtiyariliğin sözleşme hukukundaki görünümü olan, sözleşme serbestisi ilkesi¹⁴ benimsenmiştir. Bu ilke kural olarak sigorta hukukunda da geçerli olmakla beraber, kimi sigortalar için belli istisnalar öngörülmüştür.

Özel hukuk sigortaları, zorunlu ve ihtiyari (yapılıp yapılmaması taraf iradelerine bırakılmış) olmak üzere iki kısımdır.¹⁵ MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortaları da bu kapsamda yapılması tarafların inisiyatifine bırakılmış sigortalardandır.

Özel sigorta hukukunda sözleşme serbestisi bakımından istisnalar belirlenirken, sigorta şirketleri karşısında konuya ilişkin bilgilere sahip olmak konusunda son derece zayıf konumda olan sigorta ettireni korumak, sigorta ettiren kimselerin müşterek

¹⁰ YONGALIK, Aynur, 1998, Çevre Sorumluluk Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.183-184

¹¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.240; BOZER, Ali, 1981, Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.174; DİNÇ, İnan Deniz, Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, 2017, Onikilevha Yayınları, İstanbul, s.48

¹² KAYIHAN, Şaban, BAĞCI, Ömer, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, 2016, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, s. 52; SAYHAN, İsmet, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, 2001, Ankara, Yetkin Yayınları, s.63

¹³ <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.12.2020

¹⁴ Türk Borçlar Kanunu 26. Madde: “Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.” / Anayasa 48.madde: “Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.”

¹⁵ CAN, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı), İmaj Yayınevi, Ankara, 2007,s.21

menfaatlerini korumak, sigortacının elde ettiği meşru geliri korumak, kamu düzenini korumak ve ulusal ekonominin zarara uğramasını engellemek gibi amaçlar hedeflenir.¹⁶

Bu husus Sigortacılık Kanunu m.13'te ifade edilmiştir: *“Cumhurbaşkanı, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir. Sigorta şirketleri, Sigortacılık Kanunu 20. maddenin ikinci fıkrasının (b) bendi ile üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak kaydıyla faaliyet gösterdiği sigorta branşlarının kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınmaz.”*

Kanun maddesi kapsamında, sigorta sözleşmelerinde zorunluluk hususu değerlendirildiğinde, zorunluluğun iki farklı yönünün bulunduğu görülmektedir. Buna göre zorunluluk, bir yönüyle sigorta ettirenler tarafından bir kısım sigortaların yaptırılmasının zorunlu olması anlamına gelirken, diğer yönüyle belirli sigorta türleri için, sigorta şirketlerince sigorta sözleşmelerinin akdedilmesinin zorunlu tutulması anlamını taşır.

1.3. İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarının Özellikleri

MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortaları, sorumluluk sigortalarının bir türüdür. Bu bakımdan, sorumluluk sigortalarının temel özelliklerini taşırlar.

1.3.1. Zarar Sigortasıdır

Sorumluluk sigortaları, kanun koyucu tarafından Türk Ticaret Kanunu'nda yapılan tasnife göre *“Zarar Sigortaları”* başlığı altında yer almıştır.

Sorumluluk sigortalarında esas olarak, malvarlığında meydana gelecek bir zarar (eksilme) teminat altına alındığından, sorumluluk sigortaları zarar sigortalarını bir türüdür. Ancak TTK kapsamında yer alan zarar sigortalarına ilişkin hükümlerin, bir kül halinde, tümüyle sorumluluk sigortalarına aynen uygulanması mümkün değildir.¹⁷

¹⁶ KAYIHAN, BAĞCI, s. 104

¹⁷ KARASU, Rauf, 6102 Sayılı Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Yıl 2015, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Cilt 2, s. 686, <https://dergipark.org.tr/en/pub/inuhfd/issue/22414/239926> ,Erişim Tarihi:05.05.2020 ULAŞ, s.764; ŞENOCAK, Kemal, Mal Sigortalarına İlişkin Hükümlerin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği, 2009, AÜHFD, Ankara, s.189

Sorumluluk sigortalarının taşıdığı kendine has özellikler dolayısıyla, TTK kapsamında zarar sigortaları başlığı altında ele alınmış olan mal sigortalarına ilişkin hükümlerin, sorumluluk sigortalarına aynen uygulanmaya çalışılması birtakım yorum güçlüklerine yol açmaktaydı, bu sebeple 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'nda sorumluluk sigortalarına özel bir düzenleme alanı ayrılmıştır.¹⁸ Bu kapsamda TTK m.1485'te zarar sigortalarının bir diğer türü olan mal sigortalarına ilişkin hangi hükümlerin sorumluluk sigortalarına uygulanabileceği düzenlenmiş, mesele bu yolla açıklığa kavuşmuştur.

Sorumluluk sigortaları, sigortanın sağladığı teminat türü bakımından sınıflandırıldıklarında zarar sigortaları grubuna dahildirler.¹⁹ Sorumluluk sigortalarında, sigortalının sorumlu olduğu eylem neticesinde zararın ortaya çıktığı maddi değer türüne göre tanımlanmış üç ayrı zarar türü mevcuttur. Bunlar cismani zarar, mal ve malvarlığı zararlarıdır. Kişilerin fiziksel sağlığına ve vücut bütünlüğüne gelen zarar cismani zarar olarak nitelendirilirken, kişinin vücut bütünlüğünden başka malvarlığında bir zarar meydana gelmişse bu zarar malvarlığı zararı, herhangi bir eşya üzerinde meydana gelen zarar ise mal zararı olarak nitelendirilmiştir.²⁰

Sorumluluk sigortalarında, meydana gelen zararın giderilmesine ilişkin işlemler, çoğunlukla doğrudan dava hakkı ile ilgili hükümler²¹ dolayısıyla sigortacı ve zarar gören üçüncü kişi arasında gerçekleşmektedir. Zarar gören, doğrudan doğruya sigortacıya başvurmak yoluyla zararın tazminini daha kolay elde edecektir.²² Ancak bu durum, sorumluluk sigortasını üçüncü kişi lehine sözleşmeye dönüştürmez. Zira üçüncü kişinin zararının giderilmesi, esasen sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelmesi kuvvetle muhtemel bir zararın giderilmesine hizmet etmektedir.²³

¹⁸ KARASU, Sorumluluk Sigortaları, s. 688

¹⁹ ÜNAN, Riziko, s.13; BOZER, s.174

²⁰ ULAŞ, s.777

²¹ TTK m.1478: “Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir.”

²² ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, 2000, Ankara, Turhan Yayınevi, s.35; DİNÇ, s.9

²³ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.35

TTK m.1459 uyarınca, zarar sigortaları bakımından, *tazmin edilecek olan zarar uğranılan zarardır*, ifadesi yer almaktadır. Kanun gerekçesinde ise sigortanın zenginleşme aracı olmadığı vurgulanmış, bu nedenle tazmin edilecek zararın ancak *gerçek zarar* olacağı ifade edilmiştir. Gerçek zararın tazmin edilmesi ise zarar sigortalarına hakim olan zenginleşme yasağının, bir diğer anlatımla tazmin ilkesinin sonucudur. Bu ilkeye göre sigorta zenginleşme aracı olamaz.²⁴ Dolayısıyla MKT İMS Sigortalarında tazmin edilecek zarar, ancak gerçekten uğranılmış olan zarardır.

1.3.2. Malvarlığı Sigortasıdır

Malvarlığı, *patrimuvan*, niteliği itibariyle kişinin alacak borç vb. her türlü malvarlığı değerinden meydana gelen ve her an değişebilen bir varlıktır.²⁵ Sorumluluk sigortaları, nitelikleri itibariyle, sigortalının malvarlığını taraflarca belirlenmiş tehlikeli olayların mali neticelerine karşı korumaktadır. Burada amaçlanan, tehlikeli olayın sonuçlarından sorumlu olacak olan sigortalının malvarlığının, üçüncü kişilere verilmiş zararlar sonucunda ortaya çıkacak mali yüklere karşı, bir bütün halinde muhafaza altına almaktır.²⁶

Üçüncü kişilerin sorumluluk hükümleri uyarınca sigorta ettirenden tazminat talepleri olduğu takdirde bu durumun malvarlığına olumsuz etki etmesi kuvvetle muhtemeldir. İşte sorumluluk sigortaları da malvarlığında meydana gelebilecek olan bu

²⁴ ÜNAN, Riziko, s.17; OMAĞ, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 1983, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayını, İstanbul, s.93 ; SOPACI ÖZTUNA, Birgül, Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2011, Ankara, s.17; OMAĞ, Merih Kemal, Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı, 2019, Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar Makaleler ve Tebliğler, Onikilevha Yayınları, s.289; KAYIHAN, Şaban, Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti, 2016, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, c.22, sayı.3, Cevdet Yavuz'a Armağan, s.1622, dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/358677, Erişim Tarihi: 01.11.2020

²⁵ ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 1991, 2. Baskı, İstanbul s.46

²⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.312; ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, 2000, Turhan Kitabevi, Ankara, s.47; ÇEKER, Mustafa, 6102 Sayılı Kanun'a Göre Sigorta Hukuku, Adana, Karahan Kitabevi, 2019, 20. Baskı, s.17; BOZER, s.14; KOENİG, W., Sigortalar Hukuku, ç.Ekrem Edgü, 1966, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara

s.73; SOPACI ÖZTUNA, Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, s.17; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.47; SAYHAN, s.81, HACİÖMEROĞLU, A. Oğuzhan, Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, 2017, s.277 (yayımlanmamış doktora tezi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi:20.12.2020

olumsuz durumun bertaraf edilmesine yönelik sigortalardır, bu nedenle sorumluluk sigortaları nitelikleri itibariyle malvarlığı sigortalardır..²⁷

Sorumluluk sigortası, konusu bakımından malvarlığı sigortasıdır.²⁸ Sorumluluk sigortalarında somut bir malın varlığı önemli değildir, önemli olan rizikonun gerçekleşmesi sonucunda sigorta ettirenin tazminle yükümlü olduğu bir tazminat alacağının doğmasıdır.²⁹ Tazminat alacağı doğduğu takdirde, malvarlığının pasifinde artışa neden olacaktır, pasifte meydana gelebilecek artışın önlenmesi adına, sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan, soyut bir bütün olarak sigortalının malvarlığıdır.³⁰ Malvarlığının teminat altına alınması ise sigortacının, müstakbel borç ihtimallerini sigortalının yerine, üstlenmesi yolu ile olur.³¹

Sorumluluk sigortalarında malvarlığının teminat altına alınması, bir kimsenin malvarlığında ortaya çıkacak olan pasifin, benzer riske maruz kalan, sigortalılar topluluğuna dağıtılması yolu ile olur.³²

Malvarlığının muhafaza altına alınması, sigortalının sorumluluğunu ortadan kaldıran bir işlevde olmayıp,³³ bilakis sorumluluğun varlığını kabulünden hareketle, ortaya çıkan zararın tazmin edilmesi mahiyetindedir.

1.3.3. Malvarlığının Pasif Kısımının Sigortasıdır

Şahısların, maddi bir değer taşıyan haklarının ve borçlarının tümü malvarlığı, patrimonum, olarak isimlendirilir.³⁴ Malvarlığı, aktif ve pasif olmak üzere iki kısımdır.³⁵

²⁷ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.30; KENDER, Rayegan, Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, 1977, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara, s.3; KARAYALÇIN, Yaşar, Trafik Kazalarında Mali Mesuliyet ve Sigorta Sorunu, 1975, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, c.8, s.131

²⁸ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.209; KOENİG, s.73

²⁹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.49

³⁰ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.52

³¹ KENDER, Mesuliyet, s.4

³² ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.4

³³ BOZKURT, Tamer, Sigorta Hukuku, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2019, 11. Baskı, s.200; ÇEKER, s.249; KENDER, Mesuliyet, s.1; BOZER, s.174

³⁴ AKİPEK, Jale G., AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ KARAMAN, İstanbul, Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku 1. Cilt, Beta Basım, 2013, 10. Baskı, s. 28; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, S.46

³⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 312; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.56;

Möller, aktif malvarlığını mevcut ve müstakbel malvarlığı olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bir kimsenin mal, eşya, fikri ürünler vb. ile ilgili olan ilişkilerinin bütünü mevcut malvarlığı iken, kazanç beklentilerine dair ilişkileri ise müstakbel aktif malvarlığını oluşturur. Ona göre, kişinin kanundan veya sözleşmeden doğan borçları ve zorunlu masrafları ile ilişkileri mevcut pasif malvarlığını oluştururken, malvarlığında meydana gelmesi ihtimal dahilinde olan kayıplar ise müstakbel pasif malvarlığını oluşturmaktadır. Yine ona göre müstakbel malvarlığına dahil olan kalemler gerçek anlamda bir mal değildir. Ancak müstakbel malvarlığı kalemleri, mevcut malvarlığı kalemlerine dahil olmaya aday olup, mevcut malvarlığının bir önceki aşamasını oluşturmaktadırlar.³⁶

Aktifin sigortası, malvarlığının halihazırda aktif kısmında yer alan kalemlerinin teminat altına alınma vasıtası iken, pasifin sigortası meydana gelebilecek yeni borçlara, bir başka deyişle pasiflere, karşı koruma sağlama aracıdır.³⁷

Bir kimse, yasal olarak, sorumlu olduğu davranış nedeniyle ortaya çıkan zararı gidermekle mükelleftir.³⁸ Dolayısıyla, sorumluluğa yol açan olay meydana geldiği takdirde buna bağlı olarak ortaya çıkan zarar tazmin edilecek ve bu tazmin neticesinde sorumlu kimsenin malvarlığında bir azalma meydana gelecektir. Bu durumda kişi, zararı karşılama noktasında kimi zaman yetersiz kalabilir veya tazmin sonrası mali bakımdan zor duruma düşebilir.³⁹

Bu sebeplerden sigortalının malvarlığı, pasif kısmın sigortalanması ile sigortanın yapıldığı anda mevcut olmayan ancak doğması muhtemel zararlara karşı teminat altına alınmaktadır. Başka bir ifadeyle, sorumluluk sigortaları, kişinin muhtemel somut

³⁶ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.57

³⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.312; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.46; SAYHAN, s.63; DİNÇ, s.14

³⁸ GÖZLER, Kemal, Hukukun Temel Kavramları, 2018, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, s.214

³⁹ ÇEKER, s.263

kayıplarına ilişkin teminat görevi üstlenmektedir.⁴⁰ Bu bakımdan, sorumluluk sigortaları, malvarlığının pasifinin teminat altına alındığı sigortalardır.⁴¹

Muhtemel somut kayıplara karşı teminat fonksiyonunun iki farklı görünümü bulunur,⁴² görünüm, tazminat talebinde bulunan kimsenin talebinin haklı veya haksız olmasına göre ortaya çıkmaktadır:

Tazminat talebinde bulunan üçüncü kişinin talebi haklı olduğu takdirde *tazminat fonksiyonu* devreye girmektedir. Bu fonksiyon kişiye haklı yasal tazminat taleplerine karşı teminat oluşturmaktadır.

Tazminat talebinde bulunan üçüncü kişinin talebi haksız olduğu takdirde ise *hukuki himaye* fonksiyonu devreye girmektedir. Bu fonksiyon, kişiyi haksız talepler söz konusu olduğunda korumakta, kişinin malvarlığı bu yolla teminat altına alınmaktadır.⁴³

Teminata ilişkin fonksiyonların ortaya çıkma halleri ise şöyledir: Zarara neden olan olayı üçüncü kişinin şahsında gerçekleştiğinde, bu kimsenin maruz kalmış olduğu zararın sigortalı tarafından tazmin edilmesi gerekecektir. Dolayısıyla, sigortalının malvarlığının pasif kalemlerinde bir artış meydana gelir. Yani üçüncü kişinin şahsında meydana gelen, tazmin yükümlülüğüne sebep olacak olan, zarar nedeniyle sigortalının malvarlığının pasifinde artış meydana gelmektedir.⁴⁴

Zarara sebep olan olayda sigortalının, yasal sorumluluk hükümleri uyarınca, üçüncü kişiye karşı sorumluluğu mevcutsa, bir diğer deyişle üçüncü kişi tazminat talebinde haklıysa bu durumda tazminat fonksiyonu devreye girmektedir.⁴⁵ Hukuki

⁴⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 313; ÜNAN, Riziko, s.13; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.208; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.47

⁴¹ BOZER, s.174; ÜNAN, Riziko, s.13; KARAYALÇIN, Yaşar, Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, 1960, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, s. 52

⁴² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.313

⁴³ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.313; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.46, ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası s.65; BAKER, Tom, LOGUE, Kyle D., In Defense of the Restatement of Liability Insurance Law, 2017, *Geo. Mason L., Rev.* 24, n.3, s.767, <https://repository.law.umich.edu/articles/1919/> Erişim Tarihi: 25.11.2020

⁴⁴ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 313

⁴⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 313

koruma fonksiyonu ise üçüncü kişinin, zararın meydana gelmesi neticesinde bulunduğu tazminat talebinin haksız olması durumunda devreye girer. Çünkü bu durumda, şayet hukuki koruma sağlanmadığını varsayarsak talep haksız dahi olsa haklı bir talep gibi tazmin edilmesi gerekebilecek, bunun sonucunda da sigortalının tazminat borcu yani malvarlığının pasifinde bir artış meydana gelebilecektir.

Sonuç olarak, hukuki himaye fonksiyonu mevcut olmadığı veya doğru biçimde işletilemediği takdirde tazminat fonksiyonu devreye girmektedir.⁴⁶ Bir diğer deyişle hukuki himaye fonksiyonu, tazminat fonksiyonunun ortaya çıkmasını önler mahiyettedir.

Sorumluluk sigortalarında hukuki himaye fonksiyonunun işlevsiz kalması ile müstakbel malvarlığında bulunan borç kalemi, bir sonraki aşama olan mevcut pasif malvarlığı kalemine dahil olacak yani sigortalının tazminat borcu doğacaktır. Sigortalının tazminat borcu doğduğunda ise sigortanın tazminat fonksiyonu devreye girecektir.⁴⁷

MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında, üçüncü kişinin şahsında oluşan ve sigortalının tazmin yükümlülüğüne neden olan zarar sebebiyle meydana gelmesi muhtemel tazminat taleplerine karşı sigortalının malvarlığının teminat altına alınmakta; bir diğer deyişle, sigortalının malvarlığını henüz doğmamış borçlara karşı koruma altına alınmaktadır.

1.3.4. Sui Generis Bir Sözleşme Türüdür

MKT İMS Sigortalarının amacı, diğer sorumluluk sigortalarında da olduğu gibi sigortalının sorumlu olduğu ve üçüncü kişinin şahsında gerçekleşen zararların tazmin edilmesi sırasında, sigortalı kişinin malvarlığında meydana gelmesi muhtemel azalmayı, bir diğer deyişle malvarlığının pasifindeki artışı önlemektir.⁴⁸

Zararın tazmininin teminat altına alınması yalnızca sigortalının menfaatine değildir, bu yolla aynı zamanda zarar gören kimsenin zararının giderilmesi de bir nevi

⁴⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 313; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.65-66;

⁴⁷ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.66

⁴⁸ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 314; ULAŞ, s.764; KARAYALÇIN, Yaşar, Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, 1984, Sigorta Hukuku Dergisi, sayı 1-2, c.2 s.52

teminat altına alınmaktadır. Bu yönüyle sorumluluk sigortaları, zararın tazmini hususunda, sigortalının mali açıdan yetersiz kalma ihtimaline karşı zarar görene karşı da bir teminat fonksiyonu taşır.⁴⁹

Sorumluluk sigortaları, hem zarar görenin hem de sigortalının menfaati koruma işlevi taşıdığından *sui generis* bir sigorta türüdür.⁵⁰

2. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASININ GELİŞİMİ

2.1. Genel Olarak

İnsanlık, her devirde belirli başlı tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır. Tehlike, ortaya çıktığı takdirde maddi manevi zarara sebep olan şeyin genel adıdır. Tehlikenin meydana gelme ihtimali ise risktir. Bir diğer deyişle risk, tehlike ihtimalidir.

Arseven, insanın, meydana gelen kimi değişiklikleri tehlike olarak yorumladığından bahsetmektedir. Ona göre meydana gelen her olay bir değişikliktir ve doğada devamlı bir değişiklik söz konusu olmaktadır. Ancak bu değişiklikler bizim nezdimizde zararlı bir sonuca sebebiyet verdiği takdirde, bizim tarafımızdan tehlike olarak tanımlanmaktadır.⁵¹

İnsanlık tarihi göstermiştir ki tehlikenin nerede, ne zaman ve kimin şahsında ortaya çıkacağının önceden tahmin edilmesi mümkün değildir ve tehlike meydana geldiği takdirde, şayet çok güçlü bir tehlike ise, zarara maruz kalan kimsenin bu zararın altından kalkması oldukça zor olacaktır. Dolayısıyla, doğa devamlı hareket ve değişiklik halindedir ve bu hareketliliği önleme imkânı da bulunmaz.⁵²

⁴⁹ ÇEKER, s. 132; ULAŞ, s.763; BOZER, s.174; DİNÇ, s.19; KARAYALÇIN, Sorumluluk, s.52

⁵⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s. 314; ÇEKER, s.56

⁵¹ ARSEVEN, Haydar, Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 1987, c. 48, s.417, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/840/9312>, Erişim Tarihi: 10.06.2020

⁵² ARSEVEN, Tarihçe, s.418

İnsanlık, tehlikenin farkına varmış ve tehlikelere karşı bazı mücadele yöntemleri benimsemiştir. Bu yöntemlere başvurarak meydana gelmesi muhtemel tehlikeleri bertaraf etmenin yollarını aramışlar, ya da en azından, tehlikenin meydana geldiği takdirde vuku bulduğu kişilerin nezdinde ortaya çıkarabileceği ağır etkilerini, en aza indirmenin yolunu aramışlardır.⁵³

Koruma, yani tehlikeyi önleme yolu mücadele yöntemlerinden biridir ancak çok az sayıda durum için işlevsel bir nitelik taşımaktadır.⁵⁴ Bu yolla tehlikenin gerçekleşme ihtimalini azaltma ya da ortadan kaldırma hedeflenir ancak bu eksik bir yöntem olması sebebiyle her herhalde işe yarar olamayabilir. Bu yöntem bazı hallerde tehlikenin meydana gelme ihtimalini ortadan kaldırırken, bazı hallerde tehlikeyi tamamen önlemede yetersiz kalacaktır.⁵⁵

Örneğin dosyalarınızı bilgisayarınıza kaydettiğinizde onları, kaybolmalarına veya herhangi bir zarar görmelerine karşı güvence altına almış olursunuz. Ancak bilgisayarın çökme ihtimali ve bunun neticesinde elinizdeki tüm verilerin silinme ihtimali her zaman söz konusudur.

Bir diğer mücadele yolu olan yardım yoluna ise tehlike gerçekleştikten sonra ortaya çıkan zararlı sonuçların giderilmesi için başvurulur.⁵⁶ Kişiler, bu yolla ortaya çıkan zararın giderilmesini sağlamaya çalışırlar.

Bir diğer yöntem ise tasarruf yöntemidir.⁵⁷ Doğada hareketlilik ve değişim önlenemez biçimde sürekli olduğundan⁵⁸ risk her zaman mevcuttur. Bu halde kişi, riskli olayların sonucunda ortaya çıkan olumsuz durumlardan etkilenmesi dolayısıyla sürekli bir risk taşıyıcısı olduğunun farkında olarak⁵⁹, ileride karşılaşılabileceği risklere karşı güvence oluşturması maksadıyla, yine kendi kaynaklarıyla, belli maddi birikimler

⁵³ KAYIHAN, BAĞCI, s.25

⁵⁴ ARSEVEN, Haydar, Tarihçe , s.418

⁵⁵ KAYIHAN, BAĞCI, s.25

⁵⁶ KAYIHAN, BAĞCI, s.26

⁵⁷ KAYIHAN, BAĞCI, s.26

⁵⁸ ARSEVEN, Tarihçe, s.418

⁵⁹ CAN, s.7

yaparak kendini korumaya altına almaya çalışır. Ancak tasarruf uzun zaman isteyen bir süreçtir, bu süreçte birikimler aşamalı olarak artacağından, ani bir tehlikenin meydana gelmesine karşı, birikimin yeterli seviyeye ulaşmaması muhtemeldir. Bu nedenle tasarruf, bu yöntemi uygulayan kişilere karşı ancak kısmi bir koruma sağlamaktadır.⁶⁰

Gerek yardım yönteminde gerekse tasarruf yönteminde kişiler, tehlikenin zararlı sonuçlarına tek başlarına katlanmaktadırlar. Yardım yönteminde her ne kadar dışardan destek alınıyor olsa dış yardımlar, çoğu halde yetersiz kalır.⁶¹ Türkçemizde bulunan “Taşıma suyla değirmen dönmez.” deyiimi de bu durumu ifade etmektedir.

Tehlikenin zararlı sonuçlarının kişilerce altından kalkılabilir hale gelmesi için, tehlike, bu tehlikeye maruz kalan şahıslar arasında paylaştırılmalıdır. Zira tehlike ancak bu yolla katlanılabilir hale gelebilecektir.⁶² Bu uygulamalarda gözlenen eksiklik ve sonucunda tecrübe edilen olumsuzluklara eksiksiz koruma sağlama isteği⁶³ sigorta fikrinin doğmasına zemin hazırlamıştır.⁶⁴

2.2. Uluslararası Alanda Gelişimi

Sigortanın ortaya çıktığı ilk dönemlere dair çok az bilgi bulunmaktadır, bu bilgilere bakıldığında bugünkü anlamıyla sigortadan ziyade, taraflar arasında risk paylaşımını esas alan belli durumların söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Bu uygulama, kimi zaman devlet otoritesi vesilesiyle ortaya çıkarken kimi zaman da, ihtiyaca binaen, ticari çevreler aralarında uygulama alanı bulmuştur.⁶⁵

Günümüze ulaşan bilgilerden ilki Hammurabi Kanunları’nda karşımıza çıkmaktadır. 282 maddelik kanun metninde günlük hayat büyük ölçüde tanzim edilmiştir. Bu sistemleştirme çalışması yapılırken, aslında, daha önceden bulunan ve belli biçimlerde uygulanagelen kurallar kodifiye edilmiştir.⁶⁶

⁶⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.26

⁶¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.26

⁶² ARSEVEN, Tarihçe, s.418

⁶³ KAYIHAN, BAĞCI, s.27

⁶⁴ ARSEVEN, Tarihçe, s.418

⁶⁵ ARSEVEN, Tarihçe, s.418

⁶⁶ ARSEVEN, Tarihçe, s.419

Hammurabi, milattan önce 1800'lü yıllarda Mezopotamya'da yaşamıştır. Bu dönemde o bölgedeki ticaret, kervanlar aracılığıyla karayoluyla sağlanmaktaydı ve yollar güvenli değildi. Kervanlar, bu kervanları taşıyan hayvanlar ve bu kervanlar aracılığıyla taşınan yükler hepsi birlikte, ekonomik sermayenin ciddi bir kısmına denk geliyordu. Hem kervanların bir servet değerinde olması hem de yolların güvensizliği, güzergâh üzerindeki haydut saldırılarına karşı ciddi bir zemin hazırlıyordu, yani kervanların saldırıya uğrama ihtimalleri oldukça yüksekti.⁶⁷

Hammurabi Kanunlarında da bu durum dikkate alınarak, kervanların taşıdıkları bu büyük risk nedeniyle, şayet o bölgede kervan ticareti yapanların içlerinden birinin kervanı bir saldırıya uğrayacak olursa, uğranılan zararın o bölgede ticaret yapan bütün kervan sahipleri arasında bölüştürülmesi öngörülmüştü. Bu durum, kara taşımacılığı adına tehlikenin risk sahipleri arasında paylaşılmasının bir türünü teşkil etmektedir.⁶⁸

Yine Hammurabi Kanunlarında, kişinin bizzat bir saldırıya uğrama ihtimali de göz önüne alınmıştır. Buna göre: Kişi bir saldırıya uğrar bu saldırı sonucu saldırgan bulunamazsa ve saldırı sonucu zarara maruz kalan kişi, Allah'ın huzurunda uğradığı zararın her ayrıntısını bir beyanla ortaya koyabilirse, bu kimsenin zararı o bölgenin insanları veya idarecileri tarafından tazmin edilecektir. Bu durum, o zamanın şartlarına bakıldığında, kamu güvenliğinin sağlanması noktasında çok güçlü niteliğe haiz, neredeyse bir kamu sigortası örneğidir.⁶⁹ Kamu sigortasının başlangıç numunesi olarak da değerlendirilebilir.

Tarihin belli dönemlerinde yöneticiler, riskleri göz önünde bulundurmuş ve bu kapsamda kamu sigortasının ilk örneklerini oluşturacak belli yasal düzenlemeler yapmışlardır. Bu düzenlemelerin bulunmadığı yerlerde ise ticaretle ilgili çevreler, ticari hayatın içinde çok yüksek oranda mevcut bulunan riskin farkında olmuş ve kendi aralarında veya ilgili çevrelerle bu risklerin yıkıcı etkilerine karşı önlem alma arayışlarına girmişlerdir. Bu arayışlardan biri MÖ 600'lü yıllarda Hintliler tarafından yapılan ve

⁶⁷ ARSEVEN, Tarihçe, s.419

⁶⁸ ARSEVEN, Tarihçe, s.419

⁶⁹ ARSEVEN, Tarihçe, s.419

sigorta niteliği taşıyan kredi sözleşmeleridir. Tıpkı diğer tehlikeyi önleme çabalarında olduğu gibi bu sözleşmeler de sigorta düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunmuştur.⁷⁰

Sigorta benzeri bir başka uygulama ise Rodos Kaidelerinde görülmektedir. Bu kaideler, deniz ticareti alanındaki zararın yıkıcı sonuçlarına karşı tehlikenin beraber üstlenilmesinin, ilk örnekleridir.⁷¹

Rodos Kaidelerinin Ege denizi ve çevresinde gelişmiş olduğu varsayılmaktadır. Rodos kaideleri, Romalılardan günümüze geliyor olmasına karşın, Herodot'un da belirttiği üzere Fenikeliler, Romalılardan çok daha önce deniz ticaretiyle uğraşmaktaydılar; bu nedenle Rodos Kaidelerinin ilk defa Fenikeliler tarafından uygulanmış olması da olası görünmektedir.⁷²

Bu kaidelerden biri *denize yük atma müşterek avaryasıdır*. Bu sözleşmede geminin, dolayısıyla içindeki yüklerin, denizde meydana gelebilecek herhangi bir tehlikeye maruz kalması durumunda, bu tehlikenin bertaraf edilmesi adına, gemide bulunan birtakım yüklerin denize atılması söz konusudur. Bu yolla, büyük zarar önlenmeye çalışılırken ortaya başka bir zarar çıkıyorsa, bu zararın paylaşılması söz konusu olacaktır.⁷³

Bir diğer kaide ise *deniz ödünçüdür*. Donatanın geminin işletilmesi için sermayeye ihtiyacı vardır, deniz ödünçü de bu ihtiyaca binaen ortaya çıkmıştır. Donatan, bu ihtiyacı karşılamak için gemi bağlama limanından ayrıldığı andan itibaren başlayan deniz yolculuğunun hasarsız geçirilmesi ve gemide bulunan yüklerin korunması amacıyla bir rehin gösterir. Bu rehin yalnız gemiye veya yalnız yüke dair olabileceği gibi her ikisini birden de içerebilir. Burada, rehin karşılığında donatan bir kredi alır. Gemi sağ salim limana döndüğü takdirde, ödünç alan aldığı meblağı faiziyle öder, ancak gemi limana

⁷⁰ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, Erişim Tarihi: 10.06.2020

⁷¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.31

⁷² ARSEVEN, Tarihçe, s.419

⁷³ KAYIHAN, BAĞCI, s.31

ulaşamazsa ödeme borcu ortadan kalkar. Burada riziko ödünç veren tarafça üstlenilmektedir.⁷⁴ Bu durum, prim bazlı sigortanın bir örneğini teşkil etmektedir.⁷⁵

Tarihte sigorta poliçesi niteliği taşıdığı kabul edilen ilk anlaşma, 1347 yılında İtalya’da yapılmıştır. Bu anlaşma Cenova Limanında bulunan Santa Clara adındaki geminin yüklerinin temini maksadıyla düzenlenmiştir.⁷⁶ Bu anlaşmadan sonra, bilinen ilk sigorta şirketi de 1424 yılında⁷⁷ yine deniz ticaretinin fazlaca gelişmiş olduğu yerlerden biri olan İtalya’da⁷⁸ kurulmuştur.

Bu gelişmelerin ardından sigorta alanındaki ilk yasal düzenleme, 1435 tarihli Barselona Fermanıdır.⁷⁹ Barselona Fermanı, deniz sigortasına dair ilgili uygulamaları sistemleştirmiş ilk mevzuat olma özelliği de taşımaktadır.⁸⁰

İtalya çevresinde başlayan deniz sigortalarını, daha sonra 1601 yılındaki kanunlaştırma çalışmalarıyla İngiltere ve sonrasında da 1731 yılında yayınlanan Hamburg Sigorta ve Avarya Kanunu ile Almanya izlemiştir.⁸¹

İngiltere’de sigorta şirketlerinin kurulması ise 17.yy’a rastlamaktadır. O zamana kadar sigorta sözleşmeleri yalnızca tacirler arasında ticari ilişkiler nedeniyle yapılmaktayken, 1666 tarihli büyük Londra yangınından sonra sigortacılık alanında yalnız yangın sigortası üzerine uzmanlaşan sigorta şirketleri kurulmaya başlanmıştır.⁸² Londra’daki büyük yangın, bir yönüyle de kara sigortalarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır.⁸³ Bu sayede İngiltere, sigortacılığın gelişimi adına önde gelen çok önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.⁸⁴

⁷⁴ KAYIHAN, BAĞCI, s.31-32

⁷⁵ ARSEVEN, Tarihçe, s.420

⁷⁶ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, Erişim Tarihi: 10.06.2020

⁷⁷ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, Erişim Tarihi: 10.06.2020

⁷⁸ ARSEVEN, Tarihçe, s.421

⁷⁹ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, Erişim Tarihi: 10.06.2020

⁸⁰ ARSEVEN, Tarihçe ,s.423

⁸¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.32-33

⁸² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.24

⁸³ KAYIHAN, BAĞCI, s.33

⁸⁴ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.24

Takip eden yıllarda İngiltere'nin ve büyük ölçüde de Londra'nın ticaret merkezi haline gelmesiyle bu şehirde taşıma sigortacılığına önemli bir talep artışı olmuştur.⁸⁵ Bu artışı göz önünde bulunduran Edward Lloyd isimli kişi, bu kapsamda 1688 yılında Londra'da bir kahvehane açmış ve bu mekan zamanla, tacirlerce ve ticaretle ilgili çevrelerce bilgi alışverişinde bulunulan bir ticaret merkezi haline gelmiştir.⁸⁶

Edward Lloyd'un ölümünden sonra bu mekanın müdavimleri tarafından, Lloyd's adlı topluluk kurulmuştur.⁸⁷ Lloyd's, zamanla ufak bir topluluk olmaktan çıkarak geniş alanlara yayılmış, sigortacılık adına bir dünya borsası halini almıştır.⁸⁸

19.yy.'dan itibaren sigorta, neredeyse her türlü riziko hakkında uygulanmaya başlanmış, yine bu sebepten sigorta adına geniş kapsamlı aracılık kurumları kurulmuş, reasürans kuruluşları da sigortacılık adına çok önemli bir yer teşkil etmeye başlamış ve devlet denetimi sigortanın temel gereklerinden biri haline gelmiş,⁸⁹ günümüzdeki anlamıyla özel sigortacılık kanunları düzenlenmeye başlanmıştır.⁹⁰

Sorumluluk sigortaları ise geçtiğimiz yüzyılın beraberinde getirmiş olduğu teknolojik ilerlemeler neticesinde gelişmiştir. Bu ilerlemelerle birlikte, kusursuz sorumluluk hallerinin artması da sorumluluk sigortalarının gelişmesinde büyük paya sahiptir.⁹¹

Sorumluluk sigortaları, başlangıçta, sigortalının kendi kusurlu davranışı neticesinde üçüncü kişiye vermiş olduğu zararı tazmin etmesi yoluyla sigortalının malvarlığında ortaya çıkan zararı azaltmayı hedeflediğinden, etik olmadığı hususunda eleştirilmişse de ilerleyen zamanlarda, üçüncü kişinin zararını da gidermeyi amaçladığının⁹² ve bu yolla toplumsal bir fayda da sağladığının fark edilmesi üzerine,

⁸⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.24

⁸⁶ KAYIHAN, BAĞCI, s.33

⁸⁷ KAYIHAN, BAĞCI, s.33

⁸⁸ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.24

⁸⁹ ARSEVEN, Tarihçe, s.425

⁹⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.25

⁹¹ BOZER, s.177

⁹² BOZER, s.174, ÇEKER, s. 132; IŞIL, s.763

kabul görmüştür ve sigorta sektöründe bulunduğu konumu elde etmiştir.⁹³ Bunun yanında, sorumluluk sigortalarının sorumluluk hukukuna ilişkin temel kavramların yerleşmesine de büyük oranda yarar sağlayacağı kabul edilmiştir.⁹⁴

2.3. Türkiye’de Gelişimi

2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Gelişimi

Sigortacılık, kişilerin tehlikeli olaylar karşısında bu tehlikeli olayların sonuçlarını bertaraf edebilme, hiç olmazsa bu zararlı sonuçları en aza indirebilme ihtiyacına binaen ortaya çıkmış bir kurumdur. Toplumlardaki gelişimi de bu temel üzerine kuruludur.

Sigortacılık kurumu, kimi toplumlarda gerek o toplumun yaşadığı bölgedeki coğrafi şartlar sonucu bölgenin ticarete elverişli olması nedeniyle ticaretin yaygın olmasından, gerekse toplumsal başka dinamikler sebebiyle daha erken ortaya çıkmış, kimi toplumlarda ise daha geç ortaya çıkmıştır.

Anadolu toprakları, tarihi ticaret yolları olan ve 17.yy’a kadar son derece etkin biçimde kullanılan ipek ve baharat yolları üzerinde bulunan topraklardır, bu nedenle burada ticaret son derece gelişmiştir. Ancak belli sebeplerden, sigortacılık kurumunun gelişimi 19.yy.’ın ikinci yarısında başlamıştır.

Cumhuriyet öncesi Anadolu’ya bakıldığında, toplumda ciddi bir dayanışma kültürü göze çarpmaktadır. Bu toplumda mahalle kültürü oldukça yaygın olup sadaka ve zekatlar toplumsal adaletin sağlanması noktasında son derece işlevseldir. Mahalle halkından bir kimse herhangi bir zarar gördüğünde halk bu zararı kendi içinde, kimi zaman da belli yardım kuruluşları aracılığıyla gidermektedir.

Osmanlıda, mahalle kültürü dışında son derece yaygın halde bulunan vakıflar mevcuttur, sayısı tam tahmin edilememekle beraber 52.000’in üstünde vakıf olduğu tahmin edilmektedir. Bu sebepten Osmanlı bir *Vakıf Medeniyeti* olarak da anılmaktadır.⁹⁵

⁹³ İŞİL, s.763, ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.1

⁹⁴ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.1

⁹⁵ Tarihte Vakıflar, <https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihte-vakiflar>, Erişim Tarihi:15.12.2020

Vakıflar, ihtiyaç sahiplerinin türlerine göre çeşitlilik arz etmekte, müşkül durumda kalanlara bu vakıflarda toplanan fonlar aracılığıyla yardım edilmektedir.

Osmanlı Döneminde, Anadolu’da yardımlaşma amacıyla kurulan müesseselerden biri de Ahi Teşkilatları olmuştur. Bu teşkilatlar, o dönemde Anadolu’nun neredeyse her yerinde görülmektedir.

Bu teşkilatın mensupları, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olup, kendi aralarında her konuda yardımlaşmayı şiar edinmişlerdir. Bu amaçla, Loncalar orta sandığı veya teavün sandığı olarak bilinen sandıklar kurmuşlardır. Bu sandıklar aracılığıyla karşılanan risklerden bazıları şunlardır: faizsiz krediler vermek, üyelerden biri hastalandığı takdirde tedavi masraflarını karşılamak, üyelerden biri vefat ettiğinde cenaze töreni düzenlemek.⁹⁶

Dünyada sigortacılık uygulaması, deniz ticareti üzerinden gelişmiştir. Ancak Osmanlı Devleti’nde deniz seferleri, büyük çoğunlukla askeri amaçla sınırlı kalmış bu anlamda ticari amaç güdülmemiştir.⁹⁷ Deniz ticaretinin gelişmemesi, sigortanın Anadolu topraklarına girmesini geciktiren etmenlerden biridir.

Sigortanın gelişimindeki gecikmenin bir başka etkeni ise halkın dini anlamdaki endişeleri ve fetvalar aracılığıyla sigortaya cevaz verilmemesidir.⁹⁸ Bir diğer etken ise yukarıda da değindiğimiz gibi halkın kendi arasında yardımlaşma aracılığıyla kurduğu müesseseler ve yapagelmış oldukları uygulamalardır.

Osmanlı Devleti’nde ilk sigorta işlemi, 18.yy.’ın ikinci yarısında karşımıza çıkar. Bu sigortalar devlet tarafından gemilerle gelen tahıl yüklerinin, deniz risklerine karşı sigorta ettirilmesi amacıyla yaptırılmıştır.⁹⁹

⁹⁶ AVCI, s.278

⁹⁷ ARSEVEN, Tarihçe, s.422

⁹⁸ KAMİLÇELEBİ, Hatime, Osmanlı Devletinde Sigortacılığa Yönelik Dini Yaklaşım, 2012, Ekonomi Bilimleri Dergisi, C.4, s.112, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebd/issue/4859/66849>, Erişim Tarihi:28.05.2020

⁹⁹ KAMİLÇELEBİ, s.106

Sigortanın gelişmesi ise 19.yy.'ın ikinci yarısının bulmuştur.¹⁰⁰ 1870 yılında meydana gelen Beyoğlu'ndaki yangının bu gelişmede etkisi büyüktür.¹⁰¹

Osmanlı Devletinde kurulan ilk sigorta şirketlerinin hemen hemen hepsi yabancı kökenlidir. Açtıkları sigorta şirketiyle sigortacılık faaliyetlerine ilk olarak başlayanlar, 1872 senesinde İngilizler olmuştur. Daha sonra Fransızlar ve onların ardından da Almanlar, Osmanlı topraklarında, sigortacılık faaliyetleri göstermeye başlamışlardır.¹⁰²

Osmanlı topraklarında, sigorta şirketleri icraatlarına başlamış olmalarına rağmen, başlangıçta bu şirketlerin uygulamalarını denetleyecek bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu boşluğu kullanan sigorta şirketleri, her konuda diledikleri gibi hareket ediyorlardı. Hatta öyle ki, poliçeler halkın büyük çoğunluğunun anlayamayacağı şekilde yabancı dillerde düzenliyor, diledikleri an sigorta poliçeler iptal edebiliyor ve konuyla ilgili uyuşmazlık yaşandığında dava mercii olarak ilgili şirketin yurtdışındaki merkezinin bulunduğu yer mahkemelerini veya Londra mahkemelerini gösteriyorlardı.¹⁰³ Bu durum, halk nezdinde ağır ekonomik kayıplara yol açmaktaydı.

Bu haksız durumlar neticesinde şikayetlerin artması sonucunda, 1883 senesinde devlet tarafından, acenteler faaliyetlerine devam edebilmek için ruhsat almakla zorunlu tutulmuşlardır.¹⁰⁴

İlk yerli sigorta şirketi olan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi, 1893 yılında kurulmuştur.¹⁰⁵ 1908 ve 1914 yıllarında sigortacılık alanında çıkarılan kanunlarda, sigorta şirketleri denetim altına alınmaya çalışılmış, yine bu kanunlarda şirketlere teminat gösterme ve vergi verme yükümlülükleri yüklenmiştir.

¹⁰⁰ ARSEVEN, Tarihçe, s.425

¹⁰¹ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, 10.06.2020

¹⁰² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.25

¹⁰³ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, 10.06.2020

¹⁰⁴ KAYIHAN, BAĞCI, s.35

¹⁰⁵ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, 10.06.2020

2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Gelişimi

Cumhuriyetin ilanının ardından, ülkede tamamen yerli sermaye ile işletilen sigorta kuruluşu mevcut olmadığından hem yasal düzenlemeler anlamında hem kurumsal anlamda büyük adımlar atılmıştır. Bu adımlardan ilki 1924 senesinde sigorta poliçelerinin yalnızca Türkçe dilinde düzenlenebileceği zorunluluğunun getirilmesi idi.¹⁰⁶

1927 senesinde sigortacılığın denetlenmesi adına “Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki Kanun” çıkarıldı. Yaklaşık iki yıl sonra, işletiminin Türkiye İş Bankasına ait olacağı Milli Türk Reasürans şirketi kuruldu ve Türkiye’de reasürans tekeli başlamış oldu. Bu kapsamda yerli ve yabancı tüm sigorta şirketleri, topladıkları primlerin belli bir oranını bu reasürans şirketine devretmekle yükümlü tutuldular. Bu tekelleşme her ne kadar dünyada bir tepki uyandırmış olsa da sigortacılık alanında suiistimalleri önleyerek ödemelerin vaktinde yapılmasına katkı sağladı ve haksız rekabeti engellemede büyük rol oynadı. Bu düzenlemeler dolayısıyla halkın sigortaya olan güvenini artırmış oldu.¹⁰⁷

Sigorta şirketlerinin Ticaret Bakanlığına bağlanması 1939 yılını bulmuştur. 1956 yılında ise Ticaret Kanunu’nda sigortacılıkla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.¹⁰⁸

Sigorta sektörünü çok daha kapsamlı biçimde ele alan, 7397 sayılı “Sigorta Murakabe Kanunu”, 1959 yılında yürürlüğe girdi. 1987 senesinde yürürlüğe giren 3379 sayılı yasa ve 7397 sayılı yasa ile eski düzenlemelerdeki eksiklikler giderildi. Yine bu kanunla amaçlananlar arasında sigorta şirketleri mali durumlarını iyileştirme ve sigorta araçlarının durumlarının düzenlenmesi de bulunmaktaydı. Ticaret Bakanlığına sigortacılık hususunda Sigorta Murakabe Kanunun ve diğer mevzuat aracılığıyla verilmiş olan yetkiler 1987 tarihinde 303 sayılı KHK ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına devredildi.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, 10.06.2020

¹⁰⁷ Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>, 10.06.2020

¹⁰⁸ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, S.26

¹⁰⁹ KAYIHAN, BAĞCI, s.36

1994 senesinde Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile hem Sigortacılık Genel Müdürlüğü kurulmuş hem de “Sigorta Murakabe Kurulu”, “Sigorta Denetleme Kurulu” olarak Hazine Müsteşarlığı bünyesine dahil edilmiştir. Sigortacılık sektörü bu iki kurumca denetlenmekte ve düzenlenmektedir.¹¹⁰

2007 senesine gelindiğinde ise önceki kanun ilga edilerek 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı, Türkiye’de sigortacılık sektörünün gelişmesini, istikrarlı bir ortamda etkin biçimde çalışmasını sağlamanın yanında sigorta sözleşmesinin taraflarının hak ve menfaatlerini koruma, bu sektöre ait kişi ve kuruluşların faaliyetlerini düzenleme ve denetleme ayrıca sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözüm yollarına ilişkin usul ve esasları düzenleme olarak belirtilmiştir.¹¹¹

Sorumluluk sigortalarına ilişkin hükümler, 2012 senesinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 6. Kitabında düzenleme alanı bulmuştur.

3. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTASI’NIN DİĞER TÜRLERİ

3.1. Genel Olarak

Sorumluluk sigortalarının bir kısmı akdedilmeleri bakımından zorunlu nitelik taşıırken, bir kısmı ise ihtiyari nitelik taşımaktadır. Zorunlu sorumluluk sigortaları şunlardır: Deniz Araçları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası ve Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortalarıdır.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasının da aralarında bulunduğu ihtiyari mali sorumluluk sigortaları ise şunlardır: Asansör Kazalarında Üçüncü

¹¹⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.37

¹¹¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.37

Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası, Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası, Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası, Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası, İşveren Sorumluluk Sigortası, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası ve Ürün Sorumluluk Sigortalarıdır.

3.2. Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası

İhtiyari sorumluluk sigortası türlerinden biri olan Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortasında sigortalının malvarlığı, poliçe kapsamında yer alan hukuki sorumluluğuna karşı teminat altına alınır.

Buna göre, “sözleşme ile sigortacı, daimî bakıma tabi olan ve marka, tip, kullanılış tarzı, taşıma kapasitesi ile bulunduğu yerin adresi, sigorta poliçesinde gösterilen asansör veya asansörlerle ilgili olarak meydana gelebilecek kazalar sonucu üçüncü kişiler tarafından ileri sürülecek tazminat miktarlarını poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.”¹¹² Sigorta sözleşmesi uyarınca sigorta teminatı dışında kalan haller saklıdır.”¹¹³

“Sigortacı, ayrıca bu sigorta ile ilgili olarak bir dava açılması halinde hükmolunan mahkeme masrafları ile avukatlık ücretlerini ödemekle yükümlüdür. Şu kadar ki hükmolunan tazminat sigorta bedelini geçerse sigortacı, avukatlık ücreti dahil dava masraflarına, ancak sigorta bedelini aşmayacak miktarlar oranında iştirak eder.”¹¹⁴

3.3. Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası

“Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilen bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçilerin, 26/9/2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde

¹¹² Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.1/1, [/https://tsb.org.tr/-asansor-kazalarinda-ucuncu-kisilere-karsi-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=903](https://tsb.org.tr/-asansor-kazalarinda-ucuncu-kisilere-karsi-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=903) ,Erişim Tarihi: 14.11.2020

¹¹³ AKÜKKSSGŞ m.2

¹¹⁴ AKÜKKSSGŞ m.1/2

Kararnamenin 24. maddesine bağı olarak ortaya çıkabilecek hukuki sorumlulukları teminat altına alınır.”¹¹⁵

Buna göre “sözleşme süresi içinde; bilgi sistemleri denetimi dahil olmak üzere her türlü mevzuata ve denetim standartlarına aykırı bağımsız denetim yapımları ve bağımsız denetim raporları düzenlemeleri, raporlarında eksik, yanlış, yanıltıcı bilgi ve görüşlere yer vermeleri gibi nedenlerden kaynaklanan zararlara karşı sözleşmede belirtilen miktara kadar, makul giderler ile yargılama gideri ve vekalet ücretini de içerecek şekilde, sigortalının hukuki sorumluluğu teminat altına alınır.¹¹⁶ Sigorta teminatı dışında kalan haller saklıdır.”¹¹⁷

3.4. Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası

“Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası sözleşmesi ile sigortacı, toprağın, yeraltı sularının, iç sular ve denizlerin, havanın, sözleşmenin kapsamına bağı olarak birinde, birkaçında veya hepsinde ani ve beklenmedik şekilde ortaya çıkan kirlenme ya da kirlenme tehlikesi nedeniyle Çevre Mevzuatı çerçevesinde sigorta ettirene yöneltilen ve sigorta ettirenin hukukten ödemek zorunda kalacağı tazminat taleplerini bu genel şartlar çerçevesinde güvence altına alır.”¹¹⁸

“Bu sigorta zorunlu sigorta ile birlikte aynı sorumluluğu teminat altına almışsa zorunlu sigorta hadlerinin üzerinde kalan kısmını poliçede yazılı hadlere kadar temin eder.”¹¹⁹

“Bu sigorta ile sigortacı, poliçede belirtilen tesisin poliçede belirtilen faaliyetlerinden kaynaklanan kirlenmenin neden olduğu üçüncü şahıslar nezdindeki maddi hasar, ölüm, sakatlık ve bedensel yaralanmaya ilişkin zararlar ile kirlenme veya kirlenme tehlikesi nedeniyle poliçede sınırları belirtilen tesisin dışında yapılan temizleme masrafları, toplanan atıkların taşınması ve bertarafı masraflarını Çevre Mevzuatındaki

¹¹⁵ Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.A/1, <https://tsb.org.tr/images/Documents/bağımsız%20denetçilik%20mesleki%20sorumluluk%20sigortası%20genel%20şartları.pdf>, Erişim Tarihi: 30.09.2020

¹¹⁶ Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.A/1

¹¹⁷ BDMSSGŞ m.A/3

¹¹⁸ Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.A/1, <https://tsb.org.tr/cevre-kirliligi-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=472>, Erişim Tarihi: 22.10.2020

¹¹⁹ ÇKMSSGŞ m.A/1

hükümler çerçevesinde poliçede yazılı teminat sınırlarına kadar aşağıda belirtilen hallerin gerçekleşmesi durumunda tazmin eder.”¹²⁰

“Bu sigorta ile, poliçede belirtilen süreklilik tarihi içerisinde meydana gelen kirlenme veya kirlenme tehlikesi neticesinde poliçede belirtilen geriye dönük geçerlilik tarihinden sonra ortaya çıkan zararlar için poliçe vadesi ya da ek bildirim süresi içinde sigorta ettirene yöneltilmiş olan tazminat talepleri teminat altına alınır.”¹²¹ Teminat dışında kalan haller saklıdır.¹²²

3.5. Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası

“Sigortacı, sigortalının müşterilerinin talebine istinaden hazırlamış olduğu Gayrimenkul Değerleme Raporunun hazırlanması sırasında gerçekleştireceği hata, ihmal ve kusur sonucu gerçeğe aykırı bir değer takdiri yapılması ya da değeri etkileyecek bir bilginin verilmemesinden ötürü doğacak zararlar nedeniyle üçüncü şahısların kendisine karşı ileri süreceği tazminat taleplerine karşı sigortalıyı poliçede belirtilen teminat limitine kadar teminat altına alır.”¹²³

“Sigortacının sorumluluğu rizikonun gerçekleşmesi durumunda, teminat limitleri kapsamında sigortalının gerçek zararını karşılamaktır. Dolayısıyla, hatalı değerlendirme sonucu oluşan zarar, değerlemenin yapıldığı dönemdeki Gayrimenkul Değerleme Raporunun hazırlanması sırasında hata, ihmal ve kusurdan kaynaklı zarardır.”¹²⁴ Sigorta teminatı kapsamı dışında kalan haller saklıdır.”¹²⁵

3.6. İşveren Sorumluluk Sigortası

“İşveren mali sorumluluk sigortası ile sigortacı, işyerinde meydana gelebilecek iş kazaları sonucunda işverene terettüp edecek hukuki sorumluluk nedeniyle işverene bir hizmet akdi ile bağlı ve Sosyal Sigortalar Kanununa tabi işçiler veya bunların hak sahipleri tarafından işverenden talep edilecek ve Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sağladığı

¹²⁰ ÇKMSSGŞ m.A/2

¹²¹ ÇKMSSGŞ m.A/2

¹²² ÇKMSSGŞ m.A/6

¹²³ Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası m.A/3, Erişim Tarihi: 18.10.2020

¹²⁴ GDMSS m.A/3

¹²⁵ GDMSS m.A/5

yardımların üstündeki ve dışındaki tazminat talepleri ile yine aynı Kurum tarafından işverene karşı iş kazalarından dolayı ikame edilecek rücu davaları sonunda ödenecek tazminat miktarlarını, poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.”¹²⁶

“Sigortacı ayrıca bu sigorta ile ilgili olarak bir dava açılması halinde hükmolunan mahkeme masrafları ile avukatlık ücretlerini ödemekle yükümlüdür. Şu kadar ki, hükmolunan tazminat sigorta bedelini geçerse sigortacı, avukatlık ücreti dahil dava masraflarına, ancak sigorta bedeli nispetinde iştirak eder.”¹²⁷

“İşverenin hukuki sorumluluğunda teminat dışında kalan dışında kalan haller saklıdır.”¹²⁸

3.7. Mesleki Sorumluluk Sigortası

Mesleki Sorumluluk Sigorta sözleşmesi ile sigortalının poliçede belirtilen ve ilgili taraflarca konusu tarif edilerek sınırları çizilen mesleki faaliyeti ifa ederken,

a) “Sözleşme süresi içinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı veya

b) Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen bir olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya karşı ileri sürülebilecek taleplere karşı sözleşmede belirtilen miktara kadar isteme ilişkin makul giderleri de içerecek şekilde teminat verilir. Taraflar, (a) ve (b) bentlerinden birini içerecek şekilde sözleşme yapabilecekleri gibi, her ikisini içerecek şekilde de sözleşme yapabilir.”

“Bu sigorta, sigortalının işletmesi ile ilgili sorumluluğu için yaptırılmışsa, sözleşmede aksine hüküm yoksa sigortalının temsilcisi ile işletmenin veya işletmenin bir

¹²⁶ İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.1, <https://tsb.org.tr/isveren-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=499>, Erişim Tarihi: 23.11.2020

¹²⁷ İSSGŞ m.1

¹²⁸ İSSGŞ m.2

kısımının yönetiminde, denetiminde ve işletmede çalıştırılan kişilerin sorumluluğunu da karşılar.”¹²⁹

“Mesleki sorumluluk sigortasında teminat altına alınan, mesleki faaliyet ifa edenlerin hukuki sorumlulukları hususunda, teminat dışında kalan haller saklıdır.”¹³⁰

3.8. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası

“Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası ile sigortalıyı, sigorta süresinde meydana gelebilecek bir olay neticesinde:

- a) Üçüncü şahısların ölmesi, yaralanması veya sağlıklarının bozulması
- b) Üçüncü şahıslara ait mallarda ziya ve hasar (maddi zarar ve ziyanlar) meydana gelmesi halinde, poliçede gösterilen sıfat, faaliyet ve hukuki münasebetlerinden dolayı, kendisine karşı, üçüncü şahıslar tarafından ileri sürülecek zarar ve tazminat taleplerinin sonuçlarına karşı, Türkiye Cumhuriyetinin hukuki sorumluluğa ilişkin mevzuatı hükümleri çerçevesinde ve poliçede belirlenen meblağlara kadar temin eder.”

“ÜŞKMMS, sigortalıyı haklı taleplere karşı olduğu gibi haksız taleplere karşı da korur”.¹³¹ Üçüncü şahıslara karşı mali mesuliyet sigortasında teminat dışında kalan haller saklıdır”¹³².

3.9. Ürün Sorumluluk Sigortası

“Bu sigorta sözleşmesi ile sigortacı, sigortalıya karşı, sözleşmede tanımlanan ürünlerin kusurundan kaynaklanan tazminat talepleri ve isteme ilişkin makul giderler için sözleşme ile kararlaştırılan şartlar ve limitler dahilinde teminat sağlar.

¹²⁹ Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.A/1, Erişim Tarihi: / <https://tsb.org.tr/mesleki-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=510>, 13.09.2020

¹³⁰ MSSGŞ m.A/3

¹³¹ Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası m.1, <https://tsb.org.tr/ucuncu-sahislara-karsi-mali-mesuliyet-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=523>, Erişim Tarihi: 02.09.2020

¹³² ÜŞKMMSGŞ m.3

Sigortacı;

a) Sözleşme süresi içinde meydana gelen olay sonucu doğan ve sorumluluk hükümleri uyarınca tazmini sözleşme süresi içinde ya da sonrasında talep edilen zararlara karşı veya

b) Sözleşme yapılmadan önce veya sözleşme yürürlükteyken meydana gelen olay nedeniyle, sadece sözleşme süresi içinde sigortalıya ileri sürülebilecek taleplere karşı teminat sağlar. Taraflar (a) ve (b) bentlerinden birini içerecek şekilde sözleşme yapabilecekleri gibi, her ikisini içerecek şekilde de sözleşme yapabilir.¹³³ Teminat dışında kalan haller saklıdır.”¹³⁴

4. İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTALARININ DİĞER SİGORTA TÜRLERİ İÇİNDEKİ YERİ

4.1. Genel Olarak

Modern toplumda artan sanayileşme, teknolojik gelişmeler, hızlı ulaşım ve iletişim ağı doğrultusunda yeni riskler ortaya çıkmış, ortaya çıkan bu riskler de sigorta türlerinin sayısını artırmıştır.¹³⁵

Sigortayla ilgili tasniflerden biri, özel sigorta ve sosyal sigorta ayrımı olup¹³⁶ buna bağlı ortaya çıkan bir başka tasnif biçimi ise sigortanın, kanuni veya akdi nitelikte olması üzerinedir. Kanuni sigortalarda, taraflar arasında sigorta ilişkisinin kurulması kanundan kaynaklanırken, akdi sigortalarda sigorta ilişkisi bir sözleşmeden doğmaktadır. Bu bakımdan, özel sigortalar akdi sigorta kapsamında yer alır.¹³⁷

Sosyal sigortalarda, bir işte çalışan veya belli bir durumda bulunan kimseler, o konumu düzenleyen mevzuata dair hükümler bağlamında, kendilerine sosyal güvence

¹³³ Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.A/1, <https://tsb.org.tr/genel-sartlar.aspx?pageID=1060>, Erişim Tarihi: 12.10.2020

¹³⁴ ÜSSGŞ m.A/3

¹³⁵ KARASU, Sorumluluk Sigortası, s.684

¹³⁶ CAN, s. 19, AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.13; KUBİLAY, KUBİLAY, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, 2003, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, s.4

¹³⁷ CAN, s.19; KUBİLAY, s.4; ÇEKER, s.12

vermek adına kurulmuş ve kamu teşkilatı bünyesinde bulunan sigorta kuruluşlarının sigortalısı olurlar.¹³⁸

Yine doktrinde kabul edildiği üzere, sigortalar isteğe bağlı olup olmamasına göre zorunlu ve ihtiyari olarak ikiye ayrılmaktadır. Sosyal sigortalarda kural, sigorta sözleşmesinin akdedilmesinin taraflar bakımından zorunlu olması iken, özel sigortalar kural olarak ihtiyari nitelik taşır.¹³⁹

Sigortalar bakımından bir başka sınıflandırılma türü ise prim sistemleriyle ilgilidir. Burada sigortalar sabit primli sigorta ve değişir primli sigorta olarak ikiye ayrılır. Sabit primli sigortalarda, belirlenen prim miktarı poliçeye yazılır¹⁴⁰, ve sabittir. Değişir primli sigortalar ise karşılıklı sigortalarda söz konusu olur, bu sigortalarda prim miktarı, rizikonun gerçekleşme ihtimaline bağlı olarak artıp azalabilir.¹⁴¹

Karşılıklı (mutuel) sigortalar Ticaret Kanunun 1402'inci maddesinde tanımlanmıştır. İlgili madde uyarınca karşılıklı sigortalar ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilmektedir.

Karşılıklı (mutuel) sigortalarda, sigorta korumasından faydalanmak için, kooperatife üye olmak yeterli olup ayrıca bir sigorta sözleşmesine gerek duyulmaz. Burada kooperatife dahil olan üye, hem sigortacı hem de sigorta ettiren gibidir¹⁴².

Karşılıklı sigortada, ödemelerin adı prim değil aidattır. Üyeler aidat ödemesi yapar ancak ödemenin ait olduğu dönemde rizikonun gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan zararın primlerin toplamından az olması durumunda, fazladan ödenmiş aidatlar üyelere iade edilir. Toplanan aidatlar, zararı karşılamaya yetmediği takdirde ise üyelere ek ödeme talebinde bulunulur. Üyeler tarafından ödenen primler değişkenlik gösterdiğinden, bu sigorta türü *değişir primli sigorta* olarak da adlandırılmıştır.¹⁴³

¹³⁸ CAN, s.19; ÇEKER, s.12

¹³⁹ CAN, s.21, AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.13; KOENİĞ, s.76

¹⁴⁰ ÇEKER, s.22; BOZER, s.16

¹⁴¹ ÇEKER, s.17

¹⁴² ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.51; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.15-16

¹⁴³ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.15-16

Farklı sigorta türleri, hem genel özelliklerinin belirlenmesi adına hem de daha kolay incelenebilmeleri bakımından, farklı nitelikler üzerinden tasnife tabi tutulmuştur. Bu amaçla, Türk Ticaret Kanunun 6. Kitabı olan “Sigorta Hukuku” bölümünde, “Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler” başlığı altında yer alan sigortalar türlerine göre “Zarar Sigortaları” ve “Can Sigortaları” adı altında iki kısımda ele alınmıştır.

4.2. Zarar Sigortaları

Zarar sigortaları, sigorta teminatından yararlanan kişiye, sigorta sözleşmesinde öngörülmüş bedelin sınırları içinde kalmak şartıyla, riskin gerçekleşmesi sonucu uğranan gerçek zararın tazminini amaçlayan sigorta türüdür.¹⁴⁴

Burada, zararın tazmini amaçlandığından bu tür sigortalara doktrinde *tazminat sigortaları* adı da verilmektedir.¹⁴⁵ Zarar sigortaları, aynı zamanda “Hayat Dışı Sigorta” olarak da ifade edilmektedir.¹⁴⁶ Zarar sigortalarında riziko, para ile ölçülebilir bir menfaate ilişkindir.¹⁴⁷ Burada, rizikonun gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak zararın giderilmesi amaçlanır. Bir diğer deyişle, zarar sigortalarında, rizikonun zararlı sonuçlarına karşı sigortalının malvarlığı, teminat altına alınmakta, bu yolla menfaati korunmaktadır.

Zarar sigortalarının konusu, para ile ölçülebilir olmak kaydıyla herhangi bir şey olabilir. Bu anlamda, taşınır-taşınmaz mal, alacak, hukuki sorumluluk gibi zarara uğradığı takdirde malvarlığında azalmaya neden olabilecek her şey, zarar sigortalarına konu edilebilir.¹⁴⁸

Zarar sigortalarında sigortalı, yani sigorta teminatından istifade eden kişi ve sigorta ettiren farklı kişiler olabilir.¹⁴⁹ Kişi kendi menfaatinin değil de bir üçüncü kişinin menfaatinin teminat altına alınmasını sağlıyorsa kendisi sigorta ettiren olup üçüncü kişi ise sigortalı olacaktır. Kişi, kendi menfaatini sigorta ettiriyorsa bu durumda kendisi hem

¹⁴⁴ CAN, s.31; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.45; SAYHAN, s.50

¹⁴⁵ CAN, s.31, AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.10; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.45

¹⁴⁶ ULAŞ, s.10

¹⁴⁷ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.44; ULAŞ, s.9

¹⁴⁸ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.45

¹⁴⁹ CAN, s.32

sigortalı hem de sigorta ettiren konumunda olacaktır.¹⁵⁰ Burada teminat altına alınan menfaat, can sigortalarının aksine, para ile ölçülmesi mümkün bir menfaattir.¹⁵¹

Zarar sigortalarında esas olan, malvarlığı teminat altına alınmış sigortalının uğradığı zararın giderilmesi olduğu için, TTK m.1459 uyarınca, bu sigortalarda yalnızca *gerçekten uğranılan zarar* tazmin edilmektedir. İlgili maddenin gerekçesinde, kanun koyucu bu hususa işaret ederek; “*sigortacının, sigortalının ancak gerçekten uğradığı zararı tazmin edeceğini*” belirtmiştir. Bu durum, sigorta hukukunda *zenginleşme yasağı* olarak adlandırılan ilkenin bir görünümüdür.¹⁵² Bu düzenleme ile sigorta tazminatı, bir zenginleşme aracı olmaktan çıkarılmaktadır.

Zarar sigortalarında, belli risklere karşı teminat altına alınan sigortalının malvarlığıdır.¹⁵³ Bu teminat, bazı zarar sigortalarında malvarlığının aktif kısmı üzerine olurken, bazı zarar sigortalarında ise malvarlığının pasif kısmı üzerindedir.¹⁵⁴ Buna göre zarar sigortası, malvarlığında yeni bir pasif kalemi ortaya çıkması riskine karşı teminat sağlıyorsa pasifin sigortası olarak nitelendirilirken malvarlığında bulunan bir aktifin azalmasına riskine karşı teminat sağlıyorsa, aktifin sigortası olarak nitelendirilmektedir.¹⁵⁵

Aktif sigortalarında sigortalının malvarlığının aktif korunmaktadır; dolayısıyla burada sigortalanan menfaat, sigortalının malvarlığının aktif kısmına ilişkin menfaattir.¹⁵⁶

Zarar sigortalarında sigorta menfaatinin korunması ise sigorta poliçesinde belirlenen rizikolardan birinin gerçekleşmesi halinde malvarlığına gelebilecek bu zararın tazmin edilmesiyle söz konusu olur. Yani zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi

¹⁵⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.249

¹⁵¹ ULAŞ, s.9

¹⁵² CAN, s.44; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.11; ÜNAN, Riziko, s.17; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.45

¹⁵³ CAN, s.47

¹⁵⁴ CAN, s.48; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.11; ÜNAN, Riziko, s.13; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, S.205

¹⁵⁵ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.205

¹⁵⁶ CAN, s.48; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.11

yeterli olmayıp, ayrıca, sigorta konusu, sigortalıya ait menfaatin de bir zarara uğramış olması gerekir.¹⁵⁷ Örneğin, belirli bir eşya yangın riskine karşı sigortalanmış olsun, eşyanın bulunduğu evde yangın çıkması halinde şayet eşyaya zarar gelmemişse yani menfaat zarara uğramamışsa, tazminat ödemesi söz konusu olmayacaktır.

Aktif sigortaları mal sigortaları, alacak sigortaları ve malvarlığına girmesi muhtemel (kazanç sigortaları) olarak üç ana başlıkta toplanır.¹⁵⁸

Pasif sigortalarında koruma altına alınan, malvarlığının pasif kısmıdır. Malvarlığının, pasif kısmında meydana gelmesi muhtemel artışa karşı teminat altına alındığı sigortalardır. Pasifin sigortalarına verilebilecek en iyi örneklerden biri ise sorumluluk sigortalarıdır.¹⁵⁹

Zarar sigortalarına dair bir başka ayrım da mal ve malvarlığı sigortası ayrımıdır. Mal sigortası, sigortalının malvarlığında bulunan belirli bir şeyin sigortası iken, malvarlığı sigortalarında, sigortalının malvarlığı bütün olarak belirli risklere karşı teminat altına alınır.

Türk Ticaret Kanunu'nda "Zarar Sigortaları" başlığı altında, ilk olarak "Mal Sigortaları" düzenlenmiş, ikinci olarak da "Sorumluluk Sigortaları" düzenlenmiştir.

4.2.1. Mal Sigortaları

Mal sigortaları, malvarlığının aktif kısmına dair sigortalardır. Mal sigortaları, bir kimsenin malvarlığında bulunan bir mala ilişkin menfaatinin, çeşitli risklere karşı koruma altına alındığı sigortalardır.¹⁶⁰ Burada esasen teminat altına alınan eşyanın/malın kendisi olmayıp, sigortadan faydalananacak kişinin, yani sigortalının, menfaatidir.¹⁶¹

Mal sigortalarında menfaat, taşınır veya taşınmaz bir mal olabileceği gibi aynı zamanda maddi bir varlığı olmayan, fakat para ile ölçülebilir bir menfaat de olabilecektir.

¹⁵⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.11

¹⁵⁸ CAN, s.48; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.11

¹⁵⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.12

¹⁶⁰ CAN, s.49; ÇEKER, 135; SAYHAN, s.63

¹⁶¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.241; ÇEKER, s.135; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.45

Örneğin marka, patent ve fikri haklar gibi varlıklar üzerindeki menfaatler, mal sigortası anlamında menfaat olarak kabul edilir.¹⁶²

Türk Ticaret Kanunu'nda mal sigortalarının tanımı yapılmamış ancak TTK m.1453'te dolaylı olarak tarif edilmiştir. Buna göre: *“Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler.”*

Kanun maddesinden anlaşılabileceği üzere, mal sigortaları yalnızca bir malın maliki tarafından yapılabilen sigortalar değildir. Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati olan herkes, bu sigortayı yaptırabilir. Bu menfaat, aynı zamanda para ile ölçülebilir bir menfaat olmalıdır, zira TTK m.1401'de zarar sigortalarına ilişkin menfaatin *parayla ölçülebilir bir menfaat* olması aranmıştır.

Mal sigortalarının türlerine örnek olarak yangın sigortası, nakliyat sigortası, hırsızlık sigortası deprem ve inşaat sigortaları verilebilir.¹⁶³

4.2.2. Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortaları, malvarlığının pasif kısmına ilişkin sigortalardır. Burada malvarlığının pasif (borç) kısmındaki artış ihtimaline karşı sigortalıyı koruma altına almak amaçlanmaktadır.¹⁶⁴ Sorumluluk sigortalarında, malvarlığının pasif kalemlerindeki artış, sigortalının, üçüncü kişilere karşı sorumlu olacağı olaylar sonucunda tazminat yükümlülüğünün doğması ile meydana gelir. Bu nedenle sorumluluk sigortaları, sigortalının malvarlığının, bir bütün olarak teminat altına alındığı sigortalardır.¹⁶⁵

Sorumluluk sigortaları ile, sigortalının malvarlığı muhafaza altına alınırken, aynı zamanda, sigortalının sorumlu olduğu olay neticesinde zarar gören üçüncü kişinin,

¹⁶² ULAŞ, s.10; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, S.45

¹⁶³ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.289

¹⁶⁴ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.12, ULAŞ, s.10; BOZER, s.174; SAYHAN, s.63-64

¹⁶⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.9; BOZER: s.173

sigortalının zararı tazmininde acze düşmesi ihtimaline karşı, mağdur olması önlenmiş olur.¹⁶⁶

4.3. Can Sigortaları

Doktrinde meblağ sigortalarının bir türü olarak da kabul edilen¹⁶⁷ can sigortaları, insan hayatına dair riskleri konu alır, dolayısıyla sigortalıya bu konulara ilişkin teminat sağlar. Bu sigortalar, aynı zamanda konusu gereği para ile ölçülemeyen sigortalardır.¹⁶⁸ Çünkü insan hayatı, etik ve ahlaki değerler gereği, maddi değeri tespit edilemez bir konumdadır.¹⁶⁹

Bu sigortalarda, insan hayatına ilişkin belli riskler teminat altına alınır, örneğin; kaza, ölüm, sakatlanma sonucu iş göremez hale gelme gibi. Sigorta poliçesinde belirlenen riskler meydana geldiği takdirde, poliçede belirlenmiş olan meblağın lehtara ödenebilmesi için, herhangi bir zararın meydana gelmiş olması şartı da aranmaz.¹⁷⁰

Zarar sigortalarından farklı olarak, zenginleşme yasağı, aşkın sigorta, eksik sigorta gibi hususlar can sigortaları bakımından söz konusu değildir.¹⁷¹ Yine can sigortalarının, zarar sigortalarından bir diğer farkı halefiyet konusunda karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan zarar sigortalarının aksine, can sigortalarında sigortacı, sigortalıya ödemede bulunarak, sigortalının üçüncü kişilere karşı dava hakkını devralamaz.¹⁷² Türk Ticaret Kanununda düzenlendiği haliyle can sigortaları üç kısımdır. Bunlar hayat sigortaları, hastalık ve sağlık sigortaları ve kaza sigortalarıdır.

¹⁶⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.9; ULAŞ, s.763; KOCH, Robert, Der Direktanspruch in der Haftpflichtversicherung, 2009, r+s, , H.4, s. 133 vd., / <https://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-RUNDS-B-2009-S-133-N-1> Erişim Tarihi: 15.11.2020; ÇEKER, Mustafa, s. 132

¹⁶⁷ BOZKURT, s.221; KAYIHAN, BAĞCI, s.53; ULAŞ, s.54; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.44

¹⁶⁸ ÇEKER, s. 303; KAYIHAN, BAĞCI, s.53; ULAŞ, s.9-10; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.44

¹⁶⁹ ÇEKER, s. 303; BOZKURT, s.221; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.48

¹⁷⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.53; ÇEKER, s.23

¹⁷¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.54

¹⁷² TTK 1491/3: "1472 nci madde hükmü hayat sigortalarında uygulanmaz. Hayat sigortası sözleşmesi gereği, sigorta şirketinden kararlaştırılan sigorta bedelini tahsil eden sigorta ettiren ve mirasçıları ile rizikoya muhatap olan kişilerin mirasçılarının, rizikonun gerçekleşmesine neden olan üçüncü kişiye karşı sahip olduğu tazminat alacağını sigorta şirketine temlik etmeleri geçersizdir."

4.4. Reasürans

Sigorta şirketleri, sigorta sözleşmelerinde sigortacı sıfatını taşırlar. Bu anlamda rizikoyu taşıma yükümlülüklerinin yanı sıra riziko gerçekleştiğinde zararı tazmin etme ya da sözleşmede belirlenen meblağı ödeme yükümlülükleri bulunur.¹⁷³

Kimi rizikolar bir sigorta şirketi tarafından taşınabilir nitelikte iken, kimi rizikolar tek bir sigorta şirketinin taşıyamayacağı kadar ağır sonuçlara neden olabilmektedir. Bu durumlarda, sigorta şirketi riski tek başına taşımamayı tercih eder. Sigorta şirketlerinin, sigorta ettikleri menfaati tekrar bir başka sigortacıya sigorta ettirmeleri ise reasürans olarak adlandırılır.¹⁷⁴

Sigorta şirketleri, reasürans yoluyla üstlenmiş olduğu rizikonun bir kısmını veya tamamını *reasüror* adı verilen ikinci bir sigorta şirketine devredebilecektir.¹⁷⁵

¹⁷³ TTK m.1401

¹⁷⁴ TTK m.1403: “Sigortacı, sigorta ettiği menfaati, dilediği şartlarla, tekrar sigorta ettirebilir. Reasürans, sigortacının, sigorta ettirene karşı borç ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz; sigorta ettirene, tekrar sigorta yapana karşı, doğrudan dava açmak ve istemde bulunma haklarını vermez.”

¹⁷⁵ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.48

İKİNCİ BÖLÜM

MOTORLU KARA TAŞITLARI İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTA SÖZLEŞMESİ

1. GENEL OLARAK

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunda sigortaya ilişkin hükümler, Kanunun 6. kitabında iki kısım halinde düzenlenmiştir. İlk kısımda “Genel Hükümler” başlığı altında sigorta sözleşmelerine dair genel hükümlere yer verilirken, ikinci kısımda “Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler” başlığı altında, ilk olarak “Zarar Sigortaları” ardından da “Can Sigortaları” düzenlenme alanı bulmuştur. Nihayet, “Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Özel Hükümler”, “Zarar Sigortaları” başlığı altında düzenlenmiştir.

Sigorta sözleşmelerine ilişkin genel hükümler, “Genel Hükümler” başlığı altında düzenlenmiştir. Genel hükümlerde yer alan düzenlemelerin, sigorta türlerinin hepsine, ancak niteliğine uygun düştüğü ölçüde, uygulanması gerektiği kabul edilmiştir.¹⁷⁶

Sigorta sözleşmesi, “Genel Hükümler” başlığı altında TTK m.1401’de şu şekilde tanımlanmıştır, “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.*”

¹⁷⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.127

Buradaki tanım iki bölüm halinde ele alınmalıdır. Tanımın ilk kısmında, yani “ya da” bağlacıyla ayrılan kısma kadar zarar sigortaları tarif edilmiş, ikinci kısımda ise can sigortalarına dair tanım ifade edilmek istenmiştir.¹⁷⁷

Sorumluluk sigortaları, zarar sigortalarının bir türü olduğundan, yukarıda belirtilen sözleşme tanımlarından kanun maddesinin ilk kısmı tarafından tanımlanmaktadır. Sorumluluk sigortalarına ilişkin özel hükümler ise Türk Ticaret Kanununun 1473 ila 1485’inci maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Sigortacılık Kanununun m.13’te, “Cumhurbaşkanı, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir....” hükmüyle sigortaların bir kısmının ihtiyari olmaktan çıkartılıp zorunlu hale getirilebileceğini düzenlemiştir.¹⁷⁸ Bu madde uyarınca kimi sorumluluk sigortaları, tarafların sahip olduğu sözleşme özgürlüğü bağlamında ihtiyari nitelik taşırken, kimi sorumluluk sigortaları ise bu bağlamda zorunlu nitelik taşır.

Özellikle hukuki sorumluluğa ilişkin sigortalarda, zorunluluk haline sıkça rastlanır. Bunun sebebi, zorunlu sigortalar ihdas edilerek, araçların ve işletmelerin faaliyetleri nedeniyle üçüncü kişilerin zarar görmesi durumunda bu zararın tazmininin kolaylaştırılması, dolayısıyla üçüncü kişilerin korunmasının sağlanmasıdır.¹⁷⁹

2. SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Sigorta sözleşmelerinin hukuki mahiyeti hakkında doktrinde farklı görüşler mevcut olup bir fikir birliğine varılmış değildir.¹⁸⁰ Sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin edimi belirli bir edim olup sigorta primini ödemekten ibaret olduğundan, sözleşmenin hukuki niteliğinin belirlenmesinde daha çok sigortacının edimi üzerinde yoğunlaşılmaktadır.¹⁸¹

¹⁷⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.128

¹⁷⁸ Sigortacılık Kanunu m.13

¹⁷⁹ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.53

¹⁸⁰ ÇEKER, s.56; KAYIHAN, BAĞCI, s.114

¹⁸¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.114

Sözleşmenin hukuki anlamda niteliğini belirlemede esas alınan o sözleşmeye dair “*asli edim*” kavramıdır. Sigorta sözleşmelerinde, asli edim borcunun niteliği tartışmalı olan taraf ise sigortacıdır. Dolayısıyla sigorta sözleşmesinin niteliğine ilişkin tartışmalar da esasen, sigortacının edimini açıklamaya yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁸²

Görüşlerden ilki, sigorta sözleşmesinin bir çeşit iş görme sözleşmesi olarak kabul edildiği görüştür. Bu düşünceye göre: Sigortacının, sigorta ettirenin karşılaşılabileceği muhtemel risklere karşı güvence sağlayıp, bunun karşılığında sigorta ettirenden prim alması, iş görme sözleşmesi mahiyetindedir. Bir diğer deyişle, sigortacının, sigortalının riskini onun yerine taşıması sigorta ettirenle sigortacı arasında iş görme sözleşmesi meydana getirmektedir.¹⁸³

Diğer görüş ise sigorta sözleşmesinin sui generis (kendine özgü) ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme türü olduğu yönündedir. Alman hukukunda da yaygın kabul gören bu görüşe göre, sigortacı, sigorta ettirenden aldığı prim karşılığında, rizikoyu taşıma borcunu üstlenir.¹⁸⁴ Ticaret Kanunun 1421’inci maddesinde yer alan düzenleme de bu mahiyettedir. İlgili maddeye göre sigortacının sorumluluğu, sigorta ettirenin primi veya ilk taksiti ödemesiyle başlayacaktır. Bu görüşe bağlı olarak iki ayrı teori ortaya çıkmıştır:

Bu teorilerden ilki Türk öğretisinde uzun yıllar kabul görmüş, Fransız doktrini etkisinde bir teori olan “*tazminat teorisi*” olup, bu teoriye göre sigortacı, rizikonun gerçekleşmesi ile borç altına girer.¹⁸⁵ Bu görüş rizikonun gerçekleşmemesi durumunda, sigorta sözleşmesinin tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmeye dönüşeceğiinden eleştirilmiştir.¹⁸⁶ Oysa sigorta sözleşmeleri muhtevaları gereği, her iki tarafın da edimlerini karşılıklı olarak borçlandıkları sözleşmelerdir ve bu bağlamda her iki tarafın borcu da sözleşmenin başlangıç aşamasında bellidir.¹⁸⁷

¹⁸² KAYIHAN, BAĞCI, s.114

¹⁸³ ÇEKER, s.56

¹⁸⁴ ÇEKER, s.56; KUBİLAY, s.36; BOZKURT, S.65; BOZER, s.50; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, S.20

¹⁸⁵ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.167

¹⁸⁶ ÇEKER, s.57

¹⁸⁷ KAYIHAN, BAĞCI, s.115

Bir diğerk teori ise Alman hukukunda hakim olan “*rizikoyu (tehlikeyi) taşıma*” teorisidir. Bu teoriye göre sigortacı prim karşılığında rizikoyu taşımayı üstlenmektedir, bu yükümlülüğü yerine getirdiğı müddetçe de prime hak kazanır.¹⁸⁸

TTK m.1421’de sigortacının, sigorta sözleşmesine dair ilk borcunun, rizikoyu taşıma borcu olarak düzenlenmesinden yola çıkarak, 6102 sayılı Ticaret Kanununda benimsenen teorinin “*Rizikoyu Taşıma Teorisi*” olduğu kabul edilebilir.¹⁸⁹

Rizikoyu taşıma yoluyla sigortalının himaye edilmesi borcu, sigorta ettirenin prim ödeme borcuna karşılık gelmektedir. Sigorta sözleşmelerinde, her iki tarafın borcu da sigorta sözleşmesinin sona ermesine kadar süreklilik gösterir. Bu anlamda sigorta sözleşmeleri sürekli edimli sözleşmeler olup, tam iki tarafa borç yükleyen bir nitelik taşırlar.¹⁹⁰

Sorumluluk sigortaları TTK m. 1473/1’de tanımlanmıştır. Buna göre,

“Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğı nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder.”

Sorumluluk sigortalarına ilişkin tanımdan yola çıkarak, sigorta sözleşmesinin tanımını yapmak mümkündür. Bu tanıma göre sorumluluk sigortası sözleşmeleri, sigortacının, taraflarca sözleşmede aksine bir düzenleme yapılmadığı takdirde, sigortalının sözleşmede öngörülen zarar daha sonra doğsa bile sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğı sebebiyle, zarar görene kişiye, sigorta sözleşmesinde öngörülmüş olan miktara kadar tazminat ödemeyi yükümlendiğı sözleşme olarak, tanımlanabilir.

¹⁸⁸ ÇEKER, s.57; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.167

¹⁸⁹ ÇEKER, s.57

¹⁹⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.117; KUBİLAY, s.36; BOZKURT, S.65; BOZER, s.50; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, S.20; ŞENOCAK, Kemal, Sigortaya İlişkin Hükümler, 2005, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferansı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.152

3. SÖZLEŞMEYE HÂKİM OLAN İLKELER

Sorumluluk sigortası sözleşmeleri, özel hukuk sözleşmeleridir. Özel hukuk sözleşmelerine hâkim olan temel ilkelerin başında ise irade özerkliği ilkesi gelir. Bununla birlikte; dürüstlük ilkesi, karşılıklılık ilkesi, menfaat ilkesi ve nispilik ilkeleri bulunmaktadır.¹⁹¹

3.1. İrade Özerkliği ve Sözleşme Serbestisi

MKT İMSS bakımından, irade özerkliği ilkesinin diğer sigorta sözleşmelerinden farklı bir görünümü bulunmaz. Bu anlamda genel olarak irade özerkliği, bireylere, kişisel ilişkilerini, kendi iradeleri doğrultusunda düzenleme hususunda hukuk düzeni tarafından tanınan bir yetkidir. Sigorta sözleşmeleri anlamında irade özerkliği, sözleşme (yapma veya yapmama) özgürlüğü ve eşitlik ilkelerini ihtiva eder.¹⁹²

Sözleşme serbestisi, yukarıda ifade edildiği üzere, irade özerkliğinin bir yansıması olarak, kişilerin hukuk alanında iradelerini ortaya koyabilmelerinin bir görünümünü oluşturur. Bu hak, Anayasa'nın 48.maddesinde "*herkesin dilediği alanda sözleşme yapabileceği*" ifade edilmek suretiyle teminat altına alınmıştır.

Sözleşme serbestisi, sözleşme yapma özgürlüğünün yanında sözleşmenin karşı tarafını seçme, sözleşmenin türünü ve içeriğini belirleme gibi özgürlükleri de kapsar.¹⁹³

Sözleşme serbestisi, kişilere elbette ki sınırsız bir özgürlük sağlamaz. Sözleşme ilişkilerinin düzenlendiği Türk Borçlar Kanunu'nun 26. ve 27. maddelerinde bu serbestinin sınırları ifade edilmiştir. İlgili maddeler uyarınca, taraflar sözleşmelerin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde diledikleri şekilde belirleyebileceklerdir. Yani taraflar kanunda öngörülen sınırlar çerçevesinde bir özgürlüğe sahiptirler. Bu bağlamda, taraflar kanunun emredici hükümlerine, ahlaka kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı sözleşme düzenleyemezler, aksi halde düzenlenen sözleşme kesin hükümsüzlük yaptırımıyla karşılaşacaktır.

¹⁹¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.150

¹⁹² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.150; ÇEKER, s.68

¹⁹³ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.150

Sigorta sözleşmeleri bakımından sözleşme serbestisi ise TBK anlamında genel hükümlerde yer alan sınırlamaya benzer biçimde düzenlenmiş, Ticaret Kanununun 1404. maddesinde hükme bağlanmıştır. İlgili maddede, sigorta sözleşmesi ile kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine, kişilik haklarına ve ahlaka aykırı bir fiilden doğabilecek zararın teminat altına alınamayacağı hükme bağlanmıştır.

Sigorta sözleşmelerin bakımından yapılan tasniflerden biri, sözleşmelerin zorunlu veya ihtiyari olması üzerinedir. İhtiyari sigortalar, sözleşmeye taraf olma bakımından kişilerin, kamu gücü tarafından bir mecburiyete tabi tutulmadığı sigorta sözleşmeleridir. Zorunlu sigortalar ise taraflara sigorta sözleşmesi akdetme yükümlülüğü yükler bu bakımdan taraf iradelerini kısıtlayıcı bir işleve sahiptir.

Zorunlu sigortalar Sigortacılık Kanununun m.13'te düzenlenmiştir. Buna göre: Cumhurbaşkanının, gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigorta ihdas edebileceği belirtilerek, sigorta şirketlerinin belli istisnalar saklı kalmak kaydıyla faaliyette bulundukları sigorta branşında sigorta sözleşmesi yapmaktan kaçınamayacakları hükme bağlanmıştır.

Sigorta sözleşmeleri ile ilgili bir diğer zorunluluk ise Sigortacılık Kanunun 15. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddede belli istisnalar haricinde, Türkiye'de yerleşik bulunan kimselerin, Türkiye'deki sigortalananabilir menfaatlerini yine Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerine ve Türkiye'de yaptırımları gerektiği hükme bağlanmıştır.

Sigorta sözleşmeleri, Sigortacılık Kanunu m.11/1 uyarınca, müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenecektir. Bu düzenleme de sözleşme özgürlüğüne getirilen istisnalardan biridir.

Zorunlu sigortalar, çoğunlukla tehlike sorumluluğunun ortaya çıkabileceği hallerde söz konusu olur. Bu anlamda, zorunlu sigortalar ihdas edilmesi ile amaçlanan, tehlikeli faaliyetler sebebiyle zarar görebilecek üçüncü kişilerin korunmasıdır. Ancak bazı durumlarda sigorta sözleşmesini akdetmekle yükümlü olan kişiler, zorunlu sigortaları akdetmezler, dolayısıyla üçüncü kişinin zararı sigorta şirketi tarafından tazmin

edilemez. Bu gibi hallerde, üçüncü kişilerin uğradıkları bedensel zararların giderilmesi için Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde tutulan Güvence Hesabı oluşturulmuştur. Zorunlu sigortaların akdedilmemesi halinde, zorunlu sigortalarda tazminata ilişkin koşulların oluşması şartıyla ortaya çıkan zararların bu sigortalara ilişkin saptanan geçerli teminat miktarlarına kadar, Güvence Hesabı tarafından karşılanması amaçlanmıştır.¹⁹⁴

3.2. Eşitlik

MKT İMSS bakımından, eşitlik ilkesinin diğer sigorta sözleşmelerinden farklı bir görünümü bulunmamaktadır.

Özel hukuk sözleşmeleri, taraflardan birinin imtiyazlı olmadığı sözleşmelerdir. Ancak bununla beraber, kimi zaman zayıfın korunması düşüncesi ile kimi zaman başka amaçlarla birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre Türk Borçlar Kanunu m.115 uyarınca borçlunun ağır kusurundan sorumlu tutulmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. İlgili maddenin devamında, uzmanlık gerektiren ve yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülen hizmetler söz konusu olduğunda borçlunun hafif kusurundan sorumlu tutulmayacağına ilişkin anlaşmanın da hükümsüz sayılacağı ifade edilmiştir. Bu anlamda, sigortacılık faaliyetleri de Hazine ve Maliye Bakanlığından alınan izinlerle yürütülmektedir.¹⁹⁵ Bu nedenle sigorta sözleşmeleri söz konusu olduğunda, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin yapılacak anlaşmalar kesin hükümsüzdür.

Sigorta sözleşmeleri adına eşitlik ilkesinden vazgeçilmesinin bir başka görünümü ise Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunda yer alır. TKHK m.3 uyarınca, sigortaya dair sözleşmeler ve ilgili hukuki işlemler tüketici işlemi sayılmaktadır.

Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun m.5'te, haksız şartlar başlığı altında, tüketiciyle akdedilen sözleşmelerdeki haksız şartların kesin hükümsüz olacağı ifade edilmiş; düzenleyenin, söz konusu şartlar olmasaydı, kalan hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan, sigorta

¹⁹⁴ Sigortacılık Kanunu m.14

¹⁹⁵ Sigortacılık Kanunu m.5

sözleşmelerinde yer alan ve sigorta ettirenin veya sigortalının aleyhine olan haksız şartlar hükümsüzdür ve bu hükümsüzlük ilgili şartlarla sınırlıdır. İlgili şartlar, sözleşmenin kalanına sirayet etmeyecektir. Bir başka deyişle, bu hükümsüzlük, sözleşmenin tamamını geçersiz hale getirmeyecektir.

3.3. Dürüstlük

Medeni Kanun'un başlangıç hükümlerinde yer alan TMK m.2 uyarınca, herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kuralına uymakla yükümlüdür.¹⁹⁶ Bu hüküm genel anlamda hak ve borçların yerine getirilmesi adına büyük bir önem taşımasının yanında, sigorta sözleşmeleri bakımından çok daha ciddi bir önem arz eder. Çünkü sigorta sözleşmeleri, diğer sözleşmelere kıyasla her iki tarafın da daha fazla iyi niyetle hareket etmeleri gereken sözleşmelerdir.¹⁹⁷

MKT İMSS bakımından dürüstlük ilkesinin, diğer sigorta sözleşmelerinden farklı bir görünümü bulunmaz. Sigorta sözleşmeleri, genel olarak, objektif iyi niyet kuralı olarak da adlandırılan dürüstlük kuralının çok geniş uygulama alanına sahip olduğu sözleşmelerdendir, bu anlamda sigorta sözleşmelerinde dürüstlük, *azami iyi niyet* olarak da adlandırılmaktadır.¹⁹⁸ Sigorta sözleşmelerinde dürüstlük kuralı uyarınca taraflar, sözleşmeye dair her çeşit belge, doküman ve metaryeli, kendilerinden talep edilmese bile sözleşmenin karşı tarafına iletmekle yükümlüdürler.¹⁹⁹

Sözleşmenin bir tarafı olarak sigorta ettiren kişinin, dürüstlüğe azami oranda dikkat etmesi gerekir. Şöyle ki, sigorta sözleşmeleri çoğunlukla sigorta ettiren kimsenin beyanı üzere kurulmaktadır,²⁰⁰ sigortacının ise bu beyanın doğruluğunu araştırma imkanı çoğunlukla bulunmaz.²⁰¹ Örneğin, sigorta sözleşmesine dair en önemli unsur olan riziko hakkındaki en doğru bilgiler, sigorta ettirende bulunur. Bu anlamda sigorta ettirenin, sigortacıyı riziko hakkında yanıltmaması, doğru bir biçimde aydınlatması, sözleşmenin

¹⁹⁶ Türk Medeni Kanunu m.2/1

¹⁹⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.157

¹⁹⁸ KAYIHAN, BAĞCI, s.128; BİRDİS, John, Aspects of Insurance Contract Law as Compared with the General Law of Contract, 2006, Inter Alia: University of Durham Student Law Journal, s.54, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ialia5&div=16&id=&page=>, Erişim Tarihi: 27.11.2020

¹⁹⁹ KAYIHAN, BAĞCI, s.129

²⁰⁰ Türk Ticaret Kanunu m.1435

²⁰¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.157; BOZER, s.23

devamı müddetince de riziko-prim dengesini etkileyen hususlarda sağlıklı bir bilgilendirme sunması oldukça önemlidir. Bu sayede sigortacı risk faktörlerini daha doğru bir değerlendirmeye tabi tutabilecek, dolayısıyla sigorta topluluğunu çok daha düzgün bir biçimde yönetme imkanını sahip olacaktır.²⁰² Sigorta ettiren yanlış bilgi verdiği takdirde, sigortacı sözleşmeden cayma hakkı gibi çeşitli haklara sahip olur.²⁰³

Sigortacının doğru bilgilendirilmesi, rizikonun gerçekleşmesi halinde meydana gelen zararın tazmininde de büyük önem taşır. Zira sigortacının zararı giderebilmesi için gerek rizikonun gerekse zararın niteliği hakkında tam ve doğru bilgilere sahip olması, olaya ilişkin, ilgili belgelere ulaşması gerekmektedir.²⁰⁴ Aksi halde zararın tazmini gerektiği gibi yapılamayacak dolayısıyla sorumluluk sigortasının en önemli işlevlerinden biri olan tazminat işlevi tam anlamıyla yerine getirilememiş olacaktır.

Tüm bu sebeplerden sigorta ettiren, sözleşme devam ederken ortaya çıkan yükümlülüklerini²⁰⁵ yerine getirirken, dürüstlüğe azami ölçüde özen göstermelidir.²⁰⁶

Sigorta şirketleri, sigorta ettirenlere oranla, sigortacılık konusunda daha gelişmiş teknik bilgiye sahip olmaları ve uygulamada sözleşmeyi düzenleyen konumda olmaları sebebiyle, sigorta sözleşmelerinin akdedilirken, görece kuvvetli bir pozisyonda bulunurlar. Türk Borçlar Kanununda düzenlenmiş olan *genel işlem şartları*²⁰⁷ ve TKHK’de düzenlenmiş olan *haksız şartlara ilişkin hükümler*²⁰⁸ aracılığıyla, sigortacının güçlü konumda bulunmasına karşın sigorta ettiren tarafa koruma sağlanmışsa da, sigorta şirketleri, sigorta ettirenlerle müzakere etmek suretiyle onların aleyhine hükümleri sigorta sözleşmesine ekleyebileceklerdir, bu durum dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder,

²⁰² BOZKURT, s.66

²⁰³ Türk Ticaret Kanunu m.1439

²⁰⁴ ULAŞ, s.778

²⁰⁵ TTK m.1448/1, TTK m.1471/1

²⁰⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.157

²⁰⁷ TBK m.20: “Genel işlem koşulları bir sözleşme yapılırken düzenleyenin ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir.”

²⁰⁸ TKHK m.5: “Haksız şart tüketiciyle müzakere edilmeden sözleşmeye dahil edilen ve tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde dürüstlük kurallarına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme şartlarıdır.”

dolayısıyla sigortacının da sigorta sözleşmeleri akdedilirken dürüstlük kuralına azami özen göstermesi gerekmektedir.²⁰⁹

Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü bakımından dürüstlük ilkesinin bir görünümü, “Bilgilendirmeye İlişkin Genel İlkeler” başlığı altında, SSBİY m.5/4’te düzenlenmiştir. Buna göre:

“Sigortacı, dürüstlük ilkeleri çerçevesinde; sigorta ettirene, sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak, yapılacak veya yapılmış sigortacılık işleminin özellikleri ve sözleşmeye konu sigorta teminatı ile sigortanın işleyişi hakkında gerekli her türlü bilgiyi sağlamak ve sigorta ettireni yanıltıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınmak zorundadır.”

3.4. Karşılıklılık (İvazlılık) İlkesi

Sigorta sözleşmeleri, her iki tarafın da karşılıklı taahhütlerini içeren sözleşmelerdir. Buna göre sigortacı, sigorta ettirene sigorta himayesi sağlama borcu altına girerken, sigorta ettiren prim ödeme borcu altına girmektedir. Sigortacının taahhüt ettiği sigorta himayesi, *risk taşıma yükümlülüğü* olarak da ifade edilir.²¹⁰ Bu anlamda MKT İMSS bakımından, karşılıklılık ilkesinin diğer sigorta sözleşmelerinden farklı bir görünümü bulunmaz

Sorumluluk sigortalarında sigorta himayesi, riziko gerçekleşene kadar *rizikoyu taşıma yükümlülüğü* olarak kendini gösterirken, risk gerçekleştikten sonra *zararı tazmin yükümlülüğüne* evrilir.²¹¹

Bu bağlamda sigortacı, sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden itibaren, şarta bağlı olmaksızın²¹² gerek rizikonun gerçekleşmesinden önce, gerekse rizikonun gerçekleşmesinden sonra, birtakım yükümlülükler üstlenmektedir. Bu bakımdan sigortacının üstlendiği borç, yalnızca rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminat

²⁰⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.158

²¹⁰ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.169; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.20; ÇEKER, s.55; KUBİLAY, s.39; KABUKÇUOĞLU ÖZER, Dilek, Sigorta Hukuku, 2005, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferansı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s.135

²¹¹ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.20

²¹² KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.170

ödenmesinden ibaret değildir.²¹³ Dolayısıyla sigortacının yükümlülüğü olan sigorta himayesi sağlama borcu, ancak sigorta sözleşmesinin karşılıklı, iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak kabul edildiği takdirde sağlanabilecektir.²¹⁴ Bu anlamda sigorta sözleşmeleri karşılıklı, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdir.

Sigorta sözleşmesinin eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu görüşü kabul edilemez. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, sözleşmenin akdedilmesi ile taraflardan yalnızca biri borç altına girmekte, diğer tarafın borcu ise daha sonra başka bir olay neticesinde²¹⁵ yani şarta bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Sigorta sözleşmelerinde ise tarafların edimleri şarta bağlı değildir.²¹⁶ Dolayısıyla tarafların borçları, herhangi bir şart aranmaksızın, sözleşmenin akdedilmesi anında doğmaktadır.²¹⁷

Sigorta sözleşmelerinin şarta bağlı olduğunu savunan görüşe göre, sigortacının borcu rizikonun gerçekleştiği anda doğar. Ancak bu görüş isabetsizdir, yukarıda da belirtildiği üzere, sigortacının borcu riziko gerçekleştiği anda tazminat ödemekten ibaret değildir. Bilakis sigortacı sözleşme kurulduğu andan itibaren rizikoyu taşımayı üstlenmektedir,²¹⁸ dolayısıyla sigortacının borcunun doğması için rizikonun gerçekleşmiş olması şart değildir.

Rizikonun gerçekleşmesi, yalnızca sigortacının borcuna etki eder,²¹⁹ riziko gerçekleştiği takdirde sigortacının *rizikoyu taşıma yükümlülüğü*, meydana gelen *zararı tazmin etme* borcuna evrilir.

Sigorta sözleşmelerinde ivazlılık ilkesinin istisnasını oluşturabilecek bir hüküm Ticaret Kanununda yer almaktadır. TTK m.1502’de, sigorta sözleşmesinin prim ödenmesinden muaf sigortaya dönüşeceği koşullar ifade edilmiştir. Buna göre, en az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde şayet sigorta ettiren prim borcunu ödemeyi sürdürmezse, sigortacının bu sebeple sözleşmeyi feshedemeyeceği ve prim talep edemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu

²¹³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.167; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.20

²¹⁴ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.169; KUBİLAY, s.36

²¹⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.159

²¹⁶ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.169; BOZER, s.26

²¹⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.159

²¹⁸ BOZER, s.26; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.20; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.167

²¹⁹ BOZER, s.26

sigortalarda sigorta tazminatı ödenirken, ödenen prim ve sözleşme uyarınca ödenmesi gereken prim arasındaki oran esas alınacaktır. Dolayısıyla ilgili madde uyarınca, teknik anlamda ivazlılık ilkesinin mevcut olmadığı düşünülse de, rizikonun gerçekleşmesi üzerine sigorta tazminatının ödenmesi sırasında, ivazlılık ilkesine ilişkin hususlar tekrar gündeme gelmektedir.

3.5. Menfaat İlkesi

Sigorta sözleşmesinin geçerli olması, sözleşme kurulurken sigorta menfaatinin varlığına ve de sözleşme süresince bu menfaatin varlığının devamına bağlıdır.²²⁰ Bu bağlamda, gerek sigorta sözleşmeleri kurulurken, gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta menfaati mevcut olmalıdır, aksi halde sözleşme geçersiz sayılacaktır. MKT İMSS bakımından menfaat ilkesinin diğer sigorta sözleşmelerinden farklı bir görünümü bulunmaz. Bu bakımdan, menfaat tıpkı diğer sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, MKT İMSS bakımından da zorunlu unsurlar arasında yer alır.

Bir sigorta sözleşmesinde menfaatin mutlaka sigorta ettirene ait olması gerekmez. Menfaat, sigorta ettiren kimseden başka bir kişiye de ait olabilir. Sigorta ettiren, üçüncü bir kişinin adını belirterek veya belirtmeyerek onun menfaatinin teminat altına alınmasını sağlayabilir.²²¹

Menfaatin varlığının yanında, ilgili menfaatin meşru olması gerekir. Kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine, kişilik haklarına ve ahlaka aykırı bir fiilden doğabilecek zarar, bu anlamda teminat altına alınamaz. Aksi halde sigorta sözleşmesi TTK m.1404 uyarınca geçersiz sayılacaktır.

3.6. Nispilik İlkesi

Sigorta sözleşmesinden doğan haklar, kural olarak nispi haklardır. Taraflar bu haklara dayalı taleplerini, yalnızca sözleşmenin karşı tarafına yöneltebilirler. Kural nispilik olmakla birlikte, sözleşmeden doğan edimlerin ifası belli şartlar altında üçüncü kişiler tarafından da talep edilebilir.²²² Üçüncü kişinin sözleşmeden doğan edimlerin

²²⁰ TTK m.1408

²²¹ TTK m.1454

²²² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.154

ifasını talep edebildiği haller ise sigortalının sigorta tazminatını talep hakkı ve zarar gören kişinin doğrudan dava hakkıdır.

Zarar sigortalarında, üçüncü kişinin menfaati sigorta edilmişse sözleşmeden doğan haklar üçüncü kişiye ait olur. Menfaati teminat altına alınan üçüncü kişi, sigortalı olarak adlandırılır. Sözleşmede aksine hüküm yoksa sigortalı, sigortacıdan, sigorta tazminatının ödenmesini talep edebilir ve bu bağlamda sigortacıyı dava edebilir.²²³

Doğrudan dava hakkı sorumluluk sigortaları bakımından ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre, zarar gören üçüncü kişiler, sigorta sözleşmesi için geçerli olan zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, zararın sigorta bedeline kadar olan bölümünün tazminini doğrudan doğruya sigortacıdan talep edebilirler.²²⁴

4. SÖZLEŞMENİN ÖZELLİKLERİ

4.1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmeleri, temelde borçlar hukuku sözleşmeleri olup Türk Borçlar Kanununun genel hükümlerine tabi sözleşmelerdir.²²⁵ Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile rızai-zorunlu sigortalar hariç- bir biçimde kurulurlar. Sigorta sözleşmeleri, aynı zamanda iltizami sözleşmelerdir. Bu bakımdan sözleşmede taraflar, karşı tarafın edimini ifa etmesini talep hakkına sahiptirler.²²⁶

Sigorta sözleşmeleri, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdir.²²⁷ Bu bakımdan tarafların asli edim yükümlülükleri olan prim ödeme borcu ve rizikoyu üstlenme ve zararı giderme borcu, karşılıklı ve devamlı olarak değişim içinde bulunur.²²⁸

²²³ TTK m.1454

²²⁴ TTK m.1478

²²⁵ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.190; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.93; KOENİĞ, s.30; KABUKÇUĞLU ÖZER, Sigorta Hukuku, s.135

²²⁶ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.170

²²⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.169, BOZKURT, S.65; BOZER, s.50; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, S.20; ÇEKER, s.55; KUBİLAY, s.36; YENER, Merve İrem, Sigorta Sözleşmesinde Rizikonun Ağırlaşması, 2020, Seçkin Hukuk, Ankara s.71; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 40

²²⁸ BOZKURT, s.65; BOZER, s.22; KUBİLAY s.33

Sigorta sözleşmeleri ile devamlı bir borç ilişkisi tesis edilmektedir. Sigortacının her an rizikoyu karşılayabilecek durumda olmasının aranması²²⁹ ve sözleşme süresince riziko-prim dengesinin sağlanması prensibi de, sigorta sözleşmeleriyle sürekli borç ilişkisi tesis edildiğinin kanıtıdır.²³⁰

Sigorta sözleşmeleri, iltihaki (katılmalı) sözleşmelerdir. İltihaki sözleşmeler, sözleşmeyi düzenleyen tarafın, aynı koşullarla hazırladığı sözleşmeyi kamunun teklifine sunması ve bu teklifin de bazı kimseler tarafından kabul edilmesiyle kurulan sözleşmelerdir.²³¹

İltihaki sözleşmelerde, sözleşme metninin hazırlanmasında taraflardan yalnızca birinin iradesi etkilidir, diğer tarafın sözleşme metni üzerinde bir etkisi bulunmaz. Dolayısıyla bu kişi, sözleşmeyi karşı tarafın sunduğu haliyle imzalayarak sözleşmeye taraf olur.²³²

Bozer'e göre sigorta sözleşmeleri iltihaki nitelik taşımazlar, çünkü bu sözleşmelerde tarafların sözleşme hükümlerini görüşebilme ve bunlar üzerinde pazarlık yapabilme imkanları bulunmaktadır.²³³

Kayıhan'a göre sigorta sözleşmeleri taraf iradelerinin esas alındığı rızai sözleşmeler (zorunlu sigortalar hariç tutularak) olsalar da uygulamada hal böyle olmayıp, önceden hazırlanmış matbu sözleşmeler ve soru listeleri sigorta ettirenlere sunulmakta, dolayısıyla sigorta ettirenler, sigorta sözleşmesinin içeriğine etki edecek bir konumda bulunmamaktadırlar.²³⁴ Bu nedenle bizim de katıldığımız görüşe göre, sigorta sözleşmelerinin, uygulanmaları bakımından, fiili anlamda iltihaki sözleşmeler oldukları kabul edilebilir.

²²⁹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.167

²³⁰ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s. 167; BOZER, s.21-22

²³¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.127; KUBİLAY, s.36

²³² KAYIHAN, BAĞCI, s.127; KUBİLAY, s.36

²³³ BOZER, Ali, 1981, Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara s.35

²³⁴ KAYIHAN, BAĞCI, s.128

Sigorta sözleşmeleri sosyal nitelikli sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler aracılığıyla riziko, sigorta ettirenler arasında paylaştırılarak, tehlikeli olayların zararlı etkilerine karşı toplumda yer alan bireylere ortak bir teminat sağlanmaktadır.²³⁵

Sigorta sözleşmeleri tesadüfe bağlı, hukuki anlamda *aléatoire* işlemlerden olduğu kabul edilir. Bu işlemlerde, sözleşmenin her iki tarafı bakımından da kazanç ve kayıp ihtimali mevcuttur. Rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigorta ettiren sigorta tazminatına hak kazanırken, riziko gerçekleşmediği takdirde ödenmiş primler sigortacıda kalacağından, sigortacı kazançlı çıkacaktır.²³⁶ Bu anlamda, sigorta sözleşmeleri hukuki bakımdan *aléatoire* işlemlerdendir. Ancak ekonomik ve teknik bakımdan tesadüfe bağlı olmadığı düşünülmektedir.²³⁷ Çünkü sigorta sözleşmelerinde, genel kabul görmüş aktüeryal tekniklere²³⁸ uygun olarak yapılan ihtimal hesaplamaları yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, sigorta sözleşmelerinin tamamen tesadüfe bağlı olduğunu söylemek yanlış olacaktır.²³⁹

Sigorta sözleşmeleri kişiye bağlı sözleşmelerdendir. Kişisellik prensibi uyarınca, sigorta sözleşmesi sigortalının malvarlığına ilişkin olsa bile, esas korunan menfaat kişinin çıkarıdır.²⁴⁰

Sigorta sözleşmeleri, şansa bağlı sözleşmeler değildir.²⁴¹ Zira şansa bağlı olarak oynanan kumar ve diğer şans oyunları, tamamen tesadüfen gerçekleşecek olaylara bağlıdır. Sigorta sözleşmelerinde karşı tarafın ediminin ifası, bir menfaatin zarar görmesine veya görme ihtimaline bağlı iken şans oyunlarında böyle durum söz konusu değildir.²⁴² Sigorta sözleşmesi ile ekonomik ve meşru bir menfaat teminat altına alınmaktadır, şans oyunlarında ise böyle bir durum söz konusu değildir.²⁴³

²³⁵ KAYIHAN, BAĞCI, s.129

²³⁶ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.169; BOZER, s.25; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, S.20

²³⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.169

²³⁸ Sigortacılık Kanunu m.12/1

²³⁹ BOZER, s.25

²⁴⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.130

²⁴¹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.166; KOENİĞ, s.38

²⁴² KOENİĞ, s.38

²⁴³ KUBİLAY, s.34

Zarar sigortalarında, şans oyunlarında mevcut olmayan tazmin ilkesi yani zenginleşme yasağı geçerlidir. Dolayısıyla sigorta, kişiler için bir zenginleşme aracı değildir. Ancak şans oyunları, bu işlevi görmektedir.²⁴⁴

4.2. Sözleşmenin Kapsamı

Sigorta sözleşmeleri, kural olarak *sözleşme serbestisinin* esas olduğu sözleşmelerdir. Kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla taraflar, sözleşmenin kapsamını serbestçe belirleyebilirler.²⁴⁵

Sigorta sözleşmelerinde sözleşmenin kapsamı, sözleşmede belirli bir süre zarfında teminat altına alınan rizikoları ifade eder. Sigorta sözleşmelerinde rizikoyu taşıma ve meydana gelen zararı tazmin etme, sigortacının yükümlülüğüdür.²⁴⁶ Sigorta sözleşmesinin kapsamı, bu yönüyle sigortacının sorumluluğunun sınırlarını ve bu sorumluluğun hangi süre zarfında geçerli olacağını belirleyen bir işleve sahiptir.

Sigortacının, rizikoyu taşıma yükümlülüğünden sorumlu olduğu süreye *maddi süre* adı verilir.²⁴⁷ Sigortacının sorumlu olduğu süre zarfının belirlenmesi rizikonun, dolayısıyla sözleşmenin kapsamının, zaman bakımından sınırlanmasının bir görünümünü oluşturur.

Kanun koyucu sorumluluk sigortalarında, meydana gelen zararın tazmin edilebilmesi için sorumluluğa neden olan olayın sigorta süresi içinde gerçekleşmiş olmasını aramıştır,²⁴⁸ ancak zararın ilgili süre zarfında ortaya çıkmış olmasını aramamıştır.²⁴⁹ Bu nedenle zarar, sözleşme süresi sona erdikten sonra ortaya çıksa bile, riziko kapsamında yer alan olay sigorta süresi içinde meydana gelmişse, bu olay sigorta teminatı kapsamında yer alacak ve sigortacının tazmin yükümlülüğü doğacaktır.

²⁴⁴ KUBİLAY, s.34

²⁴⁵ TBK m.26

²⁴⁶ TTK m.1401

²⁴⁷ ÜNAN, Riziko, s.99

²⁴⁸ TTK m.1473

²⁴⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.316; BOZKURT, s.203; ÇEKER, s.251

Ancak TTK m.1473 emredici bir hüküm olmadığından, taraflarca aksi kararlaştırılabilmektedir. Bu anlamda taraflar, sigortacının sorumluluğunun hangi sürelerle sınırlandırıldığını serbestçe belirleyebilirler.

MKT İMS sözleşmeleri, tıpkı diğer sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, Sigortacılık Kanunu m.11’de belirtildiği üzere “Hazine Müsteşarlığınca onaylanan genel şartlara uygun olarak” düzenlenir. Buna ek olarak, sigorta ilişkisinin muhtevasına, kanuni deyişle işin özelliğine uygun olarak, taraflarca belirlenmiş özel şartlar düzenlenebilir. Ancak bu hususlar özel şartlar başlığı altında düzenlenerek, herhangi bir yanılıya yol açmayacak şekilde açıkça belirtilmelidir.²⁵⁰

Sigortacılık Kanunu m.11 uyarınca, *“Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır.”* Bu husus, doktrinde rizikonun genelliği ilkesi olarak anılmaktadır.²⁵¹

Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahilindeki rizikoların belirlenmesinde kabul edilen bir diğer ilke, rizikonun özelliği ilkesidir. Rizikonun özelliği ilkesi uyarınca sigortacı, sigortalıya, yalnızca sigorta teminatı kapsamında yer alan rizikolara karşı teminat sağlar. Sigortacı, sözleşmede öngörülmeleyen rizikolara karşı teminat sağlamaz. TTK m.1409’da *rizikonun özelliği ilkesi* benimsenmiştir.²⁵² Buna göre: *“Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur. Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir.”*

TTK m. 1409 uyarınca, sözleşmede kapsam dahilinde olduğu açıkça belirtilmeyen riskler, teminat kapsamı dışında sayılacaktır. Bu anlamda, sigorta teminatı kapsamı dışında kalan rizikoların gerçekleşmesi halinde sigortacının tazmin yükümlülüğü doğmaz.

²⁵⁰ Sigortacılık Kanunu m.11/1

²⁵¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.161

²⁵² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.161

TTK m.1473/2 uyarınca sorumluluk sigortaları, “sigortalının işletmesi ile ilgili sorumluluğu için yaptırılmışsa, sözleşmede aksine hüküm yoksa bu sigorta, sigortalının temsilcisi ile işletmenin veya işletmenin bir kısmının yönetiminde, denetiminde ve işletmede çalıştırılan kişilerin sorumluluğunu da karşılar. Bu durumda sigorta bu kişilerin lehine yapılmış sayılır.”

Sorumluluk sigortaları TTK m.1473’te düzenlenmiştir. Sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan sorumluluk, özel hukuk hükümleri bağlamındaki sorumluluğa ilişkindir. Ancak kanun metni incelendiğinde sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla kamu hukukundan doğan sorumluluklara ilişkin de güvence sağlanabileceği düşünülebilecektir. Bununla beraber, MKT İMSSGŞ uyarınca ceza yargılamasından doğan tüm masraflar ve yargılama neticesinde hükmolunan para cezaları, sigorta teminatı kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla MKT İMSS sözleşmeleri bakımından adli para cezaları, sigorta teminatı kapsamında yer almaz.²⁵³

TTK m.1474 uyarınca, sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde, isteme ilişkin sigorta bedelini aşmayan makul giderler, sigortacı tarafından karşılanır. Dolayısıyla ilgili giderler sigorta teminatı kapsamına dâhildir. Ancak sigorta bedelini aşan giderlerin karşılanabilmesi için sözleşmede hüküm bulunmalıdır. Ayrıca, sigortacı, sigortalının istemi üzerine, giderler için avans vermek zorundadır.²⁵⁴

TTK m.1477 uyarınca, sigortacı, sigortalının, sorumluluk konusu olayı kasten gerçekleştirmesinden doğan zararlardan sorumlu olmaz.²⁵⁵ Dolayısıyla, rizikonun kasten gerçekleştirilmesinden doğan zarar, sigorta teminatı kapsamına dahil değildir. Bu husus Alman Sigorta Sözleşmeleri Kitabında (VVG) da aynen düzenlenmiştir.²⁵⁶ TTK m.1477, koruyucu hükümler başlıklı TTK m.1486’da yer alan hükümlerdendir. Dolayısıyla taraflar sigorta sözleşmesi ile aksini kararlaştıramazlar.

²⁵³ MKT İMSSGŞ m.11/6, [/https://tsb.org.tr/motorlu-kara-tasitlari-ihityari-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=511](https://tsb.org.tr/motorlu-kara-tasitlari-ihityari-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=511), Erişim Tarihi: 10.06.2020

²⁵⁴ TTK m.1474

²⁵⁵ TTK m.1477

²⁵⁶ VVG §.103: “Sigortacı, üçüncü şahısların uğrayacağı zarara kasıtlı ve hukuka aykırı olarak sebep olunmuşsa zararın tazmini için ödeme yapmak zorunda değildir.” https://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html Erişim Tarihi: 20.10.2020

MKT İMSS Genel şartları uyarınca, MKT İMSS sözleşmelerinde, aracın kullanılmasından kaynaklanan sorumluluk ve Karayolları Trafik Kanunu hükümleri uyarınca, araç işletenin şahsında doğan hukuki sorumluluk teminat altına alınmıştır.²⁵⁷ Araç işletenin kasten gerçekleştirdiği fiiller dolayısıyla meydana gelen zararlar, TTK m.1477 uyarınca sigorta teminatı kapsamında değildir.

MKT İMSS genel şartları uyarınca, araç işletenin, araç işleten sıfatına sahip olması dolayısıyla ortaya çıkan hukuki sorumluluğu teminat altına alınmaktadır. Araç işletenin hangi hallerde ve ne şekilde sorumlu tutulacağı ise KTK m.85'te düzenlenmiştir²⁵⁸. KTK m.85/1 uyarınca, araç işleten ancak motorlu aracın işletilmesi sırasında meydana gelen ölüm veya yaralanmadan yahut bir şeyin zarara uğramasından sorumludur. Dolayısıyla araç işletilme halinde değilse, meydana gelen zarardan araç işleten sorumlu tutulamaz.²⁵⁹

MKT İMSS sigorta teminatı kapsamına yalnızca motorlu araçlar dahildir. Motorlu araç niteliği taşımayan araçlar bu anlamda sigorta teminatı kapsamında yer almazlar. KTK'de motorlu aracın tanımı yapılmış değildir ancak doktrinde KTK'de yer alan araç ve taşıt tanımlarından hareketle motorlu araç, motor gücüyle yürütülen ve toprak üzerinde/karayolunda kullanılabilen araç olarak tanımlanmaktadır.²⁶⁰

KMA ZMSS genel şartlarında sigorta sözleşmesinin kapsamı, bu bağlamda sigortacının teminat yükümlülüğü, yalnızca KTK kapsamında yer alan ve araç işleten sıfatına haiz olması dolayısıyla doğacak tazminat talepleri ile sınırlandırılmıştır.²⁶¹

²⁵⁷ MKT İMSSGŞ m.1

²⁵⁸ KTK m.85/1: “Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar”.

²⁵⁹ MKT İMSSGŞ m.1

²⁶⁰ BOLATOĞLU, s. 37; KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.25; YILMAZ, s.29

²⁶¹ KMA ZMSSGŞ/1: “Sigortacı, poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre sigortalıya düşen hukuki sorumluluk çerçevesinde bu Genel Şartlarda içeriği belirlenmiş tazminatları, kaza tarihi itibarıyla geçerli zorunlu sigorta limitleri dahilinde ödemekle yükümlüdür. Sigortanın kapsamı üçüncü şahısların, sigortalının Karayolları Trafik Kanunu çerçevesindeki sorumluluk riski kapsamında, sigortalıdan talep edebilecekleri tazminat talepleri ile sınırlıdır.”

MKT İMSS’de, araç işletenin yalnızca KTK hükümleri kapsamında aracın işletilmesi nedeniyle ortaya çıkan hukuki sorumluluğu teminat altına alınmaz. Burada, araç işletilmesinden kaynaklanan sorumluluğunun yanında, aracın kullanılmasından kaynaklanan her türlü hukuki sorumluluk, genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluk, teminat altına alınır.

KTK hükümleri uyarınca araç işletenin sorumluluğunun doğması için aracın işletilme halinde olması gerekir.²⁶² Aracın işletilmesi hususunda doktrinde yaygın kabul gören iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki *makine tekniği görüşüdür*. Buna göre, aracın işletilme halinde sayılabilmesi için mekanik aksamının çalışıyor olması önem taşır.²⁶³

Diğer bir görüş ise *aracın trafiğe çıkarılması görüşüdür*. Trafiğe çıkarma görüşünde ise aracın mekanik aksamının çalışıyor halde olması önem taşımaz, burada önemli olan aracın karayolunda trafiğin işler halde bulunduğu bir alanda tutulmasıdır. Bu şart sağlandığı takdirde, aracın işletilme halinde olduğu kabul edilir.²⁶⁴

KTK m.85/1 uyarınca, araç işletilme halinde değilse araç işleten, KTK hükümleri kapsamında sorumlu tutulamaz. Bu halde araç işleten meydana gelen zarar nedeniyle ancak genel hükümlere göre sorumlu tutulabilir. Bu anlamda araç işletenin genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluğu, MKT İMSSGŞ m.1 uyarınca sigorta teminatı kapsamındadır.²⁶⁵ Dolayısıyla MKT İMSS sözleşmesi bağlamında, KTK’de yer alan hükümlerden ve genel hükümlerden kaynaklanan, aracın kullanılması ve işletilmesinden doğan her türlü sorumluluğa ilişkin tazminat talebi sigorta teminatı kapsamına dâhildir. Burada teminat altına alınan sorumluluk, KTK hükümleri ile beraber borçlar hukuku anlamında sigortalının sorumlu tutulabileceği her türlü sorumluluktur.²⁶⁶

İMSSGŞ m.1’de düzenlenen *aracın kullanılması* hali doktrinde tanımlanmış bir kurum değildir. Ancak ilgili genel şartın düzenlenme biçimi incelendiğinde,

²⁶² BOLATOĞLU, s.162; KILIÇOĞLU Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2014, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 18. Bası, s.391; YILMAZ, s.112

²⁶³ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.393, YILMAZ, s.113

²⁶⁴ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.394; YILMAZ, s.112

²⁶⁵ MKT İMSSGŞ m.1

²⁶⁶ AKIN, Mehmet Zeki, İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası Sorunu, 1973 Trafik Sigortası 5. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü s.329

kanaatimizce, aracın kullanılmasından sorumluluk ifadesinin hemen ardından *genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluk* ifadesine yer verilmiş olduğundan, burada tehlike sorumluluğuna ilişkin bir kavram olan *aracın işletilme halinde olmasına ilişkin kriterlerin* aranmaması gerektiği sonucuna varmaktayız. Kanaatimizce, bu anlamda aracın kullanılması kurumu, aracın işletilmesi kurumundan daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. Bu anlamda, aracın işletilmesine dair kriterlerin mevcut olmadığı hallerde de aracın kullanılması dolayısıyla meydana gelebilecek her türlü sorumluluk, genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluk, teminat kapsamında kabul edilmelidir.

Karayolları Trafik Kanunu'nun uygulama alanı yer bakımından sınırlandırılmıştır. Bu anlamda, araç işletenin, aracın işletilmesi nedeniyle, KTK hükümleri kapsamında sorumlu tutulabilmesi için zararın belirli alanlarda gerçekleşmiş olması aranır. Bu alan ise öncelikli olarak *karayolu* 'dur.

Aksine hüküm olmadığı takdirde:

*“Karayolu dışındaki alanlardan kamuya açık olanlar ile park, bahçe, park yeri, garaj, yolcu ve eşya terminali, servis ve akaryakıt istasyonlarında karayolu taşıt trafiği için faydalanılan yerler ile erişme kontrollü karayolunda ve para ödenerek yararlanılan karayollarının kamuya açık kesimlerinde ve belirli bir karayolunun bağlantısını sağlayan deniz, göl ve akarsular üzerinde kamu hizmeti gören araçların, karayolu araçlarına ayrılan kısımlarında” KTK hükümleri uygulanacaktır.*²⁶⁷

Karayolu ise KTK'nin tanımlar başlıklı 3.maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

“Trafik için, kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlardır.”

Yolun yalnızca araç trafiği için kullanılan bölümü değil, aynı zamanda bisiklet yolu, yaya kaldırımı ve kural olarak yayaların kullandığı ve belli durumlarda araçların yararlandığı bölümler de karayolu sayılır.²⁶⁸

²⁶⁷ KTK m.2

²⁶⁸ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.27; YILMAZ, s.25

Dolayısıyla bu alanlarda meydana gelen zarar dolayısıyla araç işletenin sorumlu tutulduğu haller MKT İMSS ile teminat altına alınabilecektir.

MKT İMS Sigorta sözleşmeleri ile araç işletenin, yalnızca KTK hükümlerinden kaynaklanan sorumluluğu değil, genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluğu da teminat altına alınmıştır²⁶⁹, bu nedenle MKT İMSS’de aracın işletilmesi veya kullanılması neticesinde meydana gelebilecek bir rizikonun, sigorta teminatı kapsamında kabul edilebilmesi için karayolu veya KTK’de belirtilen diğer alanlarda gerçekleşmiş olması aranmaz.

KTK m.85/1 kapsamında motorlu aracın işletilmesi dolayısıyla teminat altına alınan sorumluluk, hukuki niteliği itibariyle tehlike sorumluluğudur.²⁷⁰ Ancak KTK m.85/3²⁷¹ uyarınca aracın işletilmesi dışındaki hallerde sebep olduğu zararlar, tehlike sorumluluğu kapsamında teminat altına alınan zararlar değildir. Zira bu sorumlulukta, ispat yükü olağan kusur sorumluluğunda olduğu gibi ters çevrilmiş durumdadır.²⁷²

İşletilme halinde olmayan araçtan kaynaklanan zarardan, araç işletenin sorumlu tutulabilmesi için aranan “zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat edilmesi” şartı, olağan kusur sorumluluğunun bir görünümüdür. Bu kapsamdaki sorumluluk, MKT İMSS ile teminat altına alınabilecektir.²⁷³

İşleten ve araç işleticisi teşebbüs sahibi, hâkimin takdirine göre, kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zarardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda işletici teşebbüs sahibinin sorumlu tutulabilmesi için kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan

²⁶⁹ 17. YHD. 2014/19161 E., 2015/2850 K.; MKT İMSSGŞ m.1

²⁷⁰ KILIÇOĞLU, Ahmet, 2918 Sayılı Yasaya Göre Araç İşletenin Sorumluluğu, 1984, BATİDER, sayı.12, s.4 YAVAŞI, Mahmut, Kara Taşıtları Sigortaları, 2019, Yetkin Yayınları, Ankara, s.74

²⁷¹ KTK m.85/3: “İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.”

²⁷² ULAŞ, s.828; Tandoğan, Haluk, İsviçre Hukukunda Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğunun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler, 1973 Trafik Sigortası 5. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü, s.196

²⁷³ KTK m.85/2

doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yahut kazaya taraf olan üçüncü kişilere yapılması gerekir.²⁷⁴ KTK m.85/4'te yer alan sorumluluk, olağan sebep sorumluluğudur, bu nedenle MKT İMS Sigortası bakımından sigorta teminatı kapsamındadır.

İşleten ve araç işleticisi teşebbüsün sahibi, aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur.²⁷⁵ Dolayısıyla bu kimselerin fiillerinden kaynaklanan sorumluluğa ilişkin tazminat talepleri de MKT İMSS'de sigorta teminatı kapsamındadır.

“Yaralanan veya ölen kişi, hatır için karşılıksız taşınmakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa, işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir.”²⁷⁶

Zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan dolayı işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüsün sahibinin sorumluluğu da genel hükümlere tabidir.”²⁷⁷

Taşımanın, hatır için taşıma olarak kabul edilebilmesi için, karşılığında bir ücret alınmaması gerekir.²⁷⁸ MKT İMSS'de genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluk teminat altına alındığından, hatır taşımacılığından kaynaklanan zararlar da sigorta teminatı kapsamına dâhildir.

MKT İMSS sözleşmesi kapsamında, sigortacı tarafından sağlanan teminatın miktarı, KMA Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası ile teminat altına alınan miktarın üzerinde kalan ve poliçede belirlenmiş olan miktar ile sınırlandırılmıştır.²⁷⁹ Teminatın kapsamına tazminat taleplerine ilişkin savunma giderleri de dâhildir,²⁸⁰ KMA ZMSS

²⁷⁴ KTK m.85/4

²⁷⁵ KTK m.85/5

²⁷⁶ KTK m.87/1

²⁷⁷ KTK m.87/2

²⁷⁸ BİLGE, Mehmet Emin, Hatır İçin Taşınanın Uğradığı Zararların Trafik Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ve Yargıtay Uygulaması, 2001, AÜEHFD, sayı, 1-4, c.5, s.333

²⁷⁹ MKT İMSSGŞ m.1

²⁸⁰ MKT İMSSGŞ m.1

sigortacısı ile MKT İMSS sigortacısı arasında, müştereken ve müteselsilen bir sorumluluk mevcut olmayıp, aralarında sıralı bir sorumluluk söz konusudur. Dolayısıyla KMA ZMSS sözleşmesinde belirlenmiş olan teminat limitinin üstündeki talepler MKT İMSS sigortacısı tarafından karşılanacaktır.²⁸¹ Bu durum MKT İMSS’de rizikonun miktar bakımından sınırlanması halini teşkil eder.

Sıralı sorumluluk aynı zamanda “Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası” ile MKT İMSS arasında da geçerlidir. Buna göre yolcuların uğradığı bedeni zararlar, ilk olarak Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortasından karşılanacak, ancak bu sigortaya ilişkin limitler yetersiz kaldığı MKT İMSS sigortacısının sorumluluğuna başvurulabilecektir.²⁸²

Araç sahibinin, KMA Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasının veya Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortasının mevcut olmadığı hallerde meydana gelen *bedensel zararlar*, teminat kapsamında belirlenen limitler dâhilinde Güvence Hesabı tarafından karşılanacaktır.²⁸³ Bu anlamda, Güvence Hesabı ve MKT İMSS sigortacısı arasında da bir nevi sıralı sorumluluk söz konudur.²⁸⁴

Teminatın kapsamı coğrafi açıdan sınırlandırılmıştır buna göre sigorta sözleşmesi ile sigortacı tarafından sağlanan teminat, yalnızca Türkiye sınırları içinde geçerlidir.²⁸⁵

Manevi tazminata ilişkin talepler, MKT İMSSGŞ m.2 uyarınca ancak ek sözleşme, sigorta poliçesine eklenecek ek bir klot, ile teminat kapsamı altına alınabilecektir.²⁸⁶

²⁸¹ 17. YHD. 2018/3812 E., 2020/2995 K.; 17. YHD. 2019/647 E., 2020/3652K.; 17.YHD 2018/3812 E., 2020/2995 K.; 17.YHD. 2018/1865 E., 2020/2103 K.; 17.YHD. 2019/3279 E., 2020/839 K.; 17.YHD. 2019/4919 E., 2020/162 K.; 17.YHD. 2017/5008 E., 2019/11359 K.; 17.YHD. 2019/2517 E., 2019/9093 K.; 17.YHD. 2016/19863 E., 2019/8406 K.; 17.YHD. 2016/16279 E., 2019/8125 K.; 17.HD. 2016/17513 E., 2019/7029 K.; Y.17. HD; 2016/12194 E., 2019/5505 K.; 17. YHD. 2016/7582 E., 2019/3812 K.; 17. YHD. 2016/3171 E., 2019/2926 K.

²⁸² 17.YHD., 2019/1650 E., 2020/4326 K.; 17.YHD., 2018/6444 E., 2020/1761 K.; 17.YHD., 2019/1650 E., 2020/4326 K.; 17.YHD., 2018/3280 E., 2020/2517 K.

²⁸³ Sigortacılık Kanunu m.14

²⁸⁴ 17. YHD. 2016/12849 E., 2019/48 K.; 17. YHD. 2016/3171 E., 2019/2926 K.; 17. YHD.2015/8835 E., 2018/3528 K.

²⁸⁵ MKT İMSSGŞ m.2

²⁸⁶ MKT İMSSGŞ m.2

Manevi tazminat talepleri, KMA ZMSS (Trafik Sigortası) teminat kapsamının dışındadır²⁸⁷, dolayısıyla manevi tazminat taleplerine ilişkin teminat, bahsi geçen zorunlu sigortanın varlığına bağlı olmaksızın, MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasının limitlerinin içinde hüküm ifade eder.²⁸⁸

MKT İMSSGŞ’de, Sigortacılık Kanunu m.11/4’te olduğu gibi, rizikonun genelliği ilkesi²⁸⁹ benimsenmiştir. Dolayısıyla MKT İMSS sözleşmesinde, teminat kapsamında yer almayan haller belirtilmek suretiyle riziko sınırlandırılacaktır. Bu anlamda teminat kapsamı dışında kaldığı belirtilmeyen rizikoların sigorta teminatı kapsamında yer aldığı kabul edilecektir. Bu bakımdan zarar gören araçta meydana gelen değer azalması, MKT İMSSGŞ’de sigorta teminatı kapsamı dışında sayılan hallerden değildir, dolayısıyla sigorta teminatı kapsamındadır.²⁹⁰

Buna göre, aşağıdaki haller MKT İMSS’de sigorta teminat kapsamı dışındadır:

a) *“Sigortalının kendisinin uğrayacağı zararlar”*²⁹¹,

b) *“Aracı sevk ve idare edenin, aracı sevk ve idare ederken uğrayacağı zararlar dolayısıyla ileri sürülen talepler”*²⁹²,

c) *“İşletenin veya aracı sevk edenin eşinin, usul ve fîruunun (kendisi ile evlat edinme ilişkisi ile bağlı olanların) ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin uğrayacağı zararlar dolayısıyla ileri sürülen talepler,”*²⁹³

²⁸⁷ KMA ZMSSGŞ/6.f

²⁸⁸ MKT İMSSGŞ m.2

²⁸⁹ Rizikonun genelliği ilkesi için. Bknz. Sayfa. 50

²⁹⁰ ÜNAN, Samim, 2016, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt 2, Onikilevha Yayınları, s.100

²⁹¹ MKT İMSSGŞ m.3/a

²⁹² MKT İMSSGŞ m.3/b

²⁹³ MKT İMSSGŞ m.3/c; 17. YHD. 2019/4120 E., 2020/4966 K.; 17.YHD. 2017/2308 E., 2019/10152 K.; 17.YHD. 2016/17523 E.,2019/8601 K.; 17.YHD. 2016/11091 E., 2019/4315 K.; 17. YHD. 2016/12274 E., 2019/1880 K.

d) “Araç sahibi ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlar dolayısıyla ileri sürülen talepler”²⁹⁴,

e) “Poliçede gösterilen aracın ve bu araç ile taşınan malların (yolcu bagajı ve benzeri eşya teminat dâhilindedir) veya çekilen şeylerin bozulması zarar ve ziyaa uğraması yüzünden ileri sürülen talepler”²⁹⁵,

f) “Çalınan veya gasp edilen aracın sebep olduğu ve Karayolları Trafik Kanunu'na göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın çalındığını ve/veya gasp edildiğini bilerek binen yolcuların zarara uğramaları nedeniyle ileri sürülen talepler”²⁹⁶,

g) “Sürat yarışlarına iştirak ve yarış güzergahında yapılan antrenmanlar sırasında meydana gelebilecek zarar ve ziyan nedeniyle ileri sürülen talepler”²⁹⁷,

h) “Aracın gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla maddeler taşınması (yedek akaryakıt hariç) sebebiyle meydana gelen zarar ve ziyanlardan dolayı ileri sürülen talepler”²⁹⁸,

j) “3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda belirtilen terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürecekleri talepler, aracı terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde kullanan kişilerin talepleri”²⁹⁹

²⁹⁴ MKT İMSSGŞ m.3/d

²⁹⁵ MKT İMSSGŞ m.3/e

²⁹⁶ MKT İMSSGŞ m.3/f

²⁹⁷ MKT İMSSGŞ m.3/g

²⁹⁸ MKT İMSSGŞ m.3/h

²⁹⁹ MKT İMSSGŞ m.3/j

4.3. Sözleşmenin Kurulması

Sigorta sözleşmeleri, tıpkı diğer sözleşmeler gibi, TBK m.1 uyarınca “ *tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur.*” TBK m.2’ye göre, sözleşmenin kurulabilmesi için irade beyanlarının sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde uyuşması aranmıştır.³⁰⁰

Sigorta sözleşmesine ilişkin esaslı unsurlar ise; menfaat, riziko, prim ve sigorta bedelidir. Dolayısıyla sigorta sözleşmesinin kurulmuş sayılabilmesi için tarafların ilgili esaslı noktalar üzerinde tam olarak anlaşması gerekir.³⁰¹ Bu anlaşma, yazılı olabileceği gibi sözlü bir anlaşma da olabilir.³⁰²

Sigorta sözleşmelerinin kurulması özel bir şekle tabi tutulmamıştır, ayrıca örtülü irade açıklaması ile dahi kurulabileceğine ilişkin Yargıtay kararı³⁰³ mevcuttur.

Sözleşmede tali nitelikte sayılabilecek unsurlar üzerinde anlaşma sağlanamaması sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Ancak tali nitelik arz eden, örneğin sözleşme süresi veya primin ödenme şekli gibi, hususlara tarafların iradesiyle asli unsur niteliği kazandırıldığı takdirde, bu unsurlar, tıpkı diğer asli unsurlar gibi sözleşmenin geçerliliğine etki eder hale bürünecektir.³⁰⁴

Sözleşmenin esaslı unsurlardan biri olan prim, sözleşmenin geçerliliğine etki etmesi bakımından bazı hallerde özellik arz edebilir. Sözleşmede prim, bazı durumlarda taraflarca tespit edilmemiş olabilir, bu durumda esaslı unsurlardan biri eksik olduğundan sigorta sözleşmesi geçersiz olacaktır.³⁰⁵ Fakat, sözleşmede prim belirtilmemiş olmakla beraber, Bakanlıkça tespit veya tasdik edilecek belirli bir prime atıf yapılma suretiyle

³⁰⁰ TBK m.2

³⁰¹ ÇEKER, s.56; KAYIHAN, BAĞCI, s.117; KOENİG, s.38

³⁰² ÇEKER, s.58; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.170; KOENİG, s.42

³⁰³ Yargıtay 11.HD. K.1980/2017-2461(06/05/1980): “*Acente tarafından davacıdan alınarak davalı sigorta şirketine gönderilen teklifname ile riziko tarihi arasında dört aya yakın bir süre geçmiştir. Bu süre içinde sigorta şirketi davacının sigorta teklifnamesini kabul etmeme iradesini davacıya bildirmediğine göre, TBK m.6(5/1)ncı maddesi uyarınca sigorta akdi taraflar arasında zımni kabulle teşekkül etmiştir. Sigorta akdinin mevcudiyeti için poliçenin düzenlenmesi şart değildir.*”

³⁰⁴ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.162

³⁰⁵ ÇEKER, s.56; KAYIHAN, BAĞCI, s.117

belirlenmişse, bu durumda esaslı unsurlarda eksiklik söz konusu olmadığından, sözleşme geçersiz olmayacaktır.³⁰⁶

Kanun koyucu TTK m.1408’de “Menfaat Yokluğu” başlığı altında, sigorta sözleşmesinin yapılması sırasında sigortalanan menfaatin varlığını aramış; menfaat başlangıçta mevcut değilse veya sözleşme süresi içinde ortadan kalkmışsa, sigorta sözleşmesinin geçersiz olacağını hükme bağlamıştır.³⁰⁷

Sözleşmenin kurulması için tarafların esaslı unsurlar üzerinde uzlaşmasının yanında,³⁰⁸ usulüne uygun öneri ve kabul şartı da aranmaktadır. Sözleşme kurulurken zaman bakımından öncelik arz eden irade açıklamasına öneri, öneriyle uyumlu irade açıklamasına ise kabul adı verilmektedir.

Öneri, MKT İMSS sözleşmesine dair tüm esaslı unsurları taşımalıdır,³⁰⁹ bu unsurları taşımadığı takdirde yapılacak öneri, öneri niteliğinde olmayıp öneriye davet niteliğindedir³¹⁰ ve öneriye davetin kabulü ancak yeni bir öneri niteliğinde olup, sözleşmenin kurulması sonucunu doğurmaz.

Sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için kabul beyanının öneriye uygun olması gerekir.³¹¹ Kabul öneriyi değiştirmemeli ve öneriye birebir uygun olmalıdır. İrade beyanı öneriyi değiştiriyorsa, bu bir kabul değil ancak farklı ve yeni bir öneri olarak görülmelidir.³¹²

Sigorta sözleşmelerinde, öneri veya kabul için herhangi bir şekil şartı aranmamıştır. Ayrıca TBK m.6 uyarınca sözleşmenin kurulması için “*kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulün beklenmediği*” hallerde, uygun bir süre içinde kabul edecek kimse tarafından öneri reddolunmadığı takdirde, sözleşmenin kurulmuş sayılacağı ifade edilmiştir.

³⁰⁶ KAYIHAN, BAĞCI, s.117

³⁰⁷ TTK m.1408

³⁰⁸ TBK m.2

³⁰⁹ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.55

³¹⁰ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.58

³¹¹ TBK m.1

³¹² KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.68

TBK m.6 hükmüne binaen, kanun koyucu bazı hallerde susmaya sonuç bağlamış, susmanın bir irade açıklaması olduğunu kabul etmiştir. Bu hallerden biri de TTK m.1405 hükmüdür. Buna göre, “*Sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin, sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır.*”³¹³

Sigortacı tarafından hazırlanan teklifnameler (soru listeleri), öneriye davet niteliğinde belgelerdir. Teklifnameler, sigortacı tarafından basılı olarak hazırlanır. Sigortacı, bu belgelerle sigorta edilecek riziko hakkında detaylı bilgi edinebilme imkânı sağlar. Sigortacı tarafından hazırlanan teklifnameler, bu amaçla sigorta ettirene takdim edilir.³¹⁴

Sigortacı tarafından teklifnamenin sigorta ettirene verilmesi, bağlanma iradesi taşımaz bu nedenle öneri niteliğinde değildir.³¹⁵ Teklifname, sigorta ettiren tarafından doldurup sigortacıya teslim edildiğinde bir öneri niteliği taşıdığı kabul edilir.³¹⁶ Bu öneriye karşılık sigortacı tarafından, yazılı bir kabul beyanıya veya sigorta poliçesinin hazırlanıp gönderilmesiyle sigorta sözleşmesi kurulmuş olur.³¹⁷

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinin kurulması amacıyla, önerisini doğrudan sigortacıya yöneltmek yerine, sigortacının sözleşme yapma yetkisi verdiği acentesine de yöneltebilir. Acenteler, Sigortacılık Kanunu m.2’de tanımlandığı üzere iki çeşittir. Bunlardan ilki sigorta şirketi adına sözleşme yapmaya yetkili acentedir. Diğer bir sigorta acentesi ise aracı acentedir, aracı acentenin kural olarak sigorta şirketi hesabına işlem yapma yetkisi yoktur.³¹⁸ Aracı acentelere, sigorta şirketi tarafından sözleşme akdetme hususunda yazılı bir izin belgesiyle yetki verilmedikçe, aracı acentelerin yalnızca işleme aracılık etme yetkileri bulunur.³¹⁹

Sigorta ettiren, önerisini aracı acenteye yaptığı takdirde, aracı acente bu öneriyi kabul eder ve sözleşme kurarsa, yetkisiz temsil söz konusu olacağından, bu kabul sigorta

³¹³ TTK m.1405

³¹⁴ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.162

³¹⁵ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.58

³¹⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.162

³¹⁷ KAYIHAN, BAĞCI, s.118

³¹⁸ Sigortacılık Kanunu m.2

³¹⁹ TTK m.107

şirketi adına geçerli bir kabul değildir dolayısıyla sigorta şirketi kurulan sözleşmeye taraf olmaz. Bu halde aracı acente, sigorta sözleşmesinden bizzat sorumlu olur. Ancak sigorta şirketi, aracı acentenin akdettiği sözleşmeye sonradan icazet verirse, bu durumda sözleşme, sigorta şirketi adına geçerli olur.³²⁰

4.4. Sözleşmede Şekil ve Sigorta Poliçesi

4.4.1. Genel Olarak

Kanun koyucu, sigorta sözleşmelerini geçerlilik şartı bakımından özel bir şekil şartına tabi tutmamıştır. Ancak sigortacılık faaliyetleri, yüksek sermaye sahibi şirketler tarafından, yüksek bedellerle ve profesyonel bir biçimde yürütülmektedir. Bu nedenle sigorta sözleşmeleri, şekil şartı zorunlu olmasa da uygulamada genellikle yazılı şekilde yapılmaktadır.³²¹

Sigorta poliçesi, sigorta sözleşmesinin akdedilmesinin ardından, sigortacı tarafından sigorta sözleşmesine dayanılarak hazırlanan, tarafların hak ve borçlarını gösteren ve nihayet sigorta ettirene teslim edilen tek taraflı bir belgedir.³²²

Sigorta sözleşmelerinde şekil şartı aranmamış olmakla birlikte sigortacıya sigorta poliçesi verme yükümlülüğü yüklenmiştir.³²³ Sigorta poliçesi, TTK m.1425 uyarınca, sigortacı tarafından hazırlanıp sigorta ettirene verilen ve “*tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları*” içeren belgedir.³²⁴ Sigorta poliçesi, yalnızca bir ispat vasıtası olup kıymetli evrak niteliğinde değildir.³²⁵

TTK m.1425 hükmü, “Koruyucu Hükümler” başlıklı TTK m.1452’de yer almaktadır. Dolayısıyla bu hüküm sigortalı veya sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecek hükümler arasındadır.

³²⁰ TTK m.108

³²¹ BOZKURT, s. 67

³²² ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.153; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.216; ÇEKER, s.60; KOENİĞ

³²³ TTK m.1424

³²⁴ TTK m.1425

³²⁵ BOZKURT, s.69; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.155; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.217; KOENİĞ, s.44

Poliçenin tesliminin, sigorta sözleşmesinin kurulmasına bir etkisi bulunmaz. Sigorta sözleşmelerinde poliçe, yalnızca bir ispat aracıdır.³²⁶ Bu nedenle poliçenin teslim edilmemiş olması, sözleşmenin kurulmamış olduğu anlamına gelmez.³²⁷ Zira kanun koyucu TTK m.1424/3 uyarınca, poliçenin teslim edilmediği hallerde, sigorta sözleşmesinin ispatının genel hükümlere tabi olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla sigorta poliçesinin mevcudiyeti, sigorta sözleşmeleri açısından diğer ispat şartlarından yalnızca biridir.³²⁸

Sigortacının poliçe teslim yükümlülüğünün, ifa edilme şekli hakkında kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Sigorta sözleşmelerinin herhangi bir şekle bağlanmadığı düşünüldüğünde, sigorta poliçesinin teslim edilmesinin de şekle bağlı olmadığı sonucuna varılabilir.³²⁹

Sigorta poliçesinin teslimi şekle bağlı olmamakla birlikte, prim ödeme borcunun muacceliyetinin tespitinde önem taşır.³³⁰ Zira TTK m.1431’de primin veya ilk taksitin sigorta poliçesinin teslimi karşılığında ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

TTK m.1424 uyarınca, “*sigortacı, sigorta poliçesini, sözleşmenin kendisi veya acentesi tarafından yapılması halinde, sözleşmenin akdedilmesinden itibaren yirmi dört saat içinde; diğer hallerde ise 15 gün içinde, yetkililerce imzalanmış olarak, sigorta ettirene teslim etmelidir*” ayrıca poliçenin geç tesliminden doğacak zararlardan da sigortacı sorumlu olacaktır.³³¹

Aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü primin veya ilk taksitin ödenmesi ile başlar.³³² Sigorta ettirenin, primi veya ilk taksiti ödeme borcu ise sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslimi ile muaccel olur.³³³

³²⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.164; BOZKURT, s. 65; KAYIHAN, BAĞCI, s.119

³²⁷ BOZKURT, s.64

³²⁸ ULAŞ, s.12; Yargıtay 11. HD 1987/5441 E.- 1988/95 K. (19/11/1988): “...Poliçe, sigorta akdinin esaslı unsuru olmayıp, bir ispat vasıtasıdır.”; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.155

³²⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.165

³³⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.164; BOZKURT, s.69

³³¹ TTK m.1424

³³² TTK m.1421

³³³ TTK m.1431

Police vaktinde teslim edilmediği takdirde, sigortacı tarafından sağlanan sigorta himayesi başlamamış olacaktır. Sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslimine kadar geçen süre zarfında rizikonun gerçekleşme ihtimali bulunmaktadır. Poliçenin teslim edilmediği bu süre zarfında sigorta himayesi başlamamış olacağından, sigorta ettiren bir başka sigortacıyla sigorta sözleşmesi akdedebilir. Böyle bir durumda sigorta ettiren sözleşmeyi feshedip menfi zararın tazminini talep edebileceği gibi, şayet bu sürede riziko gerçekleşmişse müspet zararının tazminini, yani kaybettiği menfaati, talep edebilecektir. Sigorta ettirenin zararının tazminini talep edebilmesi için ek süre verilmesine ya da ihtarda bulunulmasına gerek yoktur.³³⁴

Sigorta ettirenin poliçenin geç teslimi nedeniyle uğradığı zararın tazmin edilmesi için, TTK m.1424 uyarınca, sigortacıya tanınan police teslim süresinin geçmiş olması gerekir. Aksi halde sigortacının sorumluluğu başlamayacağından, zararı tazmin yükümlülüğü de söz konusu olmayacaktır. Ancak police teslim süresi dolduğu halde police sigortacı tarafından teslim edilmemişse ve bu halde riziko gerçekleşirse sigortacı, sigorta ettirenin uğradığı zararı tazmin etmek zorundadır.³³⁵

Kanun koyucu, yetkilerce imzalanmış sigorta poliçesinin tesliminden söz etmiştir.³³⁶ Söz konusu imzanın nasıl olacağı ise TTK m.1526'de hükme bağlanmıştır. Buna göre: *“Sigorta poliçesinin imzası, elle, faksimile baskı, zımba, ıstampa, sembol şeklinde mekanik veya elektronik herhangi bir araçla da atılabilir. Düzenlendikleri ülke kanunlarının izin verdiği ölçüde bu senetlerde yer alacak kayıtlar el yazısı, telgraf, teleks, faks ve elektronik diğer araçlarla yazılabilir, oluşturulabilir, gönderilebilir.”*³³⁷

Sigorta poliçeleri, Sigortacılık Kanunu m.11 uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen MKT İMSS Genel Şartlarına uygun olarak düzenlenmelidir. İşin özelliğine uygun olarak ve herhangi bir yanılgıya yer vermeyecek şekilde taraflarca belirlenmiş özel hükümler de sigorta poliçesinde yer alabilecektir.³³⁸

³³⁴ BOZER, s.57

³³⁵ BOZER, s.57

³³⁶ TTK m.1424/1

³³⁷ TTK m.1526

³³⁸ Sigortacılık Kanunu m.11

TTK m.1425/1 uyarınca sigorta poliçeleri “ *tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir.*”³³⁹ Ancak poliçe, bu hususları içermiyor olsa bile sözleşmenin varlığına bir delil olması nedeniyle ispat vasıtası olabilecektir.³⁴⁰

TTK m.1425 hükmü, “Koruyucu Hükümler” başlıklı TTK m.1452’de anılan maddeler arasındadır. Dolayısıyla bu hüküm, sigortalı veya sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecek, sözleşme ile taraflarca aksi kararlaştırılamayacaktır.

Sigorta sözleşmelerinin kurulması için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları yeterlidir. Dolayısıyla sigorta poliçesi, sigorta sözleşmesinin kurulması için gerekli unsurlardan biri değildir.

Kanun koyucu sigorta sözleşmelerinde kararlaştırılan veya teklifnamede yer alan hükümlerin poliçeden veya poliçeye ek belgeler olan zeyilnamelerden farklı olması durumunda; anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin veya sigortalının aleyhine öngörülmüş olan hükümlerin geçersiz olacağını ifade etmiştir.³⁴¹

Sigorta sözleşmeleri kurulmaları bakımından yazılı şekil şartına tabi sözleşmelerden değildir, bu nedenle değiştirilmesi de tıpkı kurulması gibi herhangi bir şekil şartına bağlı değildir.³⁴² Taraflar, aralarında anlaşarak sözleşmeyi değiştirebilir ve söz konusu değişikliği zeyilnamede, yani poliçeye ek bir belgede, gösterebilirler.³⁴³

Sigorta sözleşmeleri tarafların anlaşması yoluyla değişebileceği gibi aynı zamanda, sigorta genel şartlarında sonradan ortaya çıkacak bir değişiklik de değişebilecektir. Söz konusu genel şartlarda bir değişiklik olması halinde, şayet kanunda aksi yönde bir düzenleme mevcut değilse, sigorta ettirenin veya sigortalının lehine olan

³³⁹ TTK m.1425/1

³⁴⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.166

³⁴¹ TTK m.1425/2

³⁴² TBK m.13: “*Kanunda yazılı şekilde yapılması öngörülen bir sözleşmenin değiştirilmesinde de yazılı şekle uyulması zorunludur. Ancak, sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümler bu kuralın dışındadır. Bu kural yazılı şekil şartı dışındaki geçerlilik şekilleri hakkında da uygulanır.*”

³⁴³ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.167

değişiklikler derhal uygulanacaktır.³⁴⁴ Sigorta sözleşmeleri, bu bağlamda sigortalı lehine yorum esasına dayalı sözleşmelerdendir.³⁴⁵

Sigorta sözleşmelerinde, sigortalı lehine yorum ilkesi kabul edilmekle beraber, genel şartlarda meydana gelen değişiklik neticesinde, sigortacının taşıyacağı riskin artması söz konusu ise,³⁴⁶ bu anlamda meydana gelen değişiklik riziko-prim dengesini etkileyecek biçimde ek prim alınmasını gerekli kılıyorsa, sigortacı söz konusu değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkını talep edebilecektir. Sigortacı tarafından istenen prim farkının, sekiz gün içinde karşı tarafça kabul edilmemesi halinde sigorta sözleşmesi eski şartlarla devam edecektir.³⁴⁷

Sigorta ettirenin prim farkını kabul etmesi, sigorta sözleşmesinde yeni şartların geçerli olması için yeterli görülmüştür. Buna göre sigorta ettiren yeni şartlara uygun olarak belirlenen primi ödemeyi kabul ettiği takdirde, yeni düzenlemeye ilişkin belirlenen primin ödenmesi şartı aranmadan, sigortacı yeni şartlara göre rizikoyu taşımakla yükümlü olacaktır.³⁴⁸

4.4.1.1. Zeyilname

Sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden sonra, sigorta poliçesinde değişiklik yapılması gerekebilir. Bu halde sigorta poliçesinin tamamını değiştirmek son derece zahmetli olacağından, poliçeye ek bir belge düzenlenmesi sigortacılık uygulamasında yaygındır. Düzenlenen belgeye ise zeyilname adı verilir. Zeyilname (ek poliçe belgesi)

³⁴⁴ TTK m.1425/3

³⁴⁵ BOZKURT, s.71

³⁴⁶ TTK m.1425 gerekçesinden: “Her ne kadar ahde vefa ilkesi gereği, yapılan sözleşmede sonradan tarafların karşılıklı irade beyanları olmadan değişiklik yapılması mümkün değilse de, sigorta sözleşmeleri sigortalı lehine yorumun esas olduğu sözleşme türlerindendir. Bu nedenle genel şartlarda, özellikle riziko prim dengesini etkilemeyen sigortalı ve lehtar lehine yapılan değişikliklerin mevcut sözleşmelere doğrudan doğruya ve hemen uygulanması gerektiği kabul edilmiştir. Bununla birlikte, genel şartlardaki değişiklik, sigortacı açısından risk artırıcı diğer bir ifade ile daha fazla prim alınmasını gerektiriyor olabilir. Örneğin, daha önce teminat dışında bırakılmış olan bir husus daha sonra teminat kapsamına alınmışsa bu durum sigortacı için riskin artması anlamına gelebilir. Bu noktada da menfaatler dengesinin korunması bakımından sigortacıya prim farkı talep edebilme hakkı tanınmıştır.”

³⁴⁷ TTK m. 1425/3

³⁴⁸ ULAŞ, s.66

sigorta poliçesinin mütemmim cüzüdür. Bu bakımdan poliçe ile aynı koşullara sahiptir, sigorta sözleşmesinde poliçe ile aynı oranda hüküm doğurur.³⁴⁹

4.4.1.2. Klozlar

Kloz kavramı, İngilizce kökenli *clause* sözcüğünden temelini alır. Kloz sigorta hukuku anlamında, sigorta sözleşmelerine konan özel koşul anlamına gelir. Sigorta sözleşmeleri esasen genel şartlardan oluşur. Bu bakımdan sözleşmeye genel şartlara ek olarak konulan klozlarla yeni koşullar eklenir.³⁵⁰

4.4.2. Farklı Türde Sigorta Poliçeleri Kapsamında Verilen Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Teminatı

4.4.2.1. Genel Olarak

Motorlu Kara Taşıtları bakımından, zorunlu sorumluluk sigortası (Trafik Sigortası) kapsamında teminat altına alınan sorumluluğa ilişkin talepler, belirli limitlerle sınırlandırılmıştır. Trafik sigortası adına belirlenen limitleri aşan talepler söz konusu olduğunda devreye giren *ihtiyari mali sorumluluk teminatı*, MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası dışında başka sigorta poliçelerinde de verilebilmektedir. Bunun en yaygın örneği ise Kasko Sigortalarıdır.³⁵¹

4.4.2.2. Kasko Sigortası

Kasko sigortası, niteliği itibarıyla mal sigortasıdır.³⁵² MKT İMS Sigortası ise sorumluluk sigortasıdır. Sorumluluk sigortasına ilişkin bir teminatın, mal sigortasına ilişkin bir poliçe içinde ek teminat olarak verilmesi ilgili teminata, kloza, ilişkin uyumsuzluk çıktığı takdirde hangi sigorta türüne ilişkin hükümlerin uygulanacağı hususunda karışıklığa neden olabilir.

³⁴⁹ ULAŞ, s.72

³⁵⁰ ULAŞ, s.72

³⁵¹ TANERİ, Gökhan, TANERİ, Selman, Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki ve Cezai Açından Trafik Kazaları Sorumluluk-Tazminat- Sigorta-Rücu Davaları, 2015, Bilge Yayınları, Ankara, s.1337

³⁵² BERBEROĞLU YENİPINAR, Filiz, Kasko Sigortası İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası, 2019, Seçkin Hukuk, Ankara, s.30

Yargıtay, kararlarında kasko poliçesinde yer alan ihtiyari mali sorumluluk teminatını, MKT İMSS poliçesi olarak yorumlamış³⁵³ ve bu iki farklı sigorta türüne ilişkin teminatın yer aldığı sigortayı, “Birleşik Kasko Sigortası” olarak adlandırmıştır.

İhtiyari mali sorumluluğa ilişkin bir kloz, *artan mali sorumluluk* klozu, söz konusu olduğunda MKT İMSS Genel Şartlarının uygulanması gerektir. Bu bakımdan Kasko Sigortası teminatı kapsamında yer almayan manevi tazminat talepleri,³⁵⁴ Kasko Sigorta poliçesinde yer alan ihtiyari mali sorumluluk teminatı bakımından sigorta teminatı kapsamındadır.³⁵⁵

Yargıtay, *birleşik kasko sigortası* olarak nitelenen kasko sigortasında yer alan MKT İMSS klozu kapsamında, aracın işletenin yakınlarının destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin bir talep³⁵⁶ veya işletenin veya aracı sevk edenin eşinin usul ve furunun (kendisi ile evlat edinme ilişkisi ile bağlı bulunanların) ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin uğrayacağı zarara ilişkin³⁵⁷ bir talep söz konusu olduğunda, MKT İMSSGŞ’nin uygulanması gerektiğini kabul etmiştir. İlgili talepler, MKT İMSSGŞ uyarınca, sigorta teminatı kapsamına dâhil değildir.³⁵⁸

4.5. Sözleşmede Süre ve Dönem

4.5.1. Genel Olarak

Sigorta süresi, TTK’nin çeşitli hükümlerinde yer alıyor olmasına rağmen tam bir tanımı yapılmış değildir. Ancak ilgili hükümlerde kullanılma biçimi göz önüne alındığında sigorta süresi “*sigortacının koruma yükümlülüğünün süresi*” olarak ifade edilebilir.³⁵⁹

³⁵³ 17.YHD. 2016/16473 E., 2019/6759 K.

³⁵⁴ Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları A/1, <https://www.tsb.org.tr/kara-araclari-kasko-sigortasi-genel-sartlari-yururluk-tarihi-01-04-2013.aspx?pageID=501>, Erişim Tarihi: 20.12.2020

³⁵⁵ 17. YHD. 2019/4674 E., 2020/5652 K.; 17. YHD. 2019/4295 E., 2020/4509 K.; 17.YHD. 2019/2057 E., 2020/2515 K.; 17.YHD. 2016/5651 E., 2017/7934 K.; 17.YHD. 2017/4265 E., 2019/10509 K.; 17.YHD. 2014/11044 E., 2014/11763 K.; 17. YHD. 2013/7356 E., 2014/7692 K.

³⁵⁶ 17. YHD.2019/3402 E., 2020/5080 K.; 17.YHD. 2016/12510 E., 2019/5808 K.

³⁵⁷ 17. YHD. 2019/4120 E., 2020/4966 K.; 17. YHD. 2016/19455 E., 2019/7429 K

³⁵⁸ MKT İMSSGŞ m.3

³⁵⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.168; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.97; ÜNAN, Samim, Riziko, s.28

TTK m.1410 hükmü uyarınca sigorta süresi, sözleşmede kararlaştırılmadığı takdirde, taraf iradeleri ve yerel teamüller göz önüne alınarak mahkemece belirlenecektir.³⁶⁰ Kanun koyucu yedek bir hukuk kuralı tevzi ederek, taraflarca kararlaştırılmayan sigorta süresinin, sözleşmenin geçersiz olması sonucunu doğurmayacağını hükme bağlamıştır.

Burada ifade edilmesi gereken bir başka husus sigorta süresi ve sözleşme süresinin birbirinden farklı süreler olduklarıdır. *Sigorta süresi*, yukarıda da tanımlandığı üzere sigortacının koruma yükümlülüğü süresi anlamına gelirken, *sözleşme süresi*, klasik anlamıyla, sözleşmenin inikadından sonlanmasına kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Buna göre, sigorta sözleşmelerinde sigortacının koruma yükümlülüğünün ne zaman başladığı incelenmelidir.

TTK m.1421/1'de sigortacının sorumluluğunun, primin veya ilk taksitin ödenmesiyle başladığı ifade edilmiştir.³⁶¹ Bu durumda, sigortacının sorumluluğunun başlangıcı bakımından esas alınacak tarih primin veya ilk taksitin ödendiği tarih olacaktır. Ancak primin veya ilk taksitin ödenmesi çoğunlukla sözleşmenin akdedilmesini izleyen zamanlarda söz konusu olmaktadır. Yani sigorta ettirenler, çoğunlukla sözleşme akdedildikten sonra prim ödemeye başlamaktadırlar. Bu nedenle sözleşme süresi ve sigorta süresi farklı zamanlarda başlayabilmektedir.

Kender, sigorta süresini belli sonuçlar bakımından maddi, teknik ve şekli süre olarak üç kısma ayırmıştır.³⁶² Buna göre:

Şekli (formel) sürenin başlangıcı, kabul beyanının icapçıya varması anına tekabül eder. Bu süre sözleşmenin sona ermesiyle son bulur.³⁶³ Yani şekli süre, yukarıda tanımlanan sözleşme süresinin kendisidir.

³⁶⁰ TTK m.1410

³⁶¹ TTK m.1421/1

³⁶² KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.227

³⁶³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.227; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.77

Teknik süre, prim borcunun devam ettiği zaman aralığını kapsar. Prim borcu, çoğunlukla sözleşme süresinin bitimiyle son bulur, bazı durumlarda ise sözleşme süresi sona erse bile prim borcu devam eder, bu halde teknik süre sözleşme süresinden daha uzun bir zaman dilimine yayılmış olur.³⁶⁴ Teknik süre, primin veya ilk taksitin ödenmesi ile başlar.³⁶⁵

Maddi sürenin sigortacının rizikoyu taşımakla yükümlü olduğu süredir. Maddi süre sigortacının koruma süresi olarak da adlandırılabilir. Dolayısıyla bu süre, sigorta korumasındaki rizikoların gerçekleşebileceği, sigortacının da bu rizikolardan sorumlu olduğu zaman aralığını kapsar.³⁶⁶

Sigorta sözleşmelerinde maddi anlamda başlangıç süresi belirlenmemişse, sigorta himayesi TTK m.1421 uyarınca ilk primin ödenmesiyle başlayacağından, maddi sürenin başlangıcında primin ödenme zamanı belirleyici olacaktır. Primin ya da ilk taksitin ödenmesi ile maddi sürenin başlamış olduğu kabul edilir.

Taraflar maddi sürenin, şekli süreden daha erken bir tarihte başlayacağını kararlaştırabilirler, bu durumda *geçmişe etkili sigorta* söz konusu olacaktır. Ancak çoğunlukla, maddi sürenin başlangıcı şekli sürenin başlangıcından sonradır.³⁶⁷

Sigorta sözleşmeleri, belirli süreler için yapılmaktadır. Şayet, süre bitimine rağmen taraflar, sigorta ilişkisini sürdürmek istiyorlarsa bu durumda tekrar bir poliçe düzenlenmelidir. Bu anlamda, yeni düzenlenen poliçenin süresi, önceki poliçe süresinin sona ermesiyle başlar. Tartışmalı husus, sonradan düzenlen poliçenin öncekinin devamı olup olmadığı hakkındadır.³⁶⁸

³⁶⁴ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.228

³⁶⁵ BOZKURT, s.73; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.228; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.78

³⁶⁶ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.227; BOZKURT, s.74; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.77

³⁶⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.228

³⁶⁸ KAYIHAN, BAĞCI, s.145

Taraflar arasında aksine bir anlaşma mevcut değilse, poliçelerin iki ayrı sigorta sözleşmesine ait oldukları kabul edilir. Sigortacının sigorta himayesi borcu, primin veya ilk taksitinin ödenmesiyle başlar.³⁶⁹ Dolayısıyla yeni poliçenin tesliminin ardından sigorta himayesinin başlaması için sigorta ettirenin primi veya ilk taksiti ödemesi gerekmektedir.³⁷⁰

Sigorta dönemi, TTK m.1411’de “*primin hesaplanmasına esas teşkil eden dönem*” olarak ifade edilmiştir, ilgili maddeye göre aksi kararlaştırılmadığı takdirde sigorta süresi bir yıldır. Bir sigorta sözleşmesinde birden fazla sigorta dönemi bulunabilir.³⁷¹

4.5.2. Geçmişe Etkili Sigorta

Sigorta sözleşmelerinde sağlanan koruma, esasen, ilerleyen tarihlere yöneliktir. Geçmişe etkili sigortalarda ise mutad sigorta sözleşmelerinde görülen sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelebilecek *objektif nitelikli belirsiz rizikoların* aksine, sözleşme kurulmadan önceki bir zaman aralığında gerçekleşip gerçekleşmediği belli olmayan, *sübjektif nitelikli belirsiz rizikolar* teminat altına alınmaktadır.³⁷²

Geçmişe etkili sigortada taraflar, sigorta koruma süresini ifade eden maddi sürenin, sigorta sözleşmesinin akdedilme anına tekabül eden şekli(formel) süreden daha erken bir tarihte başlayacağını kararlaştırırlar.³⁷³

Taraflar, geçmişe etkili sigorta kapsamında, sigorta korumasının sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihte başlayacağını kararlaştırabilirler. Burada dikkat edilmesi gereken, rizikonun gerçekleşmiş olması veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olması halleridir; şayet bu durumlardan biri mevcutsa ve sözleşmenin yapılması sırasında sigorta ettiren ile sigortacı tarafından veya sigortadan haberi olmak kaydıyla sigortalı tarafından biliniyorsa geçmişe etkili sigorta, geçersiz olacaktır.³⁷⁴

³⁶⁹ TTK m.1421

³⁷⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.146

³⁷¹ TTK m.1406/1, TTK m. 1434/4, TTK m.1445/6, TTK m1463/2

³⁷² BOZKURT, s.76

³⁷³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.228

³⁷⁴ TTK m.1458

Rizikonun gerçekleşmiş veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu, sigortalı veya sigorta ettiren tarafından bilindiği halde, sigortacı tarafından bilinmiyorsa bu halde sigortacı, sözleşmeyle bağlı olmamakla beraber primlerin tamamına hak kazanacaktır.³⁷⁵

Şenocak, TTK’de, Geçmiş Etkili Sigorta’ya ilişkin hükümlerin düzenlenmesinin yanında, Geçici Sigorta Himayesi Sözleşmesine dair hükümlerin de yer alması gerektiğini savunmuştur.³⁷⁶

Geçici sigorta himayesi sözleşmesi, akdedilmek istenen bir sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren tarafından sigortacıya yöneltilen icaptan itibaren sözleşmenin kurulması veya kurulmamasına kadar geçen süre zarfında sigortalıya, geçici bir sigorta korumasının sağlandığı sözleşmelerdir.³⁷⁷

4.6. Sözleşmeye Uygulanacak Hükümler

“Sigorta Sözleşmeleri Hakkında Uygulanacak Hükümler” başlığı altında düzenlenmiş TTK m.1451 hükmü uyarınca, sigorta sözleşmelerine, Türk Ticaret Kanununda yer alan sigortaya ilişkin hükümler öncelikli olarak uygulanacaktır, Türk Borçlar Kanununda yer alan hükümler ise bu kanunda herhangi bir hüküm bulunmadığı takdirde tamamlayıcı bir rol oynayacaktır.

Sigorta sözleşmeleri, Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiştir. TTK m.3 uyarınca Ticaret Kanununda düzenlenen hususlar ticari iş niteliği taşır. Sigorta sözleşmeleri de bu bağlamda ticari iş niteliği taşımaktadırlar.

Ticari işlerden doğan uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda, TTK m.1 uyarınca, mahkeme hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde ticari örf adete göre karar verecek, şayet uyuşmazlığa dair konuda ticari örf adet mevcut değilse bu durumda da genel hükümlere göre karar verecektir. Ticari hükümlerin uygulanacağını ifade eden

³⁷⁵ TTK m.1458

³⁷⁶ ŞENOCAK, Sigortaya İlişkin Hükümler, s.150

³⁷⁷ ŞENOCAK, Sigortaya İlişkin Hükümler, s.150

kanun koyucu, bu hükümleri emredici olan veya olmayan adı altında bir ayrıma tabi tutmamıştır. Ayrıca ticari sözleşmeler, temelde özel hukuk sözleşmelerindendir ve bu alanda taraflar için sözleşme serbestisi mevcuttur. Bu bağlamda, sözleşmelerin yorumlanmasında sözleşme hükümlerine de yer verilmesi gerekmektedir. Bu da söz konusu maddenin düzenlenmesindeki diğer bir eksikliktir.³⁷⁸

Eksikliklerin giderildiği klasik uygulama sırası ise şu şekilde olmalıdır. İlk olarak kanunun emredici hükümleri uygulanmalıdır. Zira emredici hükümler bir olayın veya işin niteliği fark etmeksizin, tarafların aksini kararlaştırma yetkileri bulunmayan ve hukuki ilişkilere öncelikli olarak uygulanacak hükümlerdir. Bu anlamda sigorta sözleşmelerine ilk olarak, TTK’de yer alan emredici hükümler ile diğer kanunlarda yer alan ve sigorta sözleşmesi ile ilgili hususlara değinen emredici hükümler uygulanmalıdır.³⁷⁹

Sorumluluk sigortalarına, sorumluluk sigortalarına ilişkin özel hükümlerin yanında, sigorta sözleşmesine ilişkin genel hükümler uygulanır. Buna ek olarak, TTK m.1485 uyarınca, TTK’de düzenlenmiş olan mal sigortalarına ilişkin, m.1454, m.1458, m.1466/1, ve m.1471 sorumluluk sigortalarına uygulanacak hükümler arasındadır.

Emredici hükümler, taraflarca sözleşmede aksinin kararlaştırılamayacağı hükümlerdir. Ancak bu hükümlere aykırı olmayacak şekilde taraflar sözleşmenin içeriğini özgürce belirleme hakkına sahiptir.³⁸⁰ Bu anlamda taraflar, kanunun emredici olmayan hükümlerinin aksini kararlaştırabilme imkanına sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla emredici olmayan yedek hukuk kurallarından önce sigorta sözleşmelerine uygulanması gereken hükümler sözleşme hükümleri olmalıdır. Sonrasında ise ticari nitelikli yedek hükümlerin uygulanmasına yer verilebilecektir.³⁸¹

Uyuşmazlığın çözümünde yedek bir hüküm bulunmaması halinde, ticari örf adet devreye girecektir. Bu halde uyuşmazlık ticari örf adet esas alınarak çözümlenecektir. Ticari örf ve adet kuralları toplumda uzun süredir uygulanmakta olan ve uygulanmasının gerekli ve mecbur olduğuna dair toplumda genel anlamda bir inanç oluşmuş, yazılı

³⁷⁸ KAYIHAN, BAĞCI, s.147

³⁷⁹ KAYIHAN, BAĞCI, s.148; ULAŞ, s.13

³⁸⁰ TBK m.26

³⁸¹ KAYIHAN, BAĞCI, s.148

olmayan ticari uygulamalardır.³⁸² Şayet örf adette de uyuşmazlığa uygulanabilir bir hüküm yer almıyorsa hâkim TMK m.1 gereği kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kanun koyacağını göz önünde bulundurarak anlaşmazlığın çözümüne hükmedebilecektir. Yine TTK'de hüküm bulunmaması halinde genel hükümler olan Türk Borçlar Kanunundaki hükümler uygulanacaktır.³⁸³

Sigorta sözleşmelerinde gerek genel hükümlerde gerekse sorumluluk sigortaları özelinde koruyucu hükümler bulunmaktadır. Kanunda belirlenen koruyucu hükümlere aykırılığın yaptırımı ise geçersizliktir.

Buna göre, TTK m.1404 ve TTK m. 1408 inci madde hükümleriyle TTK m.1429/1 ikinci cümlesine aykırı sözleşmeler geçersizdir.³⁸⁴

TTK m.1418 ve TTK m.1420 ile TTK m.1430/2 hükümlerine aykırı sözleşme şartları geçersizdir.³⁸⁵

TTK m.1405, 1409, TTK m.1413 ilâ 1417, TTK m.1419, TTK m.1421, TTK m.1422 ilâ TTK m.1426, TTK m.1427/2-5, TTK m.1428, TTK m.1430/1,3, TTK m.1431/1,2,4 ve TTK m.1433 ilâ TTK m.1449, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır.³⁸⁶

TTK m.1453/2.maddenin ikinci cümlesi, TTK m.1458/1.maddenin ikinci cümlesi, TTK m.1459 ve TTK m.1461, 1463/1, TTK m.1472 ve TTK m.1477 hükümlerine aykırı yapılan sözleşmeler geçersizdir.³⁸⁷ TTK m.1456/1, TTK m.1465 ilâ TTK m.1468, TTK m.1479, TTK m.1480, TTK m.1482, TTK m.1484 ve TTK m.1485 madde hükümlerine aykırı sözleşme şartları geçersizdir.³⁸⁸ TTK m.1471/2, TTK m.1474 ilâ TTK m.1476

³⁸² KAYIHAN, BAĞCI, s.148

³⁸³ TTK m.1451

³⁸⁴ TTK m.1452/1

³⁸⁵ TTK m.1452/2

³⁸⁶ TTK m.1452

³⁸⁷ TTK m.1486

³⁸⁸ TTK m.1486/2

hükümleri sigortalı aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır.³⁸⁹

4.7. Sözleşmenin Tarafları

4.7.1. Sigortacı

Sigorta sözleşmeleri, iki taraf arasında kurulur. Sigortacı, sigorta sözleşmesini sigorta ettiren ile akdeder, bu bağlamda sigortacı, sözleşmede sigorta ettirenin karşısındaki kimsedir.³⁹⁰ Sigortacı, sigorta sözleşmesini akdederek prim karşılığında rizikoyu taşıma borcunu üstlenen kişi olarak da tanımlanabilir.³⁹¹ Sigorta şirketleri, sigorta ilişkilerini bizzat kendileri veya şubeleri aracılığıyla yürütebildikleri gibi acenteler aracılığıyla da yürütebilirler.³⁹²

Ülkemizde sigortacılık faaliyetleri, devlet kontrolünde yürütülmektedir. İlgili düzenlemeleri yapmakla devlet, toplumu dürüst olmayan sigortacıları korurken aynı zamanda rizikonun gerçekleşmesiyle ödenecek olan sigorta bedellerinin sigortalılara ödenmesini de teminat altına almış olur. Bu sayede sigortacılığın güvenli ve istikrarlı bir biçimde yürütülmesini sağlar.³⁹³

Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta ve reasürans şirketleri, anonim şirket ya da kooperatif şirket olarak kurulmuş olmalıdır. Sigorta ve reasürans şirketlerinin, sigortacılık ve sigortacılıkla doğrudan ilgili olan işlemler dışında başka işlerle iştigal etmelerini yasaklanmıştır.³⁹⁴

Sigorta şirketlerinin faaliyete geçebilmeleri için, faaliyette bulunmak istedikleri sigorta branşları adına Müsteşarlıktan ruhsat almak zorundadırlar. Şirketler tarafından alınan ruhsatlar, daha sonra ticaret siciline tescil edilir ve Ticaret Sicil Gazetesi ve

³⁸⁹ TTK m.1486/3

³⁹⁰ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.210

³⁹¹ BOZKURT, s.18; KAYIHAN, BAĞCI, s.131; ULAŞ, s.14; KUBİLAY, s.40

³⁹² ULAŞ, s.16; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.210

³⁹³ HIRSCH, Ernst, Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku, Ankara, 1945, s.135

³⁹⁴ Sigortacılık Kanunu m.3

Türkiye çapında dağıtımı yapılan ve tiraj bakımından ilk 10 sırada yer alan günlük gazetelerde ilan ettirilir.³⁹⁵

Sigorta şirketleri, hayat ve hayat dışı sigorta gruplarından ancak birinde faaliyet gösterebilirler. Sigorta gruplarında yer alacak sigortaya ilişkin branşlar ise Bakan tarafından belirlenir.³⁹⁶

Sigorta ve Reasürans şirketleri, kuruluş işlemlerini tamamlayıp ruhsat talebinde bulunduktan sonra ödenmiş sermayelerini, ruhsat talep edilen sigorta branşları hakkında öngörülen sermaye tutarları ile verilmek istenen teminatlara bağlı olarak, beş milyon Türk lirasından az olmamak kaydıyla, Müsteşarlık tarafından belirlenecek miktara yükseltmek zorundadırlar. Müsteşarlık söz konusu miktarı, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan Üretici Fiyat Endeksi oranının aşılması kaydıyla artırmaya yetkilidir.³⁹⁷

Sigorta ve reasürans şirketleri, kuruluş işlemlerini tamamlamalarını takiben bir yıl içinde ruhsat başvurusunda bulunmazlarsa, ticaret unvanlarında sigorta şirketi veya reasürans şirketi unvanını kullanamazlar.³⁹⁸

Sigortacılık Kanunu m.34'te "İdari Cezalar başlığı" altında, sigorta şirketlerinin ruhsatsız faaliyet göstermesi halinde, Bakanın talebiyle valilik tarafından bir yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılacağı hükme bağlanmıştır, ayrıca şirkete ait ilanlar kaldırılacak ve reklamlar da durdurulacaktır. Ayrıca Sigortacılık Kanunu m.35 uyarınca cezai yaptırımlar da uygulanabilecektir.

Sigorta şirketinin ruhsatsız olarak faaliyette bulunması hali, TTK m.1401/2'de düzenlenmiştir. Buna göre, ruhsatsız şirket ve şirketin bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri, hakkında TBK m.604-605'de düzenlenmiş kumar ve bahis hükümleri uygulanacaktır. Buna göre, *"Kumar ve bahisten doğan alacak için dava açılmaz ve takip yapılamaz. Kumar veya bahis için bilerek verilen avanslar ve ödünç paralar ile kumar ve bahis niteliğinde oldukları takdirde, borsada işlem gören malların,*

³⁹⁵ Sigortacılık Kanunu m.5/1

³⁹⁶ Sigortacılık Kanunu m.5/2

³⁹⁷ Sigortacılık Kanunu m.5/3

³⁹⁸ Sigortacılık Kanunu m.5/4

yabancı paraların ve kıymetli evrakın fiyat farkı esası üzerine yapılan vadeli satışlar hakkında da aynı hüküm uygulanacaktır. Kumar oynayan veya bahse giren kişi tarafından imzalanmış adi borç veya kambiyo senedi üçüncü bir kişiye devredilmiş olsa bile, hiçbir kimse bunlara dayanarak dava açamaz ve takip yapamaz. Kıymetli evrakın iyiniyetli üçüncü kişilere sağladığı haklar saklıdır. Kumar ve bahis borcu için isteyerek yapılan ödemeler geri alınamaz. Ancak, kumar veya bahsin usulüne göre yürütülmesi beklenmedik olayla veya diğer tarafın fiiliyle engellenmişse ya da diğer taraf kumar veya bahse hile karıştırmışsa, isteyerek yapılan ödeme geri alınabilir.”³⁹⁹

Sigortacılık Kanunu m.15’te, Türkiye’deki sigorta şirketlerine tanınan kanuni bir tekel hakkı bulunmaktadır.⁴⁰⁰ İlgili maddeye göre, Türkiye’de yerleşik kişiler, Türkiye’de sigortalananabilir menfaatlerini, Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketlerine yine Türkiye’de yaptırmalıdır. Söz konusu duruma belli istisnalar getirilmiştir.⁴⁰¹ Cumhurbaşkanı, yurt dışında yaptırılacak sigortaları genişletme yetkisine sahiptir.⁴⁰²

Sigorta sözleşmesinde sigortacı konumunda bulunan sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin ana sözleşmelerinin değiştirilmesinde, Müsteşarlığın uygun görüşü aranır. Değişiklik tasarıları, Müsteşarlıkça uygun görülmediği takdirde genel kurul gündemine alınamaz ve genel kurulda görüşülemez. Bu anlamda sicil memuru da Müsteşarlığın uygun görüşü olmaksızın yapılmış ana sözleşme değişikliklerini ticaret siciline tescil edemez.⁴⁰³

MKT İMSS, KMA ZMSS’ye dair poliçede belirtilen teminat miktarını aşan talepler hususunda, sigorta ettireni güvence altına almak için yapılan sigortalardır. Dolayısıyla tıpkı KMA ZMSS’de olduğu gibi, MKT İMSS’de de kazaya ilişkin rizikoları güvence altına almaktadır.

KTK m.101’de MKT ZMSS’nin Türkiye’de kaza sigortası dalında çalışmaya yetkili sigorta şirketleri tarafından yaptırılacağı hükme bağlanmıştır. Ulaş’a göre,

³⁹⁹ TBK m. 604-605

⁴⁰⁰ KAYIHAN, BAĞCI. s.132

⁴⁰¹ Sigortacılık Kanunu m.15

⁴⁰² Sigortacılık Kanunu m.15/3

⁴⁰³ Sigortacılık Kanunu m.8

KTK’de, MKT İMSS sigortasına ilişkin düzenleme olan m.100’de, ilgili hususa ilişkin olan KTK m.101’e bir atıf bulunmamakla beraber, KTK m.101’in MKT İMSS sigortalarına da uygulanması gerektiği kabul edilmelidir.⁴⁰⁴ Zira MKT İMSS ile KMA ZMSS aynı riski teminat altına almak için yapılan ve birbirini tamamlayan sigortalardır. Dolayısıyla MKT İMSS sigortacıları da yalnızca kaza sigortaları dalında çalışabilecektir.

4.7.2. Sigorta Ettiren

4.7.2.1. Genel Olarak

Sigorta ettiren sözleşmede sigortacının karşı tarafında olan, sigortacıyla, sigorta sözleşmesini akdeden kişidir.⁴⁰⁵ Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinde prim ödeme borcunu üstlenen kişidir.⁴⁰⁶

Sigorta ettiren, riziko gerçekleştiği takdirde bundan zarar görecektir ve dolayısıyla menfaati ihlal edilecek olan kişidir.⁴⁰⁷ Ancak sigorta sözleşmesinde, sigorta ettiren kişi ile sigortalının farklı kişi olması halinde, menfaati sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan sigortalı olduğundan, riziko gerçekleştiği takdirde menfaati ihlal edilecek olan da sigortalıdır.⁴⁰⁸

Tüzel kişiler de, tıpkı gerçek kişiler gibi, sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren tarafta yer alabilirler. Tüzel kişilerin, sigorta sözleşmelerine taraf olabilmeleri bakımından kanunda özel bir şart aranmamıştır.

Bir kimsenin, sigorta ettiren sıfatıyla sigorta sözleşmesi yapabilmesi için medeni haklarını kullanma yetkisine sahip olması ve reşit olması yeterlidir.⁴⁰⁹ Fiil ehliyeti olarak da adlandırılan bu yetki, bir kimsenin özel hukuktan kaynaklanan haklarını kendisi, bizzat, kullanması ve kendi fiilleriyle lehine ve aleyhine hak ve borçlar yaratabilme

⁴⁰⁴ ULAŞ, s.826

⁴⁰⁵ BOZKURT, s.23; ÇEKER, s.63; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.210; ULAŞ, s.40; BOZER, s.43; KOENİG, s. 81; KARASU, Rauf, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, 2016, Yetkin Yayınları, Ankara, s.42; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.130; KUBİLAY, s. 40

⁴⁰⁶ TTK m.1430

⁴⁰⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.211,

⁴⁰⁸ ULAŞ, s.41, KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.212; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.130

⁴⁰⁹ ÇEKER, s.63; ULAŞ, s.40; KUBİLAY, s.40

ehliyetidir.⁴¹⁰ Burada ifade edilmek istenen, kişinin akli melekelerinin yerinde olması ve bunun yanında yapacağı davranışın neden ve sonuçlarını anlayacak kapasiteye sahip olmasıdır.⁴¹¹

Ehliyet bakımından sigorta ettiren ve sigortalı kavramları incelenmelidir. Sigorta ettiren, TTK m.1430 uyarınca sigorta primi ödeme yükümlülüğünü üstlenen kişidir. Sigortalı ise sigorta sözleşmesi uyarınca menfaatleri güvence altına alınan kimsedir.⁴¹²

Sözleşmeden doğan yükümlülükleri yerine getirme borcu sigorta ettirene ait olmasına rağmen, sigorta tazminatını talep hakkı sigortalıya ait bir haktır. Bu anlamda, sigorta ettirenin fiil ehliyetine sahip olması gerekli olduğu halde, sigortalının fiil ehliyetine sahip olması aranmaz, sigortalının sigorta teminatından faydalanabilmesi için, hak ehliyetine sahip olması yeterlidir.⁴¹³

Sigorta ettiren bir başkasının menfaatini sigorta ettirebileceği⁴¹⁴ gibi kendi menfaatini de sigorta ettirebilir. Bu halde sigortalı ve sigorta ettiren aynı kişi olacaktır, ayrıca bu halde sigorta sözleşmesinden doğan haklar, aksine bir düzenleme yoksa sigorta ettirene ait olacaktır. Ancak bazı hallerde, sigorta sözleşmesinden doğan hakların bir başka kişiye devri mümkündür.⁴¹⁵

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari (İsteğe Bağlı) Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları 1.maddesinde, araç işletenin, KTK ve genel hükümler kapsamında, aracın kullanılmasından ve işletilmesinden kaynaklanan hukuki ve mali sorumluluğunun güvence altına alındığı ifade edilmiştir.⁴¹⁶ Dolayısıyla sigorta ettiren sıfatına, ilk olarak aracı işleten kişi haiz olmalıdır.⁴¹⁷

⁴¹⁰ AKİPEK, AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.282

⁴¹¹ ÇEKER, s.63

⁴¹² ÇEKER, s.63; KAYIHAN, BAĞCI. s.134

⁴¹³ ÇEKER, s.63; ULAŞ, s.40

⁴¹⁴ TTK m.1454

⁴¹⁵ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.120

⁴¹⁶ <https://tsb.org.tr/motorlu-kara-tasitlari-ihyari-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=511>

⁴¹⁷ ULAŞ, s.824

Karayolları Trafik Kanunu'nun 3.maddesine göre araç işletenler şu kimselerdir:

1) *“Araç sahibi olan kişidir”.*

2) *“Mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen, kişidir.”*

3) *“Araçın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir.”⁴¹⁸*

4) *“İlgili tarafından, başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse de işleten sayılacaktır.”⁴¹⁹*

Araç işletenin belirlenmesi sigortacının sorumluluğunun belirlenmesi bakımından önem arz eder. Zira MKT İMSS kapsamında teminat altına alınan sorumluluğa ilişkin limitin aşılması durumunda, araç işleten zararın giderilmesinden bizzat sorumlu tutulacaktır.⁴²⁰ Araç işleten, aracın işletilmesi dolayısıyla bir sigorta teminatına sahip olsa da, söz konusu sorumluluk müteselsil bir sorumluluk olduğundan, meydana gelen zararın tazmininden, sigortacı ile beraber, bizzat sorumludur. Ancak sigorta limitlerinin aşılması halinde, bu sorumluluk sigortacı tarafından teminat altına alınmadığından, araç işleten zararın giderilmesinden tek başına sorumlu olacaktır. Burada ifade edilmek istenen husus budur.

Araç işletenin belirlenmesinde maddi ve şekli ölçüt kullanılmaktadır:

Maddi ölçüte göre, araç üzerinden ekonomik yarar elde eden ve araç üzerinde fiili açıdan egemenliğe sahip olan kimse araç işleten sayılacaktır. Şekli ölçüt söz konusu olduğunda ise kişinin trafik sicilinde, dolayısıyla da aracın ruhsatında, araç sahibi olarak

⁴¹⁸ Karayolları Trafik Kanunu m.3

⁴¹⁹ Karayolları Trafik Kanunu m.3

⁴²⁰ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.42

görünüp görünmemesi esas alınır, buna göre kişi şekli anlamda araç sahibi olarak görünüyorsa araç işleten sayılacaktır.⁴²¹ KTK’de benimsenen ölçüt ise maddi ölçüttür.⁴²²

Maddi ölçüt sorumluluk hukuku anlamında gerçekleri daha doğru biçimde yansıtır çünkü bu ölçü, işleteni belirlerken menfaat ve hâkimiyet ilişkisini esas almaktadır.⁴²³

Doktrinde araç işleten kavramı gerçek işleten ve farazi işleten olmak üzere iki kısımda incelenmiştir.⁴²⁴ Buna ek olarak, şekli ölçütün esas alındığı, karine olarak işleten sayılanlar da araç işleten olarak kabul edilmiştir.⁴²⁵

4.7.2.2. Şekli Anlamda Araç İşletenler (Karine Olarak İşleten Sayılanlar)

i. Araç Sahibi

Şekli anlamda araç işletenlerin başında, aracın sahibi gelmektedir. Araç sahibinin araç işleten sayılmasına neden olan, kişinin kendi aracını fiili hâkimiyet kurarak, bizzat, kendi hesabına ve olası tehlikeler de kendine ait olmak üzere işlettiği, fikridir. Bu nedenle aracın sahibi, karine olarak araç işletendir.⁴²⁶

KTK m.20 uyarınca aracın sahibi, noterde devir işlemi gerçekleştiği andan itibaren aracı devralan kişidir.⁴²⁷ Ancak aracın eski sahibi aracın mülkiyetini devretmesine rağmen, araç üzerinde fiili hâkimiyetini devam ettiriyorsa bu takdirde devir işlemi gerçekleşmiş de olsa, maddi ölçüt esas alınarak, eski malikin de araç işleten sıfatının devam ettiği kabul edilmelidir.⁴²⁸

⁴²¹ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 43, EREN, s.680;

⁴²² EREN, s.680; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.375

⁴²³ EREN, s.680; TANDOĞAN, Haluk, Trafik Kanunu’nun Hukuki Mesuliyete Dair Hükümlerinde Yapılan Yeni Tadillerin Tahlil ve Tenkidi, 1961, BATİDER., c.1, s.79

⁴²⁴ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.374, EREN, s.681

⁴²⁵ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 43

⁴²⁶ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 43

⁴²⁷ KTK m.20

⁴²⁸ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 44; ULAŞ, s.884

ii. Aracı Mülkiyeti Muhafaza Kaydıyla Satın Alan Kişi

Mülkiyeti muhafaza kaydıyla aracı satın alan kişi, KTK m.3 uyarınca araç işletendir. Mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satış sözleşmesi geçersiz olsa bile araç devralana teslim edilmişse devralan işleten sayılmalıdır. KTK m.3'te işleten kavramı sınırlandırılmamış, tam aksine “gibi hallerde” ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla benzer durumlarda da, araç işleten karinesinin mevcut olabileceği kabul edilmiştir.⁴²⁹

iii. Aracı Uzun Süreli Kiralayan Kişi

Aracı uzun süreli kiralayan kişiler, KTK m.3 uyarınca araç işleten sayılmaktadır. Aracın uzun süreli kiralayıcısı, karine olarak işleten olup gerçek işleten değildir. Bu kimse, karine olarak işleten kabul edilir zira uzun süreli kiralayan, her durumda işleten olarak araç üzerinde fiili ve ekonomik hâkimiyet kurmamış olabilir,⁴³⁰ dolayısıyla bu kimsenin araç işleten kabul edildiği karinesi aksi ispat edilebilir bir nitelik taşır.

Uzun süre kavramının, ne kadarlık bir süreyi ifade ettiği hususunda doktrinde bir görüş birliği yoktur. Kimi yazarlar, TBK m.330'da düzenlenen taşınır kiralalarına dair üç günlük fesih süresinden hareketle, 3 günden fazla süreyi uzun süre kapsamında kabul ederken⁴³¹ kimi yazarlar da bir aydan uzun süreyi, uzun süreli kira sözleşmesi kabul etmişlerdir.⁴³²

Uzun süre kavramı tespit edilirken, araç sahibinin kiralama işlemi dolayısıyla fiili hakimiyetinin uzun süre için kesilip kesilmediğinin incelenmesi gerekir. Şayet fiili ve ekonomik hâkimiyet ölçütleri uyarınca, araç sahibinin işleten sıfatında bir değişikliğe neden olmayacak kadar kısa süreli bir kesilme söz konusuysa, kısa süreli bir kiralama mevcuttur ve bu durumda kiralayan kişi işleten sayılmamalıdır.⁴³³

Bir diğer görüşe göre ise, uzun süreli kiralayan kişi maddi ölçüt unsurları olan araç üzerinde fiili ve ekonomik hakimiyet kurma şartlarını sağlamışsa bu kişi uzun süreli

⁴²⁹ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 44

⁴³⁰ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 45

⁴³¹ EREN, s.682; KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 45; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.378

⁴³² KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 45

⁴³³ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku,, s.378(aktaran) BUSSY, SJK 907, Ensatkarte Nr.15; TANDOĞAN, s.79

kiralayan kabul edilmelidir.⁴³⁴ Bizce de doğru olan, somut olayda maddi ölçüt unsurlarının bulunup bulunmadığının araştırılarak, uzun süreli kiralama dolayısıyla kiracının araç işleten sıfatına haiz olup olmadığının belirlenmesidir.

iv. Aracı Uzun Süreli Ariyet Alan Kişi

Aracı uzun süreli ariyet alan kişi, KTK m.3 uyarınca araç işleten sıfatına haizdir. Araç işleten sıfatına haiz olunması bakımından ariyet alan ve uzun süreli kiralayan arasında bir fark bulunmamaktadır. Aracın ariyet alınmasında, kiralanmasından ayırt edici unsur yalnızca ariyet almanın ücretsiz olmasıdır.⁴³⁵ Her iki durumda da işlemin uzun süreli olması gerekmektedir. Aracın ariyet alınması hususunda, “uzun süre” ifadesinden anlaşılması gereken kesin olarak belirlenmiş değildir. Maddi ölçüt olan, araç üzerinde ekonomik ve fiili anlamda hâkimiyet kurma unsurları, aracın kiralanmasında olduğu gibi, uzun sürenin belirlenmesinde kullanılabilir.

v. Aracı İşleten Olarak Rehin Alan Kişi:

Aracı işleten olarak rehin alan kişi, KTK m.3 uyarınca araç işleten sıfatına haizdir. Motorlu araçlar taşınır mallar olup, taşınır mallar üzerinde rehin hakkı teslim yoluyla kurulur. Rehin alan, rehin süresince fiili egemenliği münhasıran elinde bulundurur, bu süre zarfında maddi ölçüt sağlandığından araç işleten olarak kabul edilecektir.

vi. Diğer Kişiler

KTK m.3'te araç işleten kavramı tanımlanırken sınırlı sayıda tutulmamış, “gibi hallerde” ifadesi kullanılarak araç işleten kavramının genişletilebileceğini, benzer haller söz konusu olduğunda, işleten sıfatına haiz olunabileceğini vurgulamıştır.⁴³⁶ Dolayısıyla araç üzerinde kurulan bir intifa hakkı söz konusu olduğunda, bu hakkın sahibi de araç işleten sayılabilecektir.⁴³⁷

⁴³⁴ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 45; ULAŞ, s.887

⁴³⁵ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.381

⁴³⁶ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 46; s.78; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.376

⁴³⁷ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s. 46; BOLATOĞLU, Bolat, Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, 1988, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, s.78

4.7.2.3. Maddi Anlamda İşletenler(Gerçek İşletenler)

Maddi ölçüte göre işleten tanımına dahil edilen kişi gerçek işletendir. Bu anlamda gerçek işleten, araç üzerinde fiili ve ekonomik egemenlik kuran kişidir.⁴³⁸ Aracın trafikte geçireceği süre, trafiğe ne zaman çıkacağı, hangi amaçlarla kullanılabileceği gibi hususlarda karar verme yetkisine sahip olan kişilerin, araç üzerinde fiili ve ekonomik hâkimiyete sahip oldukları kabul edilir.⁴³⁹

4.7.2.4. Farazi İşletenler

KTK’de bazı kimseler, işleten olmadıkları halde işleten gibi sorumlu tutulmuşlardır. Bu kişiler işleten kavramına ait unsurları taşımamakla beraber, işleten gibi sorumlu tutulmuşlardır. Bu nedenle doktrinde bu kişiler farazi işleten olarak adlandırılmaktadırlar.⁴⁴⁰

i. Motorlu Araçlarla İlgili Mesleki Faaliyette Bulunanlar

Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunanlar, KTK uyarınca araç işleten gibi sorumlu tutulmuşlardır. KTK m.104’e göre “*Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüslerin sahibi, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla kendisine bırakılan bir motorlu aracın sebep olduğu zararlardan dolayı; işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın işleteni ve araç için zorunlu mali sorumluluk sigortası yapan sigortacısı bu zararlardan sorumlu değildir.*”

Maddi ölçüte göre işleten sıfatı, ekonomik ve fiili hâkimiyeti bünyesinde barındırır. Araç işleten motorlu aracını kısa süreli olarak bir tamirci veya park yeri sahibine bırakmasıyla araç işleten sıfatını kaybetmeyecektir.⁴⁴¹

İlgili madde uyarınca mesleki faaliyette bulunanların araç işleten olmadıkları halde sorumlu tutulmalarının sebebi, aracın zilyetliğini devraldıkları süre boyunca, araç

⁴³⁸ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.46; Bolatoğlu, s.78

⁴³⁹ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.46; Bolatoğlu, s.61;EREN, s.681

⁴⁴⁰ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.47; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.382; EREN, s.683; BOLATOĞLU, s.79

⁴⁴¹ BOLATOĞLU, s.81; TANDOĞAN, s.79

işletenin, aracı üzerinde fiili hâkimiyeti kesilmesi ve bu süre zarfında mesleki faaliyette bulunan (örneğin tamirci, park yeri sahibi gibi) kimselerin motorlu araç üzerinde fiili hâkimiyet kurmalarıdır. Mesleki faaliyette bulunan kimseler farazi işleten sayılmadıkları takdirde, motorlu araç, araç işletenin sevk ve idaresinde bulunmamasına rağmen, araç işleten, aracın işletilmesi nedeniyle ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulacak dolayısıyla bu durum da hakkaniyete uygun düşmeyecektir.⁴⁴²

Mesleki faaliyet sahiplerinin sorumluluğu, aracın bu kişilerin fiili hakimiyet alanına girmesi ile başlar, aracın araç işletene iade edilmesi ile son bulur.⁴⁴³

Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunanlar KTK m.104 uyarınca, ilgili faaliyetlerinden doğan sorumluluk sebebiyle KMA Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası yaptırmak zorundadırlar. MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası ise Trafik Sigortası poliçesinde belirlenen limitlerinin yetersiz kaldığı hallerde fazlaya ilişkin talepler hususunda teminat sağlamak amacıyla yapılan sigortalardır. Bu bağlamda farazi olarak araç işletenler, zorunlu mali sorumluluk sigortasının limitleri dışında kalan zararlar için MKT İMSS yapabileceklerdir.

MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası genel şartlarında, *“Aracın gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla faaliyette bulunan teşebbüslere bırakılmasından sonra aracın sebep olduğu zararlara ilişkin her türlü talepler”* teminat kapsamı dışında bırakılmıştır.⁴⁴⁴

Ancak bu kapsam dışı bırakma hali, yalnızca araç işletenin sigorta ettiren sıfatıyla kendi aracını teminat altına almak için akdettiği sigorta sözleşmelerine ilişkindir. Mesleki faaliyette bulunanlar farazi araç işletenler olup, bu hüküm kapsamında bulunmamaktadırlar. Çünkü bu kimselere sağlanan sigorta teminatı zaten ilgili hallerin zararları sonuçlarından korunmak için verilmektedir. Bu anlamda motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan kimseler, mesleki faaliyetlerin yol açtığı zararlardan

⁴⁴² BOLATOĞLU, S.81; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.382

⁴⁴³ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.382; EREN, s.684

⁴⁴⁴ MKT İMSSGŞ m.3/h

kaynaklanan ve KMA ZMSS teminat limitini aşan talepler için, MKT İMSS yaptırabileceklerdir.⁴⁴⁵

ii. Yarış Düzenleyicileri

“Yarış düzenleyicileri, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olacakları zararlardan dolayı motorlu araç işleteninin sorumluluğuna ilişkin hükümler uyarınca sorumludurlar.”⁴⁴⁶

“Yarışçıların veya onlarla birlikte araçta bulunanların uğrayacakları zararla, gösteride kullanılan araçların uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk genel hükümlere tabidir.”⁴⁴⁷

“Yarış düzenleyicilerinin, yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarını karşılamak üzere bir sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur. Bu gibi yarışlara izin vermeye yetkili olan makamın talebi üzerine Ticaret Bakanlığı durum ve şartlara göre en az sigorta tutarlarını belirlemekle görevlidir. Motorlu araçlar için yapılacak sigortalarda en az sigorta tutarları zorunlu mali sorumluluk sigortasındaki tutarlardan az olamaz.”⁴⁴⁸

KTK m.97’de düzenlenen zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıyı dava edebilmesine ilişkin hüküm ile KTK m.96’da düzenlenen zarar görenlerin birden çok kişi olmasına ilişkin hükümler, yarış düzenleyicileri hakkında da uygulanacaktır.⁴⁴⁹

KTK m.105’te düzenlenen hükümler, “ortalama hızı saatte en az elli kilometrenin üstünde olan veya ulaşılabilecek hıza göre değerlendirme yapılması öngörülen motorlu araç veya bisiklet sporu gösterilerinde uygulanır.”⁴⁵⁰

KTK m.105’te düzenleme alanı bulan hükümler, “yarış güzergâhının diğer trafiğe kapatılması halinde de geçerlidir. İçişleri Bakanlığı bu madde hükümlerinin, başka

⁴⁴⁵ ULAŞ, s.825

⁴⁴⁶ KTK m.105/1

⁴⁴⁷ KTK m.105/2

⁴⁴⁸ KTK m.105/3

⁴⁴⁹ KTK m.105/3

⁴⁵⁰ KTK m.105/4

yarışlar bakımından da uygulanmasına karar verebilir. Yetkili makamdan izin alınmaksızın düzenlenen bir yarışta meydana gelen zararlar, zarara sebep olan motorlu aracın sorumluluk sigortacısı tarafından karşılanır. Böyle bir durumda, sigortacı, yarış için özel bir sigortanın yapılmamış olduğunu bilen veya gerekli özenin gösterilmesi halinde bilebilecek olan işleten veya işletenlere rücu edebilir.”⁴⁵¹

Yarış düzenleyicileri, KTK m.104 uyarınca, ilgili faaliyetlerinden doğan sorumluluk sebebiyle KMA Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası yaptırmak zorundadırlar. MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası ise KMA Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasına ilişkin poliçede belirlenen limitlerin yetersiz kaldığı hallerde, fazlaya ilişkin talepler hususunda teminat sağlamak amacıyla yapılan sigortalardır. Bu bağlamda, yarış düzenleyicileri, MKT Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının limitleri aşan talepler için MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası yapabileceklerdir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası genel şartlarında, “Sürat yarışlarına iştirak ve yarış güzergâhında yapılan antrenmanlar sırasında meydana gelebilecek zarar ve ziyan nedeniyle ileri sürülen talepler” teminat kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak bu kapsam dışı bırakma hali yalnızca araç işletenin sigorta ettiren sıfatıyla kendi aracını teminat altına almak için akdettiği sigorta sözleşmelerine ilişkindir. Zira KTK m.104 uyarınca yarış düzenleyicileri, farazi anlamda araç işleten olarak kabul edilmiştir. Bu kimseler, farazi araç işletenler olup, bu hüküm kapsamında bulunmamaktadırlar. Çünkü bu kimselere ilgili sigorta teminatı, halihazırda ilgili hallerin zararları sonuçlarından korunmak için verilmektedir, dolayısıyla yarış düzenleyicileri yukarıda belirtilen talepler kapsamında, KMA ZMSS teminat limitini aşan talepler için MKT İMSS yaptırabileceklerdir.⁴⁵²

iii. Motorlu Aracı çalan veya Gasbeden Kişiler

“Bir motorlu aracı çalan veya gasbeden kimse, işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın alınmış veya gasbedilmiş olduğunu bilen veya gereken özeni gösterildiği

⁴⁵¹ KTK m.105/5

⁴⁵² ULAş, s.825

takdirde öğrenebilecek durumda olan aracın sürücüsü de onunla birlikte müteselsilen sorumludur.”⁴⁵³

“İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasbedilmesinde kusurlu olmadığını ispat ederse, sorumlu tutulamaz. İşleten, sorumlu olduğu durumlarda diğer sorumlulara rücu edebilir.”⁴⁵⁴

İşletenin kusurunun olmadığı hallerde, aracı çalan veya gasbeden kişiler araç işleten gibi sorumlu olmaktadır. İşletenin kusurunun bulunduğu karine olarak kabul edilmiştir. İşleten kusurunun bulunmadığını ispatla mükellef tutulmuştur, bu anlamda sorumluluktan kurtulmak için kusurunun bulunmadığını ispat etmek zorundadır.

Aracı çalan veya gasbeden kişiler, hukuk düzeni tarafından suç sayılan bir davranışı gerçekleştirmeleri sonucunda araç üzerinde fiili hâkimiyet kurmuş olurlar. Araç işleten gibi sorumlu tutulmalarının sebebi budur.⁴⁵⁵ Karasu’ya göre işletene sorumluluktan kurtulma imkânının tanınması kusursuz sorumluluk hallerinden biri olan tehlike sorumluluğunun temel amaçlarından olan zarar görenin korunması fikri ile bağdaşmaz. Kusursuz sorumlu olan araç işleten sorumluluktan kurtulduğu halde, zarar görenler, aracı çalan veya gasbeden kimseye başvurmak zorunda kalacaklar ve bu kimselerin ödeme güçleri bulunmadığı takdirde zararlarını tazmin edemeyeceklerdir.⁴⁵⁶

Araç işleten kendi rızası ile aracı bir başkasına teslim ettiği takdirde, bu kimseler, kendilerine verilen yetkinin sınırlarını aşarak izinsiz bir şekilde aracı başkalarının kullanımına sunsalar bile, aracı kullanan üçüncü kişi bu kapsamda çalan veya gasbeden konumunda değildir. Dolayısıyla bu durumda KTK 107. maddesi uygulama alanı bulmayacaktır. Aracı işleten, bu fiilden KTK m.85 uyarınca araç işleten sıfatı ile sorumludur. Çünkü bu durumda aracı kullanmaya yetkili kılınan kişinin aracın işletilmesi ile bağı kesilmemiş, dolayısıyla maddi anlamda aracın işletilme ölçütlerinden biri olan araç üzerinde kurulan *fiili egemenlik unsuru* devam etmektedir.⁴⁵⁷ Ancak araç, teslim edilen kişiden çalınır veya gasbedilirse burada araç üzerindeki fiili egemenlik kesintiye

⁴⁵³ KTK m.107/1

⁴⁵⁴ KTK m.107/1

⁴⁵⁵ EREN, s.685; TANDOĞAN, s.79

⁴⁵⁶ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.49

⁴⁵⁷ BOLATOĞLU, s.91; KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.49

uğrayacağından çalan veya gasbenden kimse farazi işleyen konumunda olacak, dolayısıyla da KTK m.107 uygulama alanı bulacaktır.⁴⁵⁸

iv. Aracın Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Sorumluluğu

Taşımacılık faaliyetleri için kişiler kendi araçlarını kullanabildikleri gibi, başka kimselerin araçlarını da kullanabilirler. KTK m.85/1’de bu husus düzenlenmiştir. Buna göre:

“Motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.”

Aracın bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu, araç işleten yerine bir sorumluluk olmayıp, aksine araç işletenle birlikte, müteselsil bir sorumluluktur.

İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazası nedeniyle işletenin ve teşebbüs sahibinin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bir bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.⁴⁵⁹ Aksi halde, teşebbüs sahibi ve araç işleten kusursuz sorumluluk hallerinden tehlike sorumluluğuna göre değil, kusur sorumluluğuna göre sorumlu olacaktır.⁴⁶⁰ Bu sorumluluk ise KMA ZMSS ile teminat altına alınamaz⁴⁶¹ ancak MKT İMSS ile teminat altına alınabilecektir.⁴⁶²

*“Araç işleten ve araç işleticisi teşebbüsün sahibi, aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur.”*⁴⁶³ Dolayısıyla bu kimselerin fiillerinden kaynaklanan sorumluluk da MKT İMSS teminatı kapsamındadır.

⁴⁵⁸ BOLATOĞLU, s.91; KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.49

⁴⁵⁹ KTK m.85/3

⁴⁶⁰ KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.49

⁴⁶¹ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.6, <https://www.tsb.org.tr/EditHtmlModule.aspx?pageID=1080&mid=3084>, Erişim Tarihi: 18.10.2020

⁴⁶² KARASU, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası, s.49; ULAŞ, s.898

⁴⁶³ KTK m.85/5

4.8. Sözleşmede İlgili Kişiler

Sigorta sözleşmeleri, iki taraf arasında akdedilen sözleşmelerdir. Sözleşmenin bir tarafında sigortacı, karşı tarafta ise sigorta ettiren bulunmaktadır. Ancak sigorta ilişkisinin, korumaya çalıştığı menfaatler ve neden olduğu sonuçlar dolayısıyla sözleşmeyle ilgili kişiler yalnızca taraflardan ibaret değildir.

4.8.1. Zarar Gören

4.8.1.1. Genel Olarak

Sorumluluk sigortalarında zarar gören kişi, sözleşmenin taraflarından biri değildir. Zarar gören, aynı zamanda, sigorta sözleşmesi hakkında bilgi sahibi de değildir.⁴⁶⁴ Ancak zarar gören, sigorta sözleşmesinde sigortalı olarak gösterilmiş kimsenin sorumluluğuna yol açacak bir olay neticesinde can, mal veya malvarlığı zararına uğramış kimsedir. Bu nedenle doğrudan sigorta sözleşmesinin tarafı olmamasına rağmen sigorta tazminatına hak kazanacağından, zararın gerçekleşmesiyle sigorta ilişkisinin bir parçası olmaktadır.⁴⁶⁵

4.8.1.2. Doğrudan Dava Hakkı

Zarar gören, sorumluluk sigortasında bir taraf olmamasına rağmen, sigortalının sorumluluğuna yol açan zararın tazminini doğrudan sigortacıdan talep edebilme hakkına sahiptir. Zarar gören kişiler, istedikleri takdirde zararın tazminini haksız fiil hükümleri çerçevesinde sigortalı kimseden talep edebilecekleri gibi doğrudan dava hakkına ilişkin hükümler uyarınca doğrudan sigortacıya da başvurabileceklerdir.⁴⁶⁶

Zarar görenin doğrudan dava hakkının bulunması MKT İMS sigortalarının, sigorta ettirenin sorumluluğunun teminat altına alınması yanında sosyal bir amacını da olduğunun göstergesidir.⁴⁶⁷

⁴⁶⁴BOZER, s.183; KOCH, Der Direktanspruch, s. 134

⁴⁶⁵BOZER, s.183

⁴⁶⁶ÇEKER, s.25

⁴⁶⁷KARAYALÇIN, Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, s.65

Doğrudan dava hakkı bağlamında, sigorta ettiren ve onun sorumluluk sigortacısı, meydana gelen zarardan, zarar görene karşı müteselsilen sorumludurlar.⁴⁶⁸ Bu bakımdan, doğrudan dava hakkının doğması için, öncelikle meydana gelen zarar neticesinde, sigorta ettirenin zarar görene yönelik bir tazminat borcunun doğmuş olması gerekecektir. Bunun yanında sigortacı ve sigorta ettiren arasında geçerli bir sigorta ilişkisinin kurulmuş olması da aranır.⁴⁶⁹ Zira geçerli bir sigorta sözleşmesi mevcut değil sigorta ettiren sigorta korumasına sahip olmayacak dolayısıyla sigortacının zararı tazmin yükümlülüğü doğmayacaktır.

Zarar görene tanınan doğrudan dava hakkı, sigorta sözleşmesini, zarar gören bakımından üçüncü şahıs lehine sözleşmeye dönüştürmez.⁴⁷⁰ Zira burada teminat altına alınan menfaat, sigortalının, malvarlığının bütün halinde korunması üzerindeki menfaattir. Bu anlamda hukuki konumu güçlendirilen zarar gören, tazminat talebinin doğrudan sigortacıya yönlendirebilecektir.⁴⁷¹

“Doğrudan Dava Hakkı” başlığı altında düzenlenmiş olan TTK m.1478’ye göre, zarar gören uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazmin edilmesini, sigorta sözleşmesinin geçerli olduğu zamanaşımı süresi içinde kalmak kaydıyla doğrudan sigortacıdan talep edebilecektir. Söz konusu madde uyarınca zarar gören, uğradığı zararın tazmini sigortacıdan veya sigortalıdan talep edebilecektir.

Zarar görene, sigortacıya karşı doğrudan dava hakkı tanınmasındaki amaç TTK m.1478’de şu ifadelerle gerekçelendirilmiştir: “*Sorumluluk sigortalarında asıl amaç her ne kadar sigortalının üçüncü kişiye vermiş olduğu zarar nedeniyle ödeyeceği tazminata bağlı olarak mal varlığında meydana gelen azalmanın telafisi de, bunun yan sonucu zarar görenin de bir an önce zararının giderilmesini ve sigortalının ödeme güçsüzlüğüne karşı üçüncü kişilerin korunmasıdır. Ayrıca, zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıya başvurması da zarar veren durumundaki sigortalıyı rahatlatıcı bir etki yaratacak ve sigortalının da sorumluluk sigortası ile sağlanmak istediği amaca daha kolay ulaşmasını*

⁴⁶⁸ ÜNAN, Samim, Cilt 2, s.348

⁴⁶⁹ ÜNAN, Samim, Cilt 2, s.350

⁴⁷⁰ ŞENOCAK, Kemal, 2009, KTK’ya Göre Mağdurun Alacak Hakkı, BATİDER., sayı. 4, c.25, s.293; CEBE, Mehmet Sinan, Uygulamalı Sigorta Hukuku, 2015, Adalet Yayınevi, Ankara, s.694

⁴⁷¹ KOCH, Der Direktanspruch, s. 137

sağlayacaktır. Fakat getirilen düzenleme hiçbir şekilde sorumluluk sigortasını üçüncü kişi lehine sözleşme durumuna sokmaz. Zira halen menfaati sigorta edilen bizzat sigortalının kendisidir.”

Ticaret Kanununda, sorumluluk sigortalarına ilişkin iki çeşit süre mevcuttur: TTK m.1420’de düzenlenen alacağın muaccel olmasından itibaren iki yıllık asıl süre ve TTK m.1482’de düzenlenen olayın meydana gelmesinden itibaren on yıllık bir tavan süre. Sorumluluk sigortalarında genel zamanaşımı süresine, sigorta konusu olayın gerçekleşmesinden itibaren on yıl olarak hükmolunmuştur. Zarar görenin, sigortacıya bu süre zarfında tazminat isteminde bulunabileceği ifade edilmiştir.

Tavan süre, alacağın muaccel olmasından itibaren işleyecek olacak *asıl* zamanaşımı süresinin, alacağın muaccel olmaması ile hiç işlemeye başlamaması halinde veyahut asıl süreden daha geç bir tarihte muaccel olması halinde belirli bir tarihten, olayın meydana gelmesinden itibaren esas alınacak uzun (tavan) süreyi ifade eder.⁴⁷²

Zamanaşımı süresi, alacağın muaccel olması tarihinden itibaren işlemeye başlar. Sigortacıya yönelik alacaklarda muacceliyet, TTK m.1475/2’de düzenlenmiştir. Buna göre, zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması halinde TTK m.1427 hükmü uygulama alanı bulacaktır. TTK m.1427 uyarınca: *“Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı incelemeler gecikmediği sürece, sigorta tazminatı, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve herhâlde TTK m.1446 uyarınca yapılacak ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olacaktır.”* Zarar görenin sigorta ettirene yönelik tazminat alacağı ise haksız fiilin meydana gelmesi anında muaccel olacaktır.

Sigorta ettirene ve sigortacıya aynı zararın tazminine ilişkin farklı zamanaşımı sürelerinin işlemesi halinde, sigortacı, menfaatini teminat altına aldığı sigortalısından daha uzun bir süre tazminat istemi riskini taşıyacaktır bu ise adil bir çözüm değildir.⁴⁷³

⁴⁷² ÜNAN, Cilt 2, s.357

⁴⁷³ ÜNAN, Cilt 2, s.359

Zira bu durumda sorumluluğu teminat altına kimse zamanaşımı def'i'ne ilişkin savunmadan faydalanabilirken, sigortacı bu savunmadan faydalanamaz.⁴⁷⁴

Ünan'a göre TTK m.1420 ve TTK m.1482 göz önünde bulundurulduğunda sorumluluk sigortalarına ilişkin *esas süre* iki yıllık süre iken *tavan süre* on yıllık süredir. Zira TTK m.1420 uyarınca sorumluluk sigortalarına ilişkin tavan süre saklı tutulmuştur.⁴⁷⁵

Ünan'a göre bu durumda getirilmesi gereken çözüm, zarar görenin doğrudan dava hakkı kapsamında sigortacıya yöneltebileceği isteme ilişkin zamanaşımı süresinin, sigortalıya karşı haksız fiil hükümleri çerçevesinde tazminat isteminde bulunabileceği süreyle aynı zamanaşımı süresine tabi olmasıdır. Bu durum, zarar görenin tazminat istemine ilişkin zamanaşımının başlangıcında da aynen uygulanmalıdır. Yani sigortacıya yönelik istemlere ilişkin zamanaşımının, sigortalıya yönelik istemlere ilişkin zamanaşımı ile aynı sürede başlaması gerekmektedir.⁴⁷⁶ Zira Avrupa Sigorta Sözleşmeleri Hukuku İlkelerinde de aynı çözüm mevcuttur.⁴⁷⁷

KTk m.109, KTK m.100 uyarınca MKT İMSS sözleşmelerine uygulanacak hükümler arasında yer alır. Buna göre:

*“Zarar görenin doğrudan dava hakkı kapsamında olsun olmasın, motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepleri, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrayacaktır.”*⁴⁷⁸ Bu madde, hem sigorta ettirene yöneltebilecek tazminat istemlerine ilişkin zamanaşımını, hem de sigortacıya yöneltebilecek tazminat istemlerine ilişkin zamanaşımını düzenlemektedir. Bu anlamda son derece yerinde bir düzenlemedir. Zira daha önce de ifade edildiği üzere TTK'nin

⁴⁷⁴ ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı, 2018, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.163

⁴⁷⁵ ÜNAN, Cilt 2, s.357

⁴⁷⁶ ÜNAN, Zamanaşımı, s.181

⁴⁷⁷ ÜNAN, Zamanaşımı, s.182; Aksi yönde: ÇEKER, s.126: “Sorumluluk sigortalarında zarar sigortacı tarafından tazmin edilir. Bu sigortalarda sigortalının hukuki sorumluluğunun mevcut olup olmadığı veya meydana gelen zararın miktarının tespiti uzun süreler almaktadır. Dolayısıyla sigortacıya yönelik istemlerin daha uzun bir sürede zamanaşımına uğraması yerinde bir düzenlemedir.”

⁴⁷⁸ TTK m.109/1

sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemesinde sigortacı, sigorta ettirenden daha uzun bir süreyle tazminat istemine ilişkin riski taşımaya tabi tutulmuştur. Bu hal sigortacının, teminat altına alınan sorumluluktan daha fazlasını taşıması anlamına gelir, dolayısıyla adil bir yaklaşım değildir. Burada sigortacının sorumluluğuna ilişkin zamanaşımı, sigorta ettirenin haksız fiil sorumluluğuna ilişkin zamanaşımı ile aynı vakitte başlayacaktır. Bu anlamda adil bir düzenlemedir.

“Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir.”⁴⁷⁹

“Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.”⁴⁸⁰ Zamanaşımının kesilmesine ilişkin TTK m.109/3 hükmü, sigortacıyı sigortalısından daha uzun bir süre tazminat yükümlülüğü altında tutmaması bakımından yerinde bir düzenlemedir.

Sorumluluk sigortalarına ilişkin zarar görenin doğrudan dava ve talep hakkını düzenleyen TTK m.1478 hükmü, “Koruyucu Hükümler” başlığı altında düzenlenmiş olan ve sorumluluk sigortalarına ilişkin emredici hükümleri açıklayan TTK m.1486’da yer almamaktadır.

Bu anlamda hükmün emredici nitelik taşıyıp taşımadığı tartışmalıdır. Doktrinde birtakım yazarlara göre, bu hükmün düzenleniş biçiminden emredici olduğu sonucuna varılmaktadır. Buna göre, kanun koyucu tarafından zarar görene tanınan bu hak hususunda, sigorta sözleşmesinin tarafları olan sigortacı ve sigorta ettirenin tasarrufta bulunma imkanları bulunmamaktadır, bu bağlamda hükmün düzenlenme amacı da emredici olması yolundadır. Aksine sözleşme yapılamayacak düzenlemelerden kabul edilmelidir.⁴⁸¹

⁴⁷⁹ TTK m.109/2

⁴⁸⁰ TTK m.109/3

⁴⁸¹ ACAR, Serdar, Sorumluluk Sigortacısının Doğrudan Davada Dayanabileceği Savunmalar, 2012, Vedat Kitapçılık, Ankara, s.38

Kimi yazarlara göre ise hüküm emredici hükümler arasında düzenlenmemiştir. Dolayısıyla sorumluluk sigortalarında bu hususa ilişkin özel bir hüküm mevcutsa veya taraflar aksini kararlaştırmışsa doğrudan dava hakkı uygulama alanı bulmayacaktır.⁴⁸²

Doğrudan dava hakkının kullanılması ile sigortacının savunmaları söz konusu olacaktır. Bu hususta, KTK m.100 uyarınca KTK m.95 MKT İMS Sigortalarında uygulama alanı bulacaktır.

KTK m.95/1 uyarınca, *“Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.”* Dolayısıyla sigortacının savunmaları, oldukça daraltılmış bulunmaktadır. Bu durum, zarar görenin hukuki konumunu güçlendirmektedir.

Sigortacının zarar görene karşı ileri süremeyeceği defiler sigorta sözleşmesinden veya kanundan kaynaklanan defilerdir. Dolayısıyla sigortacı, sigorta ettirene arasındaki ilişkiden kaynaklanan defileri, zarar görene karşı ileri süremeyecektir. Bunun haricinde sigortacı akit dışı defileri, örneğin zarar görenin şahsi kusurunu, zarar görene karşı ileri sürebileceği gibi başka bir hukuki ilişki dolayısıyla zarar görenden alacaklı konumunda olması dolayısıyla zarar görene karşı sahip olduğu defileri ileri sürebilecektir.⁴⁸³

Savunma imkânı oldukça daraltılan sigortacı, KTK m.95/2 uyarınca, zarar görene tazminat ödemesinde bulunduğu ölçüde, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene rücu edebilecektir.

KTK m.100 uyarınca KTK m.97 hükmü MKT İMS Sigortalarında uygulama alanı bulacaktır. Buna göre: Zarar görenin, ihtiyari mali sorumluluk sigortasında öngörülen miktarın, sigorta bedelinin, sınırları içinde dava yoluna gitmeden önce, *“ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen*

⁴⁸² KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.222; SOPACI ÖZTUNA, Birgül, Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2011, Ankara, s.27

⁴⁸³ ŞENOCAK, Mağdurun Alacak Hakkı, s.294

cevabın talebi karşılamadığına ilişkin uyuşmazlık olması halinde, zarar gören dava açabilir veya 5684 sayılı Kanun çerçevesinde tahkime başvurabilir.” Başvuru şartı yerine getirilmediği takdirde, doğrudan dava hakkı kapsamında açılan davanın ön şart eksikliği dolayısıyla reddedilmesi gerekir.⁴⁸⁴

Zarar görene tanınan doğrudan dava hakkı, niteliği itibariyle bir yükümlülük değil haktır,⁴⁸⁵ dolayısıyla zarar gören doğrudan dava hakkını kullanarak sigortacıya başvurmak zorunda değildir. Bu anlamda zararın tazminini sigortalıdan da talep edebilecektir.

Zarar gören sigortalıya dava açtığı halde, uğradığı zararı tazmin edilmediği müddetçe, sigortacıya doğrudan dava açma hakkına sahiptir.⁴⁸⁶

4.8.1.3. Takas Yasağı

Sigortacı TTK m.1480 uyarınca zarar görene ödeyecek olduğu sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacaklarıyla takas edemez. Bir diğer deyişle sigortacı, sigorta sözleşmesi dolayısıyla sigorta ettirenden alacağı prim vb. alacaklarla, zarar görene ödeyeceği tazminatı takas etme imkânına sahip değildir. Ancak sigortacının, zarar görene yönelik başka hukuki ilişkilerinden doğan alacakları söz konusu ise bu alacaklar bakımından, zarar görenin tazminat taleplerine karşı takas hakkını kullanabilecektir.⁴⁸⁷

4.8.1.4. Zarar Görenin Bilgi Verme Yükümlülüğü

Sigortacı, zarar görenden bilgi alma hakkına sahiptir. Zira sigortacı, tazmin yükümlülüğünü yerine getirebilmek için zarara sebep olan olayı ve zarar miktarını tespit edebilmelidir. Bu bağlamda zarar gören, sağlanması imkânı bulunan ve istenilmesi haklı görülebilecek tüm belgeleri sigortacıya vermekle yükümlüdür. Zarar gören bu zorunluluğa uymadığı takdirde, durumun zarar görene yazılı olarak bildirilmiş olması

⁴⁸⁴ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.124

⁴⁸⁵ ŞENOCAK, KTK’ya Göre Mağdurun Alacak Hakkı, s.293; ÜNAN, Cilt 2 s.351

⁴⁸⁶ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.125; ULAŞ, s.1043

⁴⁸⁷ ÜNAN, Cilt 2, s.373

kaydıyla, sigortacının sorumluluğu, yalnızca söz konusu zorunluluk yerine getirilmiş olsaydı ödemek zorunda kalacağı miktardan ibarettir.⁴⁸⁸

TTK m.1479'da düzenlenen bu husus, TTK m.1486 uyarınca koruyucu hükümler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla aksi taraflarca kararlaştırılamaz. Söz konusu madde ile zarar görene bir külfet yüklenmiştir. Buna göre sigortacı, zarar görenden, bu yükümlülüğün ifasını dava yoluyla isteyemez ancak zarar gören bu yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde sahip olduğu hakların bir kısmını kaybetmiş olacaktır.⁴⁸⁹

4.8.2. Sigortalı

4.8.2.1. Genel Olarak

Sigortalı, menfaati sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınmış kimsedir.⁴⁹⁰ Sözleşmenin taraflarından biri olan sigorta ettiren çoğu kez, aynı zamanda, sözleşmeyle menfaatleri güvence altına alınmış olan sigortalıdır.⁴⁹¹ Ancak kimi sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren ve sigortalı farklı kişilerdir. Bu durumda menfaatleri güvence altına alınan sigortalı, sigorta ettirenden başka bir kimsedir.⁴⁹² Bu halde sigortalının sözleşmeden doğan bir borcu bulunmaz, sigorta sözleşmesinden doğan prim ödeme borcu sigorta ettirene ve onun haleflerine⁴⁹³ ait olur.⁴⁹⁴

Ancak sigorta tazminatını talep hakkı, lehine sigorta sözleşmesi yapılmış ve menfaati teminat altına alınmış olan sigortalıya aittir.⁴⁹⁵ Burada tazminatın asıl amacı, sigortalıyı riziko gerçekleşmeden önceki ekonomik durumuna geri getirmektir.⁴⁹⁶ Sigorta sözleşmesi akdedilirken, sigortalı kişinin rızası aranmaz.⁴⁹⁷ Sigortalının, menfaatinin teminat altına alınması bakımından, fiil ehliyetine sahip olması da aranmaz.⁴⁹⁸

⁴⁸⁸ TTK m.1479

⁴⁸⁹ ÜNAN, Cilt 2, s.371

⁴⁹⁰ ÇEKER, s.63; KAYIHAN, BAĞCI, s.133; KUBİLAY, s. 41; BOZER, s.43; KOENİG, s. 81; ARSEVEN, s.96

⁴⁹¹ BOZKURT, s.23; KAYIHAN, BAĞCI, s.133

⁴⁹² KOENİG, s.77; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.130; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.55

⁴⁹³ ARSEVEN, s.121

⁴⁹⁴ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s. 96; KOENİG, s.81

⁴⁹⁵ ÇEKER, s.63; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s. 212, s.216; BOZKURT, s.26; SAYHAN, s.100

⁴⁹⁶ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.26

⁴⁹⁷ KOENİG, s.80

⁴⁹⁸ ÇEKER, s.63

Sigorta ettiren ve sigortalı kavramlarının farklı kişilere tekabül ettiği hallerde, bu kişilerin tespit edilmesi önem arz eder. Zira sigorta ilişkisinden doğan borç ve yükümlülükler sigorta ettirenden talep edilecek, sigorta koruması ile sigorta teminatından yararlanacak kişi, sigorta konusu menfaatin taşıyıcısı olan sigortalı olacaktır.⁴⁹⁹

Sigorta ettiren ve sigortalı kişinin farklı olması hali, çoğunlukla, menfaatin önemli rol oynadığı zarar sigortalarında görülür,⁵⁰⁰ nitekim zarar sigortalarının bir türü olan sorumluluk sigortaları da bu anlamda, kişinin ister kendi menfaatini isterse bir başkasının menfaatini sigorta ettirebildiği⁵⁰¹ türden sigortalardır.

MKT İMSS’de esasen teminat altına alınan araç işletenin, sigortalının, KTK ve genel hükümler çerçevesinde doğacak olan sorumluluğudur. Dolayısıyla araç işleten, sigorta ettiren sıfatının yanında ayrıca sigortalı sıfatına da haizdir.⁵⁰²

Başkasının menfaatinin sigorta ettirilmesi, bir diğer deyişle bir başka kimse hesabına sigorta iki şekilde karşımıza çıkabilir. İlk olarak sigorta ettiren, başkası adına ve hesabına bir sözleşme yapmak suretiyle, bir başka kimsenin menfaatini sigorta ettirebilir; ikinci halde ise sigorta ettiren, sözleşmeyi kendi adına yapmakla beraber bir başka kimse hesabına yapabilir.⁵⁰³

Sigorta ettirenin, başkası adına ve hesabına sigorta sözleşmesi yapması halinde “temsilen yapılan sigorta” söz konusu olurken; sigorta ettiren, kendi adına ancak başkası hesabına sözleşme yapıyorsa bu halde “başkası hesabına sigortadan” söz edilecektir.⁵⁰⁴

TTK m.1412 uyarınca sigorta ettirenin bilgisine ve hukuki davranışına sonuç bağlanan hallerde, sigortadan haberi olması şartıyla, sigortalının bilgisi ve davranışı da dikkate alınacaktır. Bu anlamda, sorumluluk sigortalarında, sözleşme ile teminat altına

⁴⁹⁹ SAYHAN, s.100-101

⁵⁰⁰ KAYIHAN, BAĞCI, s.133

⁵⁰¹ TTK m.1454/1

⁵⁰² ULAŞ, s.826

⁵⁰³ SAYHAN, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, s.102; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.212

⁵⁰⁴ SAYHAN, s.103; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.212; ŞENOCAK, Kemal, Kimin Olacaksa Onun Hesabına Sigorta, 2010, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN’a Armağan, c.2, Ankara, s.2001,

alınan rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigortalının sigortacıya bildirimde bulunma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bildirim yükümlülüğüne ilişkin süre on gündür. Sigortalı ayrıca kendisine bir istem yöneltildiği halde, aksi kararlaştırılmamışsa, bunu sigortacıya derhal bildirmelidir.⁵⁰⁵

Bildirim yükümlülüğünün ihlali halinde, daha açık bir ifadeyle, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapılamaması veya bildirimin eksik yapılması halinde, bu gecikme ödenecek tazminatta artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yoluna gidilecektir. Ancak bu halde sigortacı, rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmemiş olmalıdır, aksi takdirde tazminattan indirim söz konusu olmaz.⁵⁰⁶

Bu düzenleme sorumluluk sigortalarının muhtevasına uygun değildir, zira sorumluluk sigortalarında amaçlanan hususlardan biri zarar gören üçüncü kişinin zararının karşılanmasıdır. Zarar görene ödenecek tazminattan indirimle gidilmesi bu bağlamda sigortanın amacıyla örtüşmez. İlgili hüküm, sigortacının, zarar görenin zararını tazmin edip daha sonra sigortalısına rücu etmesi biçiminde düzenlenmiş olsaydı sorumluluk sigortalarının ilkelerine daha uygun bir hal alabilecekti.⁵⁰⁷ MKT İMS Sigortalarına, KTK m.100 hükmü uyarınca KTK m.95 hükmü uygulanır. Buna göre, *“Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.”*

KTK m.95 uyarınca sigortalının geç bildirimde bulunması halinde, TTK m.1474’te yollama yapılan, tazminattan indirimle gidilebileceğine ilişkin TTK m.1446/2 hükmü yalnızca sigortalıya yapılan tazminat ödemeleri bakımından geçerli olacaktır. KTK m.95 uyarınca zarar görene yapılacak tazminat ödemelerinde, sigortalının geç bildirimde bulunması zarar görene karşı ileri sürülemeyecektir. Ancak KTK m.95/2 uyarınca ödemede bulunan sigortacı, *“sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda”* sigorta ettirene başvurabilecektir. İlgili düzenleme, sigortalı ve sigorta ettiren

⁵⁰⁵ TTK m.1475

⁵⁰⁶ TTK m.1475, TTK m.1446

⁵⁰⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.323

ayrımının belirtilmiş olması ve zarar görenin korunması nedeniyle sorumluluk sigortalarının niteliğine daha uygundur.

Sigortalı, bildirim yükümlülüğüne aykırı davrandığı hallerde, sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğünün ihlaline ilişkin düzenlemeye tabi tutulmuştur. İlgili hallerde, sorumluluk sigortalarının ana muhtevasına uygun olarak sigortalıya yüklenen yükümlülüğün daha dar yorumlanması gerekmektedir.⁵⁰⁸

Arseven'e göre sigortalının bildirim yükümlülüğünün ihlalinde kusurlu olup olmaması, ihlalin gerçekleşmesine etki eder. Sigortalı şayet bildirim yükümlülüğünü ihlal ederken kusurlu değilse, yani rizikonun gerçekleştiğini bilmiyorsa, bu durumda sigortalı objektif bakımdan gerçeğe aykırı ancak sübjektif bakımdan gerçeğe uygun bir beyanda bulunmuş olacak, dolayısıyla bildirim yükümlülüğü ihlal etmiş olmayacaktır.⁵⁰⁹

Ünan'a göre aynı poliçe ile birden fazla sigortalı bulunması halinde, sigortalılardan birinin davranışı diğerinin sigorta güvencesinden yararlanmasına etki etmeyecektir. Çünkü sorumluluk sigortasında esas olan, sigortalıların her birinin menfaatinin ayrı ayrı teminat altına alınmasıdır.⁵¹⁰

4.8.2.2. Başkası Hesabına Sigorta

Başkası hesabına sigorta, bir sigorta türü olmayıp esas olarak sözleşmede tarafların tespiti bakımından önem arz eder. Bu sözleşme ayrıca üçüncü şahıs lehine sözleşme niteliği taşır.⁵¹¹ Burada sigortalının, tıpkı üçüncü şahıs lehine sözleşmede olduğu gibi, sigortacı ve sigorta ettiren tarafından akdedilen sigorta sözleşmesine herhangi bir dahli olmadığı halde, bu sözleşme dolayısıyla sigortalı olan kimsenin menfaati teminat altına alınmıştır.⁵¹²

Zarar sigortaları, sigorta ettirenden başkası lehine de yapılabilir, bu yolla bir kimse başka bir kimsenin menfaatini sigorta ettirebilecektir. Bu şekilde yapılan sigorta, başkası

⁵⁰⁸ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.141

⁵⁰⁹ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.130

⁵¹⁰ ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortasına İlişkin Bazı Sorunlar, 2013, Sorumluluk Sigortaları İlkeler ve Sorunlar Sempozyumuna Sunulan Bildiri, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul, s.9

⁵¹¹ SAYHAN, s.113

⁵¹² SAYHAN, s.115

hesabına sigorta olarak isimlendirilmiştir. Menfaatleri koruma altına alınmış, menfaat taşıyıcısı, üçüncü kişi ise sigortalı olarak adlandırılmıştır.⁵¹³ Burada sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini kendi adına ve fakat başkası hesabına yapmaktadır.⁵¹⁴

Bu sigorta türünde, sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigorta ettiren, sözleşmeden doğan yükümlülükleri üstlenen kişi olduğu halde, sözleşmeden doğan hakların sahibi sigortalıdır.⁵¹⁵ Bu anlamda sigortalı, aksine bir sözleşme bulunmadığı takdirde sigorta tazminatının ödenmesini sigortacıdan doğrudan talep edebilecek, onu dava edebilecektir.⁵¹⁶ Sözleşmede menfaat unsurunun geçerliliği bakımından, rizikonun gerçekleşmemesinde, sigorta ettirenin değil, sigortalının menfaatinin bulunması aranır.⁵¹⁷

Bir sözleşmenin kendi adına ancak başkası hesabına yapılması dolaylı bir temsil ilişkisi barındırmaktadır. Dolayısıyla başkası hesabına sigorta, niteliği itibarıyla bir dolaylı temsildir.⁵¹⁸

Başkası hesabına sigorta sözleşmeleri yapılırken, menfaat sahibinin açıkça belirtilmesi yanında sözleşmeyi akdedenin, sigorta ettiren sıfatının açık ve anlaşılır halde olması gerekir. Aksi halde sigorta sözleşmesi temsilen yapılan bir sözleşme gibi görülüp anlaşılabilir, sözleşmenin temsilci aracılığıyla kurulan bir sözleşme olduğu yanlışlığına düşülebilecektir.⁵¹⁹ Bu durumun tespiti ise şu açıdan önem taşımaktadır, temsilci aracılığıyla akdedilen sözleşmelerde, sözleşmeden doğan tüm borçlar temsil edilene ait olacaktır. Başkası hesabına sigorta sözleşmelerinde ise sözleşmeden doğan yükümlülükler tümüyle sigorta ettirene aittir. Dolayısıyla bu durum, sözleşmeden doğan borçların yükümlüsünün kim olduğunun belirlenmesinin yanında, sigorta korumasına sahip olanın kim olduğunun belirlenmesi bakımından da önem arz eder.

⁵¹³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.215; ÇEKER, s. 63; SAYHAN, s.100

⁵¹⁴ SAYHAN, s.109, KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.215

⁵¹⁵ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.215; BOZKURT, s.29

⁵¹⁶ TTK m.1454/1

⁵¹⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.216; SAYHAN, s.104

⁵¹⁸ KAYIHAN, BAĞCI, s.136; SAYHAN, s.102

⁵¹⁹ KAYIHAN, BAĞCI, s.137; ŞENOCAK, Kimin Olacaksa Onun Hesabına Sigorta, s.2010

Bu hususta tereddüte düşüldüğü takdirde uygulanacak hükme TTK m.1454/2’de yer verilmiştir: Buna göre, sigorta sözleşmesinde üçüncü kişinin adının belirtildiği hallerde, sigorta ettirenin kendi adına fakat üçüncü kişinin lehine hareket ettiği kabul edilecektir.

Kimi zaman sözleşmede, menfaat sahibinin kim olduğu belirtilmemiş olabilir. Bu halde sözleşme, menfaat *kimin olacaksa onun lehine* yapılmıştır.⁵²⁰ Kimin Olacaksa Onun Hesabına Olan Sigorta’da menfaat, rizikonun gerçekleştiği anda, sigorta menfaatine kim sahipse ona ait olacaktır. Bu vakte kadar menfaatin kime ait olduğu önem taşımaz. Çünkü riziko meydana gelene kadar menfaati taşıyan kimse menfaatin ancak taşıyıcısıdır, sahibi değildir.⁵²¹

Menfaat sahibinin belirtilmediği her sigorta, kimin olacaksa onun hesabına sigorta olarak kabul edilmez. Kanun hükmünün dar yorumlanması gerekir. Bu anlamda sözleşmenin kimin olacaksa onun hesabına sözleşme olarak kabul edilmesi için, sigorta ettiren tarafından açıkça belirtilmesi ve sözleşmeden anlaşılabilmesi gerekir.⁵²² Şayet böyle bir sigortanın üçüncü kişinin lehine yapıldığı anlaşılırsa, sigorta ettirenin kendi adına fakat üçüncü kişinin lehine hareket ettiği kabul edilecektir.⁵²³

MKT İMS sözleşmesinde, menfaati kimin olacaksa onun hesabına sigorta söz konusu olduğunda, burada sigorta menfaati araç işletene ait olduğu için, teminat altına alınan riziko gerçekleştiği anda araç işleten her kimse onun hesabına bir sigorta söz konusu olacaktır, dolayısıyla sigorta korumasından faydalananak kişi de odur.

Başkasına hesabına sigorta hükümleri gereğince sigortacı, sigorta ettirenle akdettiği sözleşme uyarınca, sözleşmeden doğan, sahip olduğu bütün itiraz ve defileri sigortalıya karşı ileri sürebilecektir. Örneğin, sözleşmenin kurulması aşamasında mevcut bir irade sakatlığını sigortalıya karşı ileri sürebilecekken, primlerin ödenmemesi gibi hallerde de ödemezlik def’i’ni ileri sürebilecektir.⁵²⁴ Sigortalının, sigorta sözleşmesinde,

⁵²⁰ TTK m.1454/3

⁵²¹ SAYHAN, s.111

⁵²² SAYHAN, s.111

⁵²³ TTK m.1454/2-3

⁵²⁴ SAYHAN, s.120

yenilik doğuran hakları kullanıp kullanamayacağı hususunda ise görüş birliğine varılmış değildir. Bu anlamda bir görüşe göre sözleşmeyi fesih veya sözleşmeden dönme hakları yalnızca sigorta ettirene ait olmalıdır.⁵²⁵

TTK 1431/4 uyarınca başkası lehine yapılan zarar sigortalarında, prim borcu için sigorta ettirenin aleyhine yapılan takip semeresiz kalmışsa, sigortacı tarafından sigortalıya söz konusu durumun bildirilmesi halinde, sigortalı, primi ödemeyi üstlenirlerse, sözleşme sigortalıyla devam edecektir; aksi halde, sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakları kullanabilecektir.

4.8.2.3. Temsilen Yapılan Sigorta

Bir kişi, bir başka kişiyi temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir.⁵²⁶ Sözleşmenin geçerli olabilmesi, geçerli bir temsil ilişkisinin varlığına bağlıdır. Bu halde sözleşme temsil olunan kişi ve sigortacı arasında kurulmuş olacaktır.⁵²⁷ Temsilin, temsilci tarafından açıkça ifade edilmesi şart değildir, temsil ilişkisini varlığının halin icabından anlaşılması yeterli olacaktır.⁵²⁸

Temsilen yapılan sigortada, temsil olunan, hem sigortalı hem de sigorta ettiren konumundadır. Dolayısıyla sözleşmeden doğan hak ve borçlar temsil olunana aittir.⁵²⁹

Temsilen yapılan sigortada, başkası hesabına sigortanın aksine doğrudan bir temsil ilişkisi söz konusudur. Doğrudan, bir diğer deyişle dolaysız, temsil işlemi yapıldığı andan itibaren hüküm ve sonuçlarını temsil edilenin hukuk alanında doğurmaktadır.⁵³⁰

Temsilci temsil yetkisine sahip değilse bu durumda temsil olunan sigorta sözleşmesine daha sonra da icazet verebilir.⁵³¹ Onama, yetkisiz temsille yapılan sözleşmeyi temsil yetkisi en başından beri varmışçasına geçerli hale getirir.⁵³² Bu onam,

⁵²⁵ KAYIHAN, BAĞCI, s.139

⁵²⁶ TTK m.1406

⁵²⁷ KAYIHAN, BAĞCI, s.134

⁵²⁸ SAYHAN, s.103

⁵²⁹ SAYHAN, s.104; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.132

⁵³⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.132

⁵³¹ TTK m.1406/2

⁵³² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.133

rizikonun gerçekleşmesinden önce veya sonra verilebilir, ancak temsil olunan rizikonun gerçekleştiğinden haberdarsa sonradan verilen icazet geçerli olmayacaktır.⁵³³

Temsilciye, sigorta ettiren tarafından, sigorta şartlarıyla ilgili herhangi bir talimat verilmemişse; temsilci, sigorta sözleşmesini, sözleşmenin yapıldığı yerdeki mutata şartlara göre yapar.⁵³⁴

Temsil olunan, yetkisiz temsilcinin yaptığı işleme onay vermediği takdirde, yetkisiz temsilci ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olacaktır.⁵³⁵ Başkasına adına yapıldığı anlaşılmayan veya yetkisiz olarak yapılan sözleşme, temsilcinin menfaati olması şartıyla onun adına yapılmış sayılacaktır.⁵³⁶

Sigorta sözleşmelerinde menfaatin yokluğu veya sonradan ortadan kalkması halleri sözleşmeyi geçersiz hale getirir.⁵³⁷ Kanun koyucu burada, söz konusu ilke doğrultusunda, yetkisiz temsilcinin sözleşmenin yapılmasında menfaati olmadığı hallerde, sözleşmenin yapılmış sayılmayacağını ifade etmiştir.

Sigorta ettiren, temsilciye sigorta sözleşmesinin şartları hakkında herhangi bir talimat vermemişse bu durumda temsilci, sigorta sözleşmesini sözleşmenin yapıldığı yerdeki mutata şartlara göre yapacaktır.⁵³⁸

TTK m.1412 uyarınca sigorta ettirenin bilgisine ve hukuki davranışına sonuç bağlanan hallerde, temsilcinin bilgisi ve davranışı da dikkate alınır.

⁵³³ TTK m.1406/2

⁵³⁴ TTK m.1407

⁵³⁵ TTK m.1406/1

⁵³⁶ TTK m.1406/3

⁵³⁷ TTK m.1408

⁵³⁸ TTK m.1407

5. SÖZLEŞMEDE MENFAAT

5.1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmelerinin konusu menfaattir. Sözleşmede teminat altına alınan esas değer ise sigortalının menfaatidir.⁵³⁹ Dolayısıyla menfaat, sigorta sözleşmesinin objektif esaslı unsurudur.⁵⁴⁰

Sigorta menfaati, bir kimsenin, gerçekleşmesi muhtemel tehlikeye maruz kalan malvarlığı ile veyahut malvarlığının zarar ihtimali altında olan kısmı ile arasındaki ilişki olarak da tanımlanabilir.⁵⁴¹ Buna göre sigorta sözleşmelerinin konusu, aslında sigorta ettiren ile onun malvarlığı arasındaki menfaat ilişkisidir.⁵⁴²

Sigorta sözleşmelerinin konusunun menfaat olarak kabul edilmesi, sözleşmenin konusunu da genişletmiştir. Zira sigorta sözleşmelerinin konusunun teminat altına alınan menfaat değil de sigorta edilen mal olarak kabulü halinde, sözleşme oldukça sınırlı bir alana hapsedilmiş olacak, menfaat ancak ilgili mal ile sigorta ettiren arasında bir menfaat ilişkisi olması halinde mevcut olabilecektir.⁵⁴³

Bu anlamda sigortanın konusunun menfaat olduğunun kabul edilmesi ile sorumluluk sigortalarının, bir sigorta türü olarak, uygulanabilirliğine de zemin hazırlanmış olmaktadır.⁵⁴⁴ Zira sigorta menfaati, yukarıda tarif edildiği üzere kişinin malvarlığı ile arasındaki ilişki olarak kabul edildiğinde, sigorta menfaatinin varlığı sigortalının yalnızca malvarlığındaki aktif değerlerle ilişkisi için söz konusu olmayacak aynı zamanda pasif değerlerle ilişkisi de bu tanıma dâhil olmuş olacaktır.⁵⁴⁵

⁵³⁹ SAYHAN, s.83; ULAŞ, s.43; TTK m.1401; TTK m.1453; BOZER, s.36; ÇEKER, s.64; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, S.206

⁵⁴⁰ TTK m.1408 gerekçesinden: “...Şöyle ki, menfaat ilişkisi sigorta sözleşmesinin objektif esaslı noktasıdır. Dolayısıyla, esaslı noktası olmayan sözleşme yok hükmündedir. Ancak, kurucu unsurları mevcut olduğu için kurulan bir sözleşmede, muteberlik şartlarında kamu düzenini etkileyecek derecede eksiklikler var ise o sözleşmenin butlanından bahsedilebilir. Bu nedenle maddede yer alan butlan ifadesi yerine yokluk halini de içine alan bir üst başlık şeklindeki geçersizlik kavramı kullanılmıştır...”

⁵⁴¹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.67

⁵⁴² SAYHAN, s.33

⁵⁴³ BOZER, s.45; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.67

⁵⁴⁴ BOZER, s.45

⁵⁴⁵ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.67

Sorumluluk sigortalarında, soyut bir kavram olan menfaatin somutlaştığı konu sigorta ettirenin malvarlığıdır. Sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan, aktif ve pasifiyle soyut bir bütün olan ve üçüncü kişiye karşı sorumluluğun doğması ile zarara uğrama ihtimali bulunan sigortalının malvarlığının tamamıdır.⁵⁴⁶

Kender'e göre sorumluluk sigortalarında sigorta menfaati söz konusu değildir, ona göre: Sorumluluk sigortalarında sigortacı, sigortalının bir borcunu, bir diğer deyişle, rizikonun gerçekleşmesi ile malvarlığında doğacak bir sorumluluğu karşılayacaktır.⁵⁴⁷ Bu sorumluluk neticesinde ortaya çıkan zararı, onun yerine, tazmin edecektir. Ancak kanundaki menfaat tanımında para ile ölçülebilir bir menfaatten söz edilmektedir, bu ölçülebilmenin mümkün olması için başlangıçta mevcut olan bir menfaat olmalıdır. Ona göre, ileride ortaya çıkacak bir borç başlangıç aşamasında mevcut olmadığından menfaat unsuru mevcut değildir.⁵⁴⁸

Bizim de katıldığımız görüşe göre sorumluluk sigortalarında sigorta menfaati mevcuttur, bu menfaat, malvarlığının zarara uğramasının önlenmesine ilişkin menfaattir. Sigorta sözleşmelerinde menfaat unsurunun eksikliği halinde sözleşme geçersiz hale gelir.⁵⁴⁹ Dolayısıyla sorumluluk sigortalarında sigorta menfaatinin varlığının kabul edilmesi sigorta tekniği açısından daha doğru bir görüş olur.

Menfaat, maddi varlığı olan ya da olmayan (alacak hakkı, bir tablo) herhangi bir şeye ilişkin olabilir, burada önemli olan ilgili menfaatin teminat altına alınmasında, sözleşme yapmak isteyen tarafın bir menfaati bulunması ve bu menfaatin ekonomik anlamda ölçülebilir nitelik taşımasıdır.⁵⁵⁰ Sırf manevi bir değere ilişkin menfaat, bu anlamda sigorta sözleşmesine konu olamaz.⁵⁵¹

⁵⁴⁶ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortaları, S.52; ACAR, s.15

⁵⁴⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.164

⁵⁴⁸ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.168

⁵⁴⁹ TTK m.1408: “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda var olan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur.*”

⁵⁵⁰ ÇEKER, s.64; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.211

⁵⁵¹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.211; KOENİĞ, s.91

Taraflar, sözleşmeye dair objektif esaslı unsurlar üzerinde anlaşmaya varamadıkları takdirde, sözleşmenin kurulmamış sayılacağı muhakkaktır.⁵⁵² Sözleşmede menfaat unsuru ise sözleşmenin geçerliliği bakımından zorunlu bir unsurdur. Zira sözleşmenin yapılması aşamasında menfaat mevcut değilse veya sözleşmenin devamı süresinde menfaat ortadan kalkarsa bu durumda sözleşme geçersiz olacaktır.⁵⁵³ Varlığı aranan menfaat, söz konusu değer teminat altına alınmasına ilişkin menfaattir ve bu menfaat sözleşme yapılırken mevcut bulunmalıdır.⁵⁵⁴

Sigorta sözleşmesinde menfaat unsurunun eksik olması sözleşmeyi konusuz bırakacağı⁵⁵⁵ gibi aynı zamanda sigortacının ediminin ifasını imkânsız hale getirir. Menfaat eksikliği, halinde sigortacının taşıyacağı bir riziko olmayacağı gibi, rizikonun gerçekleşmesi hali ve zararın tazmini de söz konusu olmayacaktır.⁵⁵⁶

Sözleşmenin yapılma aşamasında mevcut olmayan menfaatin, sözleşme süresi içinde ortaya çıkması halinde, bu durumun, sözleşmenin geçerliliğine nasıl etki edeceği hususunda kanun koyucu sessiz kalmıştır.

Ulaş'a göre sözleşmenin kurulması aşamasında menfaat mevcut olmasa bile, sözleşmenin devam ettiği süre zarfında, ancak kesinlikle rizikonun gerçekleşmesinden önce, menfaatin ortaya çıkması durumunda sözleşme geçerli kabul edilmelidir, böyle bir yorum menfaatler dengesine daha uygun düşer.⁵⁵⁷

Sözleşmenin başlangıcında mevcut olan menfaatin sözleşme süresi içinde ortadan kalkmasının sözleşmenin geçerliliğine etkisi kanunda düzenlenmemiştir. Kender'e göre bu durumda rizikonun gerçekleştiği anda menfaatin mevcut olup olmadığı sorgulanmalıdır. Riziko gerçekleştiği anda menfaat mevcutsa, sözleşme geçerli kabul edilmelidir.⁵⁵⁸

⁵⁵² TBK m.2

⁵⁵³ TTK m.1408

⁵⁵⁴ ÇEKER, s.64

⁵⁵⁵ SAYHAN, s.123

⁵⁵⁶ SAYHAN, s.126

⁵⁵⁷ ULAŞ, s.43

⁵⁵⁸ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.212

Sigorta menfaati esasen, sigorta sözleşmesinde, sigortalanacak konu ile sigorta ettiren arasında bulunan belirli veya belirlenebilecek ekonomik bir değer ilişkisini ifade eder.⁵⁵⁹ Sorumluluk sigortalarında ise bu ilişki sigortalının sorumluluğuna ilişkindir.

Sorumluluk sigortalarında sigortalanan menfaat, bizzat sigorta ettirenin veya lehine sigorta sözleşmesi yapılmış olan sigortalının, üçüncü kişilere karşı sorumluluğuna neden olabilecek bir olay neticesinde ortaya çıkabilecek ve malvarlığının pasifinde meydana gelmesi muhtemel artışın rizikosudur.⁵⁶⁰ Burada amaçlanan, sorumluluğa sebep olan olay neticesinde malvarlığında bir azalma yaşanmasının önlenmesidir.⁵⁶¹ Zira sigortalı, sigorta sözleşmesi yaptırmadığı takdirde malvarlığı zarara uğrayacak ve bunu telafi etmek için masraf yapmak zorunda kalacaktır. Bu anlamda sigortalının, sorumluluk sigortası yaptırmada menfaati bulunmaktadır.⁵⁶²

Sigorta menfaati, teminat altına alınabilmesi mümkün, meşru bir menfaat olmalıdır.⁵⁶³ Yani menfaat sigorta sözleşmesine konu edilebilir, bir diğer deyişle sigortalanabilir bir menfaat olmalıdır.⁵⁶⁴

5.2. Sigorta Değeri

Sigorta değeri, sigortalanan menfaatin tam değeridir.⁵⁶⁵ Söz konusu değer, ekonomik bir değerdir, dolayısıyla aslında sigorta menfaati, sigorta teminatı altına alınan ekonomik menfaatin değeridir.⁵⁶⁶

Sigorta değerinin, sigortalanan menfaatin tam değeri olması dolayısıyla sigortanın konusu olan sigorta menfaati ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Menfaat, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarındandır. Menfaatin yokluğu, sözleşmenin konusuz

⁵⁵⁹ KAYIHAN, BAĞCI, s.175; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.134; ULAŞ, s.43; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.45; KOENİG, s.70; ÇEKER, s.64; KUBİLAY, s.53

⁵⁶⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.135; BOZKURT, s.201

⁵⁶¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.305

⁵⁶² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.135

⁵⁶³ TTK m.1404: “Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz.”

⁵⁶⁴ SAYHAN, s.83

⁵⁶⁵ TTK m.1460

⁵⁶⁶ ULAŞ, s.54

kalmasına ve ifa imkânsızlığına yol açar dolayısıyla sözleşmenin geçersiz olmasına neden olur.

Sigorta menfaati değerinin tespit edilmesi için sigorta değerinin belirlenmesi gerekir. Sigorta değeri, sözleşmenin yapılması sırasında menfaatin değerinin belirlenmesi adına önem arz eder, zira sigortacı tarafından sağlanan sigorta himayesinin bedeli olan prim, sigorta edilen menfaatin değeri nispetinde ve bu kapsamda belirlenecektir.⁵⁶⁷

Kender'e göre sorumluluk sigortalarında sigorta menfaati bulunmaz, zira bu sigortalarda riziko belli bir kişiyi veya malı değil sigortalının malvarlığının bütününe tehdit etmektedir.⁵⁶⁸ Ayrıca ona göre yalnızca bir kimse ile belli bir eşya arasındaki ilişki menfaati ortaya çıkartacaktır. Bu nedenle sigorta değeri yalnızca malvarlığının aktifine etki eden sigortalarda mevcuttur.⁵⁶⁹

Karayalçın'a göre, sorumluluk sigortaları konusu itibariyle malvarlığını konu alır ve bu sigortalarda sigorta değeri söz konusu değildir. Dolayısıyla Karayalçın'a göre malvarlığının teminat altına alındığı sigortalarda, zarar sigortalarında, sigorta değeri bulunmamaktadır.⁵⁷⁰

Sayhan'a göre, sorumluluk sigortalarında sigorta menfaati bulunmaz zira sorumluluk sigortalarında, sözleşme kurulurken menfaatin değeri belirlenebilir değildir. Çünkü burada teminat altına alınan menfaat, sigortalının malvarlığının bütünü üzerindedir ve malvarlığında pasifin artması riskine karşı teminat sağlanmaktadır. Bu bağlamda menfaatin değeri başlangıçta belirlenemez, dolayısıyla sigorta değerinden söz edilemez.⁵⁷¹

Sigorta değeri, prim miktarının tespitinde önemli bir ölçüttür.⁵⁷² Sigorta değeri, aynı zamanda, sigorta bedelinin tespitinde de önemli rol oynar, bu anlamda sigortacının

⁵⁶⁷ SAYHAN, s.190

⁵⁶⁸ KENDER, Mesuliyet, s.3

⁵⁶⁹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.301

⁵⁷⁰ KARAYALÇIN, Mesuliyet, s. 54

⁵⁷¹ SAYHAN, s.160; KOENİĞ, s.73

⁵⁷² KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.231; KOENİĞ, s.90

yükümlülüğünün sınırlarını belirleme fonksiyonu da bulunur.⁵⁷³ Zarar sigortalarında sigortacının yükümlüklerinden biri meydana gelen zararın tazminidir. Sigortacının tazminat borcunun en son haddi ise sözleşmede belirlenmiş olan sigorta bedelidir⁵⁷⁴. Ancak bazı hallerde sigortacının sorumluluğu, malvarlığında meydana gelen zararın tümünü kapsamaz, sigortacı bu durumda, rizikonun gerçekleşmesi ile ortaya çıkan zararın sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranını karşılamakla yükümlüdür.⁵⁷⁵

Ancak diğer sigorta sözleşmelerinin aksine, sorumluluk sigortalarında, sigorta tazminatının belirlenmesinde sigorta değeri bir ölçüt olarak kabul edilemez, zira burada zarar miktarı önceden belirlenemeyeceğinden, sigorta değeri belirlenebilir bir değer değildir.⁵⁷⁶

Sorumluluk sigortalarında sigorta menfaatinin değeri olan, sigorta değerinin belirlenemez olması mevcut olmadığı anlamına gelmez. Buradaki sigorta değeri aktif ve pasifleriyle sınırsız bir büyüklüğe ulaşabilecek olan malvarlığı üzerinden belirlenecektir. Çünkü burada teminat altına alınan, sigortalının malvarlığının bütünüdür ve malvarlığının aktif ve pasif kalemleri de sonsuz ihtimallerle karşı karşıyadır. Dolayısıyla malvarlığının pasifi teminat altına alındığında, bu teminatın değeri sonsuz limitlidir.⁵⁷⁷

Sorumluluk sigortalarında, sigorta değeri sonsuz büyüklüktedir. Bu anlamda sonsuz büyüklük de bir değer olup, değersizlik değildir. Dolayısıyla sorumluluk sigortalarında sigorta değerinin varlığı kabul edilmelidir.

Sorumluluk sigortalarında sigorta menfaati miktar olarak ifade edilemediğinden, sigorta bedelinin sigorta menfaatinden az ya da fazla olması hususları ortaya çıkmayacaktır. Bu anlamda aşkın sigorta ya da eksik sigorta, sorumluluk sigortalarında söz konusu olmaz.⁵⁷⁸

⁵⁷³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.301; Y.17HD. 2019/4993 E., 2020/60 K.

⁵⁷⁴ TTK m. 1461: “*Sigortacının sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır. Sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği andaki sigortalı menfaatin değerini aşırsa bile, sigortacı uğranılan zarardan fazlasını ödemez.*”

⁵⁷⁵ SAYHAN, s.201

⁵⁷⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR; s.207

⁵⁷⁷ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortaları, s.67

⁵⁷⁸ KOENİĞ, s.73

Sorumluluk sigortalarına, aşkın⁵⁷⁹ ya da eksik⁵⁸⁰ sigortaya ilişkin hükümlerin uygulanmama nedeni sigorta değerinin mevcut olmaması değil, bu değer, rakamsal anlamda ifade edilemez olmasıdır. Zira sonsuz büyüklükteki bir değer, belirli bir miktarı geçmesi veya ondan daha az olması mümkün değildir.⁵⁸¹

6. SÖZLEŞMEDE RİZİKO

Riziko, sigorta sözleşmesinin temel unsurlarından biridir.⁵⁸² Esasen riziko, zarara neden olma özelliği olan olayların, gerçekleşme ihtimalidir.⁵⁸³ Sigortacılık alanında ise özel bir anlamı bulunmaktadır. Buna göre sorumluluk sigortalarında riziko, ileride gerçekleşme ihtimali olan ve malvarlığında meydana gelen, zarar veya bunun gibi uygun olmayan başka bir hal ve ihtiyaç doğuran olay olarak ifade edilebilir.⁵⁸⁴ Riziko, gelecekte meydana gelecek bir olaya ilişkindir.⁵⁸⁵ Tarafların anlaşması halinde, sözleşme kurulmadan önce gerçekleşip gerçekleşmediği bilinmeyen olaylar da teminat altına alınabilecektir.⁵⁸⁶ Ancak taraflar, rizikonun gerçekleştiği bilgisine sahipse, sözleşme geçersiz olacaktır.⁵⁸⁷

Sigorta sözleşmelerinde riziko sözleşmenin konusuna da işaret eder, çünkü sözleşmenin konusu sözleşmenin kapsamına alınan, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan, rizikolara ilişkindir. Dolayısıyla teminat altına alınan rizikolar, sözleşmenin kapsamı hakkında da belirleyici olmaktadır.⁵⁸⁸

⁵⁷⁹ TTK md 1463: “Sigorta bedeli sigorta olunan menfaatin üstünde ise aşan kısım geçersizdir. Bu sebeple, sigorta bedeli ile sigorta priminin onu karşılayan kısmı indirilir ve tahsil edilmiş fazla prim geri verilir.”

⁵⁸⁰ TTK m.1462: “Sigorta bedeli, sigorta değerinden az olduğu takdirde, sigorta edilmiş menfaatin bir kısmının zarara uğraması halinde sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat öder.”

⁵⁸¹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortaları, s.70

⁵⁸² ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.93; ÇEKER, s.64; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.286

⁵⁸³ ÇEKER, s.64; ULAŞ, s.46; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.7

⁵⁸⁴ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.286; SAYHAN, s.61; ÜNAN, Riziko,s.27

⁵⁸⁵ ÇEKER, s.65; Hususi Sigorta Hukuku, s.286; YENER, s.46

⁵⁸⁶ Sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerçekleşip gerçekleşmediği bilinmeyen olayların teminat altına alınmasına, geçmişe etkili sigorta adı verilir.

⁵⁸⁷ TTK m.1458: “Sigorta, sigorta koruması sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren sağlanacak şekilde yapılabilir. Ancak, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu, sözleşmenin yapılması sırasında, sigortacı ile sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak şartıyla, sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersizdir. Rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığından sigorta ettiren veya sigortalı tarafından bilinip sigortacı tarafından bilinmediği durumlarda, sigortacı sözleşme ile bağlı olmamakla birlikte, ödenmesi gereken primin tamamına hak kazanır.”

⁵⁸⁸ SAYHAN, s.61

Riziko kavramının yanında tehlike kavramı da incelenmelidir zira rizikonun tanımını ile tehlikenin tanımı oldukça benzemektedir. Türk Hukuk doktrinde riziko ve tehlike kavramları arasında bir ayırım söz konusudur. Şöyle ki tehlike, sözleşme yapıldığı esnada, belirlenen olumsuz olayın, sorumluluk sigortasında zararın, gerçekleşebilme ihtimalini oluştururken, riziko bu olumsuz olayın kendisine verilen isimdir. Ancak söz konusu ayırım dilbilgisi anlamında bir değer taşısa da sigorta hukuku uygulamalarında bir farklılığa sebebiyet vermez. Zira gerek Türk hukuk doktrinde⁵⁸⁹ gerekse TTK'de söz edilme bakımından ciddi bir fark görülmemektedir.⁵⁹⁰

Kender'e göre ise bu iki kavram arasında herhangi bir fark yoktur, kanunda her iki kavramın birden kullanılmış olması da bu nedenle uygun değildir.⁵⁹¹

Sorumluluk sigortaları bakımından riziko, sigortalı kişinin sorumluluğuna neden olan dolayısıyla malvarlığını tehdit eden ve gerçekleşmesi muhtemel olayın, gerçekleşme ihtimalidir.⁵⁹²

Doğa kanunlarına göre meydana gelmesi kesin olan olaylarla, meydana gelme ihtimali bulunmayan olaylar riziko olarak kabul edilemez.⁵⁹³ Bu anlamda doğal aşınma ve yıpranmalar da riziko kapsamında yer alamazlar.⁵⁹⁴

Riziko, TTK m.1404⁵⁹⁵ uyarınca meşru olmayan bir fiilin sonuçlarını kapsayamaz. Bir diğer deyişle riziko meşru bir fiilin neticesinde ortaya çıkacak bir durum olmalıdır. Aksi halde sözleşmenin geçersizliği söz konusu olur.

⁵⁸⁹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.165; BOZER, s.46

⁵⁹⁰ KAYIHAN, Şaban, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, 2004, Ankara, Seçkin Yayınları, s.60 vd.

⁵⁹¹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.165

⁵⁹² KENDER, Rayegan, Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, s.3; ÇEKER, s.65; KAYIHAN, BAĞCI, s.176; BOZER, s.174; KOENİG, s.61

⁵⁹³ ÇEKER, s.65; KAYIHAN, BAĞCI, s.176; BOZER, s.47

⁵⁹⁴ KAYIHAN, BAĞCI, s.177; BOZER, s.47

⁵⁹⁵ TTK m.1404: “Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunu emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilden doğabilecek zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz.”

Rizikoya neden olan fiilin meydana gelmesinde sigortalının veya sigorta ettirenin kastı bulunmamalıdır. Şayet rizikonun gerçekleşmesinde kasıt söz konusuysa, rizikonun gerçekleşmesinde kastı olan kişiler sigorta tazminatı alma hakkını kaybedeceklerdir.⁵⁹⁶

TTK m.1422’de, sigortacının sorumluluğu, yani rizikoyu taşıma yükümlülüğü, başlamadan rizikonun meydana gelmesinin imkansızlaşması hali düzenlenmiştir. Buna göre sigortalının veya sigorta ettirenin bir dahli olmadan riziko kendiliğinden imkânsızlaşırsa, sigortacı prime hak kazanamaz.

Sigorta sözleşmelerinde riziko, primin belirlenmesi bakımından çok etkili bir unsurdur. Çünkü sigorta ettiren tarafından ödenen prim, sigortacının, rizikoyu taşıma yükümlülüğünün karşı edimini oluşturur.⁵⁹⁷ Sözleşmenin başlangıcında olduğu gibi ilerleyen safhalarda da primin belirlenmesinde riziko çok önemli bir rol oynar. Zira sigorta sözleşmeleri devamlı borç ilişkisi kuran sözleşmelerdendir, bu nedenle sözleşmenin devamı süresince, riziko-prim dengesinin korunması prensibi kabul edilmiştir.⁵⁹⁸

Sigorta sözleşmelerinde riziko-prim dengesinin sağlanması, her iki tarafın da menfaatlerinin korunması bakımından önem arz eder. Primin belirlenmesinde *riziko faktörleri* dikkate alınır. Sigorta bedeli, sigorta değeri, sigorta sözleşmesinin süresi gibi birtakım unsurlar *riziko faktörleri* olarak adlandırılırlar.⁵⁹⁹ Bu unsurlarda meydana gelecek bir değişiklik riziko-prim dengesini bozacaktır. Bu durum ise taraflardan birinin ekonomik anlamda zarara uğramasına neden olur.

⁵⁹⁶ TTK m.1477; TTK m.1429; SCHEUERMANN, James E, Fortuity, Intent, And Causation İn Liability Insurance Law, 2017, Elon Law Review, v.9, n.2, s. 330, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/elonlr9&div=15&id=&page=,> Erişim Tarihi: 22.11.2020

⁵⁹⁷ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.117; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.167; TTK m.1433; TTK m.1445

⁵⁹⁸ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.167; TTK m.1433; TTK m.1445; GROWİTSCH, Christian, SCHWADE, Klaus-Dieter, SCHWARZE, Reimund, SCHWİNTOWSKI, Hans-Peter, WEİN, Thomas, 2006, Risikoorientierte Prämiendifferenzierung in der Kfz-Haftpflichtversicherung - Mehr Prämiengerechtigkeit und weniger Verkehrsunfälle?, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft, s.226, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF03353505.pdf>, Erişim Tarihi: 25.11.2020

⁵⁹⁹ YENER, s.74

Rizikoyu taşıma yükümlülüğü, sigortacıya aittir. Bu nedenle, mevcut durumda rizikoyu taşıma yükümlülüğünü ağırlaştırmaya neden olacak, rizikoya dair her değişiklik,⁶⁰⁰ rizikonun ağırlaşması kurumunu gündeme getirir.

Riziko ağırlaşması, sözleşme süresince rizikoyu taşıma yükümlülüğünün ağırlaşmasını, ifade ettiği gibi aynı zamanda rizikonun gerçekleşme ihtimalinin artmasını da ifade eder.⁶⁰¹ Ancak rizikoyu etkileyen her olumsuz değişiklik, rizikonun gerçekleşme ihtimalini önemli ölçüde artırmaz. Bu bakımdan, ancak, rizikonun belirlenmesinde esas alınan unsurlarda ve sözleşmede belirlenen şartlarda meydana gelen ve riziko-prim dengesini etkileyen ağırlaşma, riziko ağırlaşması olarak kabul edilecektir.⁶⁰²

Bu bakımdan, şartlar ağırlaştıkça sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü artarken aynı zamanda, rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının tazmin edeceği zararın miktarı, dolayısıyla tazminat yükümlülüğü de artmış olacaktır.⁶⁰³ Sigorta ettiren daha yüksek miktarlı bir primle, zarara uğrama ihtimali olan menfaatini teminat altına aldırması olacak, bu durum da primin rizikoya uygun olması ilkesine ters düşecektir.

Riskin gerçekleşme ihtimalinin azalması ise rizikonun hafiflemesi anlamına gelir. Yine rizikonun hafiflediğinin kabul edilmesi için rizikonun belirlenmesinde esas alınan unsurlarda ve sözleşmede belirlenen şartlarda meydana gelen bir değişiklik aranır, bu değişiklik neticesinde rizikonun gerçekleşme ihtimalinin de azalmış olması beklenir.⁶⁰⁴

Rizikonun tamamen ortadan kalkması durumunda, sigorta sözleşmesi konusuz kalır. Sigorta sözleşmelerinde sözleşmenin konusu menfaattir. Tam bir ifadeyle, sözleşmenin konusu belirli bir veya daha fazla rizikoya karşı teminat altına alınan

⁶⁰⁰ YENER, s.53

⁶⁰¹ TTK m.1444: “Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir.”

⁶⁰² KOENİĞ, s.67; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.135

⁶⁰³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.268

⁶⁰⁴ KOENİĞ, s.67

menfaattir. Dolayısıyla rizikonun ortadan kalkması halinde teminat altına alınan menfaat de ortadan kalkar. Sözleşme, konusuz kalması halinde geçersizlik yaptırımına tabidir.⁶⁰⁵

Sorumluluk sigortalarına ilişkin TTK m.1473/1’de kanun koyucu, sigortalının, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan doğan sorumluluğundan bahsetmek suretiyle, *riziko* kavramı yerine *olay* kavramın kullanmıştır. Tazminat borcuna dair sorumluluğun doğması için ise söz konusu olayın zarara sebebiyet vermesi aranmıştır. İlgili maddede sorumluluğa neden olayın sigorta süresi içinde gerçekleşmiş olması aranmış olmasına rağmen zararın daha sonra da ortaya çıkabilecek olduğu ifade edilmiştir.

Rizikonun gerçekleştiği anın tespiti hususunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur.⁶⁰⁶ TTK’de rizikonun gerçekleşme anının zarara sebep olan olayın gerçekleşme anı olduğu kabul edilmiştir. Bu durum sigorta ettirenin lehinedir.

Kanun koyucu yalnızca *sözleşme konusu olayın* sigorta süresi içinde gerçekleşmesini aramıştır, dolayısıyla zarara ilişkin tazminat talebinin, sigorta süresinin son bulmasından daha sonraki bir vakitte ileri sürülmesine bir engel bulunmaz.⁶⁰⁷

Sorumluluk sigortalarında, esas olarak, kişinin hukuki sorumluluğu dolayısıyla maruz kalabileceği tazminat taleplerine ilişkin sorumluluğu teminat altına alınır,⁶⁰⁸ bu yolla teminat altına alınan rizikolar, sözleşmenin kapsamını oluşturur. Burada sigortacı, sigorta ettirenin her türlü sorumluluğuna ilişkin ortaya çıkabilecek tazminat taleplerine karşı teminat sağlamaz.⁶⁰⁹ Ancak, teminat, sigorta ettirenin, belirli hukuki ilişkileri veya sahip olduğu belirli sıfatları veya belirli faaliyetlerinden kaynaklanan tazminat taleplerine ilişkin olur.⁶¹⁰

⁶⁰⁵ TTK m.1408

⁶⁰⁶ Bknz.: ULAŞ, s.770;

⁶⁰⁷ ÜNAN, Riziko, s.58

⁶⁰⁸ ÜNAN, Riziko, s.67

⁶⁰⁹ TTK m.1409: “Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur.”

⁶¹⁰ ÜNAN, Riziko, s.65

Teminat altına alınan rizikolar sigorta sözleşmesi ile veya genel şartlarla sınırlandırılır. Bu durum *rizikonun sınırlandırılması* olarak isimlendirilir.⁶¹¹ Rizikonun sınırlandırılması durumunda sigortacı sigorta ettirene daha az riziko için teminat sağlar, bu da sigortacının, asli edimi olan, rizikoyu taşıma yükünü/yükümlülüğünü hafifletir.

MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasında, sigorta ettirenin, araç işleten sıfatı dolayısıyla ortaya çıkan sorumluluğu teminat altına alınmıştır.⁶¹² KTK m.85'te ise araç işletenin sorumluluğu, aracın işletilmesi hali ile sınırlandırılmıştır. Genel şartlara göre sigortacı, aracın işletilmesinden doğan ve KMA Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının teminat altına aldığı miktarı aşan talepler için teminat sağlar, bu halde riziko miktar bakımından sınırlandırılmıştır. Ayrıca sigorta teminatı, Türkiye sınırları ile sınırlı tutulmuştur, burada ise rizikonun yer bakımından sınırlandırılması hali söz konusudur.

7. SÖZLEŞMEDE PRİM

Sigorta sözleşmesinin temel unsurlarından biri primdir. Sigorta sözleşmelerinde prim, sigorta ettirenin, sigortacıya karşı edimini oluşturur.⁶¹³ Prim bu anlamda, sigorta ettirenin, sigortacıya ödemekle yükümlü olduğu sigorta ücretidir.⁶¹⁴ Prim, bir sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin asli edimidir.⁶¹⁵ Sigortacının, sigorta himayesi borcunun karşılığını oluşturur.⁶¹⁶

Sorumluluk sigortalarında prim esasen, sigortalanan sorumluluğun (rizikonun, kanuni deyişle olayın) gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararın tazmini adına, ödenecek olan sigorta tazminatının karşılanması için, sigorta ettirenden alınan ücrettir.⁶¹⁷ Bu nedenle prim ile riziko arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim, riziko-prim

⁶¹¹ ULAŞ, s.772; ÜNAN, Riziko, s.65

⁶¹² MKT İMSSGŞ m.1: “Sigortacı, işbu poliçede gösterilen aracın kullanılmasından doğan ve Karayolları Trafik Kanununa ve Umumi Hükümlere göre aracın işletenine terettüp eden hukuki sorumluluğu ve bu poliçe teminat kapsamında olmak şartıyla Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası hadlerinin üzerinde kalan kısmını, poliçede yazılı hadlere kadar temin eder. İşbu sigorta, sigorta ettirenin haksız taleplere karşı müdafaasını da temin eder.”

⁶¹³ KAYIHAN, BAĞCI, s.179; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.230; ULAŞ, s.55-56

⁶¹⁴ ÇEKER, s.66; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.230; KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.50; ULAŞ, s.55-56; BOZER, s.50; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.117

⁶¹⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.309; KAYIHAN, BAĞCI, s.179; ULAŞ, s.55-56

⁶¹⁶ KAYIHAN, BAĞCI, s.179; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.230; KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.50; ULAŞ, s.55-56; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.117; KOENİĞ, s.52

⁶¹⁷ ÇEKER, s.66

dengelesinin sağlanması prensibi TTK’de de kabul edilmiştir.⁶¹⁸ Poliçede aksi kararlaştırılmamışsa prim, Türk Lirası üzerinden ödenir.⁶¹⁹

Primin rizikoya uygun olması, sigorta sözleşmeleri bakımından oldukça önemlidir. Şöyle ki prim, olması gereken makul miktardan fazla olduğu halde sigorta ettirenler sigorta sözleşmesi yapmamayı tercih edecek; prim, rizikoya göre olması gereken miktardan az olduğu halde ise bu durum, sigorta şirketlerinin, sözleşmede belirlenmiş olan olayın gerçekleşmesi halinde meydana gelen zararı tazmin etme güçlerini önemli ölçüde zayıflatacaktır.⁶²⁰

Sigorta sözleşmelerinde, prim hesaplanırken esas alınacak sigorta tarifeleri, sigortacılık esaslarına ve genel kabul görmüş aktüeryal tekniklere uygun olarak sigorta şirketlerince belirlenebilecektir.⁶²¹

Primin belirlenmesinde sigortacının kanuni halefiyet hakkı bulunup bulunmadığı, sigorta bedeli, sigorta değeri, sigorta sözleşmesinin süresi gibi birtakım unsurlar belirleyici olur.⁶²² Bu unsurlara, riziko faktörleri de denilmektedir.⁶²³

Primin belirlenmesi, sözleşme serbestisi çerçevesinde tarafların tercihine bırakılmışsa da Sigortacılık Kanunu ve diğer kanunlara göre ihdas edilen zorunlu sigortaların teminat tutarları ile tarife ve talimatları Bakan tarafından tespit olunur ve Resmî Gazetede yayımlanır.⁶²⁴ Buna göre zorunlu sözleşmelerin prim tarifeleri bakanlıkça belirlenecektir. MKT İMSS sözleşmeleri ihtiyari nitelikli sözleşmeler olduğundan, bu sözleşmelerde zorunlu bir prim tarifesi bulunmaz.

⁶¹⁸ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.167; TTK m.1433; TTK m.1445

⁶¹⁹ ULAŞ, s.56

⁶²⁰ YENER, s.73; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.232; KAYIHAN, Şaban, GÜNERGÖK, Özcan, Sigorta Hukuku Dersleri, 2020, Umuttepe Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, s.195

⁶²¹ Sigortacılık Kanunu m.12

⁶²² YENER, s.72; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.231 vd.; SAYHAN, s.159-169; BOZER, s.51; KOENİG, s.52; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.37

⁶²³ YENER, s.74

⁶²⁴ Sigortacılık Kanunu m.12

Sigorta sözleşmelerinde primin hesaplanmasında göz önünde tutulan unsurlarda, bir diğer deyişle riziko faktörlerinde, değişiklik olması durumunda riziko-prim dengesi bozulacak, bu durum da taraflardan birinin zararına olacaktır.

Daha açık ifade etmek gerekirse, riziko, mevcut durumda meydana gelen değişiklikler sonucunda, daha az bir primle sigortacı tarafından taşınabilecek nitelikteyken, prim rizikoya uyarlanmadığı takdirde, sigorta ettiren gereksiz bir prim yükü altına girecekken; rizikonun mevcut durumdaki değişiklikler nedeniyle daha yüksek prim miktarı ile sigortacı tarafından taşınması gerekirken, daha az miktarla taşınması durumunda ise, sigortacının mağduriyeti söz konusu olacaktır.

Sigorta sözleşmelerinde, tarafların herhangi bir mağduriyet yaşamamaları adına, sözleşmenin başlangıcında oluşturulan riziko-prim dengesinin, sözleşme süresince de korunması gerekmektedir.⁶²⁵

Primin ödenmesi, taraflar arasında aksine anlaşma bulunmadığı takdirde, sigortacının sorumluluğunun başlangıç zamanının tayini bakımından önem taşır. Zira prim ödenmediği takdirde sözleşme kurulmuş da olsa sigortacının sorumluluğu, başlayamayacaktır.⁶²⁶ Sözleşmenin yapılması, sigortalının sigorta korumasından faydalanması için yeterli değildir.⁶²⁷ Sözleşmenin yapılması, sözleşme süresinin başlaması bakımından önemlidir.⁶²⁸

Sözleşme süresi ve sigorta süresi birbirinden farklı sürelerdir. Sözleşme süresi sözleşmenin akdedildiği tarihten bitiş tarihine kadar olan süreyi kapsarken, sigorta süresi sigortacının himaye borcunun bulunduğu süredir.⁶²⁹ Söz konusu himaye ise primin veya ilk taksitin ödenmesiyle başlayacaktır.⁶³⁰

⁶²⁵ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.232; OMAĞ, Merih Kemal, Türk Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, 1985, Sigorta Hukuku Türk Derneği, s.14; KUBİLAY, s.46; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.73

⁶²⁶ TTK m.1421/1

⁶²⁷ ÇEKER, s.68

⁶²⁸ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.168

⁶²⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.168

⁶³⁰ TTK m.1421

Primin veya ilk taksitin ödenmesiyle sigortacının sorumluluğunun başlayacağına ilişkin TTK m.1421 hükmü,⁶³¹ TTK m.1452/3 uyarınca koruyucu hükümler arasında yer alır. Bu bağlamda ilgili hüküm, sigorta ettiren veya sigortalı aleyhine değiştirilemeyecektir. Sigorta ettiren tarafından sigorta sözleşmesinin yapılmasının amacı, sigortacının himayesinden faydalanmaktır. Bu korumanın başlayabildiği en erken tarihte başlaması sigorta ettiren bakımından ciddi önem taşımaktadır ve onun lehinedir.

Söz konusu maddede sigortacının korumasının, rizikoyu taşıma yükümlülüğünün, primin veya ilk taksitin ödenmesiyle başlayacağı hükme bağlanmıştır. Bu hüküm sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyeceğinden, taraflar sigortacının sorumluluğunun ikinci taksitin ödenmesiyle başlayacağına dair bir anlaşma yapamayacaklardır. Çünkü sigortacının sorumluluğunun, bir diğer deyişle korumanın geç başlaması sigorta ettirenin aleyhine bir durum oluşturacağından koruyucu hükümlere aykırılık teşkil edecektir.⁶³²

Ancak taraflar, primin veya ilk taksitin ödenmesinden önce sigortacının sorumluluğunun başlayacağını kararlaştırabileceklerdir. Çünkü bu durumda, ilgili hükmün aksi sigorta ettirenin lehine olacak şekilde kararlaştırılmıştır ve bu durum koruyucu hükümlere herhangi bir aykırılık teşkil etmemektedir.⁶³³

Taraflar aksini kararlaştırmadıkları ve aksine bir düzenlemenin mevcut olmadığı hallerde, primin ödenmesi peşin halde olur.⁶³⁴ Taraflar, primin taksitle ödenmesini de kararlaştırabilirler.⁶³⁵

Sigorta primi nakden ödenir. Kredi kartıyla yapılan ödemeler de nakit ödeme kapsamına dâhil edilmelidir.⁶³⁶ İlk taksitin nakden ödenmesi şartı ile daha sonraki primler için kambiyo senedi verilebilecektir.⁶³⁷ Buna göre, ilk taksitten sonraki taksitler için prim

⁶³¹ TTK m.1421: “Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur.”

⁶³² TTK m.1452/2: “1418 ve 1420’nci maddeler ile 1430’uncu maddenin ikinci fıkrası hükmüne aykırı sözleşme şartları geçersizdir.”

⁶³³ TTK m.1452

⁶³⁴ TTK m.1430/1

⁶³⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, S.171

⁶³⁶ ÇEKER, s.67; Y.11 HD.27.05.2008, E.2006/14802 K.2008/6935

⁶³⁷ TTK m.1430/2

borcunun ödenmesi adına, sigortacının kabul etmesi şartı ile çek veya bono verilmesi mümkündür.⁶³⁸ Bu hallerde ödeme, kambiyo senedi ile gerçekleşecektir.⁶³⁹

Prim, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarındandır. Ancak sözleşmede prim miktarının gösterilmemesi sözleşmeyi geçersiz hale getirmeyecektir. Sigorta bedelinin gösterilmiş olması prim miktarının tespiti için yeterlidir.⁶⁴⁰ Bu anlamda sözleşmenin ayakta tutulabilmesi için primin belirli veya belirlenebilir olması aranır.⁶⁴¹

8. SİGORTA BEDELİ

Sorumluluk sigortalarında sigorta bedeli, sigortalının, sözleşmede öngörölmüş olan ve zarar daha sonra doğmuş olsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle, sigortacının, zarar gören üçüncü kişiye ödeyeceği, sigorta sözleşmesinde öngörölmüş azami meblağı ifade eder.⁶⁴²

Bu bağlamda sigorta bedeli, rizikonun gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkacak olan zararın giderilmesi için, sigortacıya ödenecek tazminatın üst sınırını oluşturmaktadır.⁶⁴³ Zira sigortacının sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır.⁶⁴⁴ Bu sınırlama ile amaçlanan yalnızca gerçek zararın giderilmesidir.⁶⁴⁵ Sorumluluğun sigorta bedeli ile sınırlandırılması, zarar sigortalarına hâkim olan ilkelerden zenginleşme yasağının bir görünümüdür.⁶⁴⁶

Sigorta tazminatı, sözleşmede öngörölen olayın gerçekleşmesi üzerine ortaya çıkan ve sigortalının malvarlığında meydana gelen gerçek zarara tekabül eden, sigortacının tazmin etmekle yükümlü olduğu miktardır.⁶⁴⁷ Zira sigortacı ancak gerçek

⁶³⁸ ÇEKER, s.67; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.238

⁶³⁹ TTK m.1430/2

⁶⁴⁰ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.233; KOENİĞ, s.40

⁶⁴¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, S.171; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.94

⁶⁴² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.144; TTK m.1473, KENDER, Hususi Sigorta Hukuku,300; ULAŞ, s.53; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.47; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.37; KOENİĞ, s.91; ÇEKER, s.66; SAYHAN, s. 159; BOZER, s.48

⁶⁴³ ÇEKER, s.66; KAYIHAN, BAĞCI, s.65; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.37; SAYHAN, s.159; BOZER, s.48; 17. YHD. 2019/4993 E., 2020/60 K.

⁶⁴⁴ TTK m.1461

⁶⁴⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.318;17.YHD. 2016/17681 E., 2019/7595 K.

⁶⁴⁶ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.300; ÜNAN, Riziko, s.17; ULAŞ, s.53

⁶⁴⁷ ÇEKER, s.66; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.37

zararı tazmin edecektir.⁶⁴⁸ Sigorta zararı, zarar sigortalarına özgü bir kavramdır, sigorta ettirilen rizikonun gerçekleşmesi ile ortaya çıkan zararı ifade etmektedir.⁶⁴⁹

Sigorta sözleşmesinde, sigorta bedelinin mutlaka belirtilmesi gerekir, zira sigorta bedeli, sigorta ilişkisinde en önemli unsurlardan biri olan sigorta priminin miktarının tayininde de esas alınan unsurlardan biridir.⁶⁵⁰ Ancak belirtilmemiş olması geçersizlik nedeni değildir. Bu anlamda sorumluluk sigortalarında sigortacı, sigorta bedeli olmadan, sınırsız bir teminat da vermiş olabilir.⁶⁵¹

Sigorta bedelinin belirlenmesinde etkili olan unsurlardan biri sigortalanan menfaatin ekonomik değerini ifade eden sigorta değeridir.⁶⁵² Sigorta değeri, sigorta edilen menfaatin tam değeri olarak tanımlanmıştır.⁶⁵³

Sigorta değeri belirlenirken esas alınan, menfaatin objektif değeridir. Şahıslara ait manevi ve hissi değerler, sigorta değerinin belirlenmesi adına baz alınmaz.⁶⁵⁴ Ancak sorumluluk sigortalarında sigorta değeri daha önce de ifade edildiği üzere sonsuz büyüklükte bir değerdir. Zararın, ortaya çıkması halinde malvarlığının pasifinde ne kadarlık bir artışa sebep olacağı belli değildir. Dolayısıyla sorumluluk sigortalarında sigorta bedelinin belirlenmesinde sigorta değeri esas alınmaz.⁶⁵⁵ Bu anlamda, MKT İMSS’de sigorta bedeli belirlenirken, taraflar hiçbir ölçüte bağlı kalmak mecburiyetinde değildirler.⁶⁵⁶

Sigorta değeri, sözleşmenin yapılması esnasında sigorta bedelinin tespitine etki ederken, rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta tazminatının tayinine etki edecektir.⁶⁵⁷

⁶⁴⁸ TTK m.1459

⁶⁴⁹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.301

⁶⁵⁰ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.300; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.37

⁶⁵¹ ÜNAN, Cilt 2, s.263

⁶⁵² KAYIHAN, BAĞCI, s.63

⁶⁵³ TTK m.1460

⁶⁵⁴ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.301; KOENİG, s.91

⁶⁵⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.207; SAYHAN, s.160; BOZER, s.176

⁶⁵⁶ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.37; KOENİG, s.90

⁶⁵⁷ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku s.301

Sorumluluk sigortaları bakımından sigorta değerinin varlığı tartışmalı bir konudur. Zira sorumluluk sigortalarında, rizikonun gerçekleşmesiyle ne türde ve hangi derecede zararın ortaya çıkacağı, dolayısıyla sigortalanan sorumluluğunun ne kadar olacağı, başlangıçta belirsizdir. Zararın, üçüncü kişiye ne oranda zarar verilebileceği, sonuç olarak da malvarlığının pasifinde ne kadarlık bir eksilme yaşanacağı belirsizdir.⁶⁵⁸ Bu nedenle sorumluluk sigortalarında sigorta bedeli tahmini bir değere tekabül eder.⁶⁵⁹

Şenocak’a göre sorumluluk sigortalarında da sigorta değeri mevcuttur. Her ne kadar sigorta değeri ve onun ikame değerinin miktarı açıkça ifade edilemez olsa da bu durum mevcut olmadığının bir göstergesi değildir. Sigorta değerinin mevcut olmaması ile rakamsal anlamda ifade edilememesi çok farklı durumlardır. Buna göre sorumluluk sigortalarında da mutlaka bir sigorta değeri mevcuttur, bu değer sonsuz bir büyüklüktür.⁶⁶⁰

Sigorta değeri sigorta edilen menfaatin tam değeridir.⁶⁶¹ Kender’e göre yalnızca bir kimse ile belli bir eşya arasındaki ilişki menfaati ortaya çıkartacaktır. Bu nedenle sigorta değeri yalnızca malvarlığının aktifine etki eden sigortalarda sigortacının edimine etki edecektir.⁶⁶² Bu sebeple sorumluluk sigortalarında sigortacının edimi belirlenirken, sigorta tazminatı ve sigorta zararı esas alınırken, sigorta değeri ilgili sigortalarda mevcut olmadığından sigortacının ediminin belirlenmesine esas teşkil edemeyecektir.⁶⁶³

Bizim de katıldığımız görüşe göre, sorumluluk sigortalarında sigorta değeri mevcuttur. Ancak, burada sigorta değeri, belirlenebilir bir değer olmadığından, sigorta bedelinin belirlenmesinde esas alınacak unsurlar arasında yer almaz.

⁶⁵⁸ BOZKURT, s.201-202

⁶⁵⁹ ÇEKER, s.21

⁶⁶⁰ ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, 2000, Ankara, Turhan Yayınevi, s.483

⁶⁶¹ TTK m.1460

⁶⁶² KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.301

⁶⁶³ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.304

9. SÖZLEŞMEDEN DOĞAN YÜKÜMLÜLÜKLER

9.1. Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri

Sorumluluk sigortalarının akdedilmelerindeki amaç, sigortalının malvarlığı üzerindeki menfaatinin teminat altına alınmasıdır. Dolayısıyla sigorta sözleşmelerinin yapılmasındaki temel saik budur. Bu temel amacın sorumluluk sigortalarında iki ayrı görünümü bulunmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi,⁶⁶⁴ bunlardan ilki sorumluluk sigortasında *hukuki himaye fonksiyonu* ikincisi ise bu himayenin yetersiz kaldığı hallerde ortaya çıkan *tazminat fonksiyonudur*. İşte, sorumluluk sigortalarında sigortacının yükümlülükleri de kaynağını bu iki fonksiyondan alır.⁶⁶⁵

9.1.1. Rizikoyu Taşıma Borcu

Sorumluluk sigortası, bir zarar sigortası türüdür. Diğer zarar sigortalarında olduğu gibi, burada da sigortacı sigortalıya bir sigorta himayesi sağlar. Sigorta ilişkisinde, sağlanan sigorta himayesi, sigortacı tarafından, rizikoyu sigortalı yerine taşıma yolu ile ifa edilmiş olur. Dolayısıyla sigortalı, rizikonun gerçekleşme ihtimalini ve bu ihtimal dâhilinde önlem alma yükümlülüğünü sigortacıya devreder.⁶⁶⁶ Sigorta sözleşmelerinde sigortacının üstlendiği rizikoyu taşıma yükümlülüğü, sigorta himayesi sağlama borcunun riziko gerçekleşmeden önceki görünümüdür.⁶⁶⁷

Sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü TTK m.1421’de düzenlenmiştir. Buna göre, sorumluluk sigortalarında rizikoyu taşıma yükümlülüğü, aksine sözleşme yoksa primin veya ilk taksitin ödenmesi ile başlayacak, sözleşme ile belirlenmiş sürenin son günü de sona erecektir. Sözleşmede, sözleşme süresinin başlangıcı ve bitişi, tarih ve saat ile belirtilir. Şayet saat belirtilmemişse, sözleşmenin, sürenin ilk günü öğlen 12:00’de başlayıp, yine sürenin son günü öğlen saat 12:00’de sona ereceği kabul edilir.⁶⁶⁸

⁶⁶⁴ Detaylı açıklama için. Bknz.: sayfa.13

⁶⁶⁵ ÜNAN, Riziko, s.25; ÜNAN, Samim, BAYSAL, Başak, Trafik Kazaları Sebebiyle Destekten Yoksun Kalanların Araç İşletenin Sorumluluk Sigortacısına Yönelttiği İstemlerle İlgili Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, 2012, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.102

⁶⁶⁶ ÜNAN, Riziko, s.24; ARSEVEN. Sigorta Hukuku, s.190

⁶⁶⁷ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.170

⁶⁶⁸ MKT İMSSGŞ m.5: "*Sigorta, poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılı günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça Türkiye saati ile öğleyin saat 12.00'de başlar ve öğleyin saat 12.00'de sona erer.*"

Bu husus MKT İMSS genel şartları m.9’da da aynı şekilde ifade edilmiştir. Buna göre, *“aksi kararlaştırılmadıkça, prim veya peşinat ödenmediği takdirde poliçe teslim edilmiş olsa dahi sigortacının sorumluluğu başlamaz ve bu husus poliçenin ön yüzüne yazılır.”*⁶⁶⁹

Sorumluluk sigortalarına ilişkin TTK m.1473’te, sözleşme süresi içinde meydana gelen bir olaydan doğan zararın, sigortacı tarafından tazmin edileceği ifade edilmiştir. Kanun koyucu, yalnızca olayın sigorta süresi içinde meydana gelmiş olmasını aramaktadır. Bu anlamda, sorumluluk sigortaları bakımından, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü süresi, sigorta sözleşmesinin süresi ile sınırlı değildir, maddi sürenin son bulmasına kadar taşıma yükümlülüğü devam edecektir.⁶⁷⁰

Rizikoyu taşıma yükümlülüğü, sözleşme süresince devam eder. Sözleşme süresinin sona ermesi ile yükümlülük de sonra erer. Bu anlamda, sigorta ettirene sağlanan sigorta himayesi de sözleşme süresinin sona ermesi ile bitmiş olur.

Sigorta ettirenin sigorta korumasından faydalanması için sigorta sözleşmesinin kurulmuş olması yeterli görülmemiş, ilgili korumadan faydalanmak isteyen sigorta ettirenin en azından ilk primi ödemiş olması aranmıştır. Bu nedenle, kanun koyucu, tarafların asli edimlerini ifa etmeleri bakımından ilk sırayı sigorta ettirene verilmiştir.⁶⁷¹ Dolayısıyla sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesi uyarınca, ilk prim ödenmedikçe başlamayacaktır.

Sigorta ettirenin ilk primi ödememesinde kusurunun olup olmadığı önem taşımaz, dolayısıyla ilk prim, kusurlu ya da kusursuz olarak ifa edilmediği takdirde sigorta koruması başlamayacaktır.⁶⁷² Ancak kanun koyucu, bu hükmün uygulanması bakımından, aynı maddenin ikinci fıkrasında TTK m.1430 hükmünü saklı tutmuştur. TTK m.1430’da, aksine anlaşma olmadığı takdirde, primin peşin ödeneceği ifade edilmiştir.

⁶⁶⁹ MKT İMSSGŞ m.9

⁶⁷⁰ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.203; ÜNAN, Riziko, s.100; GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.171

⁶⁷¹ ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi 6. Kitap: Sigorta Hukuku, 2016, Cilt 1, Onikilevha Yayınları, İstanbul, S.166

⁶⁷² ÜNAN, Cilt 1, s.167

Kanun koyucu, TTK m.1421'i, koruyucu hükümler başlıklı TTK m.1452/3' in kapsamına dâhil etmiştir. Buna göre, taraflar sigorta sözleşmesi ile sigortalı aleyhine düzenleme getiremezler. Dolayısıyla taraflar, sözleşme ile sigorta himayesinin primin veya ilk taksitin ödenmesinden daha sonraki bir vakitte başlayacağını kararlaştıramazlar. Aksi halde sözleşme geçersiz olacaktır. Bu bakımdan TTK m.1421 sigortalı aleyhine değiştirilmeme bakımından emredici niteliktedir.⁶⁷³

Sigorta sözleşmesinin kurulduktan sonra değişikliğe uğraması, sözleşmenin değişikliği anlamına gelmez. Dolayısıyla sözleşmenin değişmesinden sonra ödenen prim, ilk prim niteliğinde değildir. Ancak TBK m. 133⁶⁷⁴ hükmü bağlamında, mevcut bir sözleşmenin yeni bir borçla sona erdirilerek yeni bir sözleşme kurulması söz konusu ise, yeni sözleşme kapsamında sigorta ettiren tarafından ödenecek prim veya ilk taksit TTK m.1421 uyarınca, yeni sözleşmeye dair ilk primdir.⁶⁷⁵

TTK'nin "İmkânsızlık" başlıklı 1422. maddesi uyarınca, sigortacının sorumluluğu başlamadan, sigortalının fiili ve etkisi olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkânsızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamaz. Zira sigorta sözleşmeleri, taraflara, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerdir.⁶⁷⁶ Sigortacının, rizikoyu taşıma yükümlülüğü bulunmaktadır. Sigorta ettiren tarafından ödenecek prim ise bu yükümlülüğün karşı edimini oluşturur. Riziko mevcut olmadığı takdirde, sigortacının, sigorta ettirene sağlayacağı himaye konusuz kalır.

Sigortacı, riziko taşıma yükümlülüğünü, sigorta ettireni belli risklere karşı himaye ederek sağlamaktadır. Bu riskler mevcut olmadığı takdirde sigortacı asli edimini yerine getiremez. Dolayısıyla riziko taşıma yükümlülüğünün karşı edimi olan prime hak kazanamaz.

⁶⁷³ ULAŞ, s.98

⁶⁷⁴ TBK m.133/1: "*Yeni bir borçla mevcut bir borcun sona erdirilmesi ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur.*"

⁶⁷⁵ ÜNAN, Cilt 1, s.167

⁶⁷⁶ SAYHAN, s.126

İlgili hükmün istisnasını ise geçmişe etkili sigorta⁶⁷⁷ oluşturur.⁶⁷⁸ Geçmişe etkili sigortada sigorta himayesi, sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren sigorta koruması sağlanacak şekilde yapılır. Rizikonun gerçekleştiğinin veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığına, sigorta ettiren veya sigortalı tarafından bilinip sigortacı tarafından bilinmediği veya sigortacının bilgilendirilmediği durumlarda, sigortacı, sözleşme ile bağlı olmamakla birlikte, ödenmesi gereken primin tamamına hak kazanacaktır. Bu halde sigortacı, sigorta ettirene, sigorta himayesini sağlamadığı halde hakkaniyet gereği primin tamamına hak kazanır. İfa imkânsızlığına ilişkin TTK m.1422 hükmü ise burada uygulama alanı bulmaz.

9.1.2. Aydınlatma Yükümlülüğü

9.1.2.1. Genel olarak

TTK m.1423 uyarınca sigortacının aydınlatma yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna göre:

*“Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir.”*⁶⁷⁹

*“Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak, sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri, sigortalıya yazılı olarak açıklar.”*⁶⁸⁰ *“Primin taksitle ödenmesi kararlaştırıldığı takdirde, taksitlerin kesin ödeme zamanı, miktarı ve vadesinde ödenmemesinin sonuçları poliçe üzerine yazılır veya poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirilir.”*⁶⁸¹

⁶⁷⁷ TTK m.1458

⁶⁷⁸ ULAŞ, s.99

⁶⁷⁹ TTK m.1423/1

⁶⁸⁰ TTK m.1423/1

⁶⁸¹ MKT İMSSGŞ m.9/2

*“Hazine Müsteşarlığı, çeşitli ülkelerini ve özellikle Avrupa Birliğinin düzenlemelerini dikkate alarak, tüketiciyi aydınlatma açıklamasının şeklini ve içeriğini belirler.”*⁶⁸²

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğü, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelikte⁶⁸³ de düzenlenmiştir. SSBİY m.5/1 uyarınca, bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce başlar ve sözleşmenin geçerli olduğu süre boyunca devam eder.⁶⁸⁴ *“Bilgilendirme yapıldığının ispatı sigortacıya aittir.”*⁶⁸⁵

SSBİY m.5/1 uyarınca bilgilendirmenin sözlü veya yazılı olarak yapılabileceği ifade edilmiş, ancak yazılı yapılmasının esas olduğu vurgulanmıştır. Ancak TTK m.1423/1 uyarınca bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması gerektiği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla sigortacı, sigorta ettirene, bilgilendirmeyi ancak yazılı biçimde yapabilecektir. Ancak, *“Sigortacının çağrı merkezi veya telefon aracılığıyla yapacağı bilgilendirme, görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınmış olması şartıyla sözlü olarak yapılabilir.”*⁶⁸⁶ Zira bu halde, sigortacı tarafından yapılan bilgilendirme kayıt altına alındığından, yazılı bir bilgilendirmeden, işlevsel anlamda, bir farkı olmaz. Dolayısıyla kanunda amaçlanan sonuca ulaşılmış olacaktır.

Sigorta sözleşmelerinde aydınlatma yükümlülüğü, asli edim niteliğinde taşımaz. Ancak aydınlatma yükümlülüğü, asli edimle yakından ilgilidir. Burada aydınlatma yükümlülüğü, yan yükümlülüklerden, olup asli edimin ifasına yardım eder veya alacaklının malvarlığının muhtemel bir zarara uğramasını önler. Dolayısıyla aydınlatma

⁶⁸² TTK m.1423/3

⁶⁸³ Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik/ 14.02.2020 Resmî Gazete Sayısı: 31039/ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34276&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
Erişim Tarihi: 21.11.2020

⁶⁸⁴ SSBİY/m.5: *“Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü, sigortacı tarafından sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere karşı sözlü ve yazılı şekilde yerine getirilir. Bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır. Ancak, telefon, çağrı merkezi, internet ve benzeri iletişim araçları kullanılarak uzaktan pazarlama yöntemleriyle yapılan sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi sözleşme taraflarının fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin ve işin gereği olarak yazılı bilgilendirme yapılmasının söz konusu olmadığı hâllerde yazılı bilgilendirme şartı aranmayabilir. Ancak, sigortacı asgari bilgilendirmenin yapıldığını ispatla yükümlüdür. Bu kapsamda yer alan işlemlerin niteliği ile yapılacak bilgilendirmenin şekline ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça belirlenir.”*

⁶⁸⁵ SSBİY m.5.5; TTK m.1423/2

⁶⁸⁶ SSBİY m.5/3

yükümlülüğü, sigorta ettirenin edime ilişkin menfaatini temin ederken, aynı zamanda sigorta ettireni koruyan bir fonksiyona da sahiptir.⁶⁸⁷

Yan yükümlülükler, asli edim yükümlülüğüne bağımlı bir nitelik taşırlar, dolayısıyla asli edim yükümlülüğü olmadığı takdirde yan yükümlülükler, münferit olarak, mevcut olmayan yükümlülüklerdir. Bu bağlamda sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranması halinde, sigorta ettiren bu yükümlülüğün yerine getirilmesini dava edemez.⁶⁸⁸ Ancak aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılması dolayısıyla uğradığı zararın tazmini için, tazminat davası açabilecektir.⁶⁸⁹

Aydınlatma yükümlülüğü, sözleşme öncesi aydınlatma ve sözleşme süresince aydınlatma yükümlülüğü olarak ikiye ayrılır.

Sigorta sözleşmelerinde, sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün getirilmesindeki temel amaç, sigorta ettirenin, son derece karmaşık olan sigortacının edimi hakkında doğru bilgilendirilmesini sağlamaktır.⁶⁹⁰

Sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü, doğrudan sözleşmeye bağlı bir yükümlülük değildir. Zira sözleşme henüz kurulmamış, sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülük de doğmamıştır. Ancak sigortacı tarafından yapılan bu bilgilendirme, sözleşmeden tamamen bağımsız bir bilgilendirme de değildir. Zira yapılan bilgilendirme, doğrudan kurulması planlanan sözleşmeye ilişkindir.⁶⁹¹

Sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünün temelinde, sözleşme görüşmeleri sırasında taraflar arasında başlayan iyi niyete dayalı bir güven ilişkisi söz konusudur. Aydınlatma yükümlülüğünün ihlali ise bu güven ilişkisinin ihlali niteliğindedir, bu durum ise sigortacı bakımından, temelde, sözleşme öncesi kusur sorumluluğuna (culpha in contrahendo) yol açar.⁶⁹²

⁶⁸⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.209

⁶⁸⁸ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.210

⁶⁸⁹ SSBİY m.7

⁶⁹⁰ ÖZDAMAR, Mehmet, 6102 Sayılı Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım, 2013, İÜHFM, c.71, sayı.2, s.349

⁶⁹¹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.210

⁶⁹² ÖZDAMAR, Mehmet, Aydınlatma Yükümlülüğü, s.357

Sözleşme süresince aydınlatma yükümlülüğü kapsamında yapılması gereken yazılı bildirimlerin,⁶⁹³ sözleşme ile ilgili üçüncü kişilere de yapılması gerekir.⁶⁹⁴ Bilindiği gibi, üçüncü kişi lehine sigorta sözleşmesi akdedildiği hallerde, sigorta korumasından sigortalı faydalanırken, sigorta primi ödeme borcu sigorta ettirene aittir. Ancak, TTK m.1431/4 uyarınca, prim ödeme borcu için, sigorta ettirene yapılan takibin sonuçsuz kaldığı hallerde, sigorta korumasından faydalanan kimseler, prim borcunu ödemeyi kabul ettikleri takdirde sözleşme, kalan sürede bu kimselerle devam edecektir. Dolayısıyla, sigorta ilişkisi kapsamında, sigortalı kişinin de bilgilendirilmesi gerekir.

9.1.2.2. Aydınlatma Yükümlülüğünün İhlali

Sigortacı tarafından aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmediği takdirde, sigorta ettiren, bu ihlale on dört gün içinde itiraz edebilecektir. Şayet itiraz etmezse, sözleşme, poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı ise sigortacıya ait olacaktır.⁶⁹⁵

Kanun koyucu aydınlatma yükümlülüğünün ihlali halinde, itirazın ne kadarlık bir süre zarfında ileri sürülebileceğini belirtmiş olmasına karşın, hangi şekilde yapılacağına ve itiraz ileri sürüldüğü takdirde, itirazın ne gibi sonuçlar doğuracağına değinmemiştir.

Doktrinde, sigorta ettiren tarafından ileri sürülen itirazın, yükümlülüğün yerine getirilmemesinin ihbarı mahiyetinde olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla buradaki itiraz; fesih, dönme ya da cayma anlamına gelmez.⁶⁹⁶

Sigorta sözleşmelerine aydınlatma yükümlülüğünün getirilmesinin amacı sigorta ettirenin korunmasıdır. Sigorta ettirenin, aydınlatma yükümlülüğünün varlığından haberi olmadığı takdirde, bu yükümlülüğün ihlalinini bildirmesi mümkün değildir.⁶⁹⁷ Sigorta ettiren, bildirim yükümlülüğünden haberdar ise, on dört gün içinde yükümlülüğün yerine getirilmesini talep etmelidir. Sigorta ettiren, aydınlatma yükümlülüğünden haberdar olduğu halde bu yükümlülüğün yerine getirilmesini talep etmezse, on dört günlük sürenin

⁶⁹³ TTK m.1423/1

⁶⁹⁴ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.214

⁶⁹⁵ TTK m.1423/2; SSBİY m.5/5

⁶⁹⁶ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.215

⁶⁹⁷ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.190

sonunda, sözleşmenin genel şartlara uygun olarak kurulduğu kabul edilmelidir. Aksi halde bu durum sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasına ve sözleşmede zayıf olan tarafın korunması ilkesine uygun düşmez.⁶⁹⁸

TTK m.1423/2 uyarınca, aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiğinin ispatı, sigortacıya aittir. Sigorta ettiren, aydınlatma yükümlülüğü yerine getirildiği halde, bu tarihten itibaren on dört gün içinde, sözleşmenin kuruluşuna itiraz etmemişse ancak bu takdirde sözleşmenin genel şartlara uygun olarak kurulduğu kabul edilebilecektir. Aksi halde bu durum sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasına ve sözleşmede zayıf olan tarafın korunması ilkesine uygun düşmez.⁶⁹⁹ TTK m.1423, koruyucu hükümler başlıklı TTK m.1452/3'te yer almaktadır. Buna göre ilgili madde, sigorta ettiren veya sigortalı aleyhine değiştirilemez.

SSBİY m.7'de sigortacının bilgilendirme yükümlülüğüne aykırılı davranması durumu düzenlenmiştir. Buna göre, “*Sigorta sözleşmesinin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında, bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş ya da bu Yönetmeliğin 8. maddesinde⁷⁰⁰ düzenlenen Bilgilendirme Formu gereği gibi teslim edilmemiş yahut Bilgilendirme Formunda yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise, sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir.*”

⁶⁹⁸ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.191

⁶⁹⁹ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.191

⁷⁰⁰ SSBİY/ m.8: “1) Sigortacı, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önceki müzakere safhasında sözleşmeye taraf olmak isteyen kişilere Bilgilendirme Formunun bir suretini verir. 2) Bilgilendirme Formunun şekil ve içeriği Müsteşarlıkça tespit edilir. Ancak, bu Yönetmeliğin yürürlüğe girmesini müteakip, Bilgilendirme Formu halihazırda mevcut bulunmayan sigorta türleri için, sigortacı tarafından asgari olarak; a) Sigortacı ile acenteye ilişkin unvan ve iletişim bilgilerini, b) Akdedilecek sözleşmeye ilişkin genel uyarıları, c) Sözleşme ile verilen teminatları, ç) Sigorta teminatının istisnaları ile her bir sigorta türü için teminat kapsamı dışında olup da, poliçede ayrıca belirtilmesi kaydıyla ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kıymetleri, rizikoları veya sözleşmeye eklenebilecek özel hükümler ve klostara ilişkin bilgileri, d) Tazminata ilişkin genel bilgiler ile tazminat ödeme kurallarını, e) Şikayet ve bilgi talepleri ile tahkim üyeliğine ilişkin bilgileri, içerecek şekilde hazırlanacak geçici Bilgilendirme Formları kullanılır. Müsteşarlık, Bilgilendirme Formlarının kapsam ve içeriğini değiştirmeye yetkilidir.”

TTK m.1423, sigorta ettirene yalnızca ihbar hakkı tanırken, SSİBY uyarınca sigorta ettirenin sözleşmeyi fesih veya zararın tazminini talep etme hakkı da bulunmaktadır. TTK m.1423, sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecek nitelikte emredici hükümdür. Ancak tam tersi bir durum olan, sigorta ettirenin lehine bir düzenleme söz konusu olduğunda, yapılan düzenleme geçerli olacaktır.

Kanaatimizce, TTK’de düzenlenen hükümlere aykırı olmayan SSİBY m.7 sigorta sözleşmelerinde uygulama alanı bulmalıdır. Dolayısıyla sigortacı aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davrandığında, sigorta ettirenin, ihbar hakkının yanında, sözleşmeyi feshetme veya uğradığı zararın tazminini talep etme hakkı da bulunduğunun kabulü⁷⁰¹ gerekir.

Sigorta ettiren, bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi nedeniyle fesih hakkını kullandığı⁷⁰² takdirde bu fesih ileriye etkili olarak sonuç doğurur. Bu nedenle sigorta ettiren tarafından ödenmiş olan ve sözleşmenin feshinden sonraki döneme ilişkin primlerin iadesi gerekir.⁷⁰³ Sigortacı, fesih bildiriminden daha önce gerçekleşmiş zarara ilişkin tazminatı, feshi gerekçe göstererek ödememezlik yapamayacağı gibi, fesihden önce ödenen sigorta tazminatını da talep edemeyecektir.⁷⁰⁴

9.1.3. Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü

TTK m.1424 uyarınca sigortacının sigorta ettirene sigorta poliçesini verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna göre:

“Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hallerde on beş gün içinde,

⁷⁰¹ Aynı yönde bkz.: YETİŞ ŞAMLI, Kübra, Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m.1423 Hükümüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler, 2016, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, c.22, sayı.3, s.3001, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/359760>, Erişim Tarihi: 01.11.2020; Aynı yönde bkz.: GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.189

⁷⁰² SSİBY m.7

⁷⁰³ TTK m.1419

⁷⁰⁴ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.189-190; ÇEKER, s.82

yetkililerce imzalanmış, bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur.”

Sigorta ettiren poliçesini kaybederse, gideri kendisine ait olmak üzere, yeni bir poliçe verilmesini sigortacıdan isteyebilir. Poliçenin verilmediği hallerde, sözleşmenin ispatı genel hükümlere tabidir.

TTK m.1424 uyarınca diğer haller söz konusu olduğunda poliçenin on beş gün içinde teslim edilebileceğini ifade edilmiştir. Ancak “diğer hallerde” ifadesinin ne anlama geldiği açıklanmamıştır. Madde gerekçesinde ise “sözleşmenin diğer hallerde yapılması” ifadesinin tercih edilme nedeninin, sözleşmenin, sigorta brokeri veya aracı acente vasıtasıyla yapılmış olabileceği durumlar için söz konusu olduğu belirtilmiştir.⁷⁰⁵ Dolayısıyla bu hallerde, poliçeyi teslim yükümlülüğünün sözleşme akdedildikten sonraki on beş gün içerisinde ifa edilmesi gerektiği, kabul edilmelidir.⁷⁰⁶

Sigorta poliçesini teslim borcu, götürülecek borçlardandır, dolayısıyla poliçenin teslim borcunun ifa yeri, sigortalının yerleşim yeridir.⁷⁰⁷

Sigorta sözleşmesi herhangi bir şekle bağlı değildir, sigorta poliçesinin teslimi de tıpkı sigorta sözleşmesi gibi belli bir şekle bağlanmış değildir. Ancak prim ödeme borcu, poliçenin teslimi ile muaccel olur, bu bakımdan poliçenin ispat edilebilecek bir usulde teslim edilmesi daha uygun olacaktır. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, poliçe sigorta ettirene onun yerleşim yerinde teslim edilir.⁷⁰⁸

9.1.4. Giderleri Ödeme Borcu

TTK m.1426 uyarınca sigortacının giderleri ödeme borcu bulunmaktadır. Buna göre: *“Sigortacı, sigorta ettiren ve sigortalı tarafından, rizikonun veya tazminat borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır.”*

⁷⁰⁵ TTK m.1424 gerekçesinden.

⁷⁰⁶ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.165

⁷⁰⁷ ARSEVEN, s.156; GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.166;

⁷⁰⁸ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.219

TTK m.1426 hükmü TTK m.1452 hükmü gereğince koruyucu hükümler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla taraflarca, sözleşme ile aksi kararlaştırılmaz bir nitelik taşır.

9.1.5. Sigorta Tazminatını Ödeme Borcu

9.1.5.1. Genel Olarak

Sorumluluk sigortalarında sigortacının asli edim yükümlülüğü, sigortalının malvarlığına yönelmiş ve burada azalmaya neden olabilecek olan rizikoyu taşıma borcudur. Rizikonun gerçekleşmesine kadar, tazminat borcunun ödenmesi bakımından pasif halde olan bu yükümlülük, rizikonun gerçekleşmesi ile aktif bir hal alır ve sigorta tazminatını ödeme borcuna evrilir.⁷⁰⁹ Rizikonun gerçekleşmesiyle malvarlığında meydana gelen zarar, esasen sigortalının, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan menfaatindeki *somut eksilmeye* tekabül eder.⁷¹⁰

TTK m.1401 uyarınca zarar sigortalarında sigortacının yükümlülüğü, sözleşme süresi içinde gerçekleşen ve sigortalının menfaatinin zararına uğratan rizikodan kaynaklanan zararın tazmin edilmesidir. TTK m.1459 hükmü uyarınca sigortacı, sigortalının ancak gerçekten uğradığı zararı tazmin edecektir. Nitekim, zarar sigortalarına hâkim olan tazmin ilkesi uyarınca sigorta zenginleşme aracı olarak kullanılamaz.⁷¹¹ Tazminatın amacı sigortalının malvarlığının, riziko gerçekleşmeden önceki, yani menfaatin ihlalinden önceki, duruma getirilmesidir.⁷¹² Aynen tazmine ilişkin sözleşme yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir.⁷¹³

Sorumluluk sigortalarına ilişkin özel bir düzenleme olan TTK m.1473 düzenlemesi ile sorumluluk sigortalarında, zararın tazmini vurgulanmış ve sigortalının, malvarlığında azalmaya neden olabilecek sorumluluğu sözleşme ile teminat altına alınmıştır. Buna göre:

⁷⁰⁹ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.205

⁷¹⁰ SAYHAN, s.188

⁷¹¹ ÜNAN, Sigortasında Riziko, s.17; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.93; SOPACI ÖZTUNA, s.17

⁷¹² KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.317

⁷¹³ TTK m. 1427/1

“Sigortacı sorumluluk sigortası ile sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder.”

Sorumluluk sigortalarında tazminatın hesaplanmasında, sigorta bedeli⁷¹⁴ ve uğranılan zarar⁷¹⁵ ölçüt olarak kullanılabilecektir. Sigorta bedeli, tazminatın üst sınırına tekabül eder.⁷¹⁶ Bu nedenle, tazminat miktarının belirlenmesinde önemli bir ölçüttür.

Malvarlığının pasif kısmının teminat altına alındığı sorumluluk sigortalarında, sigorta edilen menfaatin tam değeri olan *sigorta değeri*⁷¹⁷, daha önce de ifade edildiği üzere, ölçülebilir bir nitelik taşımaz. Bu nedenle zarar sigortalarının bir türü olan ve malvarlığının aktifinin teminat altına alındığı aktif sigortalarında tazminatın hesaplanmasında kullanılan sigorta değeri, pasif sigorta türlerinden biri olan⁷¹⁸ sorumluluk sigortalarında kullanılamayan bir ölçüttür.

Zarar sigortalarında, gerçek zararın tazmin edilmesi esastır.⁷¹⁹ Bu nedenle tazminatın belirlenmesinde zarar miktarının tespiti önem taşır.⁷²⁰ Zarar miktarı, çoğunlukla, sigortacının belirlediği eksperler aracılığıyla tespit edilir.⁷²¹

Zarar sigortalarında esas olan, sigorta teminatı altına alınan menfaatte meydana gelen zararın, sigorta bedeli sınırları içinde kalan kısmının, bütünüyle tazmini olsa da belli hallerde sigortacı zararın tamamını tazmin etmez. Örneğin taraflar, sigorta poliçesinde zararın belirli bir bölümünün teminat kapsamı dışında olduğunu kararlaştırdıkları takdirde, zararın miktarı sigorta bedeli sınırları içerisinde yer alsa da

⁷¹⁴TTK m.1461: “Sigortacının sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır. Sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği andaki sigortalı menfaatin değerini aşsa bile, sigortacı uğranılan zarardan fazlasını ödemez”

⁷¹⁵TTK m.1459: “Sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder.”

⁷¹⁶TTK m.1461

⁷¹⁷TTK m.1460

⁷¹⁸Pasif sigorta türlerinden biri olan Hukuki Himaye Sigortası’nın özellikleri için bkz.: ŞENOCAK, Kemal, Hukuki Himaye Sigortası, 1993, Dayınlarlı Hukuk Ltd. Şti., Ankara, s.88 vd.; KARAYALÇIN, Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, s.31

⁷¹⁹TTK m.1459

⁷²⁰17. YHD. 2016/17681 E., 2019/7595 K.; 17. YHD. 2015/14065 E., 2018/9698 K.

⁷²¹ÇEKER, s.86; GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.181

sigortacı, teminat kapsamı dışındaki orana tekabül eden zararı tazmin etmeyecektir.⁷²² Bu hallerde sigorta ettiren, zararın tazminine belirli bir oranda iştirak eder. Sigorta poliçesine eklenen ilgili düzenlemelerin amacı, sigorta ettirenin zararın meydana gelmesinin engellenmesi yönündeki sorumluluk düşüncesinin güçlendirilmek istenmesidir. Zira zararın tazminine katılan sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesinin önüne geçmek için çaba harcayacak, riziko gerçekleştiği takdirde ise zararın azaltılmasına yönelik aktif bir çaba harcayacaktır.⁷²³

Sigortacının, sigorta ilişkisi içinde, zararın tamamını tazmin etmediği bir diğer hal ise muafiyet klozlarının mevcut olduğu durumda söz konusu olur. Muafiyet klozları ile sigorta ettiren, zarar belli bir miktara ulaşıncaya kadar tazminini kendisi üstlenir. Zarar miktarı belirlenen limitlerin üstünde olduğu takdirde sigortacının tazmin yükümlülüğü doğar.⁷²⁴

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa sigortacı, sigorta ettirenin, sigortalının ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu bulundukları kişilerin ihmallerinden kaynaklanan zararları tazmin ile yükümlüdür.⁷²⁵ Dolayısıyla tazminat miktarı hesaplanırken bu kişilerin neden oldukları zararlar da tazminat kapsamına dâhil edilir.

Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı, tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez.⁷²⁶ Bu bağlamda, kasıt yoluyla meydana gelen zararlar sigorta teminatının kapsamında yer alıyor olsa da tazminat borcunun kapsamında yer almaz. Bu bakımdan, rizikonun sigorta teminatı kapsamında yer alması, başlı başına o riziko dolayısıyla meydana gelen zararın tazmin edilmesi için yeterli olmaz.

⁷²² ÇEKER, s.89; GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.183

⁷²³ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.486-487

⁷²⁴ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.486

⁷²⁵ TTK m.1429

⁷²⁶ TTK m.1429

Rizikonun kasten gerçekleştirilmemiş olması, rizikodan doğan zararın tazminat yükümlülüğüne dâhil olmasında önemli bir şarttır. Ancak sorumluluk sigortalarında, sigortacının tazminat yükümlülüğünün muhatabı zarar görendir.

KTK m.100 uyarınca, kanunun, sorumluluğun kaldırılması veya tazminatın azaltılmasına ilişkin savunmaların zarar görene karşı ileri süremeyeceğine ilişkin KTK m.95 hükmü, MKT İMSS sigortalarına uygulanacak hükümler arasındadır. Buna göre:

*“Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesini ilişkin kanun hükümlerden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez. Ancak ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşme ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurma hakkına haizdir.”*⁷²⁷ Bu husus MKT İMSSGŞ m.4’te⁷²⁸ de aynen düzenlenmiştir. Dolayısıyla sigortacı, zarar görenin tazminat istemi söz konusu olduğunda, rizikonun kasten gerçekleştirildiğine ilişkin savunmaları öne süremeyecektir. Ancak kasıt söz konusu ise sigortalıya rücu hakkı mevcuttur.⁷²⁹

KTK m.86 hükmü, KTK m.100 uyarınca MKT İMSS’ye uygulanacak hükümler arasında yer almamaktadır. MKT İMSS’de sigorta teminatı altına alınan menfaat *“araç işletenin aracın işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluğu”* ve *“aracın kullanılmasından kaynaklanan kusur sorumluluğudur.”*⁷³⁰

Kusur sorumluluğu söz konusu olduğunda, kişinin zararın tazmininden sorumlu tutulabilmesi için, hiç kuşkusuz kusurlu olması aranır. Kişi, kusuru yoksa zararın tazmininden sorumlu değildir. Yine kusura dayalı sorumluluk söz konusu olduğunda,

⁷²⁷ KTK m.95/1-2

⁷²⁸ MKT İMSSGŞ m.4: *“Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez. Ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigortalıya rücu edebilir.”*

⁷²⁹ MKT İMSSGŞ m.4/a

⁷³⁰ MKT İMSSGŞ m.1

kişinin kusuru olsa bile illiyet bağıni kesen sebepler söz konusu olduğu takdirde kişi, zararın tazmininden sorumlu olmayacaktır.

Araç işletenin sorumluluğu, daha önce de ifade edildiği üzere kusursuz sorumluluk hallerinden tehlike sorumluluğudur. Kusursuz sorumluluk dolayısıyla tazminat borcunun doğması için, kusur hariç diğer tüm şartların mevcut olması aranır. İlliyet bağı da bu bağlamda aranan şartlardan biridir.⁷³¹ Dolayısıyla illiyet bağıni kesen sebepler mevcutsa, söz konusu olan sorumluluk, ister kusur sorumluluğu olsun isterse kusursuz sorumluluk olsun kişi sorumlu tutulamayacaktır.

Bu anlamda MKT İMSS anlamında, KTK m.86/1 hükmü yollama yapılan hükümler arasında yer almıyor olsa da, bu sözleşmelerde uygulama alanı bulmalıdır. Zira araç işletenin sorumluluğu düşünüldüğünde, illiyet bağıni kesen sebepler söz konusu olduğunda araç işletenin hukuki sorumluluğu doğmayacağından, buna bağlı olarak teminat altına alınan bir tazminat borcu da ortaya çıkmayacaktır.

MKT İMSS sözleşmelerinde, *“İşleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın illiyet bağıni kesen, bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.”*⁷³²

KTK m.86 hükmü, KTK m.100 uyarınca MKT İMSS sözleşmelerine uygulanacak hükümler arasında yer almamaktadır. KTK m.86/2 uyarınca, *“Sorumluluktan kurtulamayan işleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kazanın meydana gelmesinde zarar görenin kusurunun bulunduğunu ispat ederse, hâkim, durum ve şartlara göre tazminat miktarını indirebilecektir.”* Bu hüküm araç işletenin sorumluluğu olan, kusursuz sorumluluk hali için söz konusudur.

Daha önce ifade edildiği üzere, MKT İMSS’de kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk halleri teminat altına alınmıştır. Dolayısıyla, KTK m.100 kapsamında, KTK

⁷³¹ YILMAZ, Hamdi, Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuksal Sorumluluğu, 2014, Vedat Kitapçılık, İstanbul, s.5

⁷³² KTK m.86/1

m.86/2 yollama yapılan hükümler arasında bulunmuyor olsa da, bu durum, KMA ZMSS bağlamında, kusursuz sorumluluk söz konusu olduğunda tazminattan indirim nedeni olarak kabul edildiği takdirde, MKT İMSS bağlamındaki kusur sorumluluğunda, evleviyetle tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilmelidir. Zira araç işletenin sorumluluğu, kusursuz sorumluluk hallerinden biri olan tehlike sorumluluğunun bir görünümüdür.

KTk kapsamında araç işletenin sorumluluğu, üçüncü kişinin mağduriyetinin en aza indirilmesi amacıyla ve tazminat borcunun doğmasının kolaylaştırılarak, araç işleten bakımından ağırlaştırılmıştır. Ağırlaştırılmış bir sorumluluk söz konusu olduğunda tazminattan indirimle gidilebiliyorsa, ağırlaştırılmamış bir sorumluluk olan kusur sorumluluğu mevzu bahis olduğunda, evleviyetle zarar görenin kusurunun tazminattan indirim sebebi olabileceği kabul edilmelidir.

Kanaatimizce MKT İMSS’de araç işletenin, aracın kullanılmasından kaynaklanan kusur sorumluluğu söz konusu ise zarar gören kişinin kusuru tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilmelidir.

Ulaş’a göre, MKT İMSS sözleşmelerinde, araç işletenin sorumluluğu için, KTK m.86/2’ye yollama yapılmamışsa da borçlar hukukunun temel ilkelerinden olan kimsenin kendi kusurundan fayda sağlayamayacağı ilkesi⁷³³ uyarınca, MKT İMSS Sigortaları söz konusu olduğunda da, zarar görenin sorumluluğu tazminattan indirim nedeni olarak kabul edilmelidir.⁷³⁴ Bu anlamda bizim de katıldığımız görüşe göre, MKT İMSS sözleşmesi anlamında, araç işletenin aracın işletilmesinden kaynaklanan kusursuz sorumluluğunun, tehlike sorumluluğunun, teminat altına alındığı hallerde de üçüncü kişinin kusuru tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilmelidir.

TTK m.1466/1 uyarınca, “*Bir menfaat birden çok sigortacı tarafından aynı zamanda, aynı süreler için ve aynı rizikolara karşı sigorta edilmişse, yapılan birden çok sigorta sözleşmenin hepsi, ancak sigorta olunan menfaatin değerine kadar geçerli*

⁷³³ ASLAN DÜZGÜN, Ülgen, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında (Trafik Sigortası) Zarar Kavramı ve Sigortacının Rücu Hakkı, 2013, BATİDER, sayı.3, c.29, s.197; ULAŞ, s.843

⁷³⁴ ULAŞ, s.843; KESKİN, Fikri Tunç, Uygulamada Sigorta Hukuku, 2017, c.2, Adalet Yayınevi, Ankara, s.1567

*sayılır.” Ancak sorumluluk sigortalarında sigorta değeri ölçülebilir bir değer değildir, bu nedenle sigortacı zarar miktarının, sözleşmede belirlenmiş olan sigorta bedeline oranı kadar sorumlu olacaktır. Dolayısıyla sigortacılardan her biri sigorta bedellerinin toplamına göre, sigorta ettiği bedel oranında sorumlu olur.*⁷³⁵

TTK m.1466/2 uyarınca “Sözleşmelere göre sigortacılar, sigorta tazminatının ödenmesinden müteselsilen sorumlu oldukları takdirde, sigortalı, uğradığı zarardan fazla bir para isteyemeyeceği gibi, sigortacılardan her biri yalnız kendi sözleşmenin göre ödemekle yükümlü olduğu bedele kadar sorumlu olur. Bu halde ödemede bulunan sigortacının diğer sigortacılara karşı haiz olduğu rücu hakkı yine sigortacıların sigortalıya sözleşme hükümlerine göre ödemek zorunda oldukları bedeller oranındadır.”

TTK m.1471 uyarınca, “mala ilişkin sorumluluk sigortalarında sigortalı, tazminat miktarını belirlenmesi amacıyla hasarın saptanmasından önce, hasar konusu yerde ve malda, sigortacının onayı veya zararı azaltma amacı olmaksızın, hasar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişiklik yapamaz.” İlgili yükümlülüğün ihlali halinde, ihlalle zarar artması arasında illiyet bağı mevcutsa sigortalının kusuru oranında tazminattan indirim hükmedilecektir.

*“Sigortacı, zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacakları ile takas etme hakkına sahip değildir.”*⁷³⁶

Sigortacı, zararın meydana gelmesi üzerine sigorta ettirenin onayını almak şartıyla, zarar gören kimseyle doğrudan doğruya iletişime geçip, anlaşma hakkına sahiptir.⁷³⁷

Sigorta ettiren, sigortacının yazılı onayını almadıkça, zarara ve tazminata ilişkin talebi kısmen veya tamamen kabul edemez. Dolayısıyla zarar görene herhangi bir tazminat ödemesinde de bulunamaz.⁷³⁸

⁷³⁵ 17. YHD. 2019/4993 E., 2020/60 K.

⁷³⁶ TTK m.1480

⁷³⁷ MKT İMSSGŞ m.11/1

⁷³⁸ MKT İMSSGŞ m.11/2

KMA ZMSS limitlerini aşan yargılama masrafları, MKT İMSS sözleşmesinde belirlenmiş olan sigorta bedeli limitini aşmadığı ölçüde sigorta teminatı kapsamındadır. Ancak hükmolunan tazminat, sigorta bedelini geçerse sigortacı bu masrafları sigorta bedelinin tazminata oranı dâhilinde öder.⁷³⁹

Aracın hasara uğraması halinde, hasar gören parça, onarımı mümkün değilse veya eşdeğeri parça ile değiştirilme imkânı yok ise, yenisi ile değiştirilir. Bu durumda taşıtta bir kıymet artışı meydana gelse dahi bu fark tazminat miktarından indirimine konu olmaz.⁷⁴⁰

Sigortalı veya aracı kullanan kimseler aleyhine ceza yargılamasının işletilmesi halinde, sanığın onayı ile sigortacı da savunmaya *iştirak edebilir. Bu takdirde sigortacı yalnız seçtiği avukatın masraflarını öder.*⁷⁴¹

Ceza yargılamasından doğan tüm masraflar ve yargılama neticesinde hükmolunan para cezaları sigorta teminatı dışında kalır.⁷⁴²

MKT İMSSGŞ m.12/2 uyarınca, taraflar, kısmi hasarın söz konusu olduğu hallerde, sigorta sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir. Genel şartlarda, fesih hakkının ancak tazminatın ödenmesinden önce kullanılabileceği hükme bağlanmıştır.⁷⁴³

Kısmi hasarın düzenlendiği TTK m.1428/2 hükmü uyarınca, sigortacı, kısmi hasarın gerçekleşmesi halinde fesih hakkını, ancak tazminatın ödenmesinden sonra kullanabilecektir. TTK m.1428 hükmü TTK m.1452 uyarınca koruyucu hükümler kapsamındadır. Bu anlamda aksi sigorta ettiren aleyhine kararlaştırılamaz. Dolayısıyla MKT İMSSGŞ m.12/2 uyarınca, sigortacının sigorta tazminatını ödemediği sözleşmeyi feshetmesi mümkün değildir. Bu bakımdan genel şartlardaki ilgili hüküm uygulama alanı bulamaz.

⁷³⁹ MKT İMSSGŞ m.11/3

⁷⁴⁰ MKT İMSSGŞ m.11/4

⁷⁴¹ MKT İMSSGŞ m.11/5

⁷⁴² MKT İMSSGŞ m.11/6

⁷⁴³ MKT İMSSGŞ m.12/2

Tazminat borcunun ödenmesini müteakip⁷⁴⁴ sigortacı, fesih hakkını kullandığı takdirde bu fesih, “*ihbarın postaya veya notere verildiği tarihten itibaren 15 gün sonra öğleyin saat 12.00’de hüküm ifade eder ve feshin hüküm ifade ettiği tarihe kadar geçen sürenin primi, gün esası üzerinden hesap edilir ve fazlası geri verilir.*”⁷⁴⁵

MKT İMSSGŞ m.12/4 uyarınca, sigorta ettiren, fesih hakkını kullandığı takdirde bu fesih, ihbarın postaya veya notere verildiği tarihi takip eden gün öğleyin saat 12.00’de hüküm ifade eder ifadesine yer verilmiştir, devamında ise “*işlememiş sigorta süresine ait prim geri verilmez.*” ifadesi yer almaktadır. Ancak TTK m.1419 uyarınca sözleşme sona erdiği takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primlerin, sigorta ettirene iade edilmesi hükme bağlanmıştır. Ayrıca TTK m.1419, TTK m.1452 kapsamında koruyucu hükümler arasında yer almaktadır bu bakımdan aksi, sigortalı ve sigorta ettiren aleyhine kararlaştırılmaz İlgili düzenleme sigorta ettirenin aleyhinedir, bu bakımdan, kanuna aykırı olan genel şart hükümsüzdür. Dolayısıyla işlemeyen günlere ait ödenmiş primler sigorta sözleşmesinin sona ermesi halinde sigorta ettirene iade edilmelidir.

9.1.5.2. Zararın Tazmininde Uygulanacak İlkeler

i. Sınırlı Sorumluluk İlkesi

MKT İMSS poliçesinde, taraflarca belirlenmiş üst sınır olan sigorta bedeli, zararın tazminine hâkim olan ilkelere *sınırlı sorumluluk ilkesinin* bir görünümüdür⁷⁴⁶.

MKT İMS sigortacısının sorumluluğunun başlangıç limitini, KMA ZMSS sigortasının üst limiti oluşturur, buna göre bu limiti aşan ve MKT İMSS sigorta teminatı kapsamındaki taleplerin tazmininden MKT İMS sigortacısı sorumlu olacaktır.⁷⁴⁷

⁷⁴⁴ TTK m.1428/2

⁷⁴⁵ MKT İMSSGŞ m.12/3

⁷⁴⁶ ULAŞ, s.841

⁷⁴⁷ MKT İMSSGŞ m.1

ii. Zararın Garameten Tazmini İlkesi

KTK hükümleri uyarınca, zarar görenin birden çok kişi olması halinde zararın tazmininin düzenlendiği KTK m.96 hükmü, KTK m.100 uyarınca MKT İMSS'ye uygulanması öngörülen hükümler arasında yer almamaktadır.

Zarar görenin birden çok kişi olması halinde, zararın tazmini hususunda, zarar görenler arasında eşitlik sağlanması gerektiğini öngören KTK m.96 hükmünün, MKT İMSS için de geçerli olması gerektiği doktrinde ve Yargıtay kararlarında⁷⁴⁸ kabul edilmiştir.⁷⁴⁹

Buna göre, zarar görenlerin tazminat alacakları, sigorta sözleşmesinde öngörülen sigorta tutarından fazla ise zarar görenlerden her birinin sigortacıya karşı yönelteceği tazminat talebi sigorta tutarının, tazminat alacakları toplamına olan oranına göre indirime tabi tutulur.

KTK m.96/2 uyarınca, sigortacı, zarar görenin birden fazla olması durumunda başkaca tazminat taleplerinin bulunduğunu bilmeksizin zarar görenlerin birine veya birkaçına iyiniyetle, kendilerine düşecek orandan daha fazla ödemede bulunmuşsa, yaptığı ödeme nispetinde, diğer zarar görenlere karşı borcundan kurtulmuş sayılacaktır.

Zarar görenler kişiler, farklı mahkemelerde dava açmış olabilirler. Bu durumda, zarar görenler arasından davayı ilk açanın zararının karşılanması ile sigortacının borcu sona ermiş olur. Bu halde diğer zarar görenler, uğradıkları zararın tazminini sağlayamazlar. Doktrinde savunulan görüşe göre, bu durumun önüne geçmek için diğer zarar görenlerin de, belli süreler içinde, aynı mahkemede dava açabilmelerine yönelik bir düzenleme yapılmalıdır.⁷⁵⁰

⁷⁴⁸ 11.YHD./07.05.1981/E.1981/1871-2242; 17. YHD. 2019/4295 E., 2020/4509 K.; 17.YHD. 2017/2308 E., 2019/10152 K.; Y.17.HD. 2016/10900 E., 2019/4825 K.; 17. YHD. 2016/10589 E., 2019/4222 K.; 17. YHD. 2015/3522 E., 2016/1567 K.

⁷⁴⁹ ULAŞ, s.84

⁷⁵⁰ ASLAN DÜZGÜN, s.197; ULAŞ s.985

iii. Gerçek Zararın Giderilmesi İlkesi

TTK m.1459 uyarınca zarar sigortalarında sigortacı sigortalının uğradığı zararı tazmin eder.

iv. Kusur Esasına Göre Sorumluluk İlkesi

MKT İMS Sigortalarında araç işleten sigortalının sorumluluğu, teminat altına alınmıştır. İMSSGŞ m.1 uyarınca tehlike sorumluluğunun yanında kusur sorumluluğu da teminat altına alınmıştır. KTK m.100’da uyarınca, KTK hükümlerinden hangilerinin MKT İMSS sözleşmesine uygulanacağı belirlenmiştir. Buna göre zarar görenin kusurunun tazminattan indirim nedeni olarak kabul edileceğine ilişkin KTK m.86 yollama yapılan hükümler arasında yer almamaktadır. Ancak hiç kimsenin kendi kusurundan fayda sağlamayacağı ilkesi uyarınca tazminatın hesaplanmasında zarar gören üçüncü kişinin kusuru göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi halde zarar görenin kendi kusurundan fayda sağlaması söz konusu olur ki bu durum da hakkaniyete uygun düşmeyecektir.⁷⁵¹

9.1.5.3. Tazminat Borcunun Muacceliyeti

“Sigorta tazminatı, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her halde TTK m.1446’ya göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra muaccel olur. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez.”⁷⁵²

“Araştırmalar, TTK m.1446’ya göre yapılacak ihbardan başlayarak üç ay içinde tamamlanamamışsa; sigortacı, tazminattan mahsup edilmek üzere, tarafların mutabakatı veya anlaşmazlık hâlinde mahkemece yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre süratle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak öder.”⁷⁵³

⁷⁵¹ GÖKCAN, Hasan Tahsin, KAYMAZ, Seydi, Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suç ve Kabahatleri,2008, Seçkin Yayıncılık, 5.baskı, Ankara, s.420; ULAŞ, s.843; KESKİN, s.1568

⁷⁵² TTK m.1427/2

⁷⁵³ TTK m.1427/3

“Borç muaccel olunca, sigortacı ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer.”⁷⁵⁴

“Sigortacının temerrüt faizi ödeme borcundan kurtulmasını öngören sözleşme hükümleri geçersizdir.”⁷⁵⁵ Sigorta şirketleri, iyiniyet kurallarına aykırı olarak sigorta tazminatının ödenmesini geciktiremez.”⁷⁵⁶

KTk m.100 uyarınca, KTK m.109 hükmü MKT İMSS sözleşmelerine uygulanacak hükümler arasındadır. KTK m.109 uyarınca, motorlu araç kazalarından doğan maddi zararları tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlamaktadır. Buna göre sigortacı ve sigortalı bakımından tazminat borcunun muacceliyet tarihi aynıdır. MKT İMSSGŞ m.4’te benzer bir düzenleme yer almaktadır. Dolayısıyla TTK hükümlerinde yer alan, sigortacının tazminat borcuna ilişkin muacceliyetine ilişkin hükümler MKT İMSS’de uygulanmayacaktır. Özel kanun olan KTK hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

9.1.5.4. İbra

TBK m.132’de düzenlenen ibra sözleşmesi, borcu kısmen veya tamamen sona erdiren bir sözleşmedir. İbra, şekil şartına bağlı değildir. Borcun ibra edilmesi halinde, hukuki sorumluluk dolayısıyla mevcut olan talep hakları ortadan kalkacaktır.⁷⁵⁷

KTk bağlamında meydana gelen hukuki sorumluluğun kaldırılmasına ilişkin anlaşmalar, ibralar, ise KTK m.111/2’de ifade edilen sulh sözleşmeleridir. MKT İMSS sözleşmelerinden kaynaklanan sorumluluk da KTK hükümleri çerçevesinde ortaya çıkan bir sorumluluktur. Buna göre kanaatimizce, KTK m.100 uyarınca KTK m.111’e yollama yapılmamış olsa da MKT İMSS sözleşmeleri bakımından uygulanması gerekmektedir.

Zira Yargıtay’ın, Birleşik Kasko Poliçesi bağlamında verilen ihtiyari mali sorumluluk teminatı kapsamındaki manevi tazminat miktarına ilişkin ibranın iptalini kabul ettiği kararları mevcuttur.⁷⁵⁸

⁷⁵⁴ TTK m.1427/4

⁷⁵⁵ TTK m.1427/5

⁷⁵⁶ Sigortacılık Kanunu: 32/3

⁷⁵⁷ YAVAŞI, s.405

⁷⁵⁸ 17. YHD. 2016/12277 E., 2019/4884 K.; 17. YHD. 2014/17369 E., 2016/5027 K.

KTK m.111/2 uyarınca, “*Ancak tazminat miktarlarına ilişkin olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu süre, niteliği itibariyle, hak düşürücü süredir.⁷⁵⁹ Ancak daha sonra ortaya çıkan belli durumlar sonucunda ek tazminat taleplerinin ortaya çıkmasını haklı gösterecek nedenler söz konusu ise, bu halde iki yıllık sürenin geçtiğinden bahisle ek tazminat talepleri reddolunmamalıdır.⁷⁶⁰ Zira bu durumda, ek tazminat talepleri ibranın iptali mahiyeti taşımamaktadır.

KTK m.111/2 hükmü uyarınca ibranın iptalinin talep edilebilmesi için, ilgili ibra belgesinin iptalinin açıkça ve ayrıca talep edilmiş olması gerekli değildir. İptal istemine ilişkin talep, iki yıl içinde müstakil olarak beyan edilebileceği gibi dava sırasında da ileri sürülebilecektir.⁷⁶¹

İbranamenin iptali, tazminat ödemesinin yetersiz olduğu gerekçesiyle zarar gören tarafından talep edilebileceği gibi, tazminat ödemesinin fahiş olduğu gerekçesiyle sigortacı ve Güvence Hesabı da iptal talebinde bulunabilecektir.⁷⁶²

İbra sözleşmesine taraf olmamalarına rağmen, zarardan sorumlu üçüncü şahıslar da bu sözleşmeden etkilenmektedirler. Zira, sigortacının rücu hakkı dolayısıyla zararın tazminine onlar da dahildir. Bu nedenle, bu kişilerin de, ibranamenin iptalini talep etme hakları olduğu kabul edilmiştir. Tazminatın ödenmesi de ibra borcunu sona erdiren nedenler arasındadır. Hüküm kesinleşene kadar ileri sürülebilecektir.⁷⁶³

MKT İMSS sözleşmeleri için yapılan ibra anlaşmaları, sigorta bedeli içermemeleri halinde geçersiz kabul edilecektir, herhangi bir bedel içermeyen ibraname makbuz niteliği de taşımamaktadır.⁷⁶⁴

⁷⁵⁹ 17. YHD. 2015/5333 E., 2018/210 K.

⁷⁶⁰ 17. YHD. 2015/5333 E., 2018/210 K.

⁷⁶¹ YAVAŞI, s.406; 17. YHD. 2019/1815 E., 2020/942 K.; 17.YHD. 2016/1861 E., 2018/12070 K.; 17.YHD. 2017/3500 E., 12018/6818 K.; 17.YHD. 2014/5498 E., 2015/12466 K.; 17.YHD. 2019/1232 E., 2020/713 K.

⁷⁶² YAVAŞI, s.407

⁷⁶³ 17.YHD. 2015/9568 E., 2018/4063 K.

⁷⁶⁴ 17.YHD. 2013/11231 E., 2014/13018 K.

Zarar görenin maluliyetine ilişkin rapor alınmadan tazminat hesabı yapılan veya hesaplanan tazminat için ibraname alınarak davacıya ödeme yapılan işlemler dolayısıyla düzenlen ibraname makbuz hükmündedir.⁷⁶⁵

9.1.6. Hukuki Koruma Yükümlülüğü

Sorumluluk sigortalarında sigortacının yükümlülüğü, sigortalının hukuki sorumluluğu dolayısıyla uğradığı zararının giderilmesidir. Dolayısıyla sigortacının hukuki koruma borcunun doğması için, teminat altına alınan hukuki sorumluluğun mahkeme ilamı veya hakem kararı veya sulh anlaşması ile kesinleşmiş olması aranmaz. Herhangi bir tazminat talebinin ileri sürülmüş olması, sigortacının hukuki koruma teminatının devreye girmesi için yeterli olacaktır.⁷⁶⁶

Sigortacı, zarar gören tarafından ileri sürülen tazminat isteminin yerinde olmadığı kanaatine ulaşmışsa veya bu konuda kuşkuları mevcutsa, bu durumlarda hukuki koruma teminatını işletmesi gerekecektir.⁷⁶⁷

Sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde, isteme ilişkin makul giderler sigorta bedeli dâhilinde ise sigortacı tarafından karşılanır; sigorta bedelini aşan giderlerin ödenebilmesi için sözleşme hüküm bulunmalıdır. Sigortacı, sigortalının istemi üzerine, giderler için avans vermek zorundadır.⁷⁶⁸

Hukuki koruma yükümlülüğü, sorumluluk sigortalarında hukuki himaye fonksiyonunun bir görünümüdür. Bir diğer deyişle hukuki koruma yükümlülüğü, kaynağını hukuki himaye fonksiyonundan alır.

Hukuki himaye yükümlülüğü kapsamında sigortacı, sigortalının hukuki anlamda korunması için meydana gelebilecek her türlü masrafı, örneğin bilirkişi masrafları, yargılama masrafları, avukat, ekspertiz hizmeti masrafları, karşılamalıdır.⁷⁶⁹ Hukuki

⁷⁶⁵ 17. YHD. 2016/14876 E. , 2019/6046

⁷⁶⁶ ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Bazı Sorunlar, s.10-11

⁷⁶⁷ ÜNAN, Cilt 2, s.303

⁷⁶⁸ TTK m.1474

⁷⁶⁹ ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.485; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.320; DİNÇ, s.43; ÜNAN, İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortasında Riziko, s.26; ŞENOCAK, Kemal, Sigortaya İlişkin Hükümler, 2005, Türk Ticaret Kanun Tasarısı Konferansı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.154

koruma yükümlülüğü yalnızca sigortalı aleyhine açılan davaları veya icra takiplerini içermez, bu anlamda sigortalının hukuki anlamda korunması amacıyla, üçüncü kişilere yapacağı takipleri de kapsar.⁷⁷⁰

Yine belirtmek gerekir ki sigortacının sigortalıya sağladığı tazminat taleplerine ilişkin hukuki koruma yükümlülüğü, yalnızca sigorta sözleşmesi kapsamındaki rizikolar için söz konusudur.⁷⁷¹

Sorumluluk sigortalarında hukuki koruma yükümlülüğü, Alman Sigorta Sözleşmeleri Kitabında (VVG) da aynen düzenlenmiştir.⁷⁷²

9.1.7. Sigortacının Yardımları

“Sigortacı, TTK m.1475’e⁷⁷³ uygun olarak bildirimde bulunulması tarihinden itibaren beş gün içinde, zarara uğrayanın istemleriyle ilgili olarak, sigortalının adına, fakat sorumluluk ve tüm giderler kendisine ait olmak üzere, gerekli hukuki işlemlerin gerçekleştirilip, kararların alınmasını ve ayrıca savunmaya yardımda bulunmayı üstlenip üstlenmeyeceğini sigortalıya bildirir” aksi hâlde TTK m.1476/4 hükmü uygulama alanı bulacaktır.⁷⁷⁴ Sigortacı TTK m.1475 uyarınca üstlenmede bulunmuşsa, sigortalının hak ve menfaatlerini gözetir.⁷⁷⁵

“Sigortacı bildirimde bulunmamışsa, sigortalı aleyhine kesinleşen tazminatı öder. Ancak, sigortalının sigortacının onayını almadan yaptığı sulh sözleşmesi, bildirimden itibaren on beş gün içinde onay verilmemişse, sigortacıya karşı geçersizdir; sigortacı

⁷⁷⁰ ÜNAN, Riziko, s.26; APPLEMAN, John A., AUTOMOBILE Insurance And The Declaratory Judgment, 1937, American Bar Association Journal, sayı.23 s.553, <https://www.jstor.org/stable/25713342?seq=1>, Erişim Tarihi: 17.11.2020; WEBER, George W. Jr., Automobile Liability Insurance, 1938, University of Cincinnati Law Review, sayı.12, s. 58, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ucinlr12&div=8&id=&page=58>, Erişim Tarihi: 20.11.2020

⁷⁷¹ ÜNAN, Riziko, s.26

⁷⁷² VVG §.100: “Sorumluluk sigortası söz konusu olduğunda, sigortacı, sigorta süresi boyunca meydana gelen bir durum nedeniyle sigortalıya ait sorumluluğa dayalı olarak üçüncü bir kişi tarafından ileri sürülen tazminat taleplerinden sigortalıyı muaf tutmak ve asılsız taleplere karşı savunma yapmakla yükümlüdür.”

⁷⁷³ TTK m.1475: “Sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirir. Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa derhâl sigortacıya bildirir. Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurusu hâlinde TTK m.1427 uygulanır. Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, TTK m.1446/2-3 fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır.”

⁷⁷⁴ TTK m.1476/1

⁷⁷⁵ TTK m.1476/3

haklı olmayan sebeplerle sulhe onay vermekten kaçınamaz.”⁷⁷⁶ Yapılan sulh anlaşmasına sigortacının onay vermemesinin makul sebeplere dayanması gerekir. Bu hususun tespiti adına doktrinde bir ölçüt geliştirilmiş değildir.⁷⁷⁷ Dolayısıyla icazet verilmeme halinin makul olup olmadığına, somut olayın özelliklerine bakarak karar verilmelidir.

Sulh sözleşmesi TBK m.132 anlamında bir çeşit ibra sözleşmesidir. Buna göre:

“Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.”

KTk hükümleri kapsamında ortaya çıkan hukuki sorumluluğa ilişkin anlaşmalar KTK m.111/2’de düzenlenmiştir. Buna göre:

“Tazminat miktarlarına ilişkin olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilecektir.”⁷⁷⁸

9.2. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri

9.2.1. Genel Olarak

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesi uyarınca, belli mükellefiyetler yüklenir. Bu mükellefiyetlerin bir kısmı borç ise mahiyetindedir. Kural olarak, borç yerine getirilmediği takdirde alacaklı tarafından talep ve dava edilebilecektir. Sigorta ettirenin prim ödeme borcu bu bakımdan talep ve dava edilebilir nitelik taşır.⁷⁷⁹

Sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesi kapsamında borç niteliğinde olmayan yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi talep edilebilir

⁷⁷⁶ TTK m.1476/4

⁷⁷⁷ ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Bazı Sorunlar, s.11

⁷⁷⁸ 17. YHD. 2015/14878 E. , 2016/2845 K. : “*Davalı sigortalı.... aleyhine, davacının davaya konu olay sonucu yaralanması nedeniyle manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, manevi tazminatı kapsamayan 05.10.2012 tarihli ibraname doğrultusunda davacının manevi tazminat talebinin reddine karar verilmiştir. Davacının yaralanmaya ilişkin delilleri toplanarak, sonucuna göre hakkaniyete uygun bir manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken yanılığlı değerlendirme ile talebin reddi doğru görülmemiş, hakkaniyete uygun manevi tazminata karar verilmek üzere kararın bozulması gerekmiştir.*”

⁷⁷⁹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.229; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.488

ancak dava edilemez niteliktedir. Yükümlülüklerin ihlali halinde ise sigorta ettiren belli haklarını yitirir.⁷⁸⁰ Bu yükümlülükler hukuki nitelikleri itibariyle külfet olarak adlandırılırlar.⁷⁸¹

9.2.2. Prim Ödeme Borcu

9.2.2.1. Genel Olarak

Sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür. Taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa primi peşin olarak ödenir. Özel kanunlardaki düzenlemeler saklıdır.⁷⁸²

Prim, esasen sigorta ilişkisinde sigorta ettirenin, rizikoyu taşıma yükümlülüğünü sigortacıya devretmesi karşılığında sigortacıya ödediği ücrettir.⁷⁸³ Rizikonun gerçekleşmesiyle beraber, prim ödeme borcunun karşı edimini tazminat ödeme borcu oluşturur. Bu bakımdan sigortacının prime tam olarak ve doğru zamanda ulaşması, riziko gerçekleştiği takdirde zararın gereği gibi tazmin edilmesini beraberinde getirecektir.⁷⁸⁴

Sigorta primi, nakit olarak ödenir. İlk taksitin nakden ödenmesi koşuluyla, sonraki primler için kambiyo senedi verilebilecektir. Prim ödeme borcunun ifası, kambiyo senedi ile gerçekleştirildiği takdirde borç ancak senedin tahsili ile ödenmiş olur.⁷⁸⁵

Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır.⁷⁸⁶

⁷⁸⁰ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.229; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.488

⁷⁸¹ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.488

⁷⁸² TTK m.1430/1

⁷⁸³ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.117; KOENİĞ, s.52; SAYHAN, s.126; ÇEKER, s.100; ARAL ERDELEKOĞLU, İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, 2012, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 10.Yıla Armağan, Sayı.22, s.204; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.230

⁷⁸⁴ KABUKÇUĞLU ÖZER, Sigorta Hukuku, s.135; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.483

⁷⁸⁵ TTK m.1430/2

⁷⁸⁶ TTK m.1430/3

9.2.2.2. Ödeme Zamanı

Sorumluluk sigortalarında, sigorta priminin tamamının veya taraflarca primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir.⁷⁸⁷ Poliçe teslim edilmedikçe prim borcu muaccel hale gelmeyecektir.⁷⁸⁸ Bu husus, MKT İMSS genel şartlarında da aynı şekilde hükme bağlanmıştır.⁷⁸⁹

İzleyen taksitlerin ödeme zamanı, ilgili taksitlerin miktarı ve priminin vadesinde ödenmemesinin sonuçları, poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirilir veya bu şartlar poliçe üzerine yazılır.⁷⁹⁰

“Sigorta priminin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı hallerde, taksitlerin ödenmesinin herhangi bir aşamasında riziko gerçekleşirse, ödenecek tazminata ilişkin ödenmemiş primlerin tamamı muaccel olur.”⁷⁹¹

MKT İMSSGŞ m.9/3 uyarınca, *“poliçenin ön yüzüne yazılması kaydıyla, rizikonun gerçekleşmesiyle henüz vadesi gelmemiş prim taksitlerinin sigortacının ödemekle yükümlü olduğu tazminat miktarını aşmayan kısmı, muaccel hale gelir.”* Bu hüküm, sigortalı bakımından TTK m.1431/3’ten daha güçlü bir güvence sağlamaktadır. Sigorta sözleşmeleri, zayıf taraf olan sigorta ettiren ve sigortalının korunduğu sözleşmelerdir. Dolayısıyla genel şartlarda yer alan bu ek düzenleme uygulama alanı bulacak ve vadesi gelmemiş primlerin muaccel olması için bu hususun poliçenin ön yüzüne işlenmesi gerekecektir.

Sigorta sözleşmelerinde prim ödeme borcu, kural olarak sigorta ettirene ve onun kanuni haleflerine aittir. Bu halde sigortadan yararlanan, sigortalı kimseler veya ipotek alacaklıları sözleşmenin tarafı olmadıkları gibi prim borçlusu da değildirler.⁷⁹²

⁷⁸⁷ TTK m.1431/1

⁷⁸⁸ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.235

⁷⁸⁹ MKT İMSSGŞ m.9/1

⁷⁹⁰ TTK m.1431/2

⁷⁹¹ TTK m.1431/3

⁷⁹² ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.121; KOENİG, s.54; ULAŞ, s.76

Sigorta sözleşmesi başkası lehine yapılmış olabilir. Sigorta sözleşmesinin başkası lehine yapıldığı hallerde prim ödeme borcu sigorta ettirene aittir. Ancak belli hallerde, prim ödeme borçlusu sigortalı olabilecektir. Şayet, prim borcu için sigorta ettirenin aleyhine yapılan takip semeresiz kalmışsa, zarar sigortalarının bir türü olan sorumluluk sigortalarında sigortalı, bu durumun sigortacı tarafından kendisine bildirilmesi hâlinde, prim borcunu ödemeyi üstlenirlerse sözleşme sigortalı devam edecektir. Aksi halde, sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakları kullanabilecektir.⁷⁹³

MKT İMSS sözleşmelerinde, vadesi gelmemiş primlerin muaccel olması için bu hususun poliçenin ön yüzüne işlenmesi gerekir. Bu husus poliçenin ön yüzüne işlendiği takdirde, TTK m.1431/5 hükmü de MKT İMSS sözleşmelerinde uygulama alanı bulabilecektir. Buna göre sigortacı prim alacağını, TTK m.1480⁷⁹⁴ hükmü saklı kalmak üzere, ödenecek tazminattan indirim tabi tutabilecektir. Bu durumda TTK m.1431/3 uyarınca, riziko gerçekleştiği için primlerin tamamına hak kazanan sigortacı, primlerin tamamını tahsil etmekle vakit kaybetmeyecek, ödeyeceği tazminat bedelinden indirim gidebilecektir. Ancak bu halde TBK m.129 hükmü⁷⁹⁵ sigorta sözleşmeleri hakkında uygulanamaz.⁷⁹⁶

9.2.2.3. Ödeme Yeri

Sigorta primi, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinde belirtilen adresinde ödenir. Sözleşmede başka bir ödeme yeri belirtilmiş olmasına rağmen, sigorta primi sigorta ettirenin fiilen belirttiği adreste ödenegelmekte ise primin sigorta sözleşmesinde belirtilen adreste ödenmesine ilişkin şart yok sayılır.⁷⁹⁷

⁷⁹³ TTK m.1431/4

⁷⁹⁴ TTK m.1480: “Sigortacı, zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacakları ile takas edemez.”

⁷⁹⁵ TBK m.129: “Kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düştüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler bu durumda, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez.”

⁷⁹⁶ TTK m.1431/5

⁷⁹⁷ TTK m.1432

9.2.2.4. Primin İndirilmesi

TTK m.1433/1 hükmü uyarınca, *“Prim miktarını etkileyen sebeplerde rizikonun hafiflemesini gerektiren değişiklikler meydana gelmişse prim indirilir ve gerekirse ödenen primler iade edilir.”*⁷⁹⁸

Sözleşmede öngörülen yüksek primin, sigorta ettirenin, rizikoyu ağırlaştıran sebeplere ilişkin olarak bildirdiği hususlardaki yanılmalardan kaynaklanması hâlinde TTK m.1433/1 hükümleri geçerlidir.⁷⁹⁹

Primin belirlenmesinde, *riziko faktörleri* yani rizikoyu etkileyen faktörler dikkate alınır. Bu anlamda, rizikoyu ağırlaştıran sebepler mevcut olmadığı halde primin hesaplanmasına etki etmişse prim indirilir, şayet peşin ödeme söz konusu olduysa işlememiş döneme ilişkin primler iade edilir.⁸⁰⁰

9.2.2.5. Temerrüt

i. Genel olarak

*“TTK m.1431 hükümlerine uygun biçimde istenen sigorta primini ödemeyen sigorta ettiren, temerrüde düşer.”*⁸⁰¹

Dolayısıyla sigorta ettiren prim borcunun muaccel olması ile değil, sigortacı tarafından talep edilmesi ile temerrüde düşecektir.⁸⁰² Primin istenmesine ilişkin herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Bu bakımdan sigorta ettirenin temerrüde düşmesinde, sigortacının primin ödenmesini talep etme biçimi önem taşımaz.

ii. İlk Taksitin veya Primlerin Tamamının Ödenmesinde Temerrüt

“Sigorta ettiren tarafından, ilk taksiti veya tamamı tek seferde ödenmesi gereken prim, zamanında ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadığı sürece, sözleşmeden üç ay içinde cayma hakkına sahiptir. Caymaya ilişkin üç aylık süre vadeden itibaren başlar.

⁷⁹⁸ TTK m.1433/1

⁷⁹⁹ TTK m.1433/2

⁸⁰⁰ TTK m.1433/2

⁸⁰¹ TTK m.1434/1

⁸⁰² AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.175

Prim alacağının, muaccel olmasından itibaren üç ay içinde sigortacı tarafından dava veya takip yoluyla istenmemiş olması hâlinde, sözleşmeden cayılmış olunur.”⁸⁰³

MKT İMSSGŞ m.9/1 uyarınca, primin veya ilk taksitin ödenmesinde temerrüde düşülmesi hali özel bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Buna göre, “sigorta ettiren primi veya ilk taksiti sigorta poliçesinin teslim edildiği günün bitimine kadar ödemediği takdirde temerrüde düşer ve prim borcunu temerrüde düştüğü tarihi takip eden 30 gün içinde dahi ödemediği takdirde sigorta sözleşmesinin hiçbir ihtara gerek olmaksızın sözleşmenin feshedildiği kabul edilir. Prim ödenmemiş olmasına rağmen poliçenin teslimi ile sigortacının mesuliyetinin başlayacağını kararlaştırıldığı hallerde, bu bir aylık sürenin ilk 15 gününde sigortacının sorumluluğu devam eder.”

TTK m.1434 hükmü TTK m.1452 uyarınca koruyucu hükümler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, sigorta ettiren ve sigortalı aleyhine aksi kararlaştırılamayacaktır. MKT İMSSGŞ m.9/1 uyarınca, sigorta sözleşmesinin hiçbir ihtara gerek kalmaksızın feshedilmiş sayılması, sigortalı aleyhine bir düzenlemedir. Dolayısıyla uygulama alanı bulmayacaktır. Bu anlamda, primin veya ilk taksitin ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde genel hüküm olan TTK m.1434’ün uygulanması yerinde olacaktır.

iii. İzleyen Primlerin Ödenmesinde Temerrüt

“Sigorta ettiren, primin ilk taksitini zamanında ödemediği halde izleyen primlerden herhangi birini zamanında ödemezse, sigortacı, sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi halde, süre sonunda sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder.”⁸⁰⁴

“On günlük sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur. Sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle TBK uyarınca sahip olduğu diğer hakları saklıdır.”⁸⁰⁵

⁸⁰³ TTK m.1434/2

⁸⁰⁴ TTK m.1434/3

⁸⁰⁵ TTK m.1434/3

“Sigortacı tarafından, bir sigorta dönemi içinde sigorta ettirene iki defa ihtar gönderilmişse, sigortacı, sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmeyi feshedebilecektir.”⁸⁰⁶

TBK m.124 uyarınca, kesin vadenin söz konusu olduğu borç ilişkilerinde ihtar gerek kalmaksızın borçlunun temerrüde düşeceği hükme bağlanmıştır. MKT İMSSGŞ m.9/2 uyarınca, kesin vadeden söz edilmiştir. Buna göre, *“sigorta ettiren kimse, kesin vadeleri poliçe üzerinde belirtilen ya da yazılı olarak kendisine bildirilmiş olan prim taksitlerinin herhangi birini, vade günü bitimine kadar ödemediği takdirde temerrüde düşer ve temerrüde düştüğü tarihi takip eden 15 gün içinde ödemediği takdirde sigorta teminatı durur. Rizikonun gerçekleşmemesi kaydıyla, teminatın durduğu süre içinde prim borcunun ödenmesi halinde teminat durduğu yerden devam eder. Sigorta teminatının durduğu tarihten itibaren 15 gün içerisinde prim borcunun ödenmemesi halinde, sigorta sözleşmesi hiçbir ihtar gerek olmaksızın feshedilmiş olur.”*

MKT İMSSGŞ m.9/2 hükmü, TTK m.1452 kapsamında koruyucu hükümler arasında yer alan TTK m.1434’e aykırıdır. TTK m.1434 sigortalı ve sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecek hükümler arasındadır. Söz konusu genel şart, sözleşmede izleyen primlerin vadesi için TBK m.124’te düzenlenen kesin vadeyi kabul etmiştir, dolayısıyla sigorta ettirenin herhangi bir ihtarla bulunulmaksızın temerrüde düştüğünü kabul edilmektedir. Temerrüde düşen sigorta ettiren ise sigorta korumasından yoksun bırakılmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce MKT İMSSGŞ m.9/2 hükmü uygulama alanı bulamaz.

İzleyen primlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumunda, yukarıda açıkladığımız nedenlerle genel hüküm mahiyetinde olan TTK m.1434 hükmü uygulanmalıdır.

MKT İMSSGŞ m.9/4 uyarınca, *“Sigorta ettirenin primin veya ilk taksitin ödenmesinde temerrüde düşmesi üzerinde sigorta sözleşmesinin feshedilmiş sayıldığı hallerde, sigortacının sorumluluğunun devam ettiği süreye tekabül eden prim gün esası üzerinden hesap edilerek fazlası sigorta ettirene iade edilir.”*

⁸⁰⁶ TTK m.1434/4

9.2.3. Beyan Yükümlülüğü

9.2.3.1. Sözleşme Öncesi

Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Önemli hususların tespitinde, söz konusu bilgilerin, ifade edildikleri takdirde sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte olup olmaması belirleyici unsurdur. Bir husus sigortacı tarafından, yazılı veya sözlü olarak sorulduğu takdirde, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.⁸⁰⁷

Sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirene bilgilendirme, beyan, yükümlülüğünün yüklenmesindeki temel amaç riziko hakkında bilgi sahibi olmayan sigortacının sigorta sözleşmesi yapıp yapmama veya belli bir primle yapma gibi hususlarda rizikoyu değerlendirebilmesine imkân sağlamaktır. Bunun için, sigortacının riziko hakkında bilgilendirilmesi gerekir.⁸⁰⁸

Sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü, hukuki niteliği itibariyle bir külfettir. Dolayısıyla dava edilebilir bir niteliği bulunmaz. Ancak doktrinde bu yükümlülüğün ihlal edilmesi halinin, *culpa in contrahendo* sorumluluğuna yol açacağına ve sigortacının sözleşme öncesi kusur sorumluluğu dolayısıyla sigorta ettirenden zararın tazminini talep edebileceğine ilişkin görüşler mevcuttur. Zira bu yükümlülüğün doğması için gereken şartlardan olan kusur, zarar ve illiyet bağı ve sözleşme görüşmelerinde dürüst davranma yükümlülüğünün ihlali gibi hususlar beyan yükümlülüğünün ihlali mevcuttur.⁸⁰⁹ Bizim kanaatimize göre de bu görüş makuldür. Sigortacı, beyan yükümlülüğünün ihlali nedeniyle uğradığı zararın tazminini, sigorta ettirenden, *culpha in contrahendo* sorumluluğu kapsamında talep edebilmelidir.

⁸⁰⁷ TTK m.1435

⁸⁰⁸ OMAĞ, Rizikonun Ağırlaşması, s.4; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.248; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.488

⁸⁰⁹ HACİÖMEROĞLU, A. Oğuzhan, Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi, 2015, Ticari ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, c.1, S.2, s.68, <https://dergipark.org.tr/en/pub/tfm/issue/21330/228822>, Erişim Tarihi: 03.11.2020

Sigortacı, sigorta ettirene cevaplaması için soru listesi vermişse, sunulan listede yer alan sorular dışında kalan hususlara ilişkin olarak sigorta ettirene, bir durumu bilerek kötü niyetle saklamış olmadıkça hiçbir sorumluluk yüklenemez.⁸¹⁰

Sigortacının, soru listesi dışında kalan konulara dair, öğrenmek istediği hususlar varsa bunlar hakkında da soru sorabilecektir. Söz konusu soruların da yazılı ve açık olması gerekir. Sigorta ettiren bu soruları da cevaplamakla yükümlüdür.⁸¹¹

Tazminat ödemeleri konusunda, bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasındaki bağlantının varlığı, TTK m.1439 hükmünde öngörülen unsurlara göre belirlenir. İlgili unsurların varlığı halinde, bağlantının varlığı kabul edilir.⁸¹²

Sigorta ettiren tarafından sigortacıya bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir konuya ilişkin gerçek durum, sigortacı tarafından biliniyorsa, sigortacı beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öne sürerek sözleşmeden cayamaz. Bu halde, sigorta ettiren tarafından bildirilmeyen hususun, sigortacının bilgisi dâhilinde olduğunun ispat yükü sigorta ettirene aittir.⁸¹³

TTK m.1439/1 hükmü uyarınca, sigortacı için önemli olan bir husus bildirilmemiş veya yanlış bildirilmişse, sigortacı, bildirim yükümlülüğünün ihlalini öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sigorta ettirene bildirimde bulunarak, sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyebilir.⁸¹⁴

Sigortacı tarafından talep edilen prim farkının, sigorta ettiren tarafından on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde, sözleşmeden cayılmış olduğu kabul edilir. Önemli bir hususun sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilememiş olması veya sigorta ettiren tarafından önemli sayılmaması, bu hükmün uygulanmasına engel teşkil etmez.⁸¹⁵

⁸¹⁰ TTK m.1436/1

⁸¹¹ TTK m.1436/2

⁸¹² TTK m.1437

⁸¹³ TTK m.1438

⁸¹⁴ TTK m.1440/2: “Cayma, onbeş gün içinde sigorta ettirene bildirilir. Bu süre sigortacının bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlar.”

⁸¹⁵ TTK m.1439/1

MKT İMSSGŞ uyarınca sigortacı, sözleşme öncesi bildirim yükümlülüğünün ihlalinin öğrenmesinden itibaren bir ay içinde sözleşmeden cayabilir veya prim farkının talep edebilir.⁸¹⁶ Buna göre “*Sigorta ettiren, talep edilen prim farkını kabul etmediğini 15 gün içinde bildirdiği takdirde akit feshedilmiş olur.*”

TTK m.1439/1 hükmü uyarınca, sigortacının talep ettiği prim farkının sigorta ettiren tarafından kabulü adına 10 günlük süre belirlenmişken, MKT İMSSGŞ uyarınca bu süre 15 gündür. Sigorta ettirene daha avantajlı bir durum sağlayan ve özel bir düzenleme olan MKT İMSSGŞ uygulama alanı bulacak ve sigorta ettiren prim farkını 15 gün içinde kabul etmediği takdirde sözleşmenin feshedilmiş olduğu kabul edilecektir.⁸¹⁷

Sigorta ettiren sözleşme öncesi beyan yükümlülüğünün ihlalinde kasıtlı değilse ve henüz riziko gerçekleşmemişse, bu halde sigortacı durumu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkını almayı tercih ederek sigorta sözleşmesini yürürlükte tutar. Ancak sigorta ettiren prim farkını on beş gün içinde kabul etmezse, bu halde sözleşmenin fesholunduğu kabul edilir. İlgili fesih, “*Sigortacı tarafından iadeli taahhütlü mektupla veya noter vasıtası ile yapılan fesih ihbarı sigortalının tebellüğ tarihini takip eden 5. iş günü saat 12.00'de hüküm ifade eder.*”⁸¹⁸

Feshin hüküm ifade ettiği tarihe kadar geçen sürenin primi gün esası üzerinden hesap edilir ve fazlası geri verilir.⁸¹⁹

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlali kasıtlı olmadığı halde gerçeğe aykırı veya eksikse veya sigortacının sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek haller söz konusu ise;

1) *Sigortacı bu hususu öğrenmeden önce riziko gerçekleşirse veya*

2) *Sigortacının fesih ihbarında bulunabileceği süre içinde gerçekleşirse veya*

⁸¹⁶ MKT İMSSGŞ m.6/b.

⁸¹⁷ MKT İMSSGŞ m.6/b

⁸¹⁸ MKT İMSSGŞ m.6/b

⁸¹⁹ MKT İMSSGŞ m.6/b

3) Fesih ihbarının hüküm ifade etmesi için geçecek süre içinde gerçekleşirse,

*“Bu hallerde sigortacı, zarar görenlere ödediği tazminatın, tahakkuk eden prim ile tahakkuk ettirilmesi gereken prim arasındaki oran kadar olan kısmı dışında kalan miktarı için sigorta ettirene rücu edecektir.”*⁸²⁰ Bu hüküm, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali halinde ihlalin derecesine göre tazminat miktarından indirimle gidileceğine ilişkin düzenleme olan TTK m.1439/2 hükmünün, MKT İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarına ilişkin görünümünü oluşturur.

TTK m.1439/2 uyarınca, *“Sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise ve beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat ödeme borcu ortadan kalkar; bağlantı yoksa sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak, sigorta tazminatını öder.”*⁸²¹

MKT İMSSGŞ uyarınca, kasten bildirim yükümlülüğünün ihlali durumunda sigortacı, sigorta tazminatını zarar gören üçüncü kişiye ödeyecek ve bildirim yükümlülüğünü ihlal etmiş olan sigorta ettirene ödediği tazminat miktarı kadar rücu edebilecektir.⁸²²

Sorumluluk sigortalarında, sigortalının malvarlığının korunmasının yanında, zarar gören üçüncü kişilerin zararının giderilmesi de amaçlanmaktadır. TTK m.1439/2 hükmünün uygulanması halinde, sigortacının tazminat ödeme borcu ortadan kalkacağından, bu durum zarar görenin aleyhine bir durum meydana getirecektir. Bu bakımdan, bildirim yükümlülüğünün kasten ihlali rizikonun gerçekleşmesine sebep olduğuysa, üçüncü kişinin zararının tazmin edilmesini öngören MKT İMSSGŞ m.6/a hükmünün uygulanması yerinde olur. Kanaatimizce bu husus, KTK kapsamında

⁸²⁰ MKT İMSSGŞ m.6/d

⁸²¹ TTK m.1439/2

⁸²² MKT İMSSGŞ m.6/a

sigortacının, zarar görenin tazminat talebinde bulunması üzerine ileri süremeyeceği hususlar arasında yer alır.⁸²³

Cayma söz konusu olduğunda, sigorta ettiren bildirim yükümlülüğünün ihlalinde kasıtlı ise, sigortacı rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanır.⁸²⁴

Bazı hallerde aydınlatma yükümlülüğünün ihlal edilmesi üzerine kanunda öngörülen şartlar gerçekleşse bile, cayma hakkı kullanılamayacaktır. Buna göre: “Sigortacı tarafından,

- 1) Cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya zımnen vazgeçilmişse veya
- 2) Caymaya yol açan ihlale sigortacı bizzat kendisi sebebiyet vermişse veya
- 3) Sigortacı sorularından bazıları sigorta ettiren tarafından, cevapsız bırakıldığı halde sözleşmeyi yapmışsa.

Bu durumlarda, aydınlatma yükümlülüğünün ihlali söz konusu olsa bile cayma hakkı kullanılamaz.”⁸²⁵

“Sigorta sözleşmesinin kurulmasına ilişkin önerinin yapılması ile önerinin kabulü arasındaki zaman zarfında meydana gelen değişiklikler söz konusu olduğunda, sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğüne ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.”⁸²⁶

“Sigortacı tarafından iadeli taahhütlü mektupla veya noter vasıtası ile yapılan fesih ihbarı sigortalının tebellüğ tarihini takip eden 5. iş günü saat 12.00'de hüküm ifade eder.”⁸²⁷

“Feshin hüküm ifade ettiği tarihe kadar geçen sürenin primi gün esası üzerinden hesap edilir ve fazlası geri verilir.”⁸²⁸

⁸²³ KTK m.95/1

⁸²⁴ TTK m.1441; MKT İMSSGŞ m.6/a

⁸²⁵ TTK m.1442

⁸²⁶ TTK m.1443

⁸²⁷ MKT İMSSGŞ m.6/b.3

⁸²⁸ MKT İMSSGŞ m.6/b.4

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü ihlali durumunda, sigortacı tarafından süresinde kullanılmayan cayma, fesih veya prim farkını talep etme hakkı, düşer.⁸²⁹

9.2.3.2. Sözleşme Süresince

“Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra sona ermesine kadar, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak, tazminat tutarının artmasını etkileyecek davranış ve işlemlerde bulunamaz.”⁸³⁰

Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, sözleşme süresince, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı nitelikte işlemlerde bulunursa veya sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse, sigorta ettiren durumu derhâl sigortacıya bildirmelidir. Şayet yukarıda belirtilen işlemler, sigorta ettirenin bilgisi dışında yapılmışsa, sigorta ettiren bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirmelidir⁸³¹.

“Sigortacı, sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Sigortacı tarafından talep edilen farkı, on gün içinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmemesi halinde sözleşme feshedilmiş sayılır.”⁸³²

“Değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönüldüğü takdirde sigortacı fesih hakkını kullanılamaz.”⁸³³

“Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer.”⁸³⁴ MKT İMSSGŞ’de süresinde kullanılmayan cayma hakkının da düşeceği ifade edilmiştir.⁸³⁵

⁸²⁹ MKT İMSSGŞ m.6/c

⁸³⁰ TTK m.1444/1

⁸³¹ TTK m.1444/2

⁸³² TTK m.1445/1

⁸³³ TTK m.1445/2

⁸³⁴ TTK m.1445/3

⁸³⁵ MKT İMSSGŞ/6.c

Sigorta sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşmedir bu anlamda, taraflar ancak edimlerin ifasına başlanmadan önce cayma hakkını kullanabileceklerdir. Bozucu yenilik doğurucu bir diğer hak olan fesih hakkı ise ancak edimlerin ifasına başlandığı takdirde kullanılabilir bir haktır. Dolayısıyla MKT İMSS sözleşmesinde edimlerin ifasına başlanıldığı takdirde, tarafların kullanabilecekleri hak ancak fesih hakkıdır.

*“Rizikonun artmasına, sigortacının menfaatine ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi sebep olmuşsa”, TTK m.1445/1. ve TTK m.1445/3.madde hükümleri uygulama alanı bulmayacaktır.*⁸³⁶

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlenirse ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptanırsa, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır. Bilgilendirme yükümlülüğünün ihlalinde Sigorta ettirenin kastı söz konusu ise ve meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını öder.⁸³⁷

Sigortacı, *“rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenince”, TTK m.1445/1’e göre sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ilişkin primlere hak kazanır.*⁸³⁸

*“Sigortacıya tanınan feshin bildirim süresi veya feshin hüküm ifade etmesi için verilen süre içinde, yapılan değişiklikle bağlantılı olarak rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigorta tazminatı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak hesaplanır.”*⁸³⁹

⁸³⁶ TTK m.1445/4

⁸³⁷ TTK m.1445/5

⁸³⁸ TTK m.1445/6

⁸³⁹ TTK m.1445/7

Sorumluluk sigortalarına ilişkin özel bir düzenleme olan TTK m.1475/1 uyarınca sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirir. Bu hüküm TTK m.1486/3 uyarınca koruyucu hükümler arasında yer almaktadır dolayısıyla aksi sigorta ettiren aleyhine kararlaştırılmaz. Bu anlamda, MKT İMSSGŞ m.10'da düzenlenmiş olan, *“sigorta ettiren sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek her olayı öğrendiği andan başlayarak beş gün içinde sigortacıya bildirmekle yükümlüdür.”* hükmü sigortalı hakkında uygulama alanı bulmayacaktır. Zira bu hüküm sigortalıya daha kısa sürede ihbar hakkı tanımaktadır. Dolayısıyla MKT İMSS sözleşmeleri bakımından TTK m.1475 hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Sorumluluk sigortasında sigortalı, kendisine yöneltilen istemi, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, derhâl sigortacıya bildirir. Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması halinde tazminat borcuna ilişkin TTK m.1427 uygulanır.⁸⁴⁰

Sorumluluk sigortalarında sigortalı, kendisine yöneltilen isteme ilişkin bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal ettiği takdirde, TTK m.1446/2-3 hükümleri kıyas yolu ile uygulanır.⁸⁴¹

Buna göre rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin yapılmaması veya geç yapılmış olması, sigortacı tarafından ödenecek sigorta tazminatında artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilir. Ancak bu hükmün uygulanabilmesi için sigortalının rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmemiş bulunması gerekmektedir. Aksi halde tazminattan indirime gidilemez.

MKT İMSS Genel Şartları m.7 uyarınca sözleşme süresi zarfında, aracın kullanım tarzında meydana gelen değişiklikler, sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğüne dâhildir. Buna göre, *“sözleşmenin yapılmasından sonra aracın teklifnamede, teklifname yoksa poliçe ve eklerinde beyan olunan kullanılış tarzı, sigortacının muvafakati olmadan değiştirildiği takdirde sigorta ettiren, bu değişikliği:*

⁸⁴⁰ TTK m.1475/2

⁸⁴¹ TTK m.1475/3

a) Kendisi tarafından veya açık veya zımni rızası ile bir başkası tarafından yapılmış ise derhal,

b) Açık veya zımni rızası olmadan başka bir şahıs tarafından yapılmış ise durumu öğrenir öğrenmez,

Her iki halde de en geç 8 gün içinde sigortacıya ihbarla yükümlüdür. ”⁸⁴²

“Sigortacı, kullanım tarzındaki değişikliği öğrendiği tarihten itibaren, söz konusu değişiklik sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektiriyorsa 8 gün içinde:

1) Sözleşmeyi fesheder veya

2) Prim farkını talep etmek suretiyle sözleşmeyi yürürlükte tutar.

Sigorta ettiren, talep edilen prim farkını 8 gün içinde ödemediği takdirde sözleşme feshedilmiş olur. ”⁸⁴³

“Sigortacı tarafından iadeli taahhütlü mektupla veya noter vasıtası ile yapılan fesih ihbarı sigortalının tebellüğ tarihini takip eden 5. iş günü saat 12.00’de hüküm ifade eder. ”⁸⁴⁴

“Feshin hüküm ifade ettiği tarihe kadar geçen sürenin primi, gün esası üzerinden hesap edilir ve fazlası geri verilir. ”⁸⁴⁵

“Süresinde kullanılmayan fesih veya prim farkını talep etme hakkı düşer. ”⁸⁴⁶

“Aracın teklifnamede, teklifname yoksa poliçe ve eklerinde beyan olunan kullanılış tarzının değiştiğini öğrenen sigortacı, sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta

⁸⁴² MKT İMSSGŞ m.7

⁸⁴³ MKT İMSSGŞ m.7/2

⁸⁴⁴ MKT İMSSGŞ m.7/3

⁸⁴⁵ MKT İMSSGŞ m.7/4

⁸⁴⁶ MKT İMSSGŞ m.7/5

sözleşmesinin aynen devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih veya prim farkını talep etme hakkı düşer.”⁸⁴⁷

“Aracın kullanılış tarzındaki rizikoyu ağırlaştırıcı değişiklikleri sigorta ettiren ihbar süresi içerisinde kasten bildirmemişse sigortacı, ihbar süresinden sonra gerçekleşen hasarlara ait ödediği veya ödemekle yükümlü olacağı tazminat miktarı kadar sigorta ettirene rücu eder. İhbar yükümlülüğüne riayetsizlik kasıtlı değilse sigortacı, ödenen tazminatın, tahakkuk eden prim ile tahakkuk ettirilmesi gereken prim arasındaki oran kadar kısmı dışında kalan miktarı için sigorta ettirene rücu eder.”⁸⁴⁸

“Aracın kullanılış tarzındaki değişikliğin, rizikoyu hafifletici mahiyette olduğu ve daha az prim tatbikini gerektirdiği anlaşıldığı takdirde, bu değişikliğin yapıldığı tarihten sözleşmenin sona ermesine kadar geçecek süre için gün esasına göre, hafifletici sebepler göz önünde bulundurularak, tespit edilen prim farkı sigorta ettirene geri verilir.”⁸⁴⁹

MKT İMS Sigortasında işletenin değişmesi halinde, sigorta ettirene bildirim yükümlülüğü yüklenmemiştir. Ayrıca araç işletenin değişmesi halinde, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, sözleşmenin kendiliğinden fesholunacağı hükme bağlanmıştır.⁸⁵⁰

9.2.3.3. Rizikonun Gerçekleşmesi Sonrasında

“Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğine öğrenince durumu vakit kaybetmeksizin sigortacıya bildirir.”⁸⁵¹

Buna göre rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirimin yapılmaması veya geç yapılmış olması, sigortacı tarafından ödenecek sigorta tazminatında artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilir.⁸⁵² Ancak bu

⁸⁴⁷ MKT İMSSGŞ m.7/6

⁸⁴⁸ MKT İMSSGŞ m.7/7

⁸⁴⁹ MKT İMSSGŞ m.7/8

⁸⁵⁰ MKT İMSSGŞ m.8; 17. YHD. 2018/5016 E., 2019/2370 K.

⁸⁵¹ TTK m.1446/1

⁸⁵² TTK m.1446/2; TTK m.1439/2

hükmün uygulanabilmesi için sigortalının rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmemiş bulunması gerekmektedir. Aksi halde tazminattan indirimle gidilemez.⁸⁵³

Sigorta ettirenin kastıyla meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; sigortacı bu halde sigorta tazminatını ödemekle yükümlü değildir. Şayet bağlantı yoksa sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını ödeyecektir.⁸⁵⁴

9.2.4. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü

“Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli olan ve sigorta ettirenden beklenebilecek her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır.”⁸⁵⁵ Ayrıca, sigorta ettiren, aldığı bilgi ve belgenin niteliğine göre, rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermekle ve kendisinden beklenen uygun önlemleri almakla yükümlüdür.”⁸⁵⁶

İlgili yükümlülüğün ihlal edilmesi sebebiyle ödenecek tazminat tutarında artış söz konusu olursa, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılır.⁸⁵⁷

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca sigorta ettiren, sorumluluğunu gerektirecek her olayı öğrendiği andan itibaren beş gün içinde sigortacıya bildirmekle yükümlüdür.

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca, zarar meydana geldiği takdirde sigorta ettiren, sigortacının talebi üzerine, olayın sebebi ile hangi hal ve şartlar altında meydana geldiğini ve neticelerini tespiti yararlı ve sigorta ettiren bakımından sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermekle yükümlüdür. Örneğin, olayın hangi gün ve saatte ve nerede meydana geldiği ve olay anında aracı kullananın isim ve adresi gibi

⁸⁵³ TTK m.1446/3

⁸⁵⁴ TTK m.1445/5

⁸⁵⁵ TTK m.1447/1; SCHÖNBERG, Patrick, 2020, Bestreiten mit Nichtwissen seitens der Kfz-Haftpflichtversicherung, NJW-Spezial, s.266, / <https://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-NJW-SPEZIAL-B-2020-S-265-N-1>, Erişim Tarihi: 10.12.2020

⁸⁵⁶ TTK m.1447/1

⁸⁵⁷ TTK m.1447/2

bilgiler bu kapsamdadır. Zararın sebebi ile hangi hal ve şartlar altında meydana geldiğini tespit ve sorumluluğun tayini için yapılacak tahkikatta ve delillerin toplanmasında sigortacıya elinden gelen yardımda bulunmakla yükümlüdür.

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca, sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesi ile meydana gelen zarardan neticesinde, kendisine dava yolu ile veya başka bir şekilde bir tazminat talebinde bulunulursa bunu sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigorta ettiren aleyhine ceza yargılaması işletilirse, bu durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve tazminat talebine ve ceza yargılamasına ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye gibi tüm tebliğnameleri derhal sigortacıya tevdi etmekle yükümlüdür.

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca, sigorta ettiren, aleyhine dava açılması halinde sigorta poliçesinde kayıtlı limitlere kadar davanın takip ve idaresi için sigortacının göstereceği avukata gereken vekâletnameyi vermekle yükümlüdür.

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca, sigorta ettireni tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu haklarının tespiti için sigortacının yetkili kıldığı temsilcilerinin zarara ilişkin belgeler üzerinde yapacakları araştırma ve incelemelere izin vermekle yükümlüdür.

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca sigorta ettiren, sigorta konusu menfaate ilişkin başkaca sigorta sözleşmeleri varsa bunları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür.

9.2.5. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü

“Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür. Sigorta ettiren, sigortacının bu konudaki talimatlarına mümkün olduğu ölçüde uymak zorundadır. Birden çok sigortacının varlığı ve bunların birbirlerine aykırı talimatlar vermeleri halinde, sigorta ettiren, bu talimatlardan zararın azaltılması ve rücu haklarının korunması bakımından en uygun olanını dikkate alır.”⁸⁵⁸

⁸⁵⁸ TTK m.1448/1

Bu husus MKT İMSSGŞ m.10'da da ifade edilmiştir, buna göre sigorta ettiren zarar meydana geldiği takdirde, kendisi sigorta korumasına sahip değilmişçesine gerekli kurtarma ve korunma tedbirlerini almak ve bu maksatla sigortacı tarafından verilecek talimata uymakla yükümlüdür.

Zararın önlenmesi ve meydana gelmesi halinde ortaya çıkacak zararın azaltılma yükümlülüğü TBK anlamında yükümlülük değil bir külfettir.⁸⁵⁹ Zira sigortalı bu edimin ifasını dava edemez.⁸⁶⁰ Ancak sigorta ettiren/sigortalı bu edimi yerine getirmediği takdirde belli hak kayıpları yaşar, öyle ki TTK m.1448/2 uyarınca külfet niteliği taşıyan, bu yükümlülüğün ihlali, tazminattan indirim nedenidir. Tazminattan indirim uygulanması halinde sigortalı, hukuki sorumluluğu dolayısıyla malvarlığında meydana gelecek azalmanın engellenmesine dair, sigorta teminatının bir kısmını kaybedecektir.

TTK m.1448/1 uyarınca sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu, sigorta teminatı alınan rizikonun gerçekleşeceğini mutlak olarak belli eden olayların ortaya çıktığı hallerde,⁸⁶¹ zararı önlemek için gerekli önlemleri almakla yükümlü tutulmuş olsa da rizikonun gerçekleşme ihtimalinin daha az görüldüğü durumlarda da tedbirli olması, mutata tedbirleri alması beklenmelidir.⁸⁶² Zira sigorta ilişkisi baştanbaşa riskle örülüdür. Sigortacı ise sigorta ettirene ait riski taşımaktadır ve riski taşıırken sigorta ettirenin mutata tedbirleri aldığı düşüncesine sahiptir.⁸⁶³ Mutata tedbirlerin alınmaması, rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğüne⁸⁶⁴ de ayrıca aykırı olacaktır.

⁸⁵⁹ ŞENOCAK, Kemal, Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi, 1995, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, sayı 1-4, c.44, s.423; KENDİGELEN, Abuzer, Karayolları Trafik Kanunu Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi, 1989, BATİDER, sayı.1, c. 15, s.145; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.98

⁸⁶⁰ KENDİGELEN, s.145, OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.98

⁸⁶¹ ŞENOCAK, Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi, s.423

⁸⁶² Aksi yönde: DİNÇ, s.29: “Rizikonun gerçekleşmesi, aynı zamanda, sigorta ettirenin zararı önleyici ve artmasını engelleyici koruma tedbirlerini alma ve rizikonun ağırlaşmasına ilişkin sonraki bildirim yükümlülüğünün başlangıç anıdır.”

⁸⁶³ KABUKÇUOĞLU ÖZER, Tartışmalar, 2005, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.160

⁸⁶⁴ TTK m.1444

MKT İMSSGŞ m.10 uyarınca, sigorta ettiren ayrıca sigortacının rücu hakkının kullanılmasına yararlı olabilecek ve sigorta ettiren tarafından sağlanması mümkün bilgi ve belgeleri temin ve muhafaza etmekle yükümlüdür.

Sigorta ettirenin yukarıda belirtilen yükümleri ihlal etmesi, sigortacı aleyhine bir duruma sebep olmuşsa, sigorta ettirenin kusurunun ağırlığına göre, sigortacı tarafından ödenecek olan sigorta tazminatından indirim yapılır.⁸⁶⁵

Sigortacı sigorta ettirenin TTK m.1448/1 uyarınca yaptığı makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, sigorta tazminatından ayrı olarak tazmin etmekle yükümlüdür.⁸⁶⁶ Çünkü bu masraflar, sigortacının tazmin yükünü azaltmak amacı ile yapılmaktadır, sigortacının lehinedir. Dolayısıyla onun tarafından karşılanması gerekir.⁸⁶⁷ Bu durum Alman Sigorta Sözleşmeleri Kitabında (VVG) da aynen düzenleme alanı bulmuştur.⁸⁶⁸

Sigortacı, sigorta ettirenin istemi üzerine, ilgili giderlerin karşılanması amacıyla gerekli tutarı, avans olarak ödemek zorundadır.⁸⁶⁹

9.2.6. Zarar Gören Mal ve Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Yükümlülüğü

TTK m.1471, TTK m.1485 uyarınca sorumluluk sigortalarına uygulanacak hükümler arasında yer alır. Buna göre sigorta ettiren, hasarın saptanmasından önce, hasar konusu yerde ve malda, hasar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişikliği, sigortacının onayı veya zararı azaltma amacı olmadıkça yapamayacaktır.⁸⁷⁰ Bu yükümlülüğünün kusurlu olarak ihlali halinde,

⁸⁶⁵ TTK m.1448/2

⁸⁶⁶ TTK m.1448/3

⁸⁶⁷ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.146

⁸⁶⁸ VVG §.101/1: “Sigorta ayrıca, üçüncü bir şahıs tarafından ileri sürülen iddialara karşı savunma yapmaktan doğan adli ve yargısız masrafları, şartlar gerektirdiğinde, masrafların üstlenilmesini gerektirdiği ölçüde içerir. Sigorta ayrıca, sigortacının üçüncü bir kişiye karşı sorumlu olmasına neden olabilecek bir eylem nedeniyle başlatılan ceza yargılamalarında sigortacının talimatına göre yapılan savunma masraflarını da içerir. Sigortacı, poliçe hamilinin talebi üzerine masrafları karşılamak zorundadır.”

⁸⁶⁹ TTK m.1448/4

⁸⁷⁰ TTK m.1471/1

ihlal ile zarar arasında illiyet bulunması koşuluyla, sigorta ettirenin kusurunun ağırlığı nispetince tazminattan indirimine gidilir.⁸⁷¹

10. SÖZLEŞMEDE ÖNGÖRÜLEN YÜKÜMLÜLÜKLERİN İHLALİ

“Sigorta ettiren tarafından, sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünün ihlali halinde, bu kanunda ve diğer kanunlarda yer alan özel düzenlemeler hariç olmak üzere, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabileceğine ilişkin hükümler, sigorta ettirenin ilgili ihlalde kusurunun bulunmaması halinde sonuç doğurmaz.”⁸⁷²

Sigorta ettirenin ihlali kusura dayandığı takdirde, durumun öğrendiği tarihten itibaren, kanunda başkaca bir süre öngörülmüş olmadıkça, bir ay içinde kullanılmayan fesih hakkı düşer.⁸⁷³ Sigortacı sigorta ettiren tarafından yerine getirilmesi gereken yükümlülüğünün ihlali durumunda, bu ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına, örneğin tazminatın miktarına, etki etmediği durumlarda, sözleşmeyi feshedemez.⁸⁷⁴

11. SÖZLEŞMEDE HALEFİYET VE RÜCU

MKT İMSS sigortalısının fiilleri neticesinde bir zarar meydana geldiğinde, bu zararın tazmini adına zarar gören, doğrudan dava hakkı dolayısıyla hem sigortalıya hem de sigortacıya başvurabilecektir. Böyle bir durumda, şayet engelleyen bir hal söz konusu değilse, zarar gören, sigortalının sahip olduğu sorumluluk sigortasından kaynaklanan doğrudan dava hakkı sebebiyle uğradığı tek bir zararı, iki farklı yolla tazmin edebilecek, dolayısıyla söz konusu zarardan ötürü zenginleşebilecektir.⁸⁷⁵

Daha açık bir ifadeyle, kanuni halefiyet kurumunun ve zenginleşme yasağının olmadığını varsayarsak, zarar gören, uğradığı zararın tazminini sigorta sözleşmesi uyarınca sigortacıdan talep edebileceği gibi, ayrıca, haksız fiil hükümleri uyarınca,

⁸⁷¹ TTK m.1471/2

⁸⁷² TTK m.1449/1

⁸⁷³ TTK m.1449/2

⁸⁷⁴ TTK m.1449/3

⁸⁷⁵ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.25; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.25

sigortalıdan da talep edebilecektir. Bu anlamda sigortacıdan talep edilecek alacak hakkını sigorta tazminatına dayanırken, sigortalıdan haksız fiil hükümleri uyarınca talep edilecek tazminat sorumluluk tazminatıdır.⁸⁷⁶

Kanuni halefiyetin varlığı, zarar görenin uğradığı zarar neticesinde zenginleşmesine engel olur. Dolayısıyla kanuni halefiyet, zarar sigortalarına hâkim olan zenginleşme yasağının bir görünümüdür.⁸⁷⁷ Zenginleşme yasağı, tazmin ilkesi olarak da adlandırılır.⁸⁷⁸ Bu ilke zarar görenin uğradığı zararı hem sigortalıdan hem de sigortacıdan tazmin etmesine, dolayısıyla malvarlığında haksız bir zenginleşme meydana gelmesine engel olur.⁸⁷⁹

Sorumluluk sigortalarında halefiyetin düzenlendiği TTK m.1481 hükmü TTK m.1486 uyarınca koruyucu hükümler arasında yer almamaktadır. Dolayısıyla taraflarca, sigortacının halefiyet hakkını ortadan kaldıracak bir anlaşma yapılabilir.⁸⁸⁰

Kanuni halefiyetin, sigortacılık bakımından en önemli fonksiyonu, prim miktarı üzerindeki etkisidir. Zira halefiyet hakkının varlığı dolayısıyla zararın tazmini yalnızca sigortacının üzerinde kalmayacak, dağıtılacaktır. Bunun sonucu olarak da sigortacı rizikoyu daha az miktarda primle taşımayı kabul edecektir.⁸⁸¹

MKT İMSSGŞ m.12 uyarınca, sigortacı ödediği tazminat miktarınca hukuken sigorta ettiren yerine geçer. Bu husus TTK m.1481/1’de de aynen ifade olunmuştur. Buna göre: “*Sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalının gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel tutarında sigortacıya ait olur.*”⁸⁸²

⁸⁷⁶ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.24; BİLGE, Mehmet Emin, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, Hayri Domaniç’e Armağan, 2001, Beta Yayınları, İstanbul, s.67

⁸⁷⁷ ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.25; KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.111; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.342; BOZKURT, s.13; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.25; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.173

⁸⁷⁸ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.25; BİLGE, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, s.67

⁸⁷⁹ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.29

⁸⁸⁰ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.113; Karasu, Sorumluluk Sigortaları, s.702; ULAŞ, s.244

⁸⁸¹ KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.343; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.173

⁸⁸² TTK m.1481/1

Zarar sigortalarının diğer türlerinden farklı olarak, sorumluluk sigortalarında zarar veren bizzat sigortalının kendisidir. Dolayısıyla zararı tazmin eden sigortacı, sigortalıya değil zarardan sorumlu olan diğer kimselere sigortalının yerine geçerek rücu edecektir. Zira sorumluluk sigortalarında esas amaç, sigortalıyı, zararı tazmin yükümlülüğünden kurtarmaktır.⁸⁸³ Dolayısıyla TTK m.1481 hükmünde yer alan “sigortacının tazmin ettiği bedel” kavramı, sigortalının sorumlu olduğu tazmin bedelinin üzerinde kalan miktar olarak anlaşılmalıdır.⁸⁸⁴ Bu sayede sigortacının halefiyeti dolayısıyla, aksi bir düzenleme mevcut değilse, kendi sigortalısına değil zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olan diğer kimselere⁸⁸⁵ karşı o kimselerin kusurları oranında⁸⁸⁶ rücu hakkının mevcut olduğu kabul edilmiş olur.

TTK m.1481/1 hükmü özellikle zarar görenin uğradığı zarardan sigortalı ile beraber başka kimselerin de sorumlu olması halinde önem kazanır. Bu halde zarar gören, zararın tazmini için müteselsil borçlulardan birini seçebilir. Bu halde, zarar neden olan müteselsil borçlulardan her biri, zararın tamamından sorumludur. Zararı tazmin eden sorumlu, fazladan ödeme yaptığı miktar nispetince, zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu diğer kimselere rücu etme hakkına sahiptir. Bu anlamda, zarar görenin uğramış olduğu zararı sorumluluk sigortacısı tazmin ettiği takdirde, sigortacı, sigortalının sorumlu olduğu miktardan fazlası için sigortalıya halef olacak ve fazlaya ilişkin miktar nispetinde diğer sorumlulara rücu etme hakkına sahip olacaktır.⁸⁸⁷

Sigortacının halefiyeti dolayısıyla sahip olduğu rücu hakkının ne tür bir sorumluluktan kaynaklandığı önemi taşımaz. Rücu hakkının kullanılabilmesi için sigortalının sahip olduğu bir hakkın varlığı ve tazminat hakkının, zararın sigortacı

⁸⁸³ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.327; ÇEKER, s. 259; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.38; ULAŞ, s.856

⁸⁸⁴ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.111

⁸⁸⁵ KTK m.88/1: “Bir motorlu aracın katıldığı bir kazada, bir üçüncü kişinin uğradığı zarardan dolayı, birden fazla kişi tazminatla yükümlü bulunuyorsa bunlar müteselsil olarak sorumlu tutulur.”

⁸⁸⁶ KTK m.88/2: “Birden fazla kişinin sorumlu olduğu durumlarda, bunlar arasındaki ilişki bakımından zarar, olayın bütün şartları değerlendirilerek paylaştırılır. Özel durumlar ve özellikle araçların işletme tehlikeleri, zararın iç ilişkide başka türlü paylaştırılmasını haklı göstermedikçe, işletenler ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahipleri, kusurları oranında zarara katlanırlar.”

⁸⁸⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.328; ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s.38

tarafından giderilmesi üzerine, halefiyet hükümleri gereğince sigortacıya intikal etmiş olması yeterlidir.⁸⁸⁸

Tazminat ödemesinin geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanması gerekmektedir. Geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanmayan ödemelerde halefiyet söz konusu olmayacaktır.⁸⁸⁹ Halefiyet, hakkın sigortacıya geçmesi, zarar görene tazminat ödemesinin yapıldığı anda gerçekleşecektir.⁸⁹⁰

Meydana gelen zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu üçüncü kişi, sigortacının kendisine rücu etmesi halinde, sigortalıya karşı ileri sürebileceği bütün defi ve itirazları sigortacıya karşı da ileri sürebilecektir.⁸⁹¹

Sorumluluk sigortalarında sigortacının, kanuni halefiyet uyarınca rücu hakkına sahip olmasıyla, sigortalı dışında, zararın meydana gelmesinden müştereken ve müteselsilen borçlu olarak sorumlu olan diğer kimselerin, sigorta sözleşmesi sayesinde, haksız fiillerinden doğan sorumluluktan kurtulmalarının önüne geçilmiş olur.⁸⁹² Aksi halde zarara sebebiyet veren üçüncü kimselerin hukuki sorumlulukları, taraf olmadıkları ve primlerini ödemedikleri bir sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınmış olur, bu durum da hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Zira TTK m.1481'in gerekçesinde de bu husus benzer bir şekilde ifade olunmuştur.⁸⁹³

⁸⁸⁸ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.176; BİLGE, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, s.71

⁸⁸⁹ BİLGE, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, s.70

⁸⁹⁰ ÜNAN, Cilt 2, s.383

⁸⁹¹ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.178

⁸⁹² OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.37; ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.173; BİLGE, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, s.68

⁸⁹³ TTK m.1481 gerekçesinden: “Söz konusu madde ile sorumluluk sigortalarındaki halefiyet hali de açıkça hüküm altına alınmış ve özelliğinden dolayı da genel zarar sigortasındaki halefiyetten bağımsız olarak düzenlenmiştir. Bu konu doktrinde çok fazla tartışmaya neden olmuş ve bu tür sigortalarda sigortalı ile zarardan sorumlu olan aynı kişi olduğundan sigortacının zararın failine (borçluya) başvurması nedeni ile halefiyetinden bahsedilemeyeceği, aksi taktirde sigortacının sigortalısı için ödediği tazminatı geri sigortalısına rücu edeceği şeklinde bir sonuca varılacağı ve bu durumda da sigortalı için prim ödenmesinin bir anlamı olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüşte haklılık payı olmakla birlikte, sorumluluk sigortalarında hiçbir şekilde halefiyetin olamayacağını söylemek de doğru değildir. Şöyle ki, özellikle müteselsil sorumluluk halinde, zarar görenin müteselsil sorumlulardan birinden veya bunun sigortacısından zararının tamamını alması halinde sigortacı sigortalısına halef olarak fazla ödediği miktar için diğer sorumlulara rücu edebilir. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkrası ise genel anlamdaki halefiyette olduğu gibi düzenlenmiştir.”

Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı gereğince, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.⁸⁹⁴ Bu husus HMK m.125/2’de de benzer şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, *“Davanın açılmasından sonra, dava konusu davacı tarafından devredilecek olursa, devralmış olan kişi, görülmekte olan davada davacı yerine geçer ve dava kaldığı yerden itibaren devam eder.”*

Sigortalı veya zarar gören, TTK m.1481/1 gereğince sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur.⁸⁹⁵ Sigortalı, sigorta ettirenin halefiyete ilişkin haklarının ihlaline engel olma yükümlülüğünü yerine getirirken TMK m.2⁸⁹⁶ ve TMK m.3⁸⁹⁷ ilkelerine uygun hareket etmekle yükümlüdür.⁸⁹⁸

*“Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.”*⁸⁹⁹

MKT İMSSGŞ m.11 uyarınca sigortacı, doğrudan dava hakkına⁹⁰⁰ sahip olması dolayısıyla zararın tazminini talep eden zarar görenle, sigorta ettirenin muvafakatini almak şartıyla, doğrudan doğruya iletişime geçerek anlaşma hakkına sahiptir.

Sorumluluk sigortalarında esas amaç, sigortalıyı zararı tazmin yükümlülüğünden kurtarma yoluyla malvarlığının teminat altına alınması olsa da, bazı hallerde sigortacı sigortalıya rücu edebilecektir. Bu durumun bir örneğini sigortalının, TTK m.1481/1 uyarınca sigortacıya geçen haklar hususunda sigortacının bu haklarını ihlal edecek şekilde davranması oluşturur. Bu durumda sigortalı kusuru ile sigortacının zarara

⁸⁹⁴ TTK m.1481/2

⁸⁹⁵ TTK m.1481/3

⁸⁹⁶ TMK m.2: Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.

⁸⁹⁷ TMK m.3: Kanunun iyiniyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır. Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz.

⁸⁹⁸ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s.111; ULAŞ, s.239;

⁸⁹⁹ İMSSGŞ m.17/3

⁹⁰⁰ TTK m.1478: *“Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir.”*

uğramasına neden olur, bu bakımdan sigortalı kendi kusurun neticesinde meydana gelen zarardan sorumlu olmalıdır.

KTk m.100 uyarınca KTK m.95 MKT İMS Sigortalarında uygulama alanı bulacaktır. Buna göre:

*“Zarar gören doğrudan dava hakkını kullanarak, sigortacıdan zararın tazminini talep ettiği takdirde, sigortacı, sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran sebepleri zarar görene karşı ileri süremez.”*⁹⁰¹

*Ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurabilecek, rücu edebilecektir.*⁹⁰²

Bu husus Tazminatın Azaltılması veya Kaldırılması Sonucunu Doğuran Haller başlığı altında MKT İMSSGŞ m.4’te⁹⁰³ de benzer şekilde ifade edilmiştir. MKT İMSSGŞ m.4 uyarınca sigortalıya başlıca hangi nedenlerle rücu edilebileceği belirtilmiştir. Burada sınırlı sayıda durum için rücu hakkı söz konusu olmayıp, sayılan nedenler örnek niteliğindedir. Buna göre:

*“Sigortalının, kasti bir hareketi veya ağır kusuru yüzünden sebebiyet verilen zarar ve ziyanlara ilişkin talepler için”*⁹⁰⁴ sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene rücu eder.

“Aracın, Karayolları Trafik Kanununa göre geçerli sürücü belgesi olmayan kimseler tarafından sevk edilmesi veya geçerli trafik belgesi olmadan kullanılması halinde

⁹⁰¹ KTK m.95/1

⁹⁰² KTK m.95/2

⁹⁰³ MKT İMSSGŞ m.4: “Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez. Ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigortalıya rücu edebilir.”

⁹⁰⁴ MKT İMSSGŞ m.4/a

sebebiyet verilen zarar ve ziyana ilişkin talepler için”⁹⁰⁵ sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene rücu eder.

“Aracın, alkollü içkilerin etkisi altında olup güvenli sürme yeteneklerini kaybetmiş olan veya uyuşturucu veya keyif verici maddeler almış kimseler tarafından sevk ve idare edilmesi halinde sebebiyet verilen zarar ve ziyana ilişkin talepler için”⁹⁰⁶ sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene rücu eder.

“Araçların yolcu taşınmaya mahsus olmayan yerlerinde yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tespit edilen kapasite dışında fazla yolcu veya yük taşınması sebebiyle doğacak zarar ve ziyanlara ilişkin talepler için”⁹⁰⁷ sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene rücu eder.

“Bunlardan başka, sigorta ettiren zarar meydana gelmesinde MKT İMSSGŞ m.10⁹⁰⁸’da belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmez ve bunun sonucu zarar ve ziyan miktarında bir artış olursa, sigortacı zarar görene tazminatı ödemekle beraber, bu artış için sigorta ettirene rücu eder.”

⁹⁰⁵ MKT İMSSGŞ m.4/b

⁹⁰⁶ MKT İMSSGŞ m.4/c

⁹⁰⁷ MKT İMSSGŞ m.4/d

⁹⁰⁸ “İMSSGŞ m.10: Sigorta ettiren, zarar vukuunda aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür.

a) İşbu sözleşmeye göre, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek her olayı öğrendiği andan başlayarak beş gün içinde sigortacıya bildirmek,

b) Sigortalı değilmişçesine gerekli kurtarma ve korunma tedbirlerini almak ve bu maksatla sigortacı tarafından verilecek talimata uymak,

c) Sigortacının talebi üzerine, olayın sebebi ile hangi hal ve şartlar altında vukua geldiğini ve neticelerini tespiti yararlı ve sigorta ettiren için sağlanması mümkün gerekli bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek - ezcümle, olayın hangi gün ve saatte ve nerede vaki olduğunu ve hadise anında aracı kullananın isim ve adresi- ve rücu hakkının kullanılmasına yararlı sigorta ettiren tarafından sağlanması mümkün bilgi ve belgeleri temin ve muhafaza etmek,

d) Zararın sebebi ile hangi hal ve şartlar altında vukua geldiğini tespit ve sorumluluğun tayini için yapılacak tahkikat ve delillerin toplanmasında sigortacıya elinden gelen yardımda bulunmak,

e) Zarardan dolayı, sigorta ettiren dava yolu ile veya sair suretle bir tazminat talebi karşısında kalır veya aleyhine cezai takibata geçilirse, keyfiyetten sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai takibata müteallik olarak almış olduğu ihbarname, davetiye gibi bilcümle tebliğnameleri derhal sigortacıya tevdi etmek.

f) Dava açılması halinde sigorta poliçesinde kayıtlı limitlere kadar davanın takip ve idaresi için sigortacının göstereceği avukata lazım gelen vekâletnameyi vermek,

g) Tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu haklarının tespiti için sigortacının yetkili kıldığı temsilcilerinin zarar ve ziyanlarla ilgili belgeler üzerinde yapacakları araştırma ve incelemelere müsaade etmek,

h) Sigorta konusu ile ilgili başkaca sigorta sözleşmeleri varsa bunları sigortacıya bildirmek.”

Sigortacının kendi sigortalısına rücu hakkı, kaynağını kanuni halefiyetten almaz.⁹⁰⁹ Rücu hakkı, kaynağını sigortacının sigorta sözleşmesinden veya kanundan kaynaklanan ve kendi sigortalısına karşı sahip olduğu haklardan alır.

Kanuni halefiyet uyarınca, doğrudan dava hakkı kullanılmadığı halde, sigortacı sigortalıya sigorta tazminatını ödemekle kanunen onun yerine geçer. Dolayısıyla sigortalının zarardan sorumlu üçüncü kişilerden olan, zararın tazmininde ödeme yapmış olduğu fazlaya ilişkin miktar nispetindeki alacakları da, sigortacıya ait olur. Bu halde sigortalının söz konusu alacaklar üzerinde tasarruf hakkı kalmaz.⁹¹⁰

Halefiyet gerçekleşmiş olmasına rağmen, zarardan sorumlu üçüncü kişiler bu durumdan haberdar olmayabilirler. Söz konusu durumda yapılan ödemeler hususunda TBK m.186⁹¹¹ hükmü kıyasen uygulanmalıdır. Bu halde, zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olan üçüncü kişilerin iyiniyetle sigortalıya yapacakları ödemelerin borcu sona erdirmesi gerekir.⁹¹²

KTk m.100 uyarınca, KTK m.109/4 MKT İMSS sözleşmelerine uygulanacak hükümler arasındadır. Buna göre:

“Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrayacaktır.”

Sigortacının zarardan sorumlu diğer kişilere rücu hakkına ilişkin zamanaşımının ne kadarlık bir süreye tabi olduğu hususunda mevzuatta bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde ve Yargıtay kararlarında⁹¹³ istikrar kazanmış görüşe göre ise, sigortacının rücu

⁹⁰⁹ ULAŞ, s.856

⁹¹⁰ BİLGE, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, s.82; OMAĞ, Merih Kemal, Sigortacının Kanuni Halefiyete Dayanan Rücu Hakkının İhlalinden Ötürü Sigortalının Sorumluluğunu Tesis Eden Bir Yargıtay Kararı Üzerine, 2019, Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar Makaleler ve Tebliğler, Onikilevha Yayınları, s.64

⁹¹¹ TBK m.186: “Borçlu, alacağın devredildiği, devreden veya devralan tarafından kendisine bildirilmemişse, önceki alacaklıya; alacak birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önceli devralanlardan birine iyiniyetle ifada bulunarak borcundan kurtulur.”

⁹¹² BİLGE, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, s.82

⁹¹³ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı 1970/2 E., 1972/1 K.

davasını, sigortalı araç işletenin yerine geçmiş olması nedeniyle, sigortalı kişiye ilişkin belirlenmiş olan dava zamanaşımı süresinde açması gerektiği kabul edilmiştir.⁹¹⁴ Dolayısıyla sigortacının halefiyeti bağlamında diğer sorumlulara rücu hakkı da zararın ve failin öğrenilmesinden itibaren iki yıllık bir zamanaşımı süresine tabi olduğu kabul edilmelidir.

Sigortacının kendi sigortalısına/sigorta ettirene açacağı rücu davası TTK m.1420 uyarınca iki yıllık asıl zamanaşımım ve altı yıllık tavan zamanaşımı sürelerine tabidir. İlgili süre, sigortacının rücu hakkının doğduğunu öğrenmesi ile başlar.

12. SÖZLEŞMEDE ZAMANAŞIMI

Zamanaşımı kural olarak borcu sona erdiren bir neden değildir. Zamanaşımı, belirli bir zamanın geçmesi ile alacak hakkının zayıflamasından ibarettir. Alacak hakkını zayıflaması ise borçluya bir takım def'i hakları tanınması yolu ile olur. Alacak üzerinde zamanaşımı gerçekleştiği takdirde, borç eksik bir borç halini alır, bu bakımdan talep edilebilir ancak dava edilemez.⁹¹⁵

TTK m.1420 uyarınca, sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve TTK m.1482 hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. TTK m.1420, TTK m.1452 uyarınca emredici hükümler arasında yer almaktadır. TTK m.1482 hükmü ise TTK m.1486 uyarınca emredici hükümler arasında yer almaktadır. İki hüküm de sigorta ettiren veya sigortalı aleyhine aksi kararlaştırılamayacak hükümlerdendir.

TTK m.1482 uyarınca, sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar. TTK m.1420 uyarınca, sorumluluk sigortalarında sigortacıya yöneltilecek talepler dışında her türlü talebin, iki yıllık zamanaşımına tabi olduğuna hükmedilmiştir. KTK m.100 uyarınca, zamanaşımına ilişkin

⁹¹⁴ KARASU, Zorunlu Mali Sorumluluk, s. 129; ULAŞ, s.1072

⁹¹⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.232

KTK m.109 MKT İMS Sigortalarına uygulanacak hükümler arasındadır. Özel kanun niteliğindeki KTK hükümleri sözleşmede uygulama alanı bulacaktır.

Zamanaşımına ilişkin KTK m.100’de yer alan düzenleme MKT İMSSGŞ m.17’de de aynen yer almaktadır. Buna göre MKT İMSSGŞ m.17 ve KTK m.109 uyarınca:

*“Motorlu araç kazalarından doğan zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar.”*⁹¹⁶ Dolayısıyla zarar görenin zarardan haberdar olması yeterli değildir zamanaşımının başlayabilmesi için zararın failinin, dolayısıyla tazminat yükümlüsünün de öğrenilmesi gerekmektedir.⁹¹⁷

*“Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre tazminat talepleri için de geçerlidir”.*⁹¹⁸

*“Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.”*⁹¹⁹

*“Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar. Diğer hususlarda, genel hükümler uygulanır.”*⁹²⁰

⁹¹⁶ MKT İMSSGŞ m.17/1; KTK m.109/1

⁹¹⁷ ÇEKER, s.286

⁹¹⁸ MKT İMSSGŞ m.17/2; KTK m.109/2

⁹¹⁹ MKT İMSSGŞ m.17/3; KTK m.109/3

⁹²⁰ MKT İMSSGŞ m.17/4; KTK m.109/4

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOTORLU KARA TAŞITLARI İHTİYARİ MALİ SORUMLULUK SİGORTALARINDA SONA ERME

1. KENDİLİĞİNDEN SONA ERME

1.1. Sürenin Sona Ermesi ile Sona Erme

Sigorta sözleşmeleri, kural olarak sigorta poliçesinde taraflarca belirlenen sürenin sona ermesi ile kendiğinden sona erer, dolayısıyla sözleşme, hükmen, fesholunur.⁹²¹ Ancak bazı sözleşmelere ilişkin poliçelerde, sözleşmenin sona ermesi için ilgili sürenin sona ermesi yeterli görülmeyip feshin ihbar edilmesi de öngörülebilir. Sözleşme süresi sözleşmenin kurulması sırasında kararlaştırılabileceği gibi, daha sonra sözleşme eki niteliğinde olan zeyilname aracılığı ile de kararlaştırılıp sözleşmeye eklenebilecektir.⁹²² Bu husus, sigortaya ilişkin genel şartlarda düzenlenebileceği gibi, taraflarca genel şartlardan bağımsız olarak kararlaştırılabilir.

MKT İMSSGŞ m.5 uyarınca “*Sigorta, poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılı günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça Türkiye saati ile öğleyin saat 12.00'de başlar ve öğleyin saat 12.00'de sona erer*” düzenlemesi yer almaktadır. Buna göre poliçede belirlenen sürenin sona ermesiyle feshi ihbarda bulunmaya gerek kalmadan sigorta sözleşmesi sona ermiş olacaktır.

⁹²¹ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.234; ULAŞ, s.118; BOZER, s.70

⁹²² GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.234; ULAŞ, s.118; BOZER, s.71

Yukarıda ifade edildiği üzere, tarafların poliçeye feshi ihbar şartı koyma hakları mevcuttur. Bu durumda tarafların her ikisinin de tacir olması halinde, tarafların, TTK m.18/3⁹²³ uyarınca feshi ihbar bildiriminde bulunmaları gerekecektir.

Taraflar, poliçeye sürenin sona ermesinin yanında feshi ihbar şartı koydukları takdirde bu ihbarın TTK m.1416 uyarınca yapılması gerekmektedir. Zira söz konusu maddede, sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğ ve bildirimlerin sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye yapılması gerektiği, hükme bağlanmıştır. Sigortacı tarafından yapılacak tebliğ ve bildirimlerin ise, sigorta ettirenin veya gerektiğinde sigortalının sigortacıya bildirmiş oldukları son adreslerine yapılmasına hükmedilmiştir.

1.2. Sigorta Konusu Menfaatin Ortadan Kalkması ile Sona Erme

TTK m.1408 uyarınca, sözleşmenin kurulması aşamasında mevcut bulunan menfaatin sözleşme süresi içinde ortadan kalkması durumunda sözleşmenin o anda geçersiz olacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla sözleşme, menfaatin ortadan kalkmasıyla kendiliğinden sona erecektir. MKT İMSS kapsamında, motorlu aracın tamamen yok olması araç üzerindeki menfaatin ortadan kalkmasına neden olacağından sözleşme hükmen sona erecektir.⁹²⁴

1.3. Rizikonun Meydana Gelmesi ile Sona Erme

1.3.1. Genel Olarak

Rizikonun gerçekleşmesiyle sigorta sözleşmesi sona erer, zira teminat altına alınan menfaat ortadan kalkmış olur.⁹²⁵ Sorumluluk sigortalarında riziko, belli bir olayın gerçekleşmesidir. Gerçekleşen olay neticesinde sigorta ettirenin hukuki sorumluluğunun doğması halinde, tazminat yükümlülüğü doğacak, bu yükümlülük ise malvarlığında muhtemel bir eksilme meydana getirecektir. Dolayısıyla sorumluluk sigortasında bu

⁹²³ TTK m.18/3:”Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.”

⁹²⁴ ULAŞ, s.868; ŞENOCAK, Mal Sigortaları, s.209

⁹²⁵ ÇEKER, s.124; KOENİĞ, s.87

eksilmenin önlenmesi adına sigorta ettirenin hukuki sorumluluğu teminat altına alınmaktadır.

Zarar sigortalarında, rizikonun gerçekleşmesi üzerine tam hasar meydana gelmişse sigortacı tarafından meydana gelen zararın tazmin edilmesi ile sözleşme sona erer.⁹²⁶ Bu anlamda, sorumluluk sigortalarında sigorta süresi içinde gerçekleşen zararın hangi koşullarda tam hasar oluşturacağı belirlenmelidir. Zira burada teminat altına alınan malvarlığının pasifinde meydana gelmesi muhtemel bir artıştır. Bu artışın değeri ise ölçülebilir bir nitelik taşımaz bu anlamda sonsuz ihtimaller dahilindedir.

Zarar sigortalarında, tam zararın meydana gelmesine bağlanan hukuki sonuç sözleşmenin sona ermesidir. Sorumluluk sigortalarında, sigortacının sigorta tazminatını ödeme borcu sigorta bedeli ile ve zarar miktarı ile sınırlandırılmıştır. Burada teminat altına alınan menfaat malvarlığının bütününe korunmasına ilişkin menfaat olduğundan, meydana gelen zarar da sigortalının malvarlığında meydana gelen bir zarardır.⁹²⁷

Mal sigortalarında sigortalanan malda meydana gelen tam hasar; malvarlığının bütününe teminat altına alındığı, sorumluluk sigortalarında, bu sigortaya has özellikler dolayısıyla, malvarlığının bütünü üzerinde meydana gelebilecek bir zarar değildir.

Tam zarar, malvarlığının bütünü söz konusu olduğunda meydana gelebilecek bir hasar olmadığından, kanaatimizce, sorumluluk sigortalarında tam hasarın yani malvarlığında meydana gelecek eksilmenin tespitinde esas alınması gereken sigorta bedelidir.

Sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta ettirenin şahsında doğan hukuki sorumluluk neticesinde, malvarlığında meydana gelen eksilme sigortacı tarafından tazmin edilecektir. Sigorta ettirenin hukuki sorumluluğu ise üçüncü kişinin mal veya şahıs varlığında meydana gelen zarar nispetinde olacaktır. Söz konusu zarar, ancak, sigorta bedeli⁹²⁸ dâhilinde olduğu ölçüde sigortacı tarafından, sigorta ettiren yerine, tazmin edilecektir.

⁹²⁶ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.235; ULAŞ, s.119; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.341

⁹²⁷ ŞENOCAK, Kemal, Mal Sigortaları, s.212

⁹²⁸ 17.YHD. 2019/4993 E., 2020/60 K.

Koenig'e göre, bir rizikonun farklı zamanlarda birkaç defa meydana gelmesi halinde her birinin ayrı ayrı zararlara sebebiyet vermeleri kısmi zarar olarak kabul edilir. Ona göre hukuki sorumluluk sigortalarında sigortacının tazmin yükümlülüğüne neden olan olayın meydana gelmesi de kısmi zararın unsurlarındandır.⁹²⁹

Kanaatimizce, tam hasar veya kısmi hasar oluşumunun tespitinde ise zararın sigorta bedelinin tamamını kapsayacak ölçüde olup olmadığı önem taşınmalıdır. Şayet üçüncü kişinin mal veya şahıs varlığında meydana gelen zarar, sigortacının zararı tazmininde azami sınırını ifade eden, sigorta bedeline ulaşıyor veya bu bedeli aşıyorsa tam hasarın mevcut olduğu kabul edilmelidir. Şayet gerçekleşen riziko neticesinde, sigorta tarafından tazmin edilmesi gereken zarar miktarı sigorta bedeline ulaşmamışsa bu durumda kısmi hasarın varlığı kabul edilmelidir. Bu anlamda, sözleşme ve sözleşme ile sağlanan koruma teminatı aksine düzenleme yoksa devam etmelidir. Kanunun sistematığında tam ve kısmi zarar ayrımı bulunmakla birlikte, kanaatimizce sorumluluk sigortalarında meydana gelen her zarar kısmi zarar niteliği taşımaktadır.

Uygulamada, sorumluluk sigortalarına ilişkin kaza başına belirlenmiş bir sigorta bedeli bulunmaktadır. Sigortacı, her kaza için sigorta bedeline kadar olan zararın tazminini üstlenmekte ve her yeni kaza oluşumunda, sigortacının sorumluluğu belirleyen, azami bedel olan, sigorta bedelini aşmayacak ölçüde, sigortacı tarafından sağlanan sigorta koruması tekrar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla rizikonun gerçekleşmesi, sorumluluk sigortaları bakımından sözleşmenin sona ermesine neden olmaz. TTK m.1428/2 ve MKT İMSS m.12/2 uyarınca kısmi hasar halinde taraflar sözleşmeyi fesih hakkına sahiptir.

Kanaatimizce, riziko gerçekleştiğinde takdirde, tam veya kısmi zarar ayrımı, taraflara fesih hakkı vermesi bakımından herhangi bir farklılık meydana getirmez. Zira Alman Sigorta Sözleşmeleri Kitabında (VVG) sorumluluk sigortalarında sigortalanan olayın gerçekleşmesi halinde, tam veya kısmi zarar ayrımı yapılmaksızın, tarafların fesih

⁹²⁹ KOENİG, s.87

hakkının doğacağı hükme bağlanmıştır.⁹³⁰ Kanaatimizce hâlihazırda uygulamada var olan bu durumun, TTK’de de kabul edilmesi gerekmektedir.

1.3.2. Kısmi Zarar Meydana Gelmesi Durumunda Sözleşmenin Feshi ile Sona Erme

Sorumluluk sigortalarında kısmi zararın meydana gelmesi, yukarıda ifade edildiği üzere üçüncü kişinin mal veya şahıs varlığında meydana gelen zararın giderilmesi için ödenecek olan tazminat miktarının, sigorta bedeline ulaşp ulaşmamasına bağlıdır.

Buna göre zararın tazminindeki miktar sigorta bedeline ulaşmıyorsa kısmi hasarın, zararın, varlığı kabul edilmelidir.⁹³¹ Kanaatimizce sorumluluk sigortalarında meydana gelen her zarar, sigortalının malvarlığının bir kısmında meydana geldiği için kısmi zarar hükmündedir.

Kısmi zarar durumunda sözleşme, taraflarca feshedilebilecektir. Ancak sigortacı fesih hakkını ancak tazminatın ödenmesinden sonra kullanabilecektir. Bu husus TTK m.1428/2 uyarınca hükme bağlanmıştır. Buna göre: “*Kısmi zarar hallerinde taraflar sigorta sözleşmesini feshedebilirler. Ancak, sigortacı fesih hakkını, kısmi tazminat ödemesinden sonra kullanabilir.*”

Bu husus MKT İMSSGŞ m.12/2’de de düzenlenmiştir. Buna göre, “*Kısmi hasarlarda, taraflar sigorta sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir. Taraflar fesih hakkını ancak tazminat ödenmeden önce kullanabilir.*” Genel şartlarda, fesih hakkının kullanılmasının ancak tazminat ödenmesinden önce mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili düzenleme olan TTK m.1428/2 hükmü, TTK m.1452 uyarınca koruyucu hükümler kapsamında yer almaktadır, dolayısıyla aksi sigorta ettiren ve sigortalı aleyhine değiştirilemeyecektir. Kanuna aykırı genel şart hükümsüzdür. Bu bakımdan, İMSSGŞ m.12/2 hükmü, sigortacının fesih hakkını kullandığı hallerde, tazminat ödeme hususundaki düzenlemesi bakımından, uygulama alanı bulmayacaktır.

⁹³⁰ VVG §.111: “*Sigortalı olayın meydana gelmesinden sonra, sigortacı poliçe hamilinin tazminat talebini kabul etmişse veya haksız bir şekilde reddetmişse, sözleşmenin her iki tarafı da sigorta ilişkisini sonlandırabilir.*”

⁹³¹ ÜNAN, Cilt 2, s.291

“Kısmi zarar durumunda sigortacı, fesih hakkını kullandığı takdirde bu fesih, ihbarın postaya veya notere verildiği tarihten itibaren 15 gün sonra öğleyin saat 12.00'de hüküm ifade eder ve feshin hüküm ifade ettiği tarihe kadar geçen sürenin primi, gün esası üzerinden hesap edilir ve fazlası geri verilir.”⁹³²

İMSSGŞ m.12/4'te, kısmi zarar durumunda, sigorta ettiren, fesih hakkını kullandığı takdirde bu feshin, ihbarın postaya veya notere verildiği tarihi takip eden gün öğleyin saat 12.00'de hüküm ifade edeceği ve işlememiş sigorta süresine ait prim geri verilmeyeceği hükme bağlanmıştır.

TTK m.1419 hükmü, TTK m.1452 uyarınca koruyucu hükümler arasında yer almaktadır bu anlamda sigorta ettiren veya sigortalı aleyhine aksi kararlaştırılmaz.

TTK m.1419 uyarınca sözleşme sona erdiği takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primlerin sigorta ettirene geri verileceği hükme bağlanmıştır. Kanuna aykırı olan MKT İMSSGŞ m.12/4 bu anlamda hükümsüzdür. Dolayısıyla işlemeyen günlere ait ödenmiş primler sigorta sözleşmesinin sona ermesi halinde sigorta ettirene iade edilmelidir.

Tarafların birbirine yapacağı bildirimler ise MKT İMSSGŞ m.14'te hükme bağlanmıştır. Buna göre:

“Sigorta ettirenin ihbar ve tebliğleri sigorta şirketinin merkezine veya sigorta sözleşmesine aracılık yapan acenteye, noter aracılığıyla veya taahhütlü mektupla yapılır.”⁹³³

“Sigorta şirketinin ihbar ve tebliğleri de sigorta ettirenin poliçede gösterilen adresine, bu adresin değişmiş olması halinde sigorta şirketinin merkezine veya sigorta sözleşmesine aracılık yapan acenteye bildirilen son adresine aynı suretle yapılır.”⁹³⁴

⁹³² MKT İMSSGŞ m.12/3

⁹³³ MKT İMSSGŞ m.14/1

⁹³⁴ MKT İMSSGŞ m.14/2

“Taraflara imza karşılığı olarak elden verilen mektup veya telgrafla yapılan ihbar ve tebliğler de taahhütlü mektup hükmündedir.”⁹³⁵

1.4. Sigorta Menfaatinin Sahibinin El Değiştirmesi ile Sona Erme

MKT İMS Sigortası, bir sorumluluk sigortasıdır. Sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan menfaat, sigortalının malvarlığının korunması üzerindeki menfaattir. MKT İMS Sigortasında ise aracın işletilmesi veya kullanılmasından kaynaklanan hukuki sorumluluk, bu sorumluluğun malvarlığına etki etmesi ihtimaline binaen teminat altına alınmıştır. TTK m.1470 uyarınca, *“Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer.”*

MKT İMS sigortasında sigorta edilen menfaatin sahibinin el değiştirmesi, aracın el değiştirmesine tekabül eder. Zira teminat altına alınan menfaat araç işletenin menfaattir. Nitekim bu husus MKT İMSSGŞ m.8’de, TTK m.1470 ile aynı müeyyideye tabi tutulmuştur. Buna göre: *“Aracın işleteni değiştiği takdirde, sigortacının peşin muvafakati alınmadıkça, hiçbir ihbara lüzum kalmaksızın sigorta sözleşmesi münfesi olur ve feshin hüküm ifade ettiği tarihe kadar geçen sürenin primi gün esasına göre hesap edilir ve fazlası sigorta ettirene geri verilir.”*

2. TARAFLARIN ANLAŞMASI İLE SONA ERME

Tarafların karşılıklı anlaşma yoluyla sigorta sözleşmesini sona erdirmesi, TTK hükümlerinde düzenlenmemiştir. TTK’de düzenlenmemiş hususlarda genel hükümler mahiyetinde olan TBK hükümleri uygulama alanı bulur, dolayısıyla sözleşme serbestisi uyarınca MKT İMS Sigortalarında taraflar istedikleri herhangi bir zamanda sözleşmeyi karşılıklı olarak anlaşarak sona erdirebileceklerdir.⁹³⁶ İkale(bozma) ileriye etkili olarak sonuç doğuracaktır.⁹³⁷

⁹³⁵ MKT İMSSGŞ m.14/3

⁹³⁶ GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.243; KENDER, Hususi Sigorta Hukuku, s.342; ULAŞ, s.120; ÇEKER, s.122; AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.221

⁹³⁷ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, s.221

3. TARAFLARDAN BİRİNİN FESİH HAKKINI KULLANMASI İLE SONA ERME

3.1. Olağanüstü Durumlarda Sözleşmenin Feshi

TTK m.1413/1 uyarınca, sigorta ettirenin belli hallerde sigorta sözleşmesini fesih hakkı bulunmaktadır. Buna göre, sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hallerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir.⁹³⁸ Fesih bildirimini MKT İMSSGŞ m.14'e uygun olarak yapılmalıdır.

TTK m.1413/2'de ise sigorta ettirenin konkordato ilan etmesi düzenlenmiştir. Buna göre primlerin tamamını ödememişken sigorta ettiren konkordato ilan etmişse, sigortacı, bunu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyarak, sigorta sözleşmesini feshedebilir.⁹³⁹ Bu halde sigorta sözleşmesi sona erecektir.

3.2. Primin Tek Taraflı Artırılmasında Sözleşmenin Feshi

TTK m.1414 uyarınca, *“sigortacı, sigorta teminatının kapsamında değişiklik yapmadan, ayarlama şartına dayanarak primi yükseltirse, sigorta ettiren, sigortacının bildirimini aldığı tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilecektir.”* Bu halde sigorta sözleşmesi sona erecektir.

3.3. İhbar Yükümlülüğüne Uyulmaması Halinde Sözleşmenin Feshi

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirene bazı ihbar, bildirim, yükümlülükleri yüklenmiştir. MKT İMSSGŞ ve TTK hükümleri uyarınca yükümlülüklerin kusurlu olarak ihlali halinde sigortacının ihlalin öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde TTK m.1449 uyarınca fesih hakkı bulunmaktadır. Bu halde sigorta sözleşmesi sona erecektir.

⁹³⁸ TTK m.1413/1

⁹³⁹ TTK m.1413/2

3.4. Sigorta Ettirenin Primin Ödemesinde Temerrüde Düşmesi ile Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

MKT İMSSGŞ m.9 ve TTK m.1434 uyarınca sigorta ettirenin primin ödenmesinde temerrüde düşmesi halinde sigortacının sözleşmeden cayma ve fesih hakkı bulunmaktadır.⁹⁴⁰ Bu halde sigorta sözleşmesi sona erecektir.

3.5. Sigorta Ettirenin Sözleşmeden Cayması ile Sözleşmenin Sona Ermesi

TTK m.1430/3 uyarınca, *“sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma halinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır.”*

3.6. Tarafların Acze Düşmeleri ile Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

TTK m.1417 uyarınca, taraflardan birini acze düşmesi durumunda belli şartların sağlanması halinde, sigorta sözleşmesi diğer tarafça feshedilebilecektir. Buna göre:

“Sigorta ettiren, aciz haline düşen veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigortacıdan, taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilir. Bu istemden itibaren bir hafta içinde teminat verilmemiş ise sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebilir.

Primin ödenmesinden önce acze düşen, iflas eden veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigorta ettirene, sigortacının istemiyle, aynı şartlarla, birinci fıkra hükmü uygulanır. Bu anlamda sigortacı sigorta ettirenden, sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini yerine getireceğine dair teminat isteyebilecek şayet sigorta ettiren tarafından bir hafta içinde teminat verilmezse sözleşmeyi feshedebilecektir.”

⁹⁴⁰ Sigortacının prim ödeme borcunda temerrüde ilişkin açıklamalar için. Bknz, sayfa.104 vd.

4. OLAĞANÜSTÜ NEDENLERLE SONA ERME

4.1. Sigortacının İflası

Sigortacının iflası, ifa güçsüzlüğünün, TBK anlamında tarafların acze düşmelerinin⁹⁴¹, TTK anlamında bir görünümünü teşkil eder. Ancak sigortacının iflası sigorta teminatının sağlanabilmesi bakımından hayati önem taşır, bu nedenle özel bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.⁹⁴²

TTK m.1418 uyarınca, “sigortacının iflası halinde sigorta sözleşmesi hükmen sona erer. Sigortacının iflasından önce ödenmeyen tazminatlar, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, önce 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu gereğince sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan⁹⁴³, sonra iflas masasından karşılanır. Bu halde, hak sahipleri iflas masasına İİK m.206/4 uyarınca üçüncü sırada katılır.”

⁹⁴¹ TBK m.138: “Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülmemeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.”

⁹⁴² GÜNERGÖK, KAYIHAN, s.243

⁹⁴³ Sigortacılık kanunu m.17/6: “Teminatlar, sigortalıların tüm alacakları ödenmeden iflas veya tasfiye masasına dâhil edilemez, haczolunamaz, üzerlerine ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz konulamaz. Ancak, Müsteşarlığın, sigortalı alacaklarının korunması amacıyla teminatlar üzerinde ihtiyati tedbir koydurtma hakkı saklıdır.”

SONUÇ

Günümüzde gelişen sanayi ve teknoloji ile risk toplumu daha belirgin bir hal almakta dolayısıyla sorumluluk sigortalarına duyulan ihtiyaç da günden güne artmaktadır. Bu anlamda tezimizin konusu olan Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk sigortaları ciddi önem arz etmektedir. Zira Motorlu Kara Taşıtları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortaları adına belirlenen limitler çoğunlukla üçüncü kişilerin zararının giderilmesinde yeterli olmamakta ve sigortalılar Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasına sahip olmadıkları takdirde araç işleten sıfatıyla üçüncü kişilere verdikleri zararın tazmininden bizzat sorumlu olmaktadır. Ancak bu kişilerin ilgili zararın tazmin yükünün altından kendi başlarına kalkmaları son derece zor olmaktadır. Bu bakımdan İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasının sigortalıya sağladığı teminatın sınırlarının belirlenmesi, ilgili sigortanın işlevinin ortaya konması bakımından önemliken; tarafların yükümlülüklerinin sınırlarının belirlenmesi de herhangi bir uyuşmazlık çıktığı takdirde bu uyuşmazlığın çözülmesi adına son derece elzemdir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortaları, diğer sorumluluk sigortalarında olduğu gibi zarar sigortalarının bir türüdür. Sorumluluk sigortalarında malvarlığının pasif kısmı teminat altına alınmaktadır. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasında özelinde ise sigortalının araç işleten sıfatına sahip olması dolayısıyla üçüncü kişilere karşı ortaya çıkabilecek sorumluluk halleri sonucunda malvarlığında, pasif kısmında, meydana gelmesi muhtemel borçlar teminat altına alınmaktadır. Yani burada teminat altına alınan menfaat malvarlığının zarara uğramasının önlenmesine ilişkin menfaattir.

Sigortacı tarafından sigortalının teminat altına alınan sorumluluğu belirli limitlerle ve belirli durumlarda sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla sigortalının araç işleten sıfatına sahip olması nedeniyle ortaya çıkan her sorumluluğu değil ancak belirli olaylar neticesinde ortaya çıkan sorumluluğu belirli limitler dâhilinde teminat altına alınmaktadır. Sigortalının sorumluluğunun teminat limiti ise zarar sigortalarında sigorta

bedeli ile ifade edilmektedir. Buna göre sigortacı, sigortalının sorumluluğu dâhilinde doğan zararın tazmininde ancak sigorta bedeli dâhilinde teminat sağlayacaktır.

Zarar sigortalarına ilişkin bir kavram olan sigorta değeri, sigortalanan menfaatin tam değerini ifade eder. Sorumluluk sigortalarında sigorta değerinin mevcut olup olmadığı hususunda doktrinde görüş birliğine varılmış değildir.

Sorumluluk sigortalarında sigortalanan menfaat sigortalının malvarlığının bütünüdür, malvarlığı ise aktif ve pasifleriyle sayısız ihtimallerle karşı karşıyadır. Bu anlamda her saniye değişebilir bir nitelik taşır. Dolayısıyla sorumluluk sigortalarında sigorta değeri ölçülebilir nitelikte değildir. Ancak ölçülemez olması bu değerinin mevcut olmadığı anlamına gelmez. Zira sigortada teminat altına alınan esasen sigortalının menfaatidir. Menfaatin yokluğu halinde ise sigorta sözleşmesi geçersiz hale gelir. Dolayısıyla sigorta tekniği bakımından da sorumluluk sigortalarında sigorta değerinin varlığı kabul edilmelidir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigorta sözleşmeleri kurulmaları bakımından, tarafların tercihinin bırakılmış sözleşmelerdir. Bu anlamda, sigorta sözleşmelerinde borçlar hukuku anlamında sözleşme özgürlüğünün mevcuttur. Ancak sigorta sözleşmeleri, içerikleri bakımından tümüyle taraf iradelerine bırakılmış sözleşmeler değildir. Bakanlık tarafından onaylanmış genel şartlara uygun olarak akdedilmesi gerekir. Ancak bunun dışındaki hususlarda taraflar özgür iradeleriyle sözleşmeye hüküm ekleyebileceklerdir.

Sigorta sözleşmeleri, dolayısıyla Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigorta sözleşmesi, sigortalı aleyhine yorum yasağının mevcut olduğu sözleşmelerdir. Ayrıca Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun hükümleri uyarınca tüketici işlemi kapsamında yer alırlar. Bu anlamda sözleşmede yer alan haksız şartlar hükümsüz kabul edilecek ve bu hükümsüzlük sözleşmenin diğer maddelerine sirayet etmeyecektir. Bu şekilde sözleşme ayakta tutulacaktır.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.9/1, TTK m.1452 bağlamında sigortalı aleyhine yorum yasağı getirilen hükümler arasında yer alan TTK m.1434'e aykırıdır. Zira söz konusu şart sigorta ettirenin ilk primi ödemesinde

usulüne uygun biçimde talep edilme şartı aranmadan, sigorta ettirenin temerrüde düşüğünü kabul etmektedir. Temerrüde düşülmesi halinde ise temerrüt tarihinden itibaren 30 gün içinde sözleşmeyi feshedilmiş kabul etmekte, bu yolla sigortalıyı hiçbir ihtar şartına yer vermeksizin sigorta korumasından yoksun bırakmaktadır.

Kanuna aykırı genel şart geçersizdir bu bakımdan Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigorta sözleşmesinde ilk primin ödenmesi hususunda temerrüde düşülmesi halinde, sözleşmenin feshini talep etmek isteyen sigortacıya ihtar yükümlülüğü yükleyen genel hüküm mahiyetindeki TTK m.1434'ün uygulanması gerekmektedir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.9/2, TTK m.1452 bağlamında sigortalı aleyhine yorum yasağı getirilen hükümler arasında yer alan TTK m.1434'e aykırıdır. Zira burada izleyen primlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde kesin vadeye ilişkin düzenleme söz konusudur. Bu yolla, sigorta ettiren hiçbir ihbar şartına yer verilmeksizin temerrüde düşürülmekte ve h sigorta korumasından yoksun bırakılmaktadır. Kanuna aykırı genel şart hükümsüzdür. Bu nedenle izleyen primlerin ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde genel hüküm mahiyetinde olan TTK m.1434 hükmü uygulanmalıdır.

Sigorta ettiren, sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünü ihlal ettiği takdirde TTK m.1439/1 uyarınca sigortacı sözleşmeden cayma veya prim farkını talep etme hakkına sahiptir. Sigorta ettiren, prim farkını talep ettiği takdirde sigortacı on gün içinde farkı kabul etmezse sözleşmeden cayılmış olduğu kabul edilecektir. Benzer bir düzenleme MKT İMSSGŞ m.6/b'de mevcuttur. Buna göre, sigortacı bilgilendirme yükümlülüğüne aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren sözleşmeden cayabilecek veya prim farkını talep edebilecektir. Söz konusu genel şart uyarınca sigorta ettiren prim farkını on beş gün içinde kabul etmediği takdirde, sözleşmeden cayılmış olacağı ifade edilmiştir. TTK m.1439 hükmü, TTK m.1452/3 uyarınca sigorta ettiren veya sigortalı aleyhine değiştirilemeyecek hükümler arasındadır. Genel Şartlarda düzenlenen hüküm, genel hüküm mahiyetinde olan TTK m.1439'a kıyasla sigorta ettirenin daha fazla lehine bir durum meydana getirmektedir. Dolayısıyla sigorta sözleşmelerinde yer alan *sigortalı lehine yorum ilkesi* uyarınca, bildirim yükümlülüğünün ihlali halinde MKT İMSSGŞ m.6/b hükmü uygulama alanı bulmalıdır.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk sigortasında, Karayolları Trafik Kanunundan kaynağını alan, araç işletenin sorumluluğu teminat altına alınırken, araç işletenin, aracın kullanılmasından kaynaklanan Borçlar Hukukunun genel hükümlerine ilişkin sorumluluğu da ayrıca teminat altına alınmıştır. Araç işletenin sorumluluğu kusursuz sorumluluk hallerinden tehlike sorumluluğuna tekabül eder. Aracın kullanılmasından kaynaklanan sorumluluk ise kusursuz sorumluluk halleri arasında yer almaz bu bakımdan araç işletenin, aracın işletilmesi dışında, aracın kullanılmasında kaynaklanan sorumluluğu olağan kusur sorumluluğu kapsamındadır. Dolayısıyla kusuru olmadığı takdirde araç işleten, aracın kullanılması sebebiyle ortaya çıkan zararın tazmininden sorumlu olmayacak ve dolayısıyla bu yolla ortaya çıkan zarar da sigorta teminatı kapsamında yer almayacaktır.

İMSSGŞ m.1’de düzenlenen *aracın kullanılması* kavramı doktrinde tanımlanmış bir kurum değildir. Ancak ilgili genel şartın düzenlenme biçimi incelendiğinde, kanaatimizce, aracın kullanılmasından sorumluluk ifadesinin hemen ardından *genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluk* ifadesine yer verilmiş olduğundan, burada tehlike sorumluluğuna ilişkin bir kavram olan *aracın işletilme halinde olmasına ilişkin kriterlerin* aranmaması gerektiği sonucuna varmaktayız. Kanaatimizce, bu anlamda aracın kullanılması kurumu, aracın işletilmesi kurumundan daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. Bu anlamda, aracın işletilmesine dair kriterlerin mevcut olmadığı hallerde de aracın kullanılması dolayısıyla meydana gelebilecek her türlü sorumluluk, genel hükümlerden kaynaklanan sorumluluk, teminat kapsamında kabul edilmelidir.

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk sigortasında teminat altına alınan Karayolları Trafik Kanununda düzenlenmiş olan araç işletenin sorumluluğudur. Ancak Karayolları Trafik Kanunu m.100 uyarınca belirli maddelerin İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasına uygulanacağı ifade edilmiştir. Ancak kanunda yer alan diğer hususların uygun düştüğü ölçüde Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasına uygulanması gerektiğinin kabulü gerekir. Zira diğer şekilde hakkaniyetli bir hükme varılması mümkün görülmemektedir. Benzer şekilde Yargıtay uygulamasında da bu hükümlerin uygun düştüğü ölçüde yer yer uygulandığı da görülmektedir.

Karayolları Trafik Kanununda yer alan Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk sigortasına uygulanacak hükümlere ilişkin hükmü sınırlı sayıda kabul etmemek gerekir. Uygun düştüğü ölçüde Karayolları Trafik Kanunundaki hükümler Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortasına da uygulanmalıdır. Örneğin KTK m.86/2 düzenlenen zarar gören üçüncü kişinin kusuru, müterafik kusur, mevcut olduğu takdirde tazminattan indirim yapılması hükmünün uygulanması gerekir. Zira araç işletenin sorumluluğu, kusursuz sorumluluk hallerindendir. Araç işletenin kusursuz sorumluluk hali için düzenlenen bir tazminattan indirim nedeni, hem kusur hem kusursuz sorumluluğun teminat altına alındığı İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası için de uygulanmalıdır. Aksi halde bir kimsenin kendi kusurundan fayda sağlaması durumu ortaya çıkar ki bu hal de hakkaniyete uygun düşmeyecektir.

KTK hükümlerini uygun düştüğü ölçüde MKT İMSS sözleşmelerine uygulanması gereğine ilişkin örnek ise KTK m.111/2'düzenlenmiş olan sorumsuzluğa ilişkin anlaşmalar, ibra sözleşmeleri, hususunda söz konusudur. Borçlar Hukuku anlamında ibra sözleşmeleri TBK m.132'de düzenlenmiştir. İlgili genel hükmün KTK kapsamındaki düzenlemesini ise KTK m.111 oluşturur. Buna göre, araç işletenin sorumluluğunun mevcut olduğu hallerde tarafların anlaşarak tazminat miktarını belirleyip fazlaya ilişkin sorumluluğun olmadığına ilişkin yaptıkları ibra sözleşmeleri, tazminat miktarının yetersiz veya fahiş olması halinde iki yıl içinde iptal edilebilecektir.

KTK m.111/2 hükmünün, MKT İMSS sözleşmelerine de uygulanacağını kabulü gerekir zira MKT İMSS sözleşmelerinde teminat altına alınan sorumluluk da KTK hükümleri çerçevesinde ortaya çıkan bir sorumluluktur ve tazminat miktarındaki bir yanlışlığın giderilmemesi taraflardan birinde hak kaybına yol açar. Bu bakımdan KTK m.111/2 hükmü de uygun düştüğü ölçüde MKT İMSS sözleşmelerine uygulanması gereken hükümler arasındadır.

Sigorta sözleşmelerinde sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün düzenlendiği, TTK m.1423 hükmü uyarınca aydınlatma yükümlülüğünün ihlali halinde sigorta ettirene yalnızca ihbar hakkı tanınmıştır. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik uyarınca, sigorta ettirenin, sözleşmeyi fesih veya aydınlatma

yükümlülüğünün ihlali nedeniyle uğradığı zararın tazminini talep etme hakkı bulunmaktadır.

TTK m.1423, sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecek nitelikte emredici hükümdür. Ancak tam tersi bir durum olan, sigorta ettirenin lehine bir düzenleme söz konusu olduğunda, ilgili düzenleme geçerli olacaktır. Bu bakımdan, sözleşmenin taraflarına, sigorta sözleşmesi ile aksinin düzenlenmesi hususunda yetki verilen bir hususta, yönetmelik gereğince aynı konu için aksinin düzenlenebileceği evleviyetle kabul edilmelidir. Dolayısıyla sigortacı, aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davrandığı takdirde, sigorta ettirenin, ihbar hakkının yanında, sözleşmeyi feshetme veya uğradığı zararın tazminini talep etme hakkı da bulunduğu kabulü gerekir.

Sigorta hukukunda rizikonun meydana gelmesi, sigorta sözleşmesini sona erdiren bir nedendir. Sorumluluk sigortalarında riziko ise sigorta sözleşmesinde belirlenen olayın gerçekleşmesi halidir. MKT İMSSGŞ m.12/2’de ise kısmi zararın gerçekleşmesi halinde taraflara sözleşmeyi fesih hakkı tanınmıştır.

Sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan menfaat sigortalının malvarlığının bütünü üzerindeki menfaattir. MKT İMSS sözleşmeleri kapsamında teminat altına alınan ise sigortalının malvarlığında meydana gelmesi muhtemel azalmaya neden olabilecek sorumluluğa ilişkin bir teminattır. Dolayısıyla, üçüncü kişi şahıs veya malvarlığında meydana gelen zararın tazmini bu anlamda teminatın esas amacını oluşturmamaktadır.

Malvarlığı ise aktif ve pasifleriyle bir bütündür ve malvarlığının teminat altına alınması halinde tam zarardan bahsedilemez. Zira sorumluluk sigortalarında teminat altına alınan, malvarlığının pasifinde meydana gelmesi muhtemel bir artışın rizikosudur. Bu bakımdan burada sigorta değeri sonsuz ihtimaller dahilinde ve sonsuz büyüklüktedir. Bu nedenle, teminat altına alınan menfaatin tam değerinin tümüyle zarara uğramış olmasından bahsedilemez. Bu anlamda, MKT İMSS sözleşmelerinde rizikonun meydana gelmesi halinde tam zarar oluşması mümkün değildir. Bu bakımdan sorumluluk sigortalarında tam zarar kısmi zarar ayrımı yapılamaz.

Sorumluluk sigortalarında riziko meydana geldiğinde oluşan zarar her zaman kısmi zarardır. Bir diğer deyişle riziko gerçekleştiğinde ancak sigortalının malvarlığının bir kısmında meydana gelen bir zarar söz konusu olmaktadır.

MKT İMSS sigortasında ise rizikonun gerçekleşmesi sigorta sözleşmesini kendiliğinden sona erdiren bir neden değildir, burada rizikonun gerçekleşmesi neticesinde ortaya çıkan her zarar kısmi zarar niteliği taşıdığından, rizikonun gerçekleşmesi halinde tarafların sigorta sözleşmesini fesih hakları bulunmaktadır. Nitekim Alman Sigorta Kitabı VVG’de yer alan sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemelerde tam zarar kısmi zarar ayırımına gidilmemiş, rizikonun gerçekleşmesi halinde tarafların sözleşmeyi fesih hakkı olacağı ifade edilmiştir.

Uygulamada rizikonun gerçekleşmesi MKT İMS sigorta sözleşmesini sona erdirmemekte, sigorta teminatı kapsamına alınan rizikolar için belirlenen sigorta bedeli dâhilinde, sigortacının sorumluluğu bir sigorta dönemi boyunca rizikonun gerçekleştiği her olayda tekrar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla belirli bir sigorta dönemi boyunca rizikonun gerçekleştiği her olayda sigorta bedeli adına belirlenen limiti aşmayan zararlar MKT İMSS sigortacısı tarafından tazmin edilmektedir.

Motorlu Kara Taşıtlarına ilişkin verilen ihtiyari mali sorumluluk teminatı, kimi zaman farklı türdeki sigorta poliçelerinde ek teminat olarak verilmektedir. Bu durumun en yaygın örneğini ise kasko sigortaları oluşturur.

Kasko sigortası, hukuki niteliği itibariyle, mal sigortasıdır. İhtiyari mali sorumluluk teminatı, hukuki niteliği itibariyle, sigortalının üçüncü kişilere karşı sorumluluğunun teminat altına alındığı, bir teminat türüdür. Bu bakımdan ilgili teminat kasko sigorta poliçesi kapsamında verilmiş olsa da, niteliği itibariyle MKT İMSS anlamında verilmiştir. Bu bakımdan, ihtiyari mali sorumluluğa ilişkin ek teminatın kasko sigorta poliçeleri içinde verilmesi halinde, ilgili teminata ilişkin uyumsuzluk çıktığında, kasko sigortasına ilişkin genel şartların uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla ihtiyari mali sorumluluk teminatına ilişkin bir uyumsuzluk ortaya çıktığında, söz konusu uyumsuzluğa ilişkin, MKT İMSSGŞ’nin uygulanması gerekmektedir. Nitekim Yargıtay’ın uygulaması da, Kasko sigorta poliçelerinde yer alan ihtiyari mali sorumluluk

teminatına ilişkin uyuşmazlıklarda, MKT İMSSGŞ'nin uygulanması gerektiği yönündedir.

MKT İMSSGŞ m. 3/g uyarınca, sürat yarışlarına katılma ve yarış güzergâhında yapılan antrenmanlar esnasında meydana gelebilecek zararlar nedeniyle ileri sürülen talepler, sigorta teminatı kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla sigortacı, bu durumda sigortalının, üçüncü kişiler vermiş olduğu zararı tazmin etmeyecektir.

Ancak bu hüküm, KTK uyarınca araç işleten olarak kabul edilen yarış düzenleyicileri bakımından geçerli değildir. Zira KTK uyarınca yarış düzenleyicilerinin (farazi) araç işleten kabul edilmelerindeki ve bu kimselerin tehlike sorumluluğu anlamında kusursuz olarak sorumlu tutulmalarındaki temel amaç, yarış düzenlenmesinin sebebiyle, üçüncü kişilere verebilecek zararların tazminini sağlamaktır. Bu bakımdan, MKT İMSSGŞ m.3/g hükmü, yarış düzenleyicisi olmayan, gerçek araç işletenler bakımından geçerlidir. Bu anlamda, yarış düzenleyicisi araç işletenlerin verdikleri zararlardan kaynaklanan tazminatlara ilişkin taleplerin, MKT İMSS, sigorta teminatı kapsamına dâhil olduğu kabul edilmelidir.

MKT İMSSGŞ m.3/h uyarınca, *“aracın gözetimi, onarımı, bakımı, alım-satımı, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla faaliyette bulunan teşebbüslere bırakılmasından sonra aracın sebep olduğu zararlara ilişkin talepler”* sigorta teminatı kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla sigortacı, bu durumda sigortalının, üçüncü kişilere vermiş olduğu zararı tazmin etmeyecektir.

Ancak bu hüküm, KTK uyarınca araç işleten olarak kabul edilen motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan kimseler için geçerli değildir. Zira KTK uyarınca, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan kimselerin, (farazi) araç işleten kabul edilmelerindeki ve bu kimselerin tehlike sorumluluğu anlamında kusursuz olarak sorumlu tutulmalarındaki temel amaç, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunulması sırasında, üçüncü kişilere verebilecek zararların tazminini sağlamaktır. Dolayısıyla, MKT İMSSGŞ m.3/h hükmü, yalnızca gerçek araç işletenler bakımından geçerli bir hükümdür. Bu anlamda, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan (farazi) araç işletenlerin verdikleri zararlardan kaynaklanan tazminatlara ilişkin taleplerin, MKT İMS sigorta teminatı kapsamına dâhil olduğu kabul edilmelidir.

MKT İMSSGŞ m.12/4 uyarınca, sigorta ettirenin fesih hakkını kullanması halinde, işlememiş sigorta süresine ait primlerin iade edilmeyeceği ifade edilmiştir. Ancak TTK m.1419 uyarınca sözleşme sona erdiği takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primlerin sigorta ettirene geri verileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca TTK m.1419 TTK m.1452 kapsamında koruyucu hükümler arasında yer almaktadır bu bakımdan aksi, sigortalı ve sigorta ettiren aleyhine kararlaştırılamaz. İlgili düzenleme ise sigorta ettirenin aleyhinedir, bu bakımdan kanuna aykırı olan genel şart hükümsüzdür. Dolayısıyla, işlememiş günlere ait ödenmiş primler, sigorta sözleşmesinin sona ermesi halinde sigorta ettirene iade edilmelidir.

Kısmi hasar halinde tarafların fesih hakkı, MKT İMSSGŞ m.12/2’de düzenlenmiştir. Buna göre: *“kısmi hasar halinde, taraflar sigorta sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir. Taraflar, fesih hakkını ancak tazminat ödenmeden önce kullanabilir.”* TTK m.1428/2 hükmü uyarınca ise, sigortacının, kısmi hasar halinde fesih hakkını ancak tazminatın ödenmesinden sonra kullanabileceği hükme bağlanmıştır.

TTK m.1428 hükmü, TTK m.1452 uyarınca koruyucu hükümler kapsamındadır. Bu anlamda aksi, sigorta ettiren veya sigortalı aleyhine kararlaştırılamaz. Dolayısıyla MKT İMSSGŞ m.12/2 uyarınca, sigortacının, sigorta tazminatını ödemediği sözleşmeyi feshetmesi mümkün değildir. Kısmi hasarın gerçekleşmesi üzerine sigortacı, fesih hakkının kullandığı takdirde, genel hüküm mahiyetinde olan, TTK m.1428/2 hükmünün uygulanması gerekecektir. Bu anlamda sigortacı, fesih hakkını ancak sigorta tazminatının ödenmesinden sonra kullanabilecektir.

TTK m.1431/3 hükmü uyarınca, primlerin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı hallerde, rizikonun gerçekleşmesi ile ödenecek tazminata ilişkin primlerin tümünün muaccel olacağı hükme bağlanmıştır. TTK m.1431/3 hükmü, TTK m.1452 uyarınca koruyucu hükümler kapsamında yer almamaktadır.

MKT İMSSGŞ m.9/3 uyarınca primlerin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı hallerde, rizikonun gerçekleşmesi halinde vadesi gelmemiş prim taksitlerinin sigortacının ödemekle yükümlü olduğu tazminat miktarını aşmayan kısmının muaccel olması ancak bu hususun poliçenin ön yüzüne işlenmiş olması halinde mümkün olabilecektir. Bu

bakımdan sigorta sözleşmelerinde sigortalı lehine yorum ilkesine dayanarak kanaatimizce, MKT İMSS sözleşmelerinde, kanuna aykırı olmayan MKT İMSS m.9/3'te yer alan genel şart uygulama alanı bulacak, genel hüküm mahiyetindeki TTK m.1431/3 hükmü burada uygulama alanı bulmayacaktır. Dolayısıyla MKT İMSS sözleşmelerinde primlerin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı hallerde, rizikonun gerçekleşmesi halinde primlerinin tümünün muaccel olması ancak bu hususun poliçenin ön yüzüne halinde ile mümkün olabilecektir.

TTK m.1439/2 hükmü uyarınca sigorta ettiren, sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünü kasten ihlal ettiği takdirde, bu ihlalle rizikonun gerçekleşmesi arasında bir bağlantı varsa sigortacının zararı tazmin yükümlülüğünün ortadan kalkacağına hükümlenmiştir.

İMSSGŞ m.6/a uyarınca sigorta ettiren, sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünü kasten ihlal ettiği halde riziko gerçekleşirse sigortacı, zarar görenin uğradığı zararı tazmin edecek, zararı tazmin ettiği nispette sigortalısına rücu edecektir. Genel şartlarda yer alan düzenleme, sorumluluk sigortalarının mahiyetine ve KTK hükümlerinden doğan sorumluluğa ilişkin özel düzenleme olan KTK m.95'e daha uygundur. Zira KTK m.95 uyarınca sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran hallerin, zarar görene karşı ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan kanaatimizce, MKT İMSS sözleşmelerinde özel düzenleme niteliği taşıyan KTK hükümleri ve bu hükümlere uygun olan genel şart uygulama alanı bulacak, bilgilendirme yükümlülüğünün kasten ihlali halinde sigortacı zarar görenin uğradığı zararı tazmin edecek ve tazmin ettiği miktar nispetinde sigortalısına rücu edecektir.

KAYNAKÇA

ACAR, Serdar, Sorumluluk Sigortacısının Doğrudan Davada Dayanabileceği Savunmalar, 2012, Vedat Kitapçılık, Ankara

AKİPEK, Jale G., AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ KARAMAN, İstanbul, Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku 1. Cilt, Beta Basım, 2013, 10. Baskı

AKIN, Mehmet Zeki, İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası Sorunu, 1973, Trafik Sigortası 5. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü

APPLEMAN, John A., Automobile Insurance And The Declaratory Judgment, 1937, American Bar Association Journal, S.23/ <https://www.jstor.org/stable/25713342?seq=1>

ARAL ERDELEKOĞLU, İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, 2012, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 10.Yıla Armağan, Sayı.22

ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 1991, 2. Baskı, İstanbul

ARSEVEN, Haydar, Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 1987, C.48/ <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/840/9312> (Tarihçe)

ASLAN DÜZGÜN, Ülgen, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında (Trafik Sigortası) Zarar Kavramı ve Sigortacının Rücu Hakkı, 2013, BATİDER, S.3, C. 29

ATABEK, Reşat, Reasürans Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1974, Ankara

AYHAN, Rıza, ÇAĞLAR, Hayrettin, ÖZDAMAR, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 2020, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara

AVCI, Mustafa, Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi, 2000, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 8, S.1-2/ <https://dergipark.org.tr/pub/suhfd/issue/26619/280643>

BERBEROĞLU YENİPİNAR, Filiz, Kasko Sigortası İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası, 2019, Seçkin Hukuk, Ankara

BAKER, Tom, LOGUE, Kyle D., In Defense of the Restatement of Liability Insurance Law, 2017, *Geo. Mason L., Rev.* 24, n.3/ <https://repository.law.umich.edu/articles/1919/>

BİLGE, Mehmet Emin, Hatır İçin Taşınanın Uğradığı Zararların Trafik Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ve Yargıtay Uygulaması, 2001, AÜEHFD, sayı, 1-4, C.5

BİLGE, Mehmet Emin, Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacını Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, 2001, Hayri Domaniç'e Armağan, Beta Yayınları, İstanbul

BİRDS, John, Aspects of Insurance Contract Law as Compared with the General Law of Contract, 2006, *Inter Alia: University of Durham Student Law Journal*/ <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ialia5&div=16&id=&page=>

BOLATOĞLU, Bolat, Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, 1988, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara

BOZKURT, Tamer, Sigorta Hukuku, 2019, 11. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul

CAN, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı), 2007, İmaj Yayınevi, Ankara

ÇEKER, Mustafa, 6102 Sayılı Kanun’a Göre Sigorta Hukuku, 2019, 20. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi

DİNÇ, İnan Deniz, Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, 2017, Onikilevha Yayınları, İstanbul

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel hükümler, 2015, Yetkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara

GÖKCAN, Hasan Tahsin, KAYMAZ, Seydi, Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suç ve Kabahatleri, 2008, Seçkin Yayıncılık, 5.Baskı, Ankara

HACIÖMEROĞLU, A. Oğuzhan, Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı 2017, (yayımlanmamış doktora tezi)/
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

HACIÖMEROĞLU, A. Oğuzhan, Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi, 2015, Ticari ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.1, S.2/
<https://dergipark.org.tr/en/pub/tfm/issue/21330/228822>

HİRSCH, Ernst, Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku, 1945, Ankara

GÖZLER, Kemal, Hukukun Temel Kavramları, 2018, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa

GROWİTSCH, Christian, SCHWADE, Klaus-Dieter, SCHWARZE, Reimund, SCHWINTOWSKI, Hans-Peter, WEIN, Thomas, 2006, Risikoorientierte Prämiendifferenzierung in der Kfz-Haftpflichtversicherung - Mehr Prämiengerechtigkeit und weniger Verkehrsunfälle?, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft/
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF03353505.pdf>

KABUKÇUOĞLU ÖZER, Dilek, Sigorta Hukuku, 2005, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferansı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara

KABUKÇUOĞLU ÖZER, Tartışmalar, 2005, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü

KAMİLÇELEBİ, Hatime, Osmanlı Devleti'nde Sigortacılığa Yönelik Dini Yaklaşım, 2012, Ekonomi Bilimleri Dergisi, C.4/
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebd/issue/4859/66849>

KARASU, Rauf, 6102 Sayılı Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Yıl 2015, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, Cilt 2/ <https://dergipark.org.tr/en/pub/inuhfd/issue/22414/239926>
(Sorumluluk Sigortaları)

KARASU, Rauf, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, 2016, Yetkin Yayınları, Ankara (Zorunlu Mali Sorumluluk)

KARAYALÇIN, Yaşar, Trafik Kazalarında Mali Mesuliyet ve Sigorta Sorunu, 1975, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, c.8

KARAYALÇIN, Yaşar, Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, 1960, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara (Mesuliyet)

KARAYALÇIN, Yaşar, Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, 1984, Sigorta Hukuku Dergisi, sayı 1-2, c.2 (Sorumluluk)

KAYIHAN, Şaban, BAĞCI, Ömer, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, 2016, Umuttepe Yayınları, Kocaeli

KAYIHAN, Şaban, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, 2004, Ankara, Seçkin Yayınları

KAYIHAN, Şaban, GÜNERGÖK, Özcan, Sigorta Hukuku Dersleri, 2020, Umuttepe Yayınları, 5. Baskı, İstanbul

KAYIHAN, Şaban, Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefîyeti, 2016, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.22, sayı.3, Cevdet Yavuz'a Armağan/ <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/358677>

KENDER, Rayegan, 2013, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 12 Levha Yayınları, 12. Baskı, İstanbul (Hususi Sigorta Hukuku)

KENDER, Rayegan, Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, 1977, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara (Mesuliyet)

KENDİGELEN, Abuzer, Karayolları Trafik Kanunu Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefîyeti ve İşletenin Değişmesi, 1989, BATİDER, sayı.1, C. 15

KESKİN, Fikri Tunç, Uygulamada Sigorta Hukuku, 2017, C.2, Adalet Yayınevi, Ankara

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2014, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 18. Bası (Borçlar Hukuku)

KILIÇOĞLU, Ahmet M., 2918 Sayılı Yasaya Göre Araç İşletenin Sorumluluğu, 1984, BATİDER, sayı.12

KUBİLAY, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, 2003, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir

KOCH, Robert, Vereinbarkeit der Drittwirkung gesetzlicher und vertraglicher Risikoausschlüsse in der Kfz-Haftpflichtversicherung mit dem Unionsrecht, 2017, Innovatives Denken zwischen Recht und Markt (Christoph Brömmelmeyer, Martin Ebers, Mirko Sauer (Hrsg.)/ <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845287263->

[98/vereinbarkeit-der-drittwirkung-gesetzlicher-und-vertraglicher-risikoausschluesse-in-der-kfz-haftpflichtversicherung-mit-dem-unionsrecht](#)

KOCH, Robert, Der Direktanspruch in der Haftpflichtversicherung, r+s 2009, H.4/
<https://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-RUNDS-B-2009-S-133-N-1> (Der Direktanspruch)

KOENİG, W., Sigortalar Hukuku, ç.Ekrem Edgü, 1966, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara

OMAĞ, Merih Kemal, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, Türk Sigorta ve Reasürans Şirketleri Yayını, 1983, İstanbul (Kanuni Halefiyet)

OMAĞ, Merih Kemal, Türk Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, 1985, Sigorta Hukuku Türk Derneği (Rizikonun Ağırlaşması)

OMAĞ, Merih Kemal, Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı, 2019, Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar Makaleler ve Tebliğler, Onikilevha Yayınları

OMAĞ, Merih Kemal, Sigortacının Kanuni Halefiyete Dayanan Rücu Hakkının İhlalinden Ötürü Sigortalının Sorumluluğunu Tesis Eden Bir Yargıtay Kararı Üzerine, 2019, Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar Makaleler ve Tebliğler, Onikilevha Yayınları

ÖZDAMAR, Mehmet, 6102 Sayılı Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım, 2013, İÜHFM, c.71, sayı.2

RIEGEL, Robert, MILLER, Jerome S., “Insurance Against Legal Liability”, 1947, Insurance Principles and Practices/
https://books.google.com.tr/books/about/Insurance_Principles_and_Practices_by_Ro.html?id=Pri7xQEACAAJ&redir_esc=y

SAYHAN, İsmet, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, 2001, Ankara, Yetkin Yayınları

SCHEUERMANN, James E, Fortuity, İntent, And Causation İn Liability İnsurance Law, 2017, Elon Law Review, v.9, n.2/
<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/elonlr9&div=15&id=&page=>

SCHÖNBERG, Patrick, Bestreiten mit Nichtwissen seitens der Kfz-Haftpflichtversicherung, 2020, NJW-Spezial / <https://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-NJW-SPEZIAL-B-2020-S-265-N-1>

SOPACI ÖZTUNA, Birgül, Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, 2011, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi,

ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, 2000, Ankara, Turhan Yayınevi

ŞENOCAK, Kemal, Sigortaya İlişkin Hükümler, 2005, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferansı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara

ŞENOCAK, Kemal, Hukuki Himaye Sigortası, 1993, Dayımlarlı Hukuk Ltd. Şti., Ankara

ŞENOCAK, Kemal, Mal Sigortalarına İlişkin Hükümlerin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği, 2009, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.58, sayı. 1 (Mal Sigortaları)

ŞENOCAK, Kemal, Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi, 1995, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, sayı 1-4, c.44 (Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi)

ŞENOCAK, Kemal, KTK'ya Göre Mağdurun Alacak Hakkı, 2009, BATİDER., sayı. 4, C.25 (Mağdurun Alacak Hakkı)

ŞENOCAK, Kemal, Kimin Olacaksa Onun Hesabına Sigorta, 2010, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN'a Armağan, C.2, s.2001

TANDOĞAN, Haluk, Trafik Kanunu'nun Hukuki Mesuliyete Dair Hükümlerinde Yapılan Yeni Tadillerin Tahlil ve Tenkidi, 1961, BATİDER., C.1

Tandoğan, Haluk, İsviçre Hukukunda Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğunun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler, 1973, Trafik Sigortası 5. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırma Enstitüsü

TANERİ, Gökhan, TANERİ, Selman, Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki ve Cezai Açısından Trafik Kazaları Sorumluluk-Tazminat- Sigorta-Rücu Davaları, 2015, Bilge Yayınları, Ankara

ULAŞ, Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 2012, Turhan Kitabevi, Ankara, 8. Bası

ÜNAN, Samim, İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortasında Riziko, 1998, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1. Baskı (Riziko)

ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortasına İlişkin Bazı Sorunlar, 2013, Sorumluluk Sigortaları İlkeler ve Sorunlar Sempozyumuna Sunulan Bildiri, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul

ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi 6. Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt 1, 2016, Onikilevha Yayınları, İstanbul (Cilt 1)

ÜNAN, Samim, BAYSAL, Başak, Trafik Kazaları Sebebiyle Destekten Yoksun Kalanların Araç İşletenin Sorumluluk Sigortacısına Yönelttiği İstemlerle İlgili Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, 2012, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü

ÜNAN, Samim, Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı, 2018, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Zamanaşımı)

ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi 6. Kitap: Sigorta Hukuku Cilt 2, 2016, Onikilevha Yayınları, İstanbul (Cilt 2)

WEBER, George W. Jr., Automobile Liability Insurance, 1938, University of Cincinnati Law Review, sayı.12, s. 58/
<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ucinlr12&div=8&id=&page>
≡

YAVAŞI, Mahmut, Kara Taşıtları Sigortaları, 2019, Yetkin Yayınları, Ankara

YENER, Merve İrem, Sigorta Sözleşmesinde Rizikonun Ağırlaşması, 2020, Seçkin Hukuk, Ankara

YETİŞ ŞAMLI, Kübra, Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m.1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler, 2016, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.22, sayı.3/
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/359760>

YILMAZ, Hamdi, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuksal Sorumluluğu, 2014, Vedat Kitapçılık, İstanbul

YONGALIK, Aynur, Çevre Sorumluluk Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998, Ankara

İnternet Kaynakları

Türk Dil Kurumu Sözlüğü/ <https://sozluk.gov.tr>

Sigortanın Tarihi/ <https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438/>

Zorunlu Sigortaların Takibine İlişkin Tebliğ/ Resmî Gazete Sayısı: 2908
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19959&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5/>

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik/ Resmî Gazete Sayısı: 31039

[/https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34276&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=34276&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5)

Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
[/https://tsb.org.tr/-asansor-kazalarinda-ucuncu-kisilere-karsi-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=903](https://tsb.org.tr/-asansor-kazalarinda-ucuncu-kisilere-karsi-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=903)

Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları/
<https://tsb.org.tr/images/Documents/bağımsız%20denetçilik%20mesleki%20sorumluluk%20sigortası%20genel%20şartları.pdf>

Çevre kirliliği mali sorumluluk sigortası genel şartları/<https://tsb.org.tr/cevre-kirliligi-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=472>

Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları/
<https://tsb.org.tr/images/Documents/Teknik/NewFolder/Genel%20Şartlar%20Word%20Hali.docx>

İşveren Sorumluluk Sigortası Genel Şartları/ <https://tsb.org.tr/isveren-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=499>

Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları/<https://tsb.org.tr/mesleki-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=510>

Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları/<https://tsb.org.tr/motorlu-kara-tasitlari-ihiyari-mali-sorumluluk-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=511>

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları /
<https://www.tsb.org.tr/EditHtmlModule.aspx?pageID=1080&mid=3084>

Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları/ <https://www.tsb.org.tr/kara-araclari-kasko-sigortasi-genel-sartlari-yururluk-tarihi-01-04-2013.aspx?pageID=501>

Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları / <https://tsb.org.tr/ucuncu-sahislara-karsi-mali-mesuliyet-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=523>

Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları/ <https://tsb.org.tr/genel-sartlar.aspx?pageID=1060>

Tarihte Vakıflar/ <https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihte-vakiflar>

Alman Sigorta Sözleşmeleri Kitabı (VVG)/

https://www.gesetze-im-internet.de/vvg_2008/index.html

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Sena YALÇIN
Doğum Tarihi ve Yeri: 1995/ Ankara

Eğitim Bilgileri

Eğitim Derecesi	Okul/ Program	Mezuniyet
Lisans:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2017
Yüksek Lisans(Tezli):	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi/Özel Hukuk	2021